

e-ISSN: 2149-5939

IJ§ER

Volume: 5 Issue:4
Year: 2019, October

***International Journal of Social Sciences and
Education Research***

e-ISSN: 2149-5939

IJ§ER

Volume:5 Issue:4
Year: 2019, October

*International Journal of Social Sciences and
Education Research*

Editors

Prof. Dr. Mahmut DEMİR
Isparta University of Applied Sciences, Turkey

Assoc. Prof. Dr. Şirvan Şen DEMİR
Süleyman Demirel University, Turkey

hosted by
**Turkish
JournalPark**
ACADEMIC

Editors/Editörler

Dr. Mahmut DEMİR
Isparta University of Applied Sciences, Turkey

Dr. Şirvan Şen DEMİR
Süleyman Demirel University, Turkey

Contact / İletişim

Address/Adres: Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eğirdir,
Isparta - Türkiye

Tel: +90 (246) 3133447

Fax: +90 (246) 3133452

E-mail: journal.ijsser@gmail.com

Web: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ijsser>

Unless otherwise indicated, all materials on these pages are copyrighted by the IJSSER. All rights reserved. No part of these pages, either text or image may be used for any purpose. Therefore, reproduction, modification, storage in a retrieval system or retransmission, in any form or by any means, electronic, mechanical or otherwise, for reasons other than academic and scientific use, is strictly prohibited without prior written permission. IJSSER is context of TÜBİTAK Journal Park Project.

Dergide yayınlanan makalelerin tüm yayın hakları IJSSER'e aittir. Yayınlanan makaleler yayın kurulunun yazılı izni olmadan herhangi bir amaçla kısmen veya tamamen hiçbir şekilde elektronik, ya da basılı olarak kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz. Bilimsel ve akademik araştırmalar için kurallara uygun alıntı ve atıf yapılabilir. IJSSER TÜBİTAK DergiPark Projesi kapsamındadır.

Legal Responsibility: The authors and translators are responsible for the contents of their paper.

Yasal Sorumluluk: Dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına ve çevirmenlerine aittir.

SCIENTIFIC AND ADVISORY BOARD / BİLİM VE DANIŞMA KURULU

- Dr. Adi FAHRUDIN-Center for Social Welfare Research and Development, INDONESIA
Dr. Alessandro DANOVI - University of Bergamo, ITALY
Dr. Catarina do Vale BRANDÃO - The University of Porto, PORTUGAL
Dr. Celina MANITA - University of Porto, PORTUGAL
Dr. Ekant VEER -University of Canterbury, NEW ZEALAND
Dr. Ekaterina GALIMOVA - American University of Central Asia, KIRGHIZISTAN
Dr. Eleni SELLA - National and Kapodistrian University of Athens, GREECE
Dr. Elmira MƏMMƏDOVA-KEKEÇ - Khazar University, AZERBAIJAN
Dr. Ermira QOSJA - Universiteti Europian i Tiranes, ALBANIA
Dr. Erzsébet CSEREKLYE - Eötvös Loránd University, HUNGARY
Dr. Ewa OZIEWICZ - University of Gdańsk, POLAND
Dr. Fred DERVIN - University of Helsinki, FINLAND
Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU - Akdeniz University, TURKEY
Dr. Gueorgui PEEV - New Bulgarian University, BULGARIA
Dr. Ilze IVANOVA - University of Latvia, LATVIA
Dr. Indra ODİNA - University of Latvia, LATVIA
Dr. İsmail SEVINÇ - N. Erbakan University, TURKEY
Dr. Joanna BŁASZCZAK - University of Wrocław, POLAND
Dr. Juan José Padiel BENTICUAGA - University of Málaga, SPAIN
Dr. Kevin NIELD - Sheffield Hallam University, ENGLAND
Dr. Ksenofon KRISAFI - Universiteti Europian i Tiranes, ALBANIA
Dr. Lejla SMAJLOVIĆ - University of Sarajevo, BOSNIA AND HERZEGOVINA
Dr. Lilia HALIM - Universiti Kebangsaan Malaysia, MALAYSIA
Dr. Ljudmil GEORGIEV - New Bulgarian University, BULGARIA
Dr. Muammer TUNA - Muğla S. Koçman University, TURKEY
Dr. Nesrin ŞALVARCI TÜRELİ – S. Demirel University, TURKEY
Dr. Oktay EMİR - Anadolu University, TURKEY
Dr. Olga DEBICKA - University of Gdańsk, POLAND
Dr. Ozan BAHAR - Muğla S. Koçman University, TURKEY
Dr. Phatima MAMARDASHVILI - Tbilisi State University, GEORGIA
Dr. Puiu NISTOREANU - Academia de Studii Economice din Bucureşti, ROMANIA
Dr. Qızılgül ABBASOVA - Baku State University, AZERBAIJAN
Dr. Tamar DOLBAIA -Tbilisi State University, GEORGIA
Dr. Yusuf GÜNAYDIN - Fındıklı University, TRNC

Focus and Scope: *International Journal of Social Sciences and Education Research* is a peer-reviewed online journal which publishes original research papers. *IJSSER* welcomes submissions related to academic and scientific practices, approaches, applied research studies, critical reviews on major issues, development of new technologies and tools in social science and education research in English or Turkish.

Peer Review Process: All submitted manuscripts by author(s) are subject to initial appraisal by the section editors to peer review as a double-blind by at least two independent and expert referees. For the article to be published, at least two referees agree on the publication of the work.

Indexes & Databases:

- *OAJI- Open Academic Journals Index*
- *Google Scholar*
- *RAS- Russian Academic Science*
- *tei-Turkish Education Index*
- *ESJI - Eurasian Scientific Journal Index*
- *ISI - International Scientific Indexing*
- *DRJI - Directory of Research Journals Indexing*
- *SIS - Scientific Indexing Services*

Odak ve Kapsam: Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi orijinal araştırma makalelerini yayınlayan hakemli online bir dergidir. *IJSSER* Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları ile ilgili uygulamalar, yaklaşımlar, araştırma çalışmaları, önemli konularda kritik yorumlar, yeni teknolojilerin ve araçların geliştirilmesini içeren akademik ve bilimsel içeriğe sahip İngilizce veya Türkçe hazırlanmış her türlü makaleyi kabul etmektedir.

Değerlendirme süreci: Yazar(lar) tarafından gönderilen çalışmalar öncelikle bölüm editörleri tarafından değerlendirilerek alanından uzman ve birbirinden bağımsız, yazarlarla akademik olarak eş düzeydeki en az iki hakeme gönderilmektedir. Makalenin yayımlanması için en az iki hakemin olumlu görüş bildirmesi şarttır.

İndeks ve Veri tabanları:

- *OAJI- Open Academic Journals Index*
- *Google Scholar*
- *RAS- Russian Academic Science*
- *tei-Turkish Education Index*
- *ESJI - Eurasian Scientific Journal Index*
- *ISI - International Scientific Indexing*
- *DRJI - Directory of Research Journals Indexing*
- *SIS - Scientific Indexing Services*

Table of Contents / İçindekiler

Cover-Contents / Kapak-İçindekiler	<i>i-vi</i>
Atmosferin yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansı üzerine etkisi <i>Şirvan Şen Demir, İsmail Öztürk</i>	361-383
Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi <i>Meltem Erol Düzbastılar, Gülçe Eyüpoğlu</i>	384-404
Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi <i>Burcu Yıldız, Volkan Demir, Hüseyin Ünübol</i>	405-417
Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students <i>Sayed Masood Haidari, Nezaket Bilge Uzun</i>	418-433
Inequality in Egypt: Age-adjusted Gini coefficient <i>Maha Elhini</i>	434-446
Yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi <i>Murat Tuncer, Hikmet Uluğ</i>	447-463
Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi <i>Tuğba Soylu, Hatice Memişoğlu</i>	464-484
Otel mutfaklarının genel yapısının çalışan performansına etkisi <i>Mehmet Anıl Küçükkyaman, Şirvan Şen Demir</i>	485-501
İşgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının rolü: Otel işletmeleri örneği <i>Emre Yaşar, Mahmut Demir</i>	502-514

Atmosferin yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansı üzerine etkisi¹

The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department

Şirvan Şen Demir² ve İsmail Öztürk³

Gönderilme tarihi/Received date:: 17 / 08 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 01 / 10 / 2019

Öz

Bu çalışmanın amacı; otel işletmelerinin yiyecek içecek departmanındaki atmosferin, çalışanların iş performansını ne doğrultuda etkilediğini ölçmektir. Literatür taramasından elde edilen bilgiler doğrultusunda bir anket formu geliştirilmiştir. Araştırma, 2017 yılının Mayıs-Eylül aylarında Muğla ilinin Marmaris ilçesinde bulunan beş yıldızlı konaklama işletmelerinin yiyecek içecek departmanında çalışan personele anket formları dağıtılmıştır. 313 otel personelinden elde edilen veriler SPSS programında analize tabi tutulmuştur. Veriler faktör analizi, korelasyon analizi ve regresyon analizi ile çözümlenmiştir. Sonuçta oluşturulan sekiz hipotezden beşi kabul edilirken, üçü kabul edilmemiştir.

Anahtar sözcükler: Turizm, iş performansı, atmosfer, fiziksel unsurlar, sosyal unsurlar

Abstract

The aim of this study is to measure how the atmosphere in the food and beverage department of hotel establishments, in other words, physical and social factors affect the job performance of employees. A questionnaire was developed based on the information obtained from the literature review. In the research, the data collected from 313 hotel staff working in the food and beverage department of five-star accommodation establishments located in Marmaris district of Muğla province in May-September 2017 were analysed with SPSS program. SPSS 17.0 statistical program was used to analyse the data that includes various statistical tools such as factor analysis, correlation analysis and regression analysis. As a result of the research, 5 of the hypotheses were supported while 3 hypotheses were not supported.

Keywords: Tourism, job performance, atmosphere, physical elements, social elements

1. Giriş

Dünya da sürekli gelişim gösteren hizmet sektörü Türkiye için önemli gelir kaynaklarından. Hizmet sektörü içerisinde bulunan otel işletmeleri ise bu gelişimde ve elde edilen gelirden büyük pay sahibidir. Oteller yapıları, teknik donanımı, rahatlığı, onarım şartları gibi maddi; sosyal değeri, işgörenlerin hizmet verme kalitesi gibi manevi elemanlarıyla uygar insanların ihtiyaçlarını, konaklama ve beslenme isteklerini belirli bir ücret karşılığında karşılamayı görev olarak kabul eden ekonomik ve sosyal bir işletme (Olalı ve Korzay, 1993;25) olarak tanımlanmaktadır. Otel

¹ Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 4705-YLI-16 nolu projeden üretilmiştir.

² Doç. Dr., SDÜ İİBF Turizm İşletmeciliği Bölümü, Isparta, Türkiye sirvansendemir@gmail.com

³ SDÜ SBE Turizm İşletmeciliği, Yüksek Lisans Isparta, ozturkismail89@gmail.com

işletmelerinin planladıkları hedeflere başarılı bir şekilde ulaşabilmeleri için sistemli bir organizasyon yapısına sahip olması gerekmektedir. Otel işletmelerinde genel olarak; yiyecek içecek departmanı, ön büro, kat hizmetleri, teknik servis, satış ve pazarlama, insan kaynakları, güvenlik departmanlarından oluşmaktadır. Günümüzde insanların yeme içmeye verdikleri önemin daha da artmış olması otel işletmelerinde yiyecek içecek departmanının önemini de arttırmıştır. Tek başına gelir getirebilen bir departman olması, bazı büyük otellerde yıllık olarak oda satışından bile fazla gelir getirmesi (Birchfield, 2008: 6) yiyecek içecek departmanlarına bağlı alanların her geçen gün artmasına neden olmaktadır.

Günümüzde birçok işletme gibi hizmet sektöründeki işletmelerde teknolojinin nimetlerinden faydalanmalarına rağmen insan faktörünü görmezden gelmeleri pek mümkün olmamaktadır. Çünkü hizmet sektörü emek-yoğun bir sektördür ve “insan” başrodedir. Dolayısıyla yapılacak çalışmalarda, diğer işletmelerde rekabet edebilmek ve devamlılığı sağlayabilmek için çalışanlara önem verilmelidir. Özellikle yiyecek içecek departmanı otellerde en fazla çalışanın istihdam edildiği departman olması, sunulan hizmetin karışık ve zor olması, bu departmanın organizasyon yapısını iyi planlamayı gerektirmektedir.

Çalışanların; çalışma ortamları ve çalışma koşulları iş performanslarını etkilemektedir, iş performansı da müşteri memnuniyetine etki etmektedir (Demir, 2011). Doğrudan gelir getiren bir departman olan yiyecek içecek departmanının çalışanlarının iş performansları, işletmelerin kar amaçlarına ulaşmalarını da etkilemektedir. Çalışanlar kendilerini rahat hissettikleri çalışma ortamında verimli çalışabilmektedir. Kötü çalışma koşulları; yetersiz aydınlatma, gürültü, havalandırma, ısıtma, temiz olmayan bir çalışma sahası ve benzeri gibi çalışma ortamının fiziksel koşullarının uygunsuzluğu, yönetici ve çalışma arkadaşlarıyla olan uyumsuzluk çalışanları hem fiziksel hem de ruhsal bakımdan olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum çalışanların performanslarına da olumsuz olarak yansımaktadır.

Otel işletmelerinde çalışanların maruz kalacakları atmosfer fiziksel ve sosyal çevre unsurları olarak ayrılmaktadır. Aydınlatma, renk, müzik, gürültü, koku, tesis planı, fiziksel çevre unsurlarına girerken; diğer çalışanlar ve yöneticiler ise sosyal çevre unsurlarına dahil edilmektedir. Bu yüzden rekabet üstünlüğünü kazanmak isteyen işletmeler çalışanların iş performanslarını arttırmak amacıyla işyeri atmosferine önem vermek durumundadır. Çalışanların daha rahat hareket edip, verimliliklerini arttırmaları için çalışma ortamında bulunan sosyal ve fiziki unsurları gerekli düzeye getirilmeleri gerekmektedir. İyi bir çalışma ortamı aslında çalışan performansına da etki ederek müşteri memnuniyetini olumlu yönde etkileyecektir. Bu çalışmanın ana amacı da otel işletmelerinin yiyecek içecek departmanının atmosferinin çalışanların iş performansını ne doğrultuda etkilediğini ölçmektir.

2. Literatür

2.1. Yiyecek-İçecek Departmanında atmosfer

Atmosfer kavramı ilk olarak 1970'lerin başında ortaya çıkmış ve çalışma ortamının atmosferinin insanlar üzerinde ne tür etkilerinin olduğunu anlamaya yönelik ilgi artmıştır (Johnson vd, 2004: 2). Atmosfer kavramı günümüze kadar değişik şekillerde kullanılmıştır; Kotler (1973) atmosferik, Baker Grewal ve Parasuraman (1994) fiziki çevre, Bitner (1992) hizmet dalı, pazarlama çevresi, Roy ve Tai (2003) mağaza çevresi, Tombs ve McColl-Kennedy (2003) sosyal hizmet dalı olarak adlandırmıştır (Harris ve Ezech 2008).

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

Türk Dil Kurumu sözlüğünde atmosfer; içinde yaşanan ve etkisinde kalınan ortam, hava olarak tanımlanmaktadır (Aksu, 2012). Levy ve Weitz (2004: 510)' e göre atmosfer, insanların algısal ve duygusal tepkilerini uyarmak ve davranışlarını etkilemek için koku, müzik, renk, ışıklandırma ve görsel iletişim yoluyla çevrenin düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Holder ve Berndt (2011: 391) atmosferi, işletmede kullanılan malzemeler, masa düzeni, oturma planı ve dekoru olarak ifade etmektedir. Heung ve Gu (2012: 1167) atmosfer için, mekanın düzeni, ambiyansı, estetiği ve personel olarak dile getirmiştir. Bilim insanlarının yaptıkları atmosfer tanımlarından görüldüğü üzere atmosfer kavramı çok çeşitli isimlerle kullanılmıştır. Kotler, 2000 yılında yayınladığı çalışmasında atmosferi; insanların buldukları belirli bir mekanda algılarını değiştiren etkenlerin tamamı olarak tanımlamıştır. Kotler'in bu açıklamasından yola çıkarak atmosfer kavramı için; otelin iç ve dış görünümü, dizaynı, oteldeki çalışanların ve misafirlerin algılarını etkileyen unsurlar olarak bir tanımlamak mümkün olacaktır.

Anlaşılacağı üzere atmosfer kavramı değişik isimler altında açıklanmıştır. Atmosfer kavramını Kotler (2000: 527) "bir müşterinin belirli bir mekâna girdiği zamanki algılarını şekillendiren etkenler bütünü" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak otel işletmeleri için atmosfer kavramı; "Otelin iç ve dış görünümü, düzenlenmesi ve çalışanları gibi müşterilerin otel hakkında algılarını etkileyen unsurlar" şeklinde tanımlanabilir. Çalışmanın bundan sonraki süreçlerinde çalışmanın yapısına uygun olarak "Atmosfer" kavramı kullanılmıştır.

Atmosfer unsurları, sunulan hizmetlerin kalitesini belli eden işaretlerdir, aynı zamanda ortamdaki insanlara bir mesaj ileten ve onlarda duygu oluşturan bir araçtır (Renaghan, 1981: 34). Bu tanımlardan yola çıkarak Lin (2004: 167- 168) atmosfer unsurlarını şöyle sıralamıştır;

- Görsel belirtiler; ışık, personel, dizayn, renk, tesis planı.
- İşitsel belirtiler; müzik ve gürültü
- Koku, çevre ve ambiyans
- Duygusal reaksiyon
- Bilişsel reaksiyon
- Davranışsal reaksiyon

Atmosferi görsel faktörler, işitsel faktörler, dokunma ve hissetmeyle ilgili faktörler de bilinçli değişiklikler yaratarak müşteriye etkisi altına alıp satışı artırmaya yönelik çabaların tümü olarak tanımlamak mümkündür. Son yıllarda atmosferle ilgili ortaya konan çalışmalarda, atmosfer kendisinden ziyade kuruluşun olumlu karakterinin hem çalışanlar hem de misafirler tarafından algılanmasını ifade ettiği vurgulanmaktadır (Demir ve Demir, 2015). Yapılan araştırmalar sonucu işyerlerindeki atmosferin çalışanların kendi aralarındaki ilişkileri ve misafirlerle olan ilişkilerinde önemli bir yeri olduğu anlaşıldığı görülmektedir. Atmosfer unsurlarının tertibi, misafirlerin kendi aralarında veya çalışanlarla olan ilişkilerinde olumlu veya olumsuz tabanda buluşmasına neden olmaktadır (Kozak, 2006: 88). Atmosfer unsurları üretimin ve tüketimin aynı yerde olduğu restoranlar, oteller, banka ve hastanelerde insanların davranışlarını daha fazla etkilediği bilinmektedir. Bu da atmosferin çalışanların performansını, memnuniyetini ve moralini etkileyebileceğini göstermektedir (Bitner, 1992: 57-60). Sonuç olarak yapılan çalışmalarda atmosfer unsurlarının insanlar üzerindeki birçok etkisi görülmüştür ancak yine de eksiklikler bulunmaktadır. Bu eksiklikleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Harris-Ezeh, 2008: 112):

- Atmosfer ve atmosfer unsurlarının insanlar üzerindeki etkisi genel olarak kabul edilmiştir ancak kavram üzerinde bir fikir birliği yoktur.

- Yeterli çalışma olmamasına rağmen hizmet sektöründeki atmosferin etkileriyle ilgili ampirik çalışma, atmosfer kavramını geliştirmeye yönelik çalışmalardan daha azdır.
- Yapılan çalışmaların genelinde atmosfer unsurlarının sadece biri veya birkaçı üzerinde durulmuştur. Örneğin; müzik, renk, ışık gibi.
- Atmosferin yalnızca bir unsuru değil birden fazla unsuru etkilidir.

2.2. Çalışanların iş performansı

Performans ve performans değerlendirme/değerleme gibi değişik kavramlar olarak da ele alınan kavramlar, bazı kaynaklarda başarı değerlendirme (değerlendirme) başlıkları altında da geçmektedir. Performansla ilgili literatür taraması yapıldığında birçok tanıma rastlanmaktadır ve bu tanımlarda performansın; insan hayatında yer edinen, ölçülmesi ve karşılaştırılması zor bir kavram olduğu ifade edilmektedir (Aytok, 2005: 76).

TDK'ya göre performansın anlamı; "herhangi bir olayı başarma isteği, takat sınırı ya da bir şeyi ya da işi yapma veya uygulama hareketidir". Demir'e göre (2015), performans sonuçlar ve davranışlardan oluşmaktadır, Holton (1999), ise "performans birbiriyle ilişkili çeşitli faktörlerden oluşan çok boyutlu bir yapıdır". Erdoğan'a (1991: 154) göre, "performans, bireylerin kendisi için tanımlanan, özellik ve yeteneklerine uygun işi, kabul edilebilir çizgiler dâhilinde gerçekleştirme-sidir". Başaran (1991:179) örgütsel davranış açısından performansı, "çalışanın örgütsel hedefleri gerçekleştirmek amacıyla görevi ile ilgili eylemlerin ve işlemlerin sonucunda elde ettiği ürün" olarak açıklar. Bu ürünün mal, hizmet ya da düşünce şeklinde olması mümkündür. Yıldız (2008: 240) ise performansı, "bir kişinin sahip olduğu potansiyel veya gerçek bilgi-beceri ve kabiliyetlerini hedeflerine veya beklentilerine ulaşabilmek için ne ölçüde kullanabildiğini tanımlayan bir kavram" olarak tanımlamıştır. Performans örgüt bazında ele alındığında ise örgütün belirlenen amaçlarıyla işletmenin hedeflerinin karşılaştırılmasıdır (Holton, 1999).

Çalışanların kendilerini gerçekleştirebilmeleri ve istenilen performansa ulaşabilmeleri için yeterli moral ve motivasyona sahip olması zorunludur (Demir ve Tan, 2018, Demir, 2014). Bu moral ve motivasyonun sağlanması için ise; işletmenin çalışana tatmin edici ücret vermesi, çalışanların kendilerini geliştirebilmeleri için fırsatlar yaratılması, çalışma arkadaşlarıyla iyi bir iletişim kurabilmelerinin sağlanması, yöneticileri tarafından ilgi ve alaka gösterilmesi gibi hususlarda gerekli sosyal ihtiyaçları karşılanmalıdır. Çünkü çalışanların kendilerinden istenen işin yapılması için yeteri kadar çaba sarf etmesi; çalıştığı kurumun ileriye dönük kendisine sunduğu olanakların farkına varmasına, maddi yönden ücret ve primlerin sağlanmasına bağlıdır (Gupta, 1982;136).

Bireysel performans; işletmelerde yöneticilerin ve amirlerin üzerinde en çok çalıştığı konuların başında gelmektedir. İşletmelerin verimliliğini arttıran ya da azaltan faktörlerin başında bireysel performansın yüksekliği ya da düşüklüğü olduğu söylenmektedir (Aytok, 2004: 9). Bireylerin ortaya koyduğu kötü performansın göstergeleri arasında; yaptıkları işin kalitesi, yaptıkları işin miktarındaki azalma, gerçekleştiremeyecekleri hedefler belirleme, iş arkadaşlarıyla yaşadıkları çatışma, işe gelmeme veya geç gelme vb. vardır (Demir, 2015; Stewart, 1987: 235). Öztürk (2009: 7) performansı etkileyen faktörleri şöyle belirtmiştir;

Kişisel etkenler: Kişisel beceri, yetkinlik, motivasyon ve sorumluluk

Liderlik etkeni: Teşvik, yol gösterme, rehberlik, takım lideri ve yöneticilerin desteği.

Sistem etkeni: İş sistemleri

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

Çevre etkeni: İçten ve dıştan gelebilecek çevresel baskı ve değişim.

Performans değerlemesi Türkçe kaynaklarda literatürde başarımların değerlendirilmesi olarak ifade edilmektedir. Performans değerlemesine ilişkin bazı tanımlar şöyledir; Performans değerlendirilmesi; herhangi bir yöneticinin önceden belirlemiş olduğu standartlarla karşılaştırma ve ölçme yolunu kullanarak işgörenlerin işteki performansını değerlendirmelerinden oluşan süreçtir (Palmer, 1993: 10). Dessler (1997: 14) performans değerlendirme iş standartlarının saptandığı, çalışanların gerçekleştirdiği performansları ile bu standartların karşılaştırılarak değerlendirme yoluna gidildiği ve çalışanlara performans eksikliğini gidererek ortalamaya performans düzeyinin üzerine çıkarmalarını teşvik eden geribildirim yapıldığı bir işlemdir. Mathis ve Jackson (2007: 384); performans değerlendirme işgörenlerin yaptıkları işleri standartlarla karşılaştırarak işlerin ne ölçüde iyi yapıldığının değerlendirildiği ve değerlendirme sonuçlarının çalışanlarla iletişim kurularak aktarıldığı bir süreç olarak tanımlarken; Mohrman vd., (1989) performans değerlendirmesinin uzun, karmaşık ve geneli memnun etmesi mümkün olmayan bir süreç olarak dile getirmektedir.

Performans değerlendirme çalışan açısından psikolojik bir gereksinim olduğu gibi çalıştığı işletmelerdeki insan kaynakları departmanı içinde önemli bir ihtiyaçtır. Çünkü işletmenin, işgörenlerinin başarı ve başarısızlıklarını görüp değerlendirmesi daha sonraki çalışma ve projelerin düzenlenmesinde önemlidir. Performans değerlemenin insan kaynakları yönetimindeki gerek ve yararları konusunda şunlar söylenebilir (Fındıkçı, 2009: 299; Uyargil, 2008: 11-12).

- Performans değerlendirme çalışanlar için bireysel psikolojik bir gereksinimken işletme düzeyinde motivasyona yönelik bir gereksinimdir.
- Performans değerlemenin asıl amacı çalışanın yaptığı işler hakkında bilgilendirilmesidir. Çalışanın ve işletmenin gelişmesinde bu bilgilendirmenin yeri büyüktür.
- Çalışanların daha yakından tanınmasına olanak sağladığı için kariyer yönetimine de katkıda sağlamaktadır.
- Çalışanlarla yönetici/amirleri arasında iletişimin kurulması ve geliştirilmesinde etkili olur.
- Çalışanların kendilerini tanımalarına ve eksikliklerini gidermelerine yardımcı olur.

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın amacı ve önemi

İş yeri ortamıyla vurgulanmak istenen, çalışanların işyerinde içinde bulunduğu sosyal ve fiziki şartlardır. Buna kanıt olarak, yani işyeri atmosferi kavramıyla ifade edilmek istenen; yiyecek içecek departmanındaki bölümlerde çalınan müzikler, kullanılan renkler, ortamdaki koku, ortamın ısı, maruz kalınan aydınlatma, bölümlerdeki düzen tertibat, yine aynı şekilde bölümlerde kullanılan zemin döşemeleri ve çalışanların muhatap olduğu çalışma arkadaşları ve yöneticilerdir. Bahsettiğimiz bu unsurlar yiyecek içecek departmanında çalışanların çalışma koşullarına uygun şekilde tasarlandığı veya düzenlendiği takdirde çalışanların iş performansı olumlu şekilde değişimine imkan sağlayacaktır. Yapılan literatür taraması sonucunda atmosfer ve iş performansı kavramlarının yerli ve yabancı birçok kaynakta yer almasına rağmen, çalışanların iş performanslarını ölçmeyi amaçlayan ve ikisinin bir arada incelendiği çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışma atmosferin yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansına etkisini ölçen ilk araştırma olması sebebiyle önem taşıyan özgün bir çalışmadır.

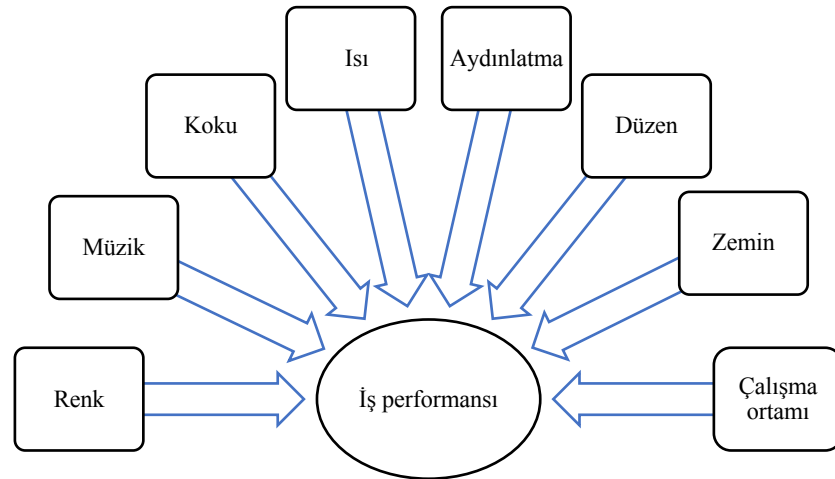
Araştırmanın sonucunda konaklama işletmelerinde gelir açısından çok önemli bir yere sahip olan yiyecek içecek departmanında çalışan işgörenlerin, işyeri atmosferinin performanslarına yönelik etkilerinin belirlenip, bu departmanda çalışanların işyeri atmosferiyle iş performansı arasındaki artışlara ilişkin önemli veriler elde edilerek alanyazınına ve konaklama işletmelerinin yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın temel modeli ve hipotezleri

Araştırmanın temel modeli yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını etkileyen atmosfer değişkenlerine yönelik kurgulanmıştır. Atmosfer ölçeğinde 8 adet bağımsız değişken mevcuttur. İş performansı tek boyuttan oluşan bağımlı değişkendir. Bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasında anlamlı bir etki olup olmadığını anlamak için hipotezler kurulmuştur. Hipotezlerin tamamına ilişkin ifadeler (Tablo 1) de verilmiştir.

Tablo. 1. Araştırma modeline ilişkin hipotezler

Hipotezler	Kurgular
H ₁	Renk, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₂	Müzik, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₃	Koku, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₄	Isı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₅	Aydınlatma, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₆	Düzen, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₇	Zemin, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.
H ₈	Çalışma ortamı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.

Şekil 1. Araştırmanın modeli

3.3. Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıkları

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için araştırmada büyük ölçekli konaklama tesislerinin yiyecek içecek departmanları tercih edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın evrenini Muğla ili Marmaris ilçesinde bulunan beş yıldızlı konaklama işletmelerinin yiyecek içecek departmanında çalışan personeller oluşturmaktadır. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığında elde edilen verilere göre; Muğla ili Marmaris bölgesinde 23 adet Turizm İşletme Belgeli beş yıldızlı konaklama tesisinin olduğu görülmektedir. Bu bölgede bulunan konaklama tesislerin fazla olması ve bu tesislerde çalışan personellerin deneyimli olması bu bölgenin araştırmanın çalışma alanı olarak belirlenmesinde etkili olmuştur.

Araştırmanın evrenine ulaşılması maliyetli ve zaman alıcı olmasından dolayı (Karasar, 2016) araştırmanın evreni göz önünde bulundurularak örneklem belirlenmiştir. Christensen'e göre (2015: 174-175) evren büyüklüğünün 1400 ve araştırmanın %95 güven aralığında ve %5 örnekleme hatası durumunda önerilen örneklemin 302 adet olması gerektiğini ve bunun yanı sıra daha fazla sayıdaki örneklemin evrende mevcut ilişki ya da etkiyi gözden kaçırma olasılığını azaltacağını belirtilmiştir.

3.4. Araştırma ölçekleri

Araştırmanın amacına uygun olabilecek şekilde verileri toplayabilmek için nicel araştırma yöntemlerinde çoğunlukla tercih edilen anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek bu çalışma için geliştirilmiştir. Anket soruları titiz bir literatür araştırması sonucunda oluşturulmuştur. Atmosfer ölçeği Kotler (1973), Milliman (1986) ve Sharma'nın (2000) atmosfer ile ilgili yaptığı çalışmalar incelenerek oluşturulmuştur. Ölçme aracı, kapsam geçerliliğini test etmek amacıyla turizm alanında performans ve atmosfer konularında çalışmaları bulunan beş akademisyen ve sektörde en az 10 yıl deneyimi olan beş yıldızlı konaklama işletmelerinde çalışan 5 yiyecek içecek müdürünün görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşleri dikkate alınarak anket sorularında güncellemeye gidilmiştir. Bununla birlikte, ifadelerin daha akıcı olabilmesi için bazı kelimeler değiştirilmiş veya eklenmiştir. Üç akademisyen tarafından soru formunun bilimsel kuralara uygunluk hali kontrol edilmiştir.

3.5. Veri toplama

Araştırmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır: Kişisel bilgiler formu, Atmosfer Ölçeği. Araştırmanın verileri 2017 yılı Mayıs-Eylül aylarında toplanmıştır. Konaklama işletmelerinde çalışan personelin genel olarak yaz aylarında artış göstermesinden dolayı bu dönemler tercih edilmiştir ve araştırmanın bulguları bu dönem hakkında fikir sahibi olabilmemize olanak sağlamaktadır.

3.6. Veri analizi

Araştırma verilerinin analizinde sosyal bilimlerde nicel araştırma yöntemleri için geliştirilmiş olan 17.0 Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) paket programından faydalanılmıştır. Öncelikle ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri frekans ve yüzde dağılımlarıyla incelenmiştir. Yiyecek içecek departmanı atmosferinin çalışanların iş performansına etkisini ortaya çıkarabilmek için oluşturulan hipotezleri test etmek amacıyla korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi ile elden edilen bulgular ve tablolar ilerleyen bölümlerde gösterilmektedir.

3.7. Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin başlık altında katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, yaşı, eğitim durumu, işletmede çalışma süresi gibi ifadeler yer almaktadır. Araştırma ölçeğinde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin açık uçlu sorulara verilen yanıtlar araştırmacı tarafından verilerin işlenmesi amacıyla sınıflandırılmıştır.

Tablo.2. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgular

Demografik özellikler	Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	151	48,2
Erkek	162	51,8
Toplam	313	100
Medeni durum		
Evli	115	36,7
Bekar	198	63,3
Toplam	313	100
Yaş		
20-25	146	46,6
26-30	111	35,5
31-35	46	14,7
36-40	87	2,2
41 ve üzeri	3	1,0
Toplam	313	100
Eğitim Durumu		
İlköğretim	43	13,7
Lise	162	51,8
Üniversite	86	27,5
Yüksek Lisans	22	7,0
Toplam	313	100
İşletmede Çalışma Süresi		
1-2 yıl	27	8,6
3-6 yıl	142	45,4
7-10 yıl	83	26,5
11 yıl ve üzeri	61	19,5
Toplam	313	100

Araştırma sonucunda çalışanların demografik özelliklerine yönelik bulgular incelendiğinde kadınların oranının (%48.2), erkeklerin oranına (%51.8) çok yakın olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan çalışanların cinsiyetleri arasında belirgin bir fark olmadığı ve Marmaris'teki 5 yıldızlı konaklama işletmelerinde çalışıp ankete katılan çalışanların cinsiyetlerinin dengeli bir şekilde dağıldığını ifade etmek mümkündür.

Araştırmaya katılanların yaş grupları incelendiğinde %46,6'lık orana sahip olan 20-25 yaş grubu büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu grubu takip eden en yakın yaş grubu %35,5 ile 26-30 yaş grubudur. İki grup birlikte ele alındığında 20-30 yaş arası katılımcıların, ankete katılan toplam katılımcıların %82.1'ini oluşturmaktadır. Bu yaş gruplarını sırasıyla; %14.7'lik oran ile 31-35, %2.2'lik oran ile 36-40, %1'lik oran ile 40 ve üzeri yaş grupları takip etmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun 20-30 yaş arasında olması yiyecek içecek departmanında çalışanların genç ve dinamik olduklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların medeni durumları incelendiğinde; %63.3'ünün bekar, %36.7'nin evli olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun yiyecek içecek

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

departmanında çalışan bekar çalışanlar olduğu ifade edilebilir. Bunun sebebi araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun genç çalışanlardan oluşmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Araştırmaya katılanların eğitim durumları incelendiğinde; işgörenlerin büyük çoğunluğunu lise mezunlarının (%51.8) oluşturduğu görülmektedir. Lise mezunlarına en yakın eğitim durumu %27.5 ile üniversite mezunları, lise ve üniversite mezunlarını sırasıyla %13.7'lik oranla ilköğretim mezunları ve %7'lik oranıyla yüksek lisans mezunları takip etmektedir. Katılımcıların eğitim durumları bakıldığında araştırmaya katılan çalışanların yarısından fazlasının lise mezunu oldukları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmaya katılanların işletmedeki çalışma süreleri incelendiğinde; işgörenlerin %45.4'ünün 1-3 yıl arasında aynı işletmede çalıştığı görülmektedir. Bunun yanında %26.5 oranına dahil olan katılımcıların işletmede 7-10 yıl arasında çalıştığı görülmekte olup, diğer katılımcıların oranları sırasıyla %19.5'lik oranla 11 yıl ve üzeri, %8.6'lık oranla 1-2 yıl olarak ifade edilmektedir. Çıkan bu sonuçlar incelendiğinde yiyecek içecek departmanında çalışanların aynı işletmede çalışma süreleri 1-3 yıl gibi dikkate değer bir süre olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca en düşük orana sahip sürenin 1-2 yıl olması da dikkat çekicidir.

4. Bulgular

Bu başlık altında konaklama işletmelerinde çalışan 313 personelden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini ve geçerliğini test etmek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca hipotezlere ilişkin bulgular açıklanmıştır.

4.1. Güvenilirlik ve geçerlilik analizleri

İyi bir ölçme aracında aranan iki nitelikten birisi güvenilirlik, diğeri ise geçerliktir. Bir ölçeğin gerekliliklerinden birisi olan güvenilirlik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde oluşan çıktının aynı sonucu verme kararlılığı şeklinde tanımlanmaktadır (Ercan-Kan, 2004: 212). Güvenilirlik analizi, ölçmede kullanılan testlerin, anketlerin ya da ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek üzere geliştirilmiş bir yöntemdir (Kalaycı, 2018: 403).

Geçerlik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellikte karıştırmadan, tam ve doğru ölçebilmesidir. Geçerlik, ölçülmek istenen değişkenin ölçülebilmiş olma derecesidir. Geçerliliğin yüksek olması, ölçülmek istenen kavramın gözlenebilir nitelikteki değişkenlerle ifade edilebilmesine bağlıdır (Ergin, 1995: 126). Ölçek için geçerlilik faktör analizi içerisinde yapılmıştır.

Tablo 3. Güvenilirlik analizi sonuçları

Güvenilirlik İstatistikleri		
Ölçekler	Madde sayısı	Cronbach's Alpha
Atmosfer	31	,921
İş performansı	4	,908

Tablo 3. incelendiğinde Atmosfer ölçeğinin 31 madde sayısına ve ,921 Cronbach Alpha değerine sahip olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tek boyuttan ve 4 maddeden oluşan İş Performansı Ölçeği'nin ise Cronbach Alpha değerinin ,908 olduğu görülmektedir. Güvenilirlik kat sayısının kabul edilir alt sınır değeri 0,50'den büyük olması anketin güvenilir olduğunun göstergesidir.

4.2. Faktör analizi

Faktör analizi, birbirleriyle ilişkili çok sayıdaki değişkeni; az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getiren ve sıklıkla kullanılan çok değişkenli istatistik tekniklerinden biridir (Kleinbaum vd., 1988: 601). Veri setinde yer alan atmosfer ve iş performansları bölümleri bir arada faktör analizine tabi tutulmuştur. Veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla Bartlett testi ve Kaiser-Meyer-Okin (KMO) testleri kullanılmıştır.

Bartlett testi, korelasyon matrisi içinde değişkenlerin en azından bir kısmı arasında yüksek oranlı korelasyonların mevcut olma olasılığını test eder (Kalaycı, 2018: 322). Analize devam edilebilmesi için “Korelasyon matrisi birim matristir” sıfır hipotezinin reddedilmesi gerekmekte ve sıfır hipotezi reddedilirse, değişkenler arasında yüksek korelasyonlar olduğunu, başka bir deyişle veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Hair-Anderson-Tatham-Black, 1998: 374).

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO), incelenen korelasyon katsayıları büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştıran bir indekstir (Kalaycı, 2018: 322). KMO oranının (0.5)’in üzerinde olması gerekmekte ve oran ne kadar yüksek olursa veri setinin faktör analizine uygunluğunun o derecede iyi olduğunu ifade edilmesi mümkün olabilmektedir (Sharma-Sharma, 1996: 116).

Tablo 4. Atmosfer ve İş Performansı Ölçeğinin Bartlett’s Küresellik ve Kaiser Meyer-Olkin testi sonucu

Bartlett’s ve KMO Test Sonucu		
Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliği Ölçütü		,822
	Yaklaşık Ki-Kare Değeri	8797,842
Bartlett’s Küresellik Testi		
	Serbestlik Derecesi	595
	Anlamlılık	,000

Tablo 4’deki KMO test değeri sonucunda 0,822 olduğu görülmektedir. Değişkenler arasında yüksek korelasyonlar mevcut olup, veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu ifade etmek mümkün olabilmektedir. Bunun yanında, Bartlett testi incelendiğinde test sonucunun anlamlı ($p < 0,05$; $p = ,000$) olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde bağımsız değişkenlerin oluşturduğu toplam varyans açıklama oranı %70,83 iken, tek boyuttan oluşan iş performansı bağımlı değişkeninin toplam varyans açıklama oranı %5,26’dır. Toplam varyansın %13,39’unu açıklayan ve 3 ifadeden oluşan birinci faktör “zemin” olarak ifade edilmiştir. Zemin faktörü, 0,843 – 0,732 arasındaki faktör yüklerinden oluşmakta olup, 3,68 ortalamaya, 10,75 özdeğere, 3,01 standart sapmaya, 0,82 Cronbach Alpha değerine, 3,281 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Toplam varyansın %12,42’sini açıklayan ve 3 ifadeden oluşan ikinci faktör “müzik” olarak ifade edilmiştir. Müzik faktörü, 0,812 – 0,656 arasında faktör yüklerinden meydana gelmektedir. Aynı zamanda müzik faktörü 3,28 ortalamaya, 3,51 özdeğere, 3,12 standart sapmaya, 0,71 Cronbach Alpha değerine, 53,528 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Toplam varyansın %9,09’unu açıklayan ve 3 ifadeden oluşan üçüncü faktör “aydınlatma” faktörü olarak ifade edilmiştir. Aydınlatma faktörü 0,887 – 0,712 arasındaki faktör yüklerinden oluşmakta olup, 3,29 ortalamaya, 2,42 özdeğere, 3,47 standart sapmaya, 0,82 Cronbach Alpha değerine, 39,177 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Toplam varyansın %8,65’ini açıklayan ve 3 ifadeden oluşan dördüncü faktör “ısı” olarak ifade edilmiştir. Isı

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

faktörü, 0,855 – 0,520 arasında faktör yüklerinden meydana gelmektedir. Aynı zamanda ısı faktörü 3,55 ortalamaya, 2,26 özdeğere, 2,69 standart sapmaya, 0,52 Cronbach Alpha değerine, 55,472 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Atmosfer ve İş Performansı Ölçeği Faktör Analizi sonuçları

Faktörler	Değişkenler	Faktör yükü							
Faktör 1-İş performansı	51-Yapılması gereken işi gereken miktarda ve ölçüde yaparım	0,862							
	52-Yapılması gereken işi belirlenen programda yerine getiririm	0,850							
	50-Yapılması gereken işi belirlenen nitelikte bitiririm	0,815							
	53-Yapılması gereken işi öngörülen kişi/kişilerle gerçekleştiririm	0,692							
Faktör 2-Müzik	6- Çalışma ortamında enstrümantal müzik daha rahat çalışmayı sağlar	0,736							
	8-Çalışma ortamında hareketli müzik iş ciddiyetimi bozar	0,726							
	4-Çalışma ortamında hafif sesli müzik daha rahat çalışmayı sağlar	0,579							
Faktör 3-Aydınlatma	10-Çalışma ortamında farklı renklerdeki ışıklandırma sistemi dikkatimi dağıtır	0,860							
	11-Çalışma ortamındaki hareketli ışıklandırma sistemi dikkatimi dağıtır	0,802							
	9-Çalışma ortamının yeterli düzeyde aydınlık olması işimi kolaylaştırır	0,654							
Faktör 4-Isı	17-Çalışma ortamının nemli olması yorgunluk hissi verir	0,822							
	15-Çalışma ortamındaki makinelerin yaratmış olduğu sıcaklık bunaltır	0,736							
	13-Yaz aylarında çalışma ortamının sıcak olması performansımı etkilemez	0,599							
Faktör 5-Koku	19-Çalışma ortamındaki ağır yemek kokusu çalışma isteğimi azaltır	0,857							
	21-Çalışma ortamındaki rutubet, pas vb kokular iş yapma isteğimi azaltır	0,794							
	18-Çalışma ortamının havasız olması yorgunluk hissi verir	0,790							
	23-Mutfak havalandırmasının yetersiz olması kötü kokmama neden olur	0,721							
Faktör 6-Zemin	1-Çalışma ortamının zemin döşemesi rahat hareket etmemi sağlar	0,798							
	3-Zemin döşemesi kolay temizlenebilen özelliktedir	0,702							
	2-Zemin döşemesi ekipmanların kolay taşınmasına olanak sağlar	0,686							
Faktör 7-Düzen	33-Çalıştığım ortamı temiz tutmak işimi kolaylaştırır	0,867							
	27-Birimler arası mesafenin kısa olması daha hızlı servis yapmayı sağlar	0,844							
	26-Yeterli düzeyde ekipman işimi kolaylaştırır	0,819							
	31-Yeterli düzeyde araç, gereç ve malzeme ile daha kaliteli iş üretim	0,740							
	25-İyi bir masa düzeni kolay iş yapmamı sağlar	0,739							
Faktör 8-İş ortamı	41-İşletme içinde tüm çalışanlar birbirine yardımcı olur	0,838							
	39-Yöneticiler çalışanlara karşı anlayışlıdır	0,835							
	40-Yöneticiler çalışanların taleplerini	0,807							
	42-Çalışanlar birbirlerine karşı saygılı davranır	0,802							
	34-Müşteri yoğunluğu daha fazla yorulmama neden olur	0,684							
	37-Yetersiz sayıda çalışanın olması işlerin aksamasına neden olur	0,669							
Faktör 9-Renk	47-Işık-renk uyumu çalışma ortamında dinlendirici hava yaratır	0,819							
	48-Ekipman-duvar-mefruşat uyumu göz yorgunluğunu azaltır	0,781							
	44-Canlı renkler iş yapma hevesimi artırır	0,692							
	45-Kir tutacak renkler iş yoğunluğunun artmasına neden olur	0,617							
Faktörler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ortalama	3,68	3,28	3,29	3,55	4,06	4,07	3,32	3,63	3,93
Varyans Açıklama Oranı (%)	13,39	12,42	9,09	8,65	7,41	7,16	6,84	5,85	5,26
Özdeğer	10,759	3,515	2,426	2,267	1,939	1,807	1,541	1,335	1,046
Standart Sapma	3,01	3,12	3,47	2,69	4,93	5,27	5,83	3,20	4,37
Cronbach Alpha	,828	,716	,822	,527	,912	,936	,929	,807	,901
F Değeri		53,528	39,177	55,472	2,190	3,886	6,550	1,866	11,449
P Değeri		,000	,000	,000	,068	,004	,000	,134	,000

Toplam varyansın %7,40'ını açıklayan ve 4 ifadeden oluşan beşinci faktör “koku” olarak ifade edilmiştir. Koku faktörü 0,809 – 0,746 arasındaki faktör yüklerinden oluşmaktadır. Bununla

birlikte, koku faktörünün 4,06 ortalamaya, 1,93 özdeğere, 4,93 standart sapmaya, 0,91 Cronbach Alpha değerine, 2,190 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Toplam varyansın %7,16'sını açıklayan ve 5 ifadeden oluşan altıncı faktör "düzen" olarak ifade edilmiştir. Düzen faktörü, 0,801 – 0,671 arasında faktör yüklerinden meydana gelmektedir. Aynı zamanda düzen faktörü 4,07 ortalamaya, 1,80 özdeğere, 5,27 standart sapmaya, 0,93 Cronbach Alpha değerine, 3,886 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Toplam varyansın %6,84'ünü açıklayan ve 6 ifadeden oluşan yedinci faktör "çalışma ortamı" faktörü olarak ifade edilmiştir. Çalışma ortamı faktörü 0,887 – 0,765 arasındaki faktör yüklerinden oluşmakta olup, 3,32 ortalamaya, 1,54 özdeğere, 5,83 standart sapmaya, 0,92 Cronbach Alpha değerine, 6,550 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Toplam varyansın %5,85'ini açıklayan ve 4 ifadeden oluşan sekizinci faktör "renk" olarak ifade edilmiştir. Renk faktörü 0,797 – 0,567 arasındaki faktör yüklerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte, renk faktörünün 3,63 ortalamaya, 1,33 özdeğere, 3,20 standart sapmaya, 0,80 Cronbach Alpha değerine, 1,866 F değerine sahip olup, $p > 0,01$ düzeyinde anlamlı olmadığı görülmektedir.

Toplam varyansın %5,26'sını açıklayan ve 4 ifadeden oluşan dokuzuncu faktör aynı zamanda bağımlı değişken olan "iş performansı" olarak isimlendirilmiştir. İş performansı faktörü 0,857 – 0,641 arasında faktör yüklerinden oluşan ifadelerle, 3,93 ortalamaya, 1,04 özdeğere, 4,37 standart sapmaya, 0,90 Cronbach Alpha değerine, 11,449 F değerine sahip olup, $p < 0,01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

4.3. Hipotez testine ilişkin bulgular

Güvenirlilik ve geçerlik analizleri yapıldıktan sonra, hipotezlere ilişkin korelasyon ve regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

4.3.1. Korelasyon analizi

Korelasyon analizi değişkenler arasında ilişki ya da bağımlılık olup olmadığını var ise ne yönde olduğunu ve gücünü göstermek amacıyla oldukça yaygın bir şekilde kullanılan analiz tekniklerinden biridir (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2004: 224). Korelasyon analizinin amacı bağımsız değişkenin değiştiğinde, bağımlı değişkenin ne yönde değişeceğini görmek olan korelasyon analizinin sahip olduğu korelasyon katsayısı "r" ile gösterilir ve -1 ile +1 arasında değer alır ve bu değerlere yaklaştıkça ilişkinin düzeyi yükselir (Kalaycı, 2018: 115).

Korelasyon katsayısının 1'e yakınlığı ilişki derecesini artı ya da eksi değer alması ise ilişkinin yönünü göstermektedir. Korelasyon analizinde determinasyon katsayısı "R²" değişkenlerinden birinde olan değişkenliğin diğer değişken tarafından yüzde kaçının açıklandığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2016: 32). Tablo 6'da değişkenler ile gerçekleştirilen Pearson korelasyon katsayısı analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir.

Tablo 6'da zemin, müzik, aydınlatma, ısı, koku, düzen, çalışma ortamı, renk 1,2,3,4,5,6,7 ve 8 şeklinde numaralandırılan bağımsız değişkenler ile 9 olarak numaralandırılan iş performansı bağımlı değişkeni arasındaki ilişkiyi bulmak amacıyla korelasyon analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir.

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

Tablo 6. Korelasyon analizine ilişkin bulgular

Atmosfer	Ortalama	Standart Sapma	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1- Zemin	3,6688	1,00831	1								
2- Müzik	3,2845	1,04134	,398**	1							
3- Aydınlatma	3,2866	1,15799	,156**	,178**	1						
4- Isı	3,5613	,90274	,075	,090	,060	1					
5- Koku	4,0547	,98876	,284**	,123*	,223**	,131**	1				
6- Düzen	4,0671	1,05932	,443**	,232**	,238**	,127**	,530**	1			
7- Çalışma Ortamı	3,3192	,97238	,274**	,197**	,217**	,106**	,411**	,304**	1		
8- Renk	3,6238	,79914	,291**	,256**	,207**	,227**	,419**	,498**	,301**	1	
9- İş Performansı	3,6182	,60773	,234**	,225**	,460**	,405**	,615**	,578**	,611**	,480**	1

Pearson korelasyonu (iki yönlü), ** p<0,01, *p<0,05 N=(310)

Araştırmaya uygulanan analiz sonucunda 3,66 ortalama ve 0,00831 standart sapma değerine sahip olan zemin boyutu ile müzik, koku, düzen, çalışma ortamı ve renk boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,398$; $r = 0,284$; $r = 0,443$; $r = 0,274$; $r = 0,291$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zemin boyutu ile aydınlatma ve iş performansı boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve çok zayıf düzeyde ($r = 0,156$; $r = 0,234$) ilişkiler olduğu görülmektedir. Zemin boyutu ile ısı boyutu arasında ise zayıf düzeyde ($r = 0,075$) ve anlamlı olmayan ($p > 0,05$; $p = 0,000$) bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmaya uygulanan diğer bir analiz sonucuna göre 3,28 ortalama ve 0,04134 standart sapma değerine sahip olan müzik boyutu ile aydınlatma, koku, düzen, çalışma ortamı, renk ve iş performansı boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve çok zayıf düzeyde ($r = 0,178$; $r = 0,123$; $r = 0,232$; $r = 0,197$; $r = 0,256$; $r = 0,225$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Müzik boyutu ile ısı boyutu arasında ise zayıf düzeyde ($r = 0,090$) ve anlamlı olmayan ($p > 0,05$; $p = 0,000$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki mevcut diğer analize göre 3,28 ortalama ve 0,15799 standart sapma değerine sahip olan aydınlatma boyutu ile koku, düzen, çalışma ortamı ve renk boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve çok zayıf düzeyde ($r = 0,223$; $r = 0,238$; $r = 0,217$; $r = 0,207$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aydınlatma boyutu ile iş performansı boyutu arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,460$) ilişki olduğu görülmektedir. Aydınlatma boyutu ile ısı boyutu arasında ise zayıf düzeyde ($r = 0,060$) ve anlamlı olmayan ($p > 0,05$; $p = 0,000$) bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma dahilindeki diğer bir analize göre 3,56 ortalama ve 0,90274 standart sapma değerine sahip olan ısı boyutu ile koku, düzen, çalışma ortamı ve renk boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve çok zayıf düzeyde ($r = 0,131$; $r = 0,127$; $r = 0,106$; $r = 0,227$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Isı boyutu ile iş performansı boyutu arasında ise anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,405$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki diğer bir analize göre 4,05 ortalama ve 0,98876 standart sapma değerine sahip olan koku boyutu ile düzen ve iş performansı boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve orta düzeyde ($r = 0,530$; $r = 0,615$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Koku boyutu ile çalışma ortamı ve renk boyutları arasında ise anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,411$; $r = 0,419$) ilişkiler olduğu görülmektedir.

Araştırmaya uygulanan diğer bir analize göre 4,06 ortalama ve 0,05932 standart sapma değerine sahip olan düzen boyutu ile çalışma ortamı ve renk boyutları arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,304$; $r = 0,498$) ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Düzen boyutu ile iş performansı boyutu arasında ise anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve orta düzeyde ($r = 0,578$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki diğer bir analize göre 3,31 ortalama ve 0,97238 standart sapma değerine sahip olan çalışma ortamı boyutu ile renk boyutu arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,301$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma ortamı ile iş performansı boyutu arasında ise anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve orta düzeyde ($r = 0,611$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Araştırmaya uygulanan diğer bir analize göre ise 3,62 ortalama ve 0,79914 standart sapmaya sahip olan renk boyutu ile 3,61 ortalama ve 0,60773 standart sapmaya sahip iş performansı boyutu arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = 0,000$) ve zayıf düzeyde ($r = 0,480$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

4.3.2. Regresyon analizi

Regresyon analizi, bir bağımlı değişken ile bir bağımsız veya birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkilerin matematiksel eşitlik ile açıklanması sürecidir (Kalaycı, 2018: 199). Aralarında ilişki olan iki ya da daha fazla değişkenden birinin bağımlı (yordanan) ve diğeri ya da diğerlerinin bağımsız (yordayıcı) olarak belirlendikten sonra bağımsız değişken ya da değişkenlerin, bağımlı değişkeni ne şekilde etkilediği ne ölçüde etkilediği ve ne kadarını açıkladığını belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmaktadır (Büyüköztürk, 2016: 91).

Araştırmada geliştirilen hipotezler, atmosfer ölçeği, faktör analizi sonucunda ortaya konulan boyutlarının (zemin, müzik, aydınlatma, ısı, koku, düzen, çalışma ortamı, renk) tek boyuttan oluşan iş performansı bağımlı değişkeni arasındaki ilişkileri üzerinden test edilmesi neticesinde irdelenmektedir. Bu doğrultuda araştırmanın hipotezlerini test etmek için tek bağımlı değişken olan iş performansı ölçeği dikkate alınarak regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizine yönelik bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Atmosfer Ölçeği Boyutları ile İş Performansı Ölçeği arasındaki ilişkiye yönelik Regresyon Analizi sonucu

Değişkenler	Standartlaştırılmamış katsayılar		Standartlaştırılmış katsayılar	t	p
	B	Standart Hata	β		
Sabit	,629	,115		5,465	,000
Zemin	-,087	,021	-,145	-4,238	,000
Müzik	,021	,019	,035	1,108	,000
Aydınlatma	,132	,016	,251	8,330	,320
Isı	,189	,020	,281	9,568	,156
Koku	,150	,022	,244	6,748	,217
Düzen	,158	,022	,275	7,194	,000
Çalışma Ortamı	,225	,020	,361	11,124	,000
Renk	,038	,027	,050	1,424	,000

Bağımlı değişken: İş Performansı

R=0,870; R²=0,757; Düzeltmiş R²= 0,750; F=115,760; p=0,000

** p<0,01, *p<0,05

Tablo 7’ de bağımsız değişkenler olan zemin, müzik, aydınlatma, ısı, koku, düzen, çalışma ortamı ve renk değişkenlerinin, bağımlı değişken olan iş performansına etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizinin sonuçları bulunmaktadır. Regresyon analizi sonucunda regresyon modelinin tablosu incelendiğinde bağımsız değişkenlerin tümü, bağımlı değişken olan iş performansını %75 oranında anlamlı bir şekilde açıklamaktadır (R=0,870; R²=0,757; Düzeltmiş R²= 0,750; F=115,760; p=0,000).

Tablo 7’deki Regresyon Analizi sonucunda ilk anlamlılık değeri incelendiğinde, “Zemin” boyutunun “İş performansı” bağımlı değişkenini ilişkinin anlamlı olarak (p<0,05; p=,000) etkilediği görülürken, “Müzik” boyutunun ise “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği (p>0,05; p=,000) sonucuna ulaşılmıştır.

Regresyon analizi sonucunda Atmosfer ölçeğinin diğer bir boyutu olan “Aydınlatma” boyutu, “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği (p<0,05; p=,320) görülmüştür. Aynı zamanda, “Isı” boyutunun da “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği (p<0,05; p=,156) sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir sonuçta beşinci anlamlılık değeri incelendiğinde “Koku” boyutunun “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği ($p < 0,05$; $p = ,217$) görülmüştür. Atmosfer ölçeğinin diğer bir boyutu olan “Düzen” boyutunun ise “İş Performansı” bağımlı değişkeni istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ($p < 0,05$; $p = ,000$) sonucuna ulaşılmıştır.

Regresyon analizi doğrultusunda “Çalışma Ortamı” boyutunun “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ($p < 0,05$; $p = ,000$) görülürken, “Renk” boyutunun ise “İş Performansı” bağımlı değişkenini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ($p > 0,05$; $p = ,00$) sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen analiz sonucuna göre modelin bir bütün olarak anlamlı ($F = 115,760$; $p = 0,000$) olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca iş performansına en fazla etkiyi “çalışma ortamı” boyutunun ($\beta = 0,361$; $t = 11,124$; $p < 0,05$) yaptığı görülmektedir. Çalışma ortamı boyutundan sonra iş performansına en fazla etkiyi “ısı” boyutunun ($\beta = 0,281$; $t = 9,568$; $p < 0,05$) yaptığı görülmektedir.

Tablo 8. Hipotezlere ilişkin sonuçlar

Hipotezler	Kurgular	Sonuç
H1	Renk, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Kabul
H2	Müzik, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Kabul
H3	Koku, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Ret
H4	Isı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Ret
H5	Aydınlatma, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Ret
H6	Düzen, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Kabul
H7	Zemin, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Kabul
H8	Çalışma ortamı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.	Kabul

Bu sonuçlar doğrultusunda araştırma kapsamında geliştirilen hipotezlerden, “Renk, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₁ hipotezi, “Müzik, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₂ hipotezi, “Düzen, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₆ hipotezi, “Zemin, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₇ hipotezi ve “Çalışma ortamı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₈ hipotezi kabul edilirken; “Koku, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₃ hipotezi, “Isı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₄ hipotezi ve “Aydınlatma, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir.” H₅ hipotezi reddedilmiştir. Hipotez testlerinin sonuçlarına ilişkin açıklamalar tartışma ve sonuç başlığı altında değerlendirilmektedir.

5. Sonuç

Yiyecek içecek departmanındaki atmosferin çalışanların iş performansına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada, atmosfer sekiz boyutuyla ele alınmış ve beş boyutunun (renk, müzik, düzen, iş ortamı, zemin) çalışanların iş performansını anlamlı olarak etkilediği görülürken, diğer üç boyutuyla da (aydınlatma, ısı, koku) çalışanların iş performansını anlamlı olarak etkilemediği görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde atmosfer konusunda birçok çalışmaya rastlamak mümkündür ancak atmosferin iş performansıyla birlikte kullanıldığı çalışmalara rastlanmamaktadır. Öte yandan atmosfer kavramının genel olarak müşterilere olan etkisi ölçülmektedir. Karkın'ın (2008) yaptığı çalışmada atmosfer unsurları altı boyutuyla (renk, müzik, koku, aydınlatma, düzen, iş ortamı) ele alınmıştır ve müzik dışında diğer boyutların müşterilerin memnuniyetini anlamlı bir şekilde etkilemiştir.

Renk boyutunun, düzen boyutundan sonra iş performansını en fazla etkileyen boyut olduğu görülmektedir. Yiyecek içecek departmanının tasarımında kullanılan canlı renklerin çalışanların hevesini arttırdığı, alakasız renklerin ise motivasyonu olumsuz yönde etkileyip iş performansını düşürdüğü sonucu görülmektedir. Ortamda kullanılan ışık ile renk unsurlarının uyumlu olması çalışanları etkilediği gibi ekipman-mefruşat-duvar uyumunun da çalışanların göz yorgunluğunun önüne geçtiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yine aynı şekilde departmanda kullanılan malzemelerin kir tutacak renklerin kullanılması iş yoğunluğunu arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletmenin masa sandalyesinde veya duvarlarında çabuk kirlenecek renklerin kullanılması çalışanların kendi görev tanımındaki işlerin yanısıra fazladan iş yükünü de beraberinde getirecektir ve bu durum çalışanların zaman kaybetmesine sebep olacağı gibi yorulmalarına, iş performanslarının düşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Renk, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılanların müzik boyutuna verdiği sonuçlar ele alındığında; çalışma ortamındaki hafif sesli müziğin çalışanların daha rahat çalışmalarını sağladığı, enstrümantal müziğin ise çalışanların iş performansını etkileme konusunda kararsız kaldıkları sonucuna varılmıştır. Yine aynı şekilde ortam çalınan sözlü müziklerin çalışanların dikkatlerini dağıttığını ve iş performanslarını etkilediği görüşü belirtilmiştir. Herrington ve Capella'nın (1996) yaptıkları çalışmada çalınan müziğin çalışanların hoşlarına gitmesi durumunda kendilerini daha iyi hissettiklerini ve daha iyi çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca Oakes'in (2000) yaptığı çalışma da ise çalışma ortamında arka fonda çalınan müziğin çalışanların memnuniyetini arttırdığını, devamsızlıklarını azaltıp iş verimini arttırdığını dile getirmiştir ve çıkan bu sonucu destekler niteliktedir. Ayrıca ankete katılan katılımcıların ortamda çalınan hareketli müziğin iş ciddiyetini bozacağı konusunda katılımcıların cevapları birbirinden çok farklı olmuştur. Öyle ki katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplardan bu soruya katılanların, kararsız kalanların ve katılmayanların sayıları birbirlerine çok yakın çıkmıştır. Dolayısıyla yiyecek içecek departmanında kullanılan sözlü müziğin çalışan personel açısından çok önemli olduğu iş performanslarını dolaylı olarak etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Yiyecek içecek departmanında kullanılacak olan müziğin seçimine dikkat edilerek çalışanların motivasyonu olumlu yönde etkilenmek mümkün olacağı görülmektedir. Dolayısıyla Müzik, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Yiyecek içecek departmanında çalışırken ortamda bulunan koku çalışanlar açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışanlara koku boyutu altında sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde; çalışma ortamının havasız olmasının yorgunluk hissi

vereceğini, ağır yemek kokularının çalışma isteklerini azaltacağını belirtmişlerdir. Yine ekip arkadaşlarının ter kokması çalışma şevklerini kırabileceğini dile getirmişlerdir. Öte yandan mutfak havalandırmasının yetersiz olmasının işgörenlerin kötü kokmasının performanslarına bir etkisi olmadığını, ortamın güzel kokması veya rutubet nem olması da çalışanların iş performanslarına herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle Koku, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H₃ hipotezi reddedilmiştir.

Araştırmaya katılan işgörenlerin ‘ısı’ boyutu ile ilgili verdikleri cevaplara incelendiğinde; çalışma ortamında bulunan makinelerin yaymış olduğu sıcaklık kendilerini bunalttığını, ortamın nemli olması ise yorgunluk hissi verdiği görüşü belirtilmiştir. Yöneltilen diğer sorulara verdikleri cevapta ise yaz aylarında ortamdaki sıcaklığın ve kış aylarındaki soğğun iş performanslarına herhangi bir etkisinin olmadığı dile getirilmiştir. Otellerin restoranlarında çalışanların müşterilerin bulunduğu ortamda hizmet vermelerinden dolayı işverenlerinin müşterilerin memnuniyetini de dikkate alarak iklime göre iklimlendirme yapmalarından kaynaklanabilir. Bu çalışmada ısı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H₄ hipotezi reddedilmiştir.

Atmosferin unsurlarından biri olan ‘aydınlık’ boyutu ile ilgili sorular işgörenele yöneltilmiş olup verilen cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan sonuca göre; çalışma ortamının aydınlatmasının yeterli düzeyde olmasının işlerini kolaylaştırdığı ifade edilmiştir ancak çalışma ortamındaki hareketli ışığın dikkat dağıtıcı olduğu ve spot ışığın kendilerine herhangi bir etkisi olduğu konusunda kararsız oldukları çıkan sonuçlar arasındadır. Ortamda bulunan hareketli ışığın performanslarını herhangi bir şekilde etkilemediği de diğer sonuçlar arasındadır. Aydınlatma unsuruyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; Demir’in (2003) yaptığı çalışmada doğru aydınlatmanın çalışanların performanslarına pozitif etkisi olduğu, Hoffman ve Bateson’un (1997) yaptıkları bir başka çalışma da ise aydınlatma tonlarının, ruh halini ve personelin servis hızını etkilediği görüşü belirtilmiştir. Bu çalışma da ise aydınlatmanın iş performansına etkisi olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır ve H₅ hipotezi reddedilmiştir. Ankete katılanların çalıştıkları otel restoranlarında aydınlatmanın yeterli olması, hareketli ve renkli ışıkların kullanılmamasından dolayı aydınlatmanın iş performanslarını etkilemediği kanısına varmış olabilirler.

Yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performanslarını arttırabilmeleri için düzen boyutu önem taşımaktadır. Yapılan regresyon analizinde düzen boyutunun iş performansına en fazla etki eden değişken olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan yiyecek içecek departmanı çalışanlarının düzen boyutuna ilişkin anket sorularına verdiği cevaplar incelendiğinde, yiyecek içecek departmanında kullanılan masaların düzeninin, çalışma esnasında ve sonrasında ekipmanların yeterli olmasının, çalışanların iş esnasında kullandıkları mekânların birbirine yakınlığı gibi etkenlerin çalışanların iş performansını etkilediği sonucuna varılmıştır. Çalışanların departmanda kullandıkları araç gerecin yeterli ve düzenli olması çalışanın işini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca restoran-mutfak, restoran-bar arasındaki mesafenin kısa olması çalışan açısından hem zaman kazanılmasına hem de çalışanın daha az yorulmasına yardımcı olduğu sonucu ön plana çıkmaktadır. Yine aynı şekilde çalışılan ortamdaki masa sandalye düzeninin çalışanların hareket alanlarını kısıtlamayacak şekilde olması hem çalışanların kendilerini rahat hissetmelerini hem de daha hızlı hareket etmelerine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda çalışma alanına yeterli düzeyde ve uygun ekipmanın olması personelin iş esnasında işini kolaylaştıracığı gibi performansını da arttıracığı düşünülmektedir. Verilen bu cevaplardan yola çıkarak yiyecek içecek departmanındaki düzenin çalışanların iş performansını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu durum

İşyerindeki düzen otel çalışanlarının işyeri performansını etkilemektedir. H₆ hipotezinin kabul edilme sebebi olarak ifade edilebilmektedir.

Yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansı üzerinde etkili olan bir başka unsur da çalışılan mekânın zemindir. Bu doğrultuda işgörenlere "zemin" boyutu altında sorulan sorular analiz edildiğinde; çalışma ortamındaki zemin döşemesinin işgörenlerin rahat hareket etmesini sağlayan, restoranda hareket ederken ekipmanların kolay taşınmasının ve kolay temizlenebilir olmasının iş performanslarını etkileyeceği belirtilmiştir. Dolayısıyla yiyecek içecek departmanında zemin döşemesi yapılırken kaygan malzemelerin seçilmemesi, çabuk kirlenecek ve çizilecek döşemelerin kullanılmaması, işgörenlerin performansını olumlu yönde etkileyecektir. İş görenler zeminin temizlenmesine ayıracakları zamanları diğer işlerini yapmaya ayırabilecekleri gibi çalışma esnasında da kendilerini daha rahat hissedip yapılacak işlerin gecikmesinin önüne geçmiş olacaktır. Dolayısıyla Zemin, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H₇ hipotezi kabul edilmiştir.

Çalışanların iş performansının etkilenmesinde çalışma ortamının yani; iş arkadaşları, yöneticiler ve müşterilerin büyük bir öneminin olduğu bilinmektedir (Demir ve Demir, 2019). Katılımcılara yöneltilen sorulardan çıkan sonuca göre; işletme de müşterilerin fazla olması doğal olarak çalışanların daha fazla yorulmasına sebep olmaktadır. Ancak katılımcılar, müşterilerin yoğun olmasına rağmen çalışanların iş akışında herhangi bir karışıklığın olmadığını belirtmektedir. Bu durum işgörenlerin iş esnasında kendilerini yaptıkları işe tamamen verdiklerini, çalıştıkları departmanın ne kadar yoğun olursa olsun konsantrasyonlarını kaybetmediklerini ve herhangi bir aksamaya mahal vermedikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan işgörenler, departmanda çalışan sayısının gereğinden fazla olmasının işlerin aksamasına neden olacağı konusunda kararsız oldukları, ancak çalışan sayısının gereğinden az olmasının işlerin aksayacağı konusunda hemfikir oldukları çıkan sonuçlar arasında görülmektedir. Bu nedenle yiyecek içecek departmanında sezon başında işgören planlaması yapılırken çok dikkatli olunması gerekmektedir. Yanlış yapılan bir planlama sonucu işgörenlerin iş performansı olumsuz etkilenmekte ve yapılacak işlerde aksaklıkların meydana gelmesine sebebiyet vermektedir. Çalışma ortamı boyutunun altında yöneticilerle ilgili sorulan sorulara verilen cevaplar incelendiğinde; çalışanların yöneticilerle kolay iletişim kurabildiklerini ve yöneticilerin kendilerine karşı anlayışlı olup, taleplerine cevap verdikleri belirtilmektedir. Bu durum işyerindeki çalışma ortamının huzurlu olmasına, çalışanların motivasyonlarının artmasına fayda sağlamaktadır. Çalışanlar işyerinde yaşadığı herhangi bir sorun karşısında yöneticileriyle iletişim kurup kendilerini ifade etmeleri, sorunlarının büyümeden çözülmesi, işgörenlerin iş performansı açısından önemli görülmektedir. Öyle ki çalışanın aidiyet duygusunu ve çalışırken gösterdiği özveriye de arttırdığı söylemek mümkündür. Departmanda çalışan işgörenlerin çalışma esnasında birbirine yardımcı ve saygılı olması, çalışma ortamında karşılıklı güven duyulmasına imkân tanımaktadır. Bu durumdan işgörenlerin birbirlerinin eksikliklerini tamamlamalarını ve kendi aralarında yardımlaşma duygusunu ön plana çıkarabilecekleri sonucuna ulaşılmaktadır. Tüm bu sonuçlardan dolayı Çalışma ortamı, yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansını anlamlı bir şekilde etkilemektedir H₈ hipotezi kabul edilmiştir.

Son olarak otel işletmelerinin yiyecek içecek departmanlarının atmosferi çalışanların iş performanslarını farklı şekillerde ve derecelerde etkileyebilmektedir. Bu durum otelden otele değişiklik gösterebilmektedir. Otel işletmelerinin departmanlarının atmosferinin müşterilere etkisi kadar çalışanların performansına etkisini de düşünerek bir düzenleme yapmaları gerekmektedir. Atmosferi etkileyen etkenlerin çalışanlar düşünülmeden düzenlenmesi çalışanların verimliliğini

düşürebilir ve hizmet kalitesini olumsuz etkileyebilir, sonuçta müşteri memnuniyetsizliği yaratabilir. Çalışılan ortam çalışanlara ne kadar uygun düzenlenirse o oranda çalışanların iş performansının artacağını yöneticilerin de fark etmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Aksu, M. (2012). "Hizmet Kalitesinin Bir Unsuru Olarak Atmosferin Müşteri Sadakati Üzerine Etkisi: Bozcaada'daki Otellerde Konaklayan Yerli Turistler Üzerinde Bir Araştırma" (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir. 012
- Aytok, A. (2004). "Performans Değerlendirme İle Performansa Dayalı Ücret ve Bir Endüstri İşletmesi Örneği" (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Baker, J., Grewal, D., Parasuraman, A.(1994). "The Influence of Store Environment on Quality Inferences and Store Image" *Journal of the Academy of Marketing Science*, 22, ss.338-349
- Başaran, E. (1991). *Örgütsel Davranış*, Ankara, Gül Yayınevi.
- Birchfield, J.C. (2008). *Design and Layout of Foodservice Facilities*. 3rd Edition, USA, John Wiley & Sons.
- Bitner, Mary Jo. (1992). 'Servicescapes: The Impact of Physical Surroundings on Customers and Employees. *Journal of Marketing*, 56, ss. 57-71.
- Büyükoztürk, S. (2016). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*. Ankara, Pegem Yayıncılık
- Can, A. (2018). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi. Pegem Atıf İndeksi, 001-429.
- Christensen, R. H. B. (2015). ordinal—regression models for ordinal data. R package version, 28, 2015.
- Demir, M., Demir, Ş. (2019). The effects of psychological capital on employees' organizational identification in hotels. *Journal of Tourism Theory and Research*, 5 (3), 355-369. DOI: 10.24288/jttr.573851
- Demir, M. (2003). Konaklama İşletmelerinde Ergonominin İşgören Verimliliği Üzerine Etkileri, IS-GUC.ORG Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 5 (2), online
- Demir, M. (2011). The Analysis of the Relationship among Emotional Intelligence, Organizational Deviance, Quality of Work Life and Turnover Intentions in Hospitality Business, *European Journal of Tourism Research*, 4 (2), 214-216.
- Demir, M. (2014). Otel İşletmelerinde Etik İklimi-İş Performansı İlişkisi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 9 (2), 375-393
- Demir, M. (2015). The effects of person-organization fit on job performance and intention to remain in hospitality business. *Journal of Tourism Theory and Research*, 1 (2), 78-97.
- Demir, M. & Demir, Ş.Ş. (2015). *Otel İşletmelerinde Yenilik Yönetimi: İlkeler & Örnekler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Demir, M. ve Tan, M. (2018). İşgörenlerin demografik özellikleri ve sanal kaytarma davranışı arasındaki ilişki. *Journal of Tourism Theory and Research*, 4(1), 40-56.
- Dessler, G. (1997). *Human Resource Management*. 7th Edition, Prentice Hall Inc.
- Ercan, İ., Kan, İ. (2004). "Ölçeklerde Güvenirlik ve Geçerlik" *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), ss. 211-216.
- Erdoğan, İ. (1991). "İşletmelerde Personel Seçimi ve Başarı Değerleme Teknikleri" *İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları*, ss.141.
- Ergin, D. Y. (1995). "Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik" *MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, ss. 125-148.
- Fındıkçı, İ. (1999). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, İstanbul, Alfa Yayınları. Uyargil, 2008
- Gupta, O.P. (1982). *Commitment to Work of Industrial Workers*. New Delhi, Concept Publishing Company.

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). The effect of the atmosphere on the job performance of employees in the food and beverage department. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Harris, L. C. ve Ezech, C. (2008). "Servicescape and Loyalty Intentions: an Empirical Investigation" *European Journal of Marketing*, 42(3/4), ss.390-422.
- Herrington, J.D. and Capella, L.M. (1996), "Effects of music in service environments: a field study", *Journal of Services Marketing*, Vol. 10 No. 2, pp. 26-41.
- Heung, V.C.S, Gu, T. (2012). Influence of restaurant atmospherics on patron satisfaction and behavioral intentions. *International journal of Hospitality Management*, 31(4), ss. 1167
- Hoffman, K. D., Bateson, J. (1997). *Essentials of Services Marketing*. USA, The Dryden Press
- Holder, M., & Berndt, A. (2011). The effect of changes in servicescape and service quality perceptions in a maternity unit. *International journal of health care quality assurance*, 24(5), 389-405.
- Holton, E. F. (1999). Performance domains and their boundaries. *Advances in developing human resources*, 1(1), 26-46.
- Johnson, L., Mayer, K. J., & Champaner, E. (2004). Casino atmospherics from a customer's perspective: A re-examination. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 8(2), 1.
- Kalaycı, Ş. (2018), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil Yayınları.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara, Nobel Yayın.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*, (31. Basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karkın, G. (2008). Hizmet pazarlamasının bir unsuru olarak fiziksel kanıtlar ve otel işletmelerinde hizmet atmosferi oluşturulması. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Malatya.
- Kleinbaum, D. G., Kupper, L. L., Muller, K. E., & Nizam, A. (1988). *Applied regression analysis and other multivariable methods* (Vol. 601). Belmont, CA: Duxbury Press.
- Kotler, P. (2000). *Kotler ve Pazarlama, Pazar Yaratmak, Pazar Kazanmak ve Pazara Egemen Olmak*. (Çeviren), Ayşe Özyağcılar, 1. Baskı, İstanbul, Sistem Yayıncılık.
- Kotler, Philip. (1973). "Atmospherics as a Marketing Tool", *Journal of Retailing*, 4(9) ss.4
- Kozak, M.A. (2001). *Otel işletmelerinde Kat Hizmetleri Yönetimi*. Ankara, Detay Yayıncılık.
- Kozak, N. (2006). *Turizm Pazarlaması*. Ankara, Detay Yayıncılık.
- Levy M., Weitz B.A., (2004). *Retailing Managment*, New York, Mc Graw Hill
- Mathis R.L., Jackson J.H. (2007). *Human Resource Management*. 9th Edition, South Western Publishing Co.
- Milliman, R.E. (1986), "The influence of background music on the behaviour of restaurant patrons", *Journal of Consumer Research*, Vol. 13, September, pp. 286-9.
- Mohrman Jr, A. M., Mohrman, S. A., Ledford Jr, G. E., Cummings, T. G., & Lawler III, E. E. (1989). *Large-scale organizational change*. Jossey-Bass.
- Oakes, S. (2000). "The Influence of the Musicscape within Service Environments" *Journal of*
- Olalı, H., Korzay M. (1993). *Otel İşletmeciliği*. İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Öztürk, B. (2014). "Renklerin Pazarlama Üzerindeki Etkisi" (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Palmer, M.J. (1993). *How to Plan And Conduct Productive Performance Appraisals* American Management Association
- Renaghan, L. M. (1981). "A New Marketing Mix for the Hospitality Industry" *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 22, ss.31-36.
- Roy, A., & Tai, S. T. (2003). Store environment and shopping behavior: the role of imagery elaboration and shopping orientation. *Journal of International Consumer Marketing*, 15(3), 71-99.

Demir, Ş.Ş., Öztürk, İ. (2019). Atmosferin yiyecek içecek departmanında çalışanların iş performansı üzerine etkisi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 361-383.

Sharma, A., Stafford, T. F. (2000). "The Effect of Retail Atmospheric on Consumers' Perceptions of Salespeople and Customer Persuasion: An Empirical Investigation" *Journal of Business Research*, 49 ss. 183-191.

Sheela M. A. (2007). *Economics Of Hotel Management*, 2nd Edition, New Delhi, Age International Publishers.

Stewart, V. (1987). "Hearing Fort He Poor Performer". England, Personel Management.

Tombs, A. and McColl-Kennedy, J.R. (2003), "Social-servicescape conceptual model", *Marketing Theory*, Vol. 3, No. 4, pp. 447-75

TÜRK DİL KURUMU (1983). Türkçe sözlük. Türk Dil Kurumu.

Uyargil, C. (1994). *İşletmelerde Performans Yönetimi Sistemi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını, ss.262.

Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). *SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Detay Yayıncılık, Ankara

Yıldız, Y. (2008). *Performans Değerlendirme Sonuçlarının Ücrete Yansıtılması ve Uygulamadan Bir Örnek*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Extended abstract in English

Today, the intense competition and economic conditions push the enterprises to use the production tools effectively. In order to achieve the economic goals of their enterprises, employees must demonstrate the expected efficiency. In tourism, which is a service sector, human resources have a significant impact on achieving business objectives. The completion of the works at the desired quality and time is an indicator of the productivity of the employees. Increasing employee productivity also depends on the creation of appropriate working conditions at the workplace. Personnel working in the food and beverage department of hotel establishments may be positively or negatively affected by the atmosphere of the environment in which they work. Both are physical elements; elements such as heat, lighting, floor, order, smell, color, music; and social factors, both colleagues and managers, have an impact on the work performance of employees. The fact that these elements provide the necessary conditions for the hotel companies in order to have a positive effect on the work performance of the employees will also be effective in achieving the targets of the enterprises.

The aim of this study; to measure how the atmosphere in the food and beverage department of hotel establishments, in other words, physical and social factors, affect the work performance of employees. A questionnaire was developed based on the information obtained from the literature review. In the research, the data collected from 313 hotel staff working in the food and beverage department of five-star accommodation establishments located in Marmaris district of Muğla province in May and September 2017 were analyzed with SPSS program. Reliability analysis was conducted to test the reliability of the research scales. As a result of Bartlett and Kaiser-Meyer Olkin tests conducted to evaluate the suitability of the data set for factor analysis, the data set was found to be suitable for factor analysis.

As a result of the factor analysis performed; “Work performance” was found to be a single factor and color, smell, music, heat, lighting, floor, layout and working environment were found to be eight factors. Correlation analysis was conducted to determine the relationships between the dimensions of the variables for the purpose of the study. As a result of the correlation analysis, it was found that there were positive, medium, weak and very weak relations between atmosphere dimensions and work performance dimension. Regression analysis was performed to test the research hypotheses. As a result of the regression analysis, it was found that, color, music, background, layout, working environment “ factors had a significant effect on one-dimensional and dependent variable job performance factor. On the other hand, it was found that “lighting, odor and heat factors did not significantly affect the work performance factor, which is a one-dimensional dependent variable. This is an original study because the atmosphere in the food and beverage department is the first to measure the job performance of employees.

Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi¹

The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education

Meltem Düzbastılar² ve Gülce Eyüpoğlu³

Gönderilme tarihi/Received date: 28 / 05 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 01 / 10 / 2019

Öz

Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ve müzik eğitimine yönelik tutumlarının belirlenmesi amaçlanan bu araştırma, Türkiye'deki özel eğitim uygulama ve iş uygulama merkezleri ile özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde görev yapan 80 müzik öğretmeni ile yürütülmüştür. Araştırmada, betimsel araştırmalardan tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin çoğunluğunun lisans döneminde özel eğitim dersi almadığı, öğrencilerin başarılarını nasıl ölçeceğini bilmediği, özel eğitim okullarına atandıklarında en çok korku, kaygı gibi olumsuzluklar yaşayıp sonra bu düşüncelerinin değiştiği, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere eğitim verirken konu ile ilgili lisans döneminde almış oldukları dersin pek de faydalı olmadığı fakat genel tutum düzeylerinin yüksek olduğu ayrıca özel eğitim öğrencileriyle çalışırken sabırlı ve azimli olunması gerektiği yönünde yeni atanacak olan öğretmenlere öneriler verdikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Özel Eğitim ve Müzik, Özel Eğitim, Müzik Eğitimi.

Abstract

This research, in which is targeted to identify the attitude against students, who needs private education and against to musical education, was carried out with 80 music teachers who work in private education and work application centers and special vocational training centers. Survey model from descriptive researches was used in the paper. As a result of the research, it is stated that the majority of the teachers didn't study in a special education courses during the undergraduate period; they didn't know how to measure success level of students, when they were assigned to special education schools, they experienced the most fear and anxiety, and after a while they changed their thoughts, the coursework studied during university years, generally doesn't work while they were educating students who need special education; however, they have a high level attitude, what is more, they suggested their new colleagues to be patient and hardworking.

Keywords: Special Education, Special Education and Music, Music Education.

1. Giriş

Bireyin anne karnından başlayıp ölümüne kadar geçirdiği fiziksel, sosyal ve zihinsel değişim süreci gelişim olarak nitelendirilirken bazı bireylerin gerek doğum öncesi gerek doğum esnası veya sonrasında kaynaklanan birtakım aksaklıklardan dolayı fiziksel ve zihinsel gelişimlerinde

¹ Eyüpoğlu, G. (2019). Özel Eğitim Kurumlarında Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Bu Kurumlardaki Müzik Eğitimine ve Öğrencilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Müzik Eğitimi Bilim Dalı. Trabzon.

² Doç. Dr., Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon

³ Çarşıbaşı Yavuz İmam Hatip Ortaokulu, gulceguveliogluu@gmail.com

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

problemler olabilmektedir. Bu problemleri yaşayan birey bir şeyi yapmada yetersiz kalırken bu kavram engel olarak adlandırılmıştır.

Engel: “Yetersizliği ya da özrü olan bireyin çevreyle etkileşiminde karşılaştığı problemi tanımlamaktır” (Ataman, 2005, s. 14). Engelli bireylere tanı koyma, bu bireyleri tanıma, bu bireylerin eğitim ihtiyaçlarını belirlemek için engelli bireyler olarak sınıflandırılmıştır. Bazı araştırmacılarca özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ortak özelliklerine göre veya eğitim ihtiyaçlarına göre sınıflandırılırken sınıflandırmaların tam anlamıyla bu amaçların tümünü karşılamadığı, her bireyin bir veya birden fazla engeli olabilme durumundan dolayı, daha önceki araştırmalar doğrultusunda söylenebilmektedir (Ataman, 2005; Ersoy ve Avcı, 2001; Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2002). Bu nedenle en bilindik haliyle zihinsel, görme, işitme ve bedensel engelli, ortopedik yetersizlik, otistik, down sendromlu, öğrenme güçlüğü olan, duyu ve davranış bozukluğu vb. şeklinde sınıflama yapılabilir.

Ülkemizde tüm bireyler eğitim hakkına sahiptir ve engel sınıfı ne olursa olsun engelli bireyler de eğitimden faydalanabilmektedir. Engelli bireylerin eğitimine “özel eğitim” denmektedir. Özel eğitim, “çocukluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir” (Ataman, 2005, s.19).

Her eğitim alanı gibi müzik eğitimi de özel eğitimin önemli bir parçasıdır. “Müziğin önemli olmasının nedeni başarı getirmesidir ve bu başarı eğitimciler için çok önemlidir. Müzik, göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur. Çünkü engelli bireyler için başarı önemlidir. Başarıyla birlikte motivasyon arttığı gibi engelli bireylerin özgüvenleri de artar. Bu güven duygusuyla birlikte diğer alanlardaki başarı da artar ve bireylerin başarılı olma istekleri pekişir” (Pratt, 1991’den akt., Artan, 2001, s. 45).

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için özel eğitim okullardaki öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan bireylere nasıl eğitim verecekleri hakkında bilgilenmeleri, hazırlanacak olan bireysel eğitim planı (BEP) ve bireysel öğretim planının (BÖP) bu bireylere göre düzenlenmesi, diğer öğrencilerle etkileşiminin sağlanması için ortam hazırlanması ve buldukları ortama ayak uydurabilmeleri için gerekli fiziksel ve sosyal çevrenin hazırlanması gibi konularda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu konuda öğretmenlere düşen sorumluluk Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (URL-1, 1982) tarafından “Eğitimin niteliğinin yükseltilmesinde, insanların ve toplumun geliştirilmesinde öğretmenin rolü çok büyük ve önemlidir” şeklinde açıklanmıştır.

Her eğitim alanında olduğu gibi bir eğitim alanı olan müzik eğitiminin de geliştirilmesinde öğretmenin rolü çok önemli olmakla birlikte, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle çalışan müzik öğretmenlerinin de aldıkları eğitimi özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere göre düzenlemesi, özverili ve yenilikçi yaklaşımlarla eğitim vermesi gerektiği ayrıca, öğretmen tutumlarının öğrenci üzerinde etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle Eğitim Fakültelerinin Müzik Öğretmenliği Programlarında özel eğitim içerikli dersleri almış olması gerektiği düşünülmektedir.

Ülkemizde, en son YÖK (URL-2, 2018) tarafından yeni “Öğretmenlik Lisans Programları” yayınlanmıştır. Bu dersin ismi “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” olarak değiştirilmiş ve dersin içeriği şu şekilde güncellenmiştir: “Özel eğitimle ilgili temel kavramlar; özel eğitimin ilkeleri ve tarihsel gelişimi; özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeler; özel eğitimde tanı ve değerlendirme; öğretimin bireyselleştirilmesi; kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri; ailenin eğitime katılımı ve aileyle işbirliği; farklı yetersizlik ve yetenek gruplarının özellikleri; farklı gruplara yönelik eğitim yaklaşımları ve öğretim stratejileri; sınıf yönetiminde etkili stratejiler ve davranış yönetimi” (s. 31).

Ayrıca, aynı programın ilerleyen bölümlerinde meslek bilgisi seçmeli dersleri ana başlığı altında “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu” ile “Öğrenme Güçlüğü” dersleri eklenmiştir.

Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin müzik eğitiminin büyük ölçüde önemli olduğu, onlara eğitim veren müzik öğretmenlerinin bu noktada yeterli bilgi ve beceriye sahip olması gerektiğinin pek çok araştırmacı tarafından da fark edildiği konu ile ilgili yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır. Bu araştırmalardan; Turan (2006, s. 6) çalışmasını, “özel eğitim alanında müzik dersi işleyen öğretmenlerin, müzik dersinden faydalanmada karşılaştıkları sorunlar” çerçevesinde incelemiştir. Çalışmanın sonucunda İstanbul’daki özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin müzik dersi ile ilgili yeterliliklerinin düşük olduğu, ders esnasında kullanılan materyallerin yetersiz ve eğitim ortamı için uygun olmadığı belirtilmiştir. Özel eğitim müzik dersi müfredat programlarının ve özel eğitim ile ilgili yayınların da yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yine, Dalkıran ve Nacakcı (2016, s. 344) araştırmalarında “zihin engelli bireylerin özel eğitim okullarında müzik dersinden ve uygulama faaliyetlerinden nasıl yararlandıklarını ve müzik dersinin uygulanma biçimlerini tespit etmek” amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun müzik dersi etkinliklerinden uygulayabilecekleri ile mevcut öğretim programı ve müzik ders kitabına yönelik çelişkili görüş ve ifadelerinin olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğrenciler için mutlu olmayı sağlayan, zevkin bir yolu olan, rahatlamının bir yolu olan rehabilite olmalarını sağlayan bir ders olduğunu belirtmişlerdir.

Kutlu (2018) çalışmasında, Trabzon ilindeki ortaokullar ve özel eğitim uygulama okullarında görev yapan müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle karşılaştıkları sorunları tespit etmeyi amaçlamıştır. Öğretmenlerin mesleki anlamda tecrübeli ancak özel eğitim öğrencileriyle çalışma anlamında tecrübesiz oldukları, lisans döneminde özel eğitim içerikli ders almadıkları, herhangi bir hizmetiçi eğitime tabi tutulmadıkları, bu öğrencilerin algı problemleri olduğu ve derslere katılım konusunda problemler yaşandığı ayrıca okullarda müzik materyallerinin yetersiz olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Çakır-Doğan (2011, s. 3) “Türkiye’de ilköğretim okullarında öğrenim gören eğitilebilir zihinsel engelli öğrencilere verilen müzik eğitiminin uygulanan müzik dersi öğretim programı, ders işleniş ve derslerin işlendiği sınıf ortamı açısından durumunu tespit etmeyi” amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de açılmış olan eğitilebilir zihinsel engelliler ilköğretim okullarında bu öğrencilerle Müzik dersi işleyen özel eğitim sınıf öğretmenleri ve müzik öğretmenleri oluştururken öğretmenlere anket uygulanarak alınan bilgiler doğrultusunda ve Kanada, İngiltere ve Yeni Zelanda ülkelerinde eğitilebilir zihinsel engelli öğrenciler için ilköğretim müzik dersi öğretim programları incelenerek bir öğretim programı modeli önerisi oluşturulmuştur.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Eren (2014, s. 2593) makalesinde, “müziğin özel eğitim alanında farklı kullanımlarına değinerek, Türkiye’de özel eğitim alanında uygulanan birkaç uygulama örneğine yer vermiştir”.. Araştırmada, lisans döneminde 2006 yılına kadar özel eğitim dersi almayan müzik öğretmeni adayları mezun olduktan sonra özel eğitime ihtiyacı olan bireylerle de çalışmak durumunda olduğu, 2006-2012 yılları arasında özel eğitim dersi olduğu halde içeriğinin teoride kaldığı ve verimli olmadığı, özel çocuklar için özel planlamalar, düzenlemeler ve uygulamalar yapılarak onların ihtiyaçlarının karşılanması gerekirken bu konularda öğretmenlerin yetersiz kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Dinç-Altun ve Eyüboğlu (2018) çalışmalarında, müzik öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili görüşlerini incelemiş ve çalışma sonucunda öğretmenlerin çoğunun özel eğitim hakkında bilgisi olmadığı ve bu konu hakkında herhangi bir eğitim alınmadığı, kaynaştırma öğrencilerinin özelliklerini bilmediği, bu öğrencileri derse katma konusunda şarkı söyleme ve ritim çalma dışındaki konularda problem yaşadıkları, ders içeriklerinde Milli Eğitim müzik dersi müfredatını kullanıp kaynaştırma öğrencilerine yönelik özel bir içerik hazırlamadıkları yalnızca ders içerisinde daha basit uygulamalarla öğretim yaptıkları, kaynaştırma eğitiminin verimsiz ve yetersiz olduğu, kaynaştırma öğrencileri için okullarda etkili bir iletişim ortamı hazırlanamadığı, ders saatinin azlığından ve müfredat programının yoğunluğundan dolayı bu öğrencilere zaman ayırlamadığı, öğretmenler için de bu konunun zor olduğu, kalabalık sınıflarda kaynaştırma eğitiminin yürümediği, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerine yönelik tutumlarında öğretmenlerin yapabileceği uygulamaların etkisiz kaldığı, diğer öğrencilerin olumsuz tutumları karşısında kaynaştırma öğrencilerinin içine kapanık tavırlar sergilediği ve isteksizlik yaşadıkları, kaynaştırma öğrencilerinin normal okullarda ilgisiz kaldığı, zaten sınıf ve okul ortamlarının kaynaştırma öğrencileri için pek de uygun olmadığı ve bu tarz çocukların bireysel ilgiye daha çok ihtiyaç duydukları yönündedir.

Çelik, Sarı ve Doğru’nun (2015) yürüttükleri bir çalışmada, Türkiye’de ve Avrupa’da özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarla yapılan müzik eğitimi çalışmalarının dağılımlarının nasıl olduğu incelenmiştir. Çalışmada Türkiye’de 24, Avrupa’da ise 11 araştırma kategorileştirilerek analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, en çok 2009-2011 yılları arasında, en çok rehabilitasyon ve tedavi amacıyla, daha çok deneysel çalışma yöntemiyle, en çok otizm engel grubuna yönelik, daha çok 16 yaş ve üzerine yönelik çalışmalar yapıldığı ve Türkiye’de yapılan çalışmaların çok olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Karabulut, Karabulut ve Yıkılmış (2016) çalışmalarında, Türkiye’de 2005- 2015 yılları arasında özel eğitimde müziğe yönelik yapılan lisansüstü tezlerin neler olduğunu ve hangi konuları içerdiğini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sosyal beceri ve hayata hazırlanmalarına ilişkin olumlu sonuçlara varan çalışmalara ulaşılsa da becerilerin sınırlı sayıda olmasının ve çalışma sayısının yetersizliği vurgulanmıştır. Araştırma sayısının yetersiz olduğu buna rağmen özel çocukların da müzik yeteneğine sahip oldukları, bir çalışma sonucunda ise Talim Terbiye Kurulunun hazırlamış olduğu herhangi bir öğretim programının olmaması yer almaktadır. Ayrıca, Türkiye’deki çalışmaların müziğin bu alanında tedavi, öğretim yöntemi ve problem davranışların azaltılması adına kullanıldığı sonuçlarına varılmıştır.

Bu bağlamda araştırmanın problem cümlesi, “Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumları nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

1.1. Araştırmanın amacı

Araştırmada, Türkiye'deki özel eğitim kurumlarında görev yapan müzik öğretmenlerinin bu kurumlardaki müzik eğitimine ve öğrencilere yönelik tutumlarını belirlemek amaçlanırken,

1. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının demografik bilgilerine göre durumları nasıldır?
2. Öğretmenlerin lisans döneminde aldıkları “özel eğitim” dersinin yeterliliğine ilişkin bulgular nelerdir?
3. Öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular nelerdir? sorularına cevap aranmıştır.

1.2. Araştırmanın önemi

Öğretmenlerin eğitim verirken, lisans eğitimi sürecinde aldıkları özel eğitim dersinden ne derece faydalandıklarının incelenmesinin, üniversitelerin ilgili bölümlerinde verilen özel eğitim dersinin niteliği ve yeterliliğinin belirlenmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca araştırma, özel eğitim kurumlarında çalışan müzik öğretmenlerinin özel eğitim ile ilgili olumlu-olumsuz tutum, görüş ve tavsiyelerinin öğretmen adaylarına fayda sağlayacağına inanılması açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca, bu kurumlarda görev yapan müzik öğretmenlerini birleştirerek yaşanan benzer problemleri ortaya çıkarması, eksikliklerin belirlenmesi ve çözüm yolları aranması aşamasında, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ders verme konusunda, özel eğitimin öneminin kavranması yine bu kurumlara atanacak olan müzik öğretmenlerinin bir takım eksiklikleri bilerek tercihte bulunması konularında önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın sınırlılıkları

1. Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Türkiye'deki Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezlerinde ve Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde çalışan 80 müzik öğretmeni ile sınırlıdır.
2. Araştırma, müzik öğretmenlerinin özel eğitim ile ilgili konularda olumlu ve olumsuz tutumlarını tespit etme ile sınırlıdır.
3. Araştırma, Dinç-Altun'un (2017) ölçeğinin ve araştırmacı tarafından hazırlanan açık uçlu soruların uygulanması ile sınırlıdır.

1.4. Araştırmanın varsayımları

1. Araştırma modelinin bu çalışmanın problemi için en uygun model olduğu varsayılmıştır.
2. Çalışmaya katılan tüm öğretmenlerin, ankette yer alan tüm soruları samimiyetle cevaplandıkları varsayılmıştır.
3. Kullanılan ölçme aracının kullanılabilirlik açısından uygun olduğu varsayılmıştır.
4. Araştırmaya katılan öğretmen sayısının tüm Türkiye'yi temsil ettiği varsayılmıştır.

2. Yöntem

Bu bölümde, araştırma modeli, araştırma grubu, verilerin toplanması, veri toplama araçları ile verilerin analizi sırasıyla açıklanmıştır.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

2.1. Araştırma modeli

Araştırmada, betimsel araştırmalardan tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişteki veya halen varlığı devam eden bir durumun olduğu gibi betimlenmesini sağlayan araştırma yöntemidir. Sosyal bilimlerde sıkça kullanılırken yüz yüze görüşme, telefon, posta yoluyla anket, anket formu, internet ve e-mail yoluyla veri toplanabilmektedir (Ersoy, 2013).

2.2. Araştırma grubu

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezleri ile Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde görev yapan müzik öğretmenleri oluştururken, araştırma örneklemini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında MEB'e bağlı Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezleri ile Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezlerinde çalışan müzik öğretmenlerinin neredeyse tamamına ulaşılarak kadrolu, sözleşmeli, görevlendirme ve ücretli olarak görev yapan 80 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada, tesadüf olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede, çalışmanın amacına en iyi şekilde hizmet ettiğine inanılan en uygun birimler dikkate alınır (Baştürk ve Taştepe, 2013). Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgilerinin dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	49	61,3
	Erkek	31	38,8
	Toplam	80	100,0
Lisans mezuniyeti	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi bölümü	54	67,5
	Konservatuar	16	20,0
	Diğer	10	12,5
	Toplam	80	100,0
Çalışılan okul	Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezi	51	63,7
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	36,2
	Toplam	80	100,0
Meslekte hizmet süresi	0-5 yıl	16	20,0
	6-10 yıl	19	23,8
	11-15 yıl	16	20,0
	16-20 yıl	29	36,2
	Toplam	80	100,0
Özel eğitimle ilgili eğitime katılma durumu	Evet	41	51,2
	Hayır	39	48,8
	Toplam	80	100,0
Lisans eğitiminde özel eğitim dersi alma durumu	Evet	12	15,0
	Hayır	68	85,0
	Toplam	80	100,0
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme	Evet	54	67,5
	Hayır	26	32,5
	Toplam	80	100,0

2.3. Verilerin toplanması

Çalışmanın verileri nicel araştırmalarda kullanılan anket ile elde edilmiştir. Anket'in 1. bölümünde yarı yapılandırılmış sorular yer alırken 2. bölümünde hazır ölçek kullanılmıştır.

2.4. Veri toplama araçları

Araştırmada, Dinç-Altun (2017) tarafından geliştirilen öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarını ölçen ölçek kullanılmıştır. Ölçek güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasında ölçeğin genel güvenilirliği Cronbach's Alpha=0.825 olmak üzere çok yüksek bulunmuştur. Bu araştırmada ise ölçeğin güvenilirliği Alpha=0,803 olarak yine çok yüksek bulunmuştur. Ölçeğin 11. maddesi olan "Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilerin varlığı sınıftaki diğer öğrencilerin haklarını kısıtlar" sorusu örnekleme uymadığından ölçek sahibinin bilgisi dâhilinde çıkarılıp yerine dolgu maddesi olarak "Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler müziği okullarda değil özel müzik dersi olarak öğrenmeliler" sorusu eklenmiştir. Ayrıca dolgu maddesi olduğundan analiz edilmemiştir.

2.5. Verilerin analizi

Araştırmada veriler SPSS 22.0 programı kullanılarak analiz edilirken verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntem olarak standart sapma, yüzde, sayı ve ortalama kullanılmıştır. "Ölçek boyutlarının aldığı puanlar 1 ile 5 arasında değerlendirilmektedir. Dağılım aralığının hesaplanması amacıyla, Dağılım aralığı=En büyük değer- En küçük değer/ Derece sayısı formülü kullanılmıştır. Bu aralık 4 puanlık genişliğe sahiptir. Bu genişlik beş eşit genişliğe bölünerek 1.00- 1.79 arası "çok düşük", 1.80- 2.59 arası "düşük", 2.60- 3.39 "arası orta", 3.40-4.19 arası yüksek, 4.20-5.00 arası çok yüksek olarak sınır değerleri belirlenmiş ve bulgular yorumlanmıştır" (Sümbüloğlu,1993, s. 9).

Ayrıca ölçeğin 1. bölümünde yer alan açık uçlu sorular betimsel olarak analiz edip, tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Özdemir'e (2010, s. 336) göre "Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür".

3. Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular tablolar yardımıyla açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın nicel bulguları

3.1.1. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının demografik bilgilerine göre durumları

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam puanları ortalamalarının cinsiyete göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değerdir ($p>0,05$).

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 2. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının cinsiyete göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Akademik başarı algısı	Kadın	49	4,405	0,459	-0,956	0,342
	Erkek	31	4,505	0,458		
Öğretim formasyon yeterliliği	Kadın	49	3,392	0,653	-0,526	0,601
	Erkek	31	3,477	0,791		
Sınıf yönetimi algısı	Kadın	49	4,009	0,534	-1,534	0,129
	Erkek	31	4,202	0,572		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	Kadın	49	2,694	0,582	-1,252	0,214
	Erkek	31	2,858	0,554		
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam	Kadın	49	3,644	0,321	-1,640	0,105
	Erkek	31	3,776	0,390		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ilişkin tutum genel toplam puanları ortalamalarının lisans mezuniyetine göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan tek yönlü varyans analizine (Anova) göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 3. Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumların lisans mezuniyetine göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Akademik başarı algısı	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	54	4,466	0,450	0,229	0,796
	Konservatuar	16	4,417	0,491		
	Diğer	10	4,367	0,489		
Öğretim formasyon yeterliliği	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	54	3,426	0,709	0,005	0,995
	Konservatuar	16	3,413	0,659		
	Diğer	10	3,440	0,832		
Sınıf yönetimi algısı	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	54	4,074	0,531	0,363	0,697
	Konservatuar	16	4,031	0,651		
	Diğer	10	4,217	0,542		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	54	2,733	0,570	0,200	0,819
	Konservatuar	16	2,838	0,642		
	Diğer	10	2,760	0,523		
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam	Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü	54	3,694	0,324	0,002	0,998
	Konservatuar	16	3,694	0,452		
	Diğer	10	3,702	0,368		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam puanları ortalamalarının çalışılan okul türüne göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0,05$).

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 4. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının çalışılan okula göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Akademik başarı algısı	Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezi	51	4,503	0,433	1,553	0,124
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	4,339	0,491		
Öğretim formasyon yeterliliği	Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezi	51	3,420	0,731	-0,090	0,929
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	3,656	0,348		
Sınıf yönetimi algısı	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	51	4,113	0,560	0,628	0,532
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	4,032	0,548		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezi	51	2,757	0,616	-0,013	0,990
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	2,759	0,500		
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam	Özel Eğitim Uygulama ve İş Uygulama Merkezi	51	3,718	0,357	0,749	0,456
	Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi	29	3,656	0,348		

Tablo 5. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının meslekte hizmet süresine göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Akademik başarı algısı	0-5 Yıl	16	4,323	0,525	0,860	0,466
	6-10 Yıl	19	4,404	0,449		
	11-15 Yıl	16	4,573	0,426		
	16-20 Yıl	29	4,466	0,446		
Öğretim formasyon yeterliliği	0-5 Yıl	16	3,300	0,741	1,368	0,259
	6-10 Yıl	19	3,526	0,626		
	11-15 Yıl	16	3,175	0,766		
	16-20 Yıl	29	3,566	0,689		
Sınıf yönetimi algısı	0-5 Yıl	16	3,953	0,708	0,434	0,729
	6-10 Yıl	19	4,118	0,536		
	11-15 Yıl	16	4,063	0,433		
	16-20 Yıl	29	4,144	0,543		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	0-5 Yıl	16	2,488	0,566	2,504	0,065
	6-10 Yıl	19	2,863	0,570		
	11-15 Yıl	16	2,625	0,623		
	16-20 Yıl	29	2,910	0,506		
Özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam	0-5 Yıl	16	3,534	0,358	2,118	0,105
	6-10 Yıl	19	3,742	0,375		
	11-15 Yıl	16	3,634	0,320		
	16-20 Yıl	29	3,787	0,332		

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam puanları ortalamalarının meslekte hizmet süresine göre anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan tek yönlü varyans analizine (Anova) göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 6. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının özel eğitimle ilgili eğitime katılma durumuna göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Akademik başarı algısı	Evet	41	4,407	0,471	-0,743	0,460
	Hayır	39	4,483	0,447		
Öğretim formasyon yeterliliği	Evet	41	3,522	0,711	1,264	0,210
	Hayır	39	3,323	0,695		
Sınıf yönetimi algısı	Evet	41	4,049	0,560	-0,570	0,570
	Hayır	39	4,120	0,551		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	Evet	41	2,702	0,587	-0,879	0,382
	Hayır	39	2,815	0,561		
Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam	Evet	41	3,688	0,367	-0,193	0,847
	Hayır	39	3,703	0,342		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel puanları ortalamalarının özel eğitimle ilgili eğitime katılma durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0,05$).

Tablo 7. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının lisans eğitiminde özel eğitim dersi alma durumuna göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Akademik başarı algısı	Evet	12	4,389	0,557	-0,447	0,656
	Hayır	68	4,453	0,443		
Öğretim formasyon yeterliliği	Evet	12	3,633	0,565	1,110	0,270
	Hayır	68	3,388	0,726		
Sınıf yönetimi algısı	Evet	12	4,229	0,617	0,990	0,325
	Hayır	68	4,058	0,542		
Eğitim ortamı tasarımı algısı	Evet	12	2,600	0,591	-1,032	0,305
	Hayır	68	2,785	0,570		
Özel öğrencilere yönelik tutum genel toplam	Evet	12	3,721	0,360	0,270	0,788
	Hayır	68	3,691	0,354		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel toplam puanları ortalamalarının lisans eğitiminde özel eğitim dersi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını ortaya dökmek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0,05$).

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 8. Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutumlarının özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme durumuna göre ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Akademik Başarı Algısı	Evet	54	4,466	0,455	0,624	0,534
	Hayır	26	4,397	0,472		
Öğretim Formasyon Yeterliliği	Evet	54	3,782	0,516	9,493	0,000
	Hayır	26	2,685	0,409		
Sınıf Yönetimi Algısı	Evet	54	4,110	0,577	0,609	0,544
	Hayır	26	4,029	0,507		
Eğitim Ortamı Tasarımı Algısı	Evet	54	2,767	0,584	0,205	0,838
	Hayır	26	2,739	0,562		
Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Tutum Genel Toplam	Evet	54	3,799	0,317	4,139	0,000
	Hayır	26	3,481	0,332		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim formasyon yeterliliği puanları ortalamalarının özel öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme durumlarına göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olmuştur ($t_{(78)}=9.493$; $p=0.000<0,05$). Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görenlerin öğretim formasyon yeterliliği puanları ($\bar{x}=3,782$), özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görmeyenlerin öğretim formasyon yeterliliği puanlarından ($\bar{x}=2,685$) yüksek olarak sonuçlanmıştır.

Öğretmenlerin tutum genel puanları ortalamalarının özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı olmuştur ($t_{(78)}=4.139$; $p=0.000<0,05$). Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel puanları ($\bar{x}=3,799$), özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görmeyenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik tutum genel puanlarından ($\bar{x}=3,481$) yüksek olarak sonuçlanmıştır.

Öğretmenlerin akademik başarı algısı, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı puanları ortalamalarının özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığını belirlemek için yapılan t-testine göre grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı değildir ($p>0,05$).

3.2. Açık uçlu sorulara ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan öğretmenlerden lisans döneminde özel eğitim dersi alan öğretmen sayısı 12'dir. Bu öğretmenlerin araştırmada kullanılan anket formunun 1. bölümündeki açık uçlu sorulara verdiği yanıtlara ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir.

3.2.1. Öğretmenlerin lisans döneminde aldıkları "Özel Eğitim" dersinin yeterliliğine ilişkin bulgular

Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi lisans döneminde özel eğitim dersi alan öğretmenlerden 5'i faydasız olduğunu ifade ederken, 4'ü özel eğitim dersinin ders planlama (BEP, BÖP) açısından faydalı olduğunu söylemiştir. Ayrıca konu ile ilgili 3 öğretmen görüş bildirmemiştir.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 1. Özel eğitim dersinin ders planlama (bep, böp) açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Faydası olmadı	Ö3, Ö5, Ö6, Ö10, Ö11
Faydası oldu	Ö1, Ö4, Ö7, Ö9,
Görüş belirtmedi	Ö2, Ö8, Ö12

Tablo 10. Özel eğitim dersinin öğrenciyi tanıma (engel türleri ve seviyeleri) açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Faydası oldu	Ö1, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10
Faydası olmadı	Ö4, Ö5, Ö9,
Görüş belirtmedi	Ö2, Ö11, Ö12

Tablo 10'daki gibi özel eğitim dersi alan öğretmenlerin 6'sı özel eğitim dersinin Öğrenciyi Tanıma (Engel Türleri ve Seviyeleri) Açısından faydalı olduğunu ifade ederken, 3'ü fayda sağlamadığı şeklinde görüş bildirmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 3'ü konu hakkında görüş bildirmemiştir.

Tablo 11. Özel eğitim dersinin sınıf yönetimi ve etkili iletişim açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Görüş belirtmedi	Ö2, Ö5, Ö7, Ö11, Ö12
Faydası oldu	Ö1, Ö4, Ö8, Ö10
Faydası olmadı	Ö3, Ö6, Ö9,

Yukarıdaki tabloya göre öğretmenlerin 5'i konu ile ilgili yorum yapmamıştır. 4'ü lisans döneminde aldıkları özel eğitim dersinin sınıf yönetimi ve etkili iletişim açısından kendilerine faydalı olduğunu, 3'ü ise faydasız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 12. Özel eğitim dersinin farklı yöntem ve teknikleri kullanma açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Faydası olmadı	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9
Görüş belirtmedi	Ö2, Ö11, Ö12
Faydası oldu	Ö8, Ö10

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi, araştırmaya katılıp lisans döneminde özel eğitimi alan öğretmenlerin çoğunluğu (7) özel eğitim dersinin farklı yöntem ve teknikleri kullanma açısından kendilerine fayda sağlamadığını ifade ederken, 3'ü konu hakkında görüşte bulunmamıştır. Yalnızca 2'si özel eğitim dersinin kendilerine farklı yöntem ve teknikleri kullanma açısından fayda sağladığını ifade etmiştir.

Tablo 13. Özel eğitim dersinin materyal tasarımı açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Faydası olmadı	Ö3, Ö4, Ö6, Ö7, Ö9
Görüş belirtmedi	Ö2, Ö5, Ö11, Ö12
Faydası oldu	Ö1, Ö8, Ö10

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 13'teki gibi, özel eğitim dersi alan öğretmenlerin 5' i bu açıdan fayda sağlamadığını, 4'ü ise özel eğitim dersinin materyal tasarımı açısından yeterli olup olmadığına ilişkin herhangi bir görüş bildirmemiştir. 3'ü ise özel eğitim dersinin materyal tasarımı açısından kendilerine faydalı olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 14. Özel eğitim dersinin öğrenciye müziksel davranış kazandırma açısından yeterliliğine ilişkin öğretmen görüşleri

Görüş	Öğretmenler
Görüş belirtmedi	Ö1, Ö2, Ö5, Ö11, Ö12
Faydası oldu	Ö4, Ö7, Ö8, Ö10
Faydası olmadı	Ö3, Ö6, Ö9

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı gibi, özel eğitim dersinin öğrenciye müziksel davranış kazandırma açısından kendilerine faydalı sağlayıp sağlamama noktasında konu ile ilgili görüş bildirmeyen 5 öğretmen olduğu görülmektedir. Bu dersin faydalı olduğunu düşünen 4, faydalı olmadığını düşünen 3 öğretmen mevcuttur.

3.2.2. Öğretmenlerin özel eğitim ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular

Tablo 15. Öğretmenlerin özel eğitim okuluna atandıklarındaki ilk düşünce ve nedenlerine ilişkin görüşleri

	Nedenler	Öğretmen Sayısı
Korku, kaygı, endişe, tedirginlik, çaresizlik ve bocalama	1. Eğitim yetersizliği 2. Yetememe duygusu 3. Ne yapacağını bilmeme	55
Mutluluk ve kendini ait hissetme	1. İsteyerek atanma 2. Farklı deneyim yaşama isteği 3. Alana katkı sağlama isteği	21
Duygulanma ve merak etme	1. Öğrenci profili	3
Görüş belirtmedi		1
Toplam		80

Tablo 15'te öğretmenlerin 55'i özel eğitim okullarına atandıklarındaki ilk duygularının korku, kaygı, endişe, tedirginlik, çaresizlik ve bocalama olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin, bu düşüncelere kapılmalarının sebepleri özel eğitim konusundaki eğitimlerinin yetersiz olduğunu düşünmelerinden dolayı "kendilerinde yetememe duygusu" ve "ne yapması gerektiğini bilmeme" duygularına kapıldıklarına bağlamışlardır.

Özel eğitim okullarına atandıklarında ilk düşüncesi mutluluk ve kendini ait hissetme olan 21 müzik öğretmeni, bu duyguları hissetmelerindeki sebepleri "isteyerek özel eğitim okuluna atanma", "farklı deneyim yaşama isteği" ve "özel eğitim alanına katkı sağlama isteği" olarak sıralamışlardır. Müzik öğretmenlerinden 3'ü özel eğitim okuluna atandıklarında duygulandıklarını ve merak duygusuna büründüklerini ifade ederken bu duygulara kapılmalarının sebebinin öğrenci profili olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, konu ile ilgili olarak 1 öğretmen görüş bildirmemiştir. Ardından öğretmenlere, özel eğitim okuluna atandıklarındaki ilk düşünceleri için "Peki daha sonra neler değişti? Neden?" sorusundan alınan cevaplar kategorileştirilerek Tablo 16'da nedenleri ile birlikte gösterilmiştir.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Tablo 16. Öğretmenlerin özel eğitim okuluna atandıklarındaki ilk düşüncelerinin çalışmaya başladıktan sonra değişme nedenlerine ilişkin görüşleri

Görüş	Nedenler	Öğretmen Sayısı
Yeterlilik	1. Öğrencileri tanıma 2. Materyal geliştirme 3. Bireysel plan yapma 4. Etkili iletişim	40
Mutluluk	1. Öğrencileri tanıma 2. Öğrenci sevgisi 3. Özel eğitime katkıda bulunma	14
Alışma	1. Öğrencileri tanıma	9
Alışamama	1. İletişim güçlüğü	7
Yardım alma	1. Öğrenme güçlüğü 2. Yetersizlik	4
Sabır	1. Öğrenme güçlüğü	3
Görüş belirtmedi		2
Körelme	1. Öğrenme güçlüğü	1
Toplam		80

Müzik öğretmenlerinin çoğunluğunun özel eğitim okulunda çalıştıktan sonraki düşünceleri olumlu yönde değişmiştir. Bu öğretmenlerden 40'ı özel eğitim okulunda çalıştığı süreçte özel eğitime ihtiyacı olan çocukları tanıyarak, müzik dersinde farklı materyaller üreterek, öğrencilerin özelliklerine göre plan ve program düzenleyerek ve öğrencilerle iletişim kurmayı öğrenerek eğitim verme konusunda yeterli olabildiklerine inanmaktadır.

Tablo 17. Öğretmenlerin ileride özel eğitim okullarında çalışacak olan müzik öğretmenlerine yönelik tavsiyelerine ilişkin görüşleri

Tavsiyeler	Öğretmen Sayısı
Önceden konu ile ilgili eğitim alma ve seminerlere katılma	23
Sabır ve azim	19
Sevgi	12
Ön yargılardan uzaklaşma	11
Bu okulları önerme	8
Bireysel farklılıkları önemseme	3
Beklentiye kapılmama	2
Bu okulları önermeme	1
Görüş belirtmedi	1
Toplam	80

Öğretmenlerden 14'ü öğrencileri tanıyıp onları sevdiklerini ve özel eğitime katkı sağlayabildiklerini görmelerinden dolayı mutlu olduklarını dile getirmiştir. Öğretmenlerden 9'u ise zamanla öğrencileri tanıdıklarından dolayı duruma alıştıklarını söylemişlerdir. Öğretmenlerden 7'si aradan yıllar geçse de özel eğitime ihtiyacı olan çocuklarla iletişim kurmayı başaramamış ve bu nedenle özel eğitim sürecine alışmadığı yönünde ifadelerde bulunmuştur. Öğrencilerin öğrenme güçlüğü ve kendinde yetersizlik duygusu hissetme nedenlerinden dolayı araştırmaya katılan 4 öğretmen çevresindeki özel eğitim öğretmenlerinden yardım alarak eğitim vermeye çalıştıkları yönünde yorumlar yapmıştır. Öğretmenlerden 3'ü öğrencilerin öğrenme güçlüklerin-

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

den dolayı, onlara eğitim verirken zorluklar yaşadığını söylerken, özel eğitim okulunda çalışmanın sabır ile alakalı olduğunu vurgulamış ve özel eğitim okulunda çalışmaya başladıktan sonra sabretmenin ne kadar önemli olduğunu anladıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, 1 öğretmen, öğrencilerin öğrenme konusunda güçlük yaşamalarından dolayı müzik eğitimi ve öğretimi konusunda köreltiğini hissettiğini ifade etmiştir.

Öğretmenlerin ileride özel eğitim kurumlarında çalışacak olan müzik öğretmenlerine tavsiyeleri yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi, çoğunlukla (23) önceden konu ile ilgili eğitim almaları ve seminerlere katılarak kendilerini geliştirme yönünde ve ardından (19) sabırlı ve azimli olmaları yönündedir. Özel eğitim okullarında çalışacak olan öğretmenlerin bu öğrencileri sevmeleri gerektiğini öğretmenlerin 12'si söylerken, 11'i özel eğitim okulları ve bu okullarda eğitim gören öğrencilerle ilgili önyargılarından uzaklaşmaları gerektiğine vurgu yapmıştır. Genel anlamda özel eğitim okullarında da müzik öğretmeni olarak çalışması gerektiğini ise araştırmaya katılan öğretmenlerin 8'i önermektedir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarının önemli olduğunu ve buna göre öğretim planı ve programlarının düzenlenmesi gerektiğine yönelik 3 öğretmen tavsiyede bulunmaktadır. Ayrıca, özel eğitim öğrencilerinin öğrenmedeki eksikliklerinden kaynaklanarak bu tip okullara atanacak olan müzik öğretmenlerinin herhangi bir beklenti içerisine girmemelerini öneren 2 öğretmen varken bu kurumlarda çalışılmamasını söyleyen 1 öğretmen mevcuttur.

Tablo 18. Kendini özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere etkin müzik dersi vermede yeterli görmeyen öğretmenlerin nedenlerine ilişkin görüşleri

Görüş	Öğretmen Sayısı
Eğitim yetersizliği	16
Öğretim yöntem ve teknikleri bilgisi yetersizliği	6
Öğrenci kapasitesi	4
Toplam	26

Tablo 18'de özel öğrencilere etkin bir müzik dersi vermede kendini yetersiz gören öğretmenlerin çoğunluğu (16) bu durumun eğitim yetersizliğinden kaynaklandığı söylemektedir. Öğretmenlerin 6'sı da özel eğitim öğrencilerine müzik dersi verirken onlara hangi öğretim yöntem ve tekniklerini kullanması gerektiğini bilmediklerini ifade etmiş ve son olarak öğretmenlerin 4'ü öğrencilerin öğrenme kapasitelerinden kaynaklı olarak müzik dersi vermede kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmiştir.

4. Sonuçlar

Araştırmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda kısa değerlendirmelerde bulunulmuş olup ardından "nicel bulgulara yönelik sonuçlar" ve "açık uçlu sorulara ilişkin sonuçlar" olmak üzere iki alt başlık altında sonuçlar maddeler halinde sıralanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun kadın olduğu, meslekte çalışma yılı ortalamalarına bakıldığında deneyimli sayılabilecekleri, özel eğitim konusunda büyük çoğunluğunun kısıtlı eğitim aldığı, hizmetiçi eğitimlerle özel eğitime katkı sağladığı ya da hiç eğitim almadığı ortaya çıkmıştır. "Öğretmenlerin Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Yönelik Tutumlarının Demografik Bilgilerine Göre Durumları"na ilişkin bulguların ikisi dışında diğerlerinin anlamlı olmadığı sonucu, evrenin neredeyse tamamına ulaşılması nedeniyle örneklem sayısı ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Genel olarak özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ders verme noktasında kendini yeterli gören öğretmenlerin tutumları olumlu yönde olmuştur.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

4.1. Nicel bulgulara yönelik sonuçlar

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin 49'u kadın, 31'i erkektir. Öğretmenlerin çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır.

Öğretmenler lisans mezuniyeti değişkenine göre 54'ü eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümü, 16'sı konservatuar, 10'u diğer olarak dağılmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğu eğitim fakültesi mezunudur.

Öğretmenlerin 51'i özel eğitim uygulama ve iş uygulama merkezi, 29'u ise özel eğitim mesleki eğitim merkezinde çalışmaktadır.

Öğretmenlerin 16'sı 0-5 yıl, 19'u 6-10 yıl, 16'sı 11-15 yıl ve 29'u 16-20 yıl aralıklarında çalışmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin en çok 16-20 yıl arasında meslekte hizmet süresi bulunmaktadır.

Öğretmenlerin 41'i özel eğitim ile ilgili hizmetiçi eğitime katılıp, 39'u konu ile ilgili herhangi bir eğitim almamıştır.

Öğretmenlerin 12'si lisans döneminde özel eğitim dersi almış olup 68'i lisans döneminde özel eğitim içerikli herhangi bir ders almamıştır.

Öğretmenlerin 54'ü özel öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görürken 26'sı kendini yeterli görmemektedir.

Öğretmenlerin demografik bilgileri ile tutumları arasında herhangi bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin öğrencilere yönelik tutumları akademik başarı algısı, öğretim formasyon yeterliliği, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı alt kategorileri altında incelenmiş ve "akademik başarı algısı" düzeyi çok yüksek, "öğretim formasyon yeterliliği" düzeyi yüksek, "sınıf yönetimi algısı" düzeyi yüksek, "eğitim ortamı tasarımı algısı" düzeyi orta, "özel öğrencilere yönelik tutum genel" düzeyi yüksek olarak sonuçlanmıştır.

Formasyon yeterlikleri yüksek olan öğretmenler bu öğrencilere ders verme konusunda kendilerini yeterli görmektedir. Kendini yeterli görmeyenlerin formasyon yeterlikleri de düşüktür.

Tutumları yüksek olan öğretmenler bu öğrencilere ders verme konusunda kendilerini yeterli görürken diğerlerinin bu konuda yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin akademik başarı algısı, sınıf yönetimi algısı, eğitim ortamı tasarımı algısı ile özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere müzik dersi vermede kendini yeterli görme değişkenine göre herhangi bir farkın olmadığı şeklinde sonuçlanmıştır.

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin kendileri gibi öğrencilerin bulunduğu okullarda mı ders alması yoksa kaynaştırma eğitimi mi alması konusundaki düşünceleri birbiriyle çelişmektedir.

4.2. Açık uçlu sorulara ilişkin bulgulara yönelik sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerden lisans döneminde özel eğitim dersi alan 12'sinden alınan bilgiler doğrultusunda, özel eğitim dersinin öğrenciyi tanıma (engel türleri ve seviyeleri) açısından, sınıf yönetimi ve etkili iletişim açısından, 'Özel Eğitim' dersinin faydalı olduğu, özel eğitim dersinin ders planlama (Bep, Böp) açısından, farklı yöntem ve teknikleri kullanma açısından, öğrenciye müziksel davranış kazandırma açısından materyal tasarımı açısından ise faydasız olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu özel eğitim okullarına ilk atandıklarında en çok korku, kaygı, endişe, tedirginlik, çaresizlik ve bocalama yaşarken bu durumun sebebi olarak en çok özel

eğitim konusundaki eğitimlerinin yetersiz olması ve buna bağlı olarak kendilerinde yetememe duygusu ve ne yapması gerektiğini bilememe kaygısı yaşamıştır.

Öğretmenlerin çoğunluğunun özel eğitim okulunda çalıştıktan sonraki düşünceleri olumlu yönde değişmiştir. Öğretmenlerin özel eğitim okulunda çalıştığı süreçte özel eğitime ihtiyacı olan çocukları tanıyarak, müzik dersinde farklı materyaller üreterek, öğrencilerin özelliklerine göre plan ve program düzenleyerek ve öğrencilerle iletişim kurmayı öğrenerek eğitim verme konusunda yeterli olabildikleri, öğrencileri tanıyıp onları sevdikleri, özel eğitime katkı sağlayabildiklerini görmelerinden dolayı mutlu oldukları ve duruma alıştıkları yönündedir.

Öğretmenler ileride özel eğitim kurumlarında çalışacak olan müzik öğretmenlerine önceden konu ile ilgili eğitim almaları ve seminerlere katılarak kendilerini geliştirmeleri, sabırlı ve azimli olmaları, bu öğrencileri sevmeleri, önyargılarından uzaklaşmaları, öğrencilerin bireysel farklılıklarını önemseyerek buna göre öğretim plan ve programlarının düzenlenmesi gerektiği yönündedir.

Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere etkin bir müzik dersi vermede kendini yeterli görmeyen öğretmenlere göre bunun nedeni eğitim yetersizliği, öğretim yöntem ve teknikleri bilgisi yetersizliği, öğrencilerin öğrenme kapasitelerindeki yetersizlik olmuştur.

5. Tartışma

Öğretmenlerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik genel tutumlarının lisans mezuniyetleri, hizmet süreleri, cinsiyet, lisans döneminde özel eğitim dersi alma durumu, çalışılan okul türü ve özel eğitim ile ilgili herhangi bir hizmetiçi kursa katılma durumlarına göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Ancak Dinç-Altun'un (2017) ölçek çalışmasında cinsiyet, çalışılan okul türü, lisans döneminde özel eğitim dersi alma durumu, hizmetiçi kursa katılma durumu bulguları ile farklılaşmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlerin 54'ü kendini özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ders vermede yeterli görürken, bu konuda kendini yetersiz gören 26 öğretmene göre konu hakkında eğitim yetersizliği, öğretim yöntem ve teknikleri konusunda bilgi yetersizliği ve öğrencilerin kısıtlı kapasitesi nedeni olmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğu bu öğrencilere ders verme konusunda kendini yeterli görse de bunun özel eğitim okulunda uzun süreli çalışmanın verdiği deneyimin sonucu olduğu araştırmanın ilerleyen bölümlerindeki bulgularıyla karşılaştırılınca ortaya çıkmaktadır. Turan (2006) tarafından yapılan çalışma sonucuna göre öğretmenler müzik alan bilgisi konusunda kendilerini yetersiz hissetmekte ve özel eğitim alanında çalışmaktan tatmin olmamaktadır.

Öğretmenler, bazı derslerde özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin diğer öğrencilerle birlikte eğitim almamaları gerektiğini düşünmektedir. Bunda, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin diğer öğrencilerden dolayı dikkat dağınıklığı, anlama güclüğü ve odaklanma konusunda normalden daha fazla problem yaşayacağı düşünülmesinin, normal ders ortamında özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerle ilgilenmenin zaman açısından zor olması ve özel ilgiye ihtiyaç duymalarının etkili olabileceği, zihinsel engel derecesine bağlı olarak öğrenemeyeceği ve buna bağlı olarak eğitim öğretim sürecinin aksayacağına inanılmaktadır. Bu inancı Kutlu (2018) çalışmasında desteklenmektedir.

Bu araştırma ile paralel bir şekilde Dinç-Altun ve Eyüboğlu (2018), müzik öğretmenlerinin kaynaştırmaya yönelik görüşlerinin incelenmesi ile ilgili çalışmasında öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri için ayrı bir plan hazırlamadıkları, diğer öğrencilerle bir arada ders işlemenin o öğrenciler için zor olduğu, müzik ders saatinin o öğrencilerle ayrıca ilgilenmek için yetersiz olduğu ve bu öğrencilerin kendi akranlarıyla birlikte ders alması gerektiği ya da ders planları yapılırken özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için de ayrı plan yapılması gerektiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Araştırmada müzik öğretmenlerinin çoğunluğu özel eğitim kurumlarına ilk atandıklarında korku, kaygı, tedirginlik, çaresizlik ve bocalama duygusuna kapılmıştır. Bu duyguların nedeni öğretmenlerin özel eğitim alanında eğitimsizliği, ne yapacaklarını bilmemeleri ve o öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılayamayacaklarını düşünmeleridir. Ancak daha sonra bu duyguların yerini sevgi, mutluluk, yeterlilik ve kendini ait hissetme almıştır. Bu değişim, özel eğitim okullarında çalışmanın korkulacak bir şey olmadığını, deneyimle güzelleştiğinin göstergesi olmuştur.

Öğretmenler, ileride özel eğitim kurumlarına atanacak olan müzik öğretmenlerine çalışmaya başlamadan önce özel eğitim ve öğrenciler hakkında eğitim almaları gerektiğini ve seminerlere katılmaları gerektiğini, sabırlı ve azimli olmalarını, öğrencileri sevmelerini, ön yargılarından kurtulmalarını, öğrencilerin bireysel farklılıklarını önemsemelerini ve özel eğitim okullarında çalışmalarını gerektiğini çünkü özel öğrencilerin de müzikal yetenekleri olduğunu vurgulayarak önerilerde bulunmuştur. Bu bulgu Karabulut ve ark. (2016) tarafından da desteklenmektedir.

Lisans döneminde özel eğitim dersi alan 12 müzik öğretmeni lisans döneminde almış oldukları özel eğitim dersinin içeriğini hatırlamadıkları ya da özel eğitim dersinin üniversitelerde farklı içeriklerle anlatıldığı düşünülmektedir. Bu düşüncüyü Dinç-Altun ve Eyüboğlu (2018) 6 müzik öğretmeni ile kaynaştırma eğitiminin görüldüğü çalışmalarında, 6 müzik öğretmeninden yalnızca 2'sinin lisans döneminde özel eğitim dersi aldığını ifade etmesine rağmen hizmet yıllarına bakıldığında öğretmenlerin özel eğitim dersi almış olduğu vurgulanarak, öğretmenlerin almış oldukları özel eğitim dersini hatırlamadıkları yönünde bir bulguya rastlamıştır. Sahada çalışma ile teorik dersin birbirinden farklı olduğu ancak çalışma ile özel eğitim konusunda deneyim kazanıldığı ve daha iyi bilgi edinilebildiği bulgusu da aynı çalışmanın ve Eren'in (2014) araştırma bulgularıyla benzerlik taşımaktadır.

6. Öneriler

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunun lisans döneminde özel eğitim dersi alması araştırma sonuçlarını büyük ölçüde etkilediğinden, benzer bir araştırma farklı yıllarda da yapılması,

Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına göre ders içeriklerini ve ders etkinliklerini planlaması,

Özel eğitim okullarında çalışan müzik öğretmenleri ile özel eğitim alan öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere eğitim verilirken işbirliği içerisinde olması,

Eğitim fakültelerinin müzik öğretmenliği programlarındaki özel eğitim ders saatinin artırılması ve ders içeriğine "Özel Eğitime İhtiyacı Olan Öğrencilere Müzik Nasıl Öğretilir?" gibi uygulamaya yönelik de konular eklenmesi,

Şartlar el veriyorsa staj dönemlerinde Özel Eğitim Okullarında da müzik öğretmeni adaylarına dönüşümlü olarak öğretmenlik tecrübesi yaptırılması,

Özel eğitim kurumlarına atanan müzik öğretmenlerine eğitim süreci başlamadan önce özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile ilgili tüm konularda hizmetiçi eğitimler ve seminerler verilmesi,

Bu çalışmanın uygulandığı okulların dışında kalan ve kaynaştırma eğitimi verilen okullarda da benzer konuda araştırmaların yapılabileceği,

Bu araştırma, yapıldığı çalışma grubu ile sınırlı olduğundan farklı yıllarda yine Türkiye genelinde ve konunun daha farklı boyutlarının ele alındığı çalışmaların yapılabileceği konularında öneriler verilebilir.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Kaynakça

- Artan, İ. (2001). Engelli çocukların eğitiminde etkili bir teknik: Müzik. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 43-55.
- Ataman, A. (Ed.). (2005). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Baştürk, S. (Ed.) ve Taştepe, M. (2013). *Evren ve örneklem: Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Çakır Doğan, C. (2011). *Türkiye'deki ilköğretim düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelliler için müzik eğitiminin durumu ve öğretim programı model önerisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, P., Sarı, M. M. ve Doğru, S. S. Y. (2015). Türkiye'de ve Avrupa'da 2000-2013 yılları arasında özel gereksinimli çocuklarla ilgili yapılmış olan müzik eğitimi çalışmalarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 10-28.
- Diñç Altun, Z. (2017). *Müzik öğretmenlerinin özel öğrencilere karşı tutumlarını ölçmeye yönelik ölçek çalışması*. 3. Uluslararası İpek Yolu Müzik Konferansı'nda sunulan bildiri, Doğu Akdeniz Üniversitesi, KKTC.
- Diñç Altun, Z. ve Eyüpoğlu, G. (2018). Investigating views and practices of music teachers about inclusive education. *Journal of Education and Training Studie*, 6(11), 83-94.
- Eren, B. (2014). Özel eğitimde müziğin kullanımı ve Türkiye'den uygulama örnekleri. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 2593-2597.
- Eripek, S. (2013). *Özel Eğitim* (5. baskı). Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1824, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 946.
- Ersoy, E. (2013). Nicel araştırma yöntemleri. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri* (s. 341-373). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). *Günümüzde insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karabulut, H. A., Karabulut, A. ve Yıkmış, A. (2016). Özel eğitimde müziğe yönelik Türkiye'de 2005-2015 yılları arasında yapılan lisansüstü tezlerin gözden geçirilmesi [Özel Sayı]. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 2323-2338.
- Kutlu, M. (2018). *Ortaokullar ve özel eğitim uygulama okullarında görev yapan müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ilişkin görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (2002). *Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş*. Ankara: Karatepe Yayınları.
- Sümbüloğlu, K. (1993). *Biyoistatistik*. Ankara: Özdemir Yayıncılık.
- Turan, D. (2006). *Özel eğitimde müzikten yararlanmada karşılaşılan sorunlarla ilgili öğretmen görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- URL-1, https://ttkb.meb.gov.tr/mebiys_dosyalar/2014_10/02113508_11_sura.pdf XI. Milli Eğitim Şurası. 7 Mayıs 2017.
- URL-2, https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni_Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Muzik_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf Müzik Öğretmenliği Lisans Programı. 19 Mayıs 2018.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). Müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin müzik öğretimine ilişkin tutumlarının incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Extended abstract in English

Deficiencies or retardations may be observed on the growth of some individuals related with both before and after the birth. A number of problems arising during the interaction of these shortcomings with the environment become obstacles. Obstacle; “the situation of not being able to act the required role in society depending on age, gender, social and cultural Due to the inadequacy of the individual, as long as he lives. (MEB, 2006, s. 6). In our country, trainings are given to help the disabled individual to realize these roles.

It is important to provide individuals with special needs to meet their individual needs, to help them to keep up with the society, to develop self-care skills, to make them feel happy, to improve their social skills, to improve communication skills, to increase self-confidence of them and to be aware of their existence as an individual in life. While the teacher is an indispensable element of education; the form of teaching of teacher and former education received by teacher are also very important in the process of reflecting information. Therefore, teachers of individuals in this category should have the necessary knowledge and experience on how to educate these private individuals.

In the education of children who need special education, music is very important together with all other fields. So that, It is significant that; music teachers who are assigned to special education schools have sufficient knowledge about the special situations of children, have the knowledge and skills to organize the children's music lesson plans as necessary, have been creative to teach these children's success in their plans, they produce their own materials when necessary, have been able to use different methods and techniques, have been able to use special education courses in the Music Education Programs of Education Faculties and transfer them to the children who need special education, and because of absence of special education course in the music education programs of the faculties of education before 2007; it is important to research that the music teacher candidates' positive and negative attitudes without education of these special courses, their ability to change behaviour towards the benefit of special children, capability of learning the gains determined in the plans and their preparation of them for life.

Teachers who work in special education practices and business practices were used in this survey, which aimed to determine the attitudes of music teachers towards students who require special education, as well as teachers attitudes towards special education, using the survey model from the descriptive researches, “purpose sampling”.

The study group of the research consisted of 80 music teachers who work in special education centers and vocational training centers in Turkey. The data obtained from the study was analysed by using descriptive analysis method, using SPSS (Statistical Package for Social Sciences, for Windows 22.0 program).

The results of the survey revealed that the majority of the music teachers who participated in the research were women and most of them had graduated from music teaching departments of education. Although the majority of the teachers had 16-20 years of experience of working in the education field, they did not have enough information for the students in need of special education. Of the 80 music teachers who participated in the study, only 12 received special education courses and 41 of them attended in-service training of special education. However, only 54 of the teachers considered themselves adequate enough to give music lessons to students in need of special education, whilst the remaining 26 did not.

Düzbastılar, M., Eyüboğlu, G. (2019). The analysis of music teachers' attitudes towards teaching music for students who need special education. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 384-404.

Therefore, this situation is needed to be investigated and is considered worth to research. It was determined that the general attitudes of the teachers towards the students in need of special education did not differ according to their status in undergraduate internships, length of service, gender, getting special education in the undergraduate period, the type of school studied and their participation in any in-service courses related to special education. However, the scale study of Dinç-Altun (2017) differentiated in terms of gender, type of school study, status of receiving special education course during the undergraduate period, and attendance to in-service course, while it was proceeding equal on other sub-areas.

Furthermore, there is no relationship between teachers' demographics and attitudes, their general attitude levels are high, and teachers with high levels of formation competencies and attitudes considered themselves sufficient to teach these students. The majority of the teachers believe the students in need of special education have the ability to do well in music, however there are some obstacles which they may face. The majority of the teachers do not know how to measure their achievements in class or grade these students. Moreover, they are unsure if special needs student should attend schools where there are other students with the same needs, or in normal education. Some of the teachers who received special needs education, learned how to recognize a child in need, classroom management, effective communication and students to be able to give them musical behaviour, lesson planning (Bep, Böp), and different methods and techniques. The most common fear when teachers are assigned to special education schools is anxiety, concern, helplessness and confusion. The reason for this, is the lack of teaching and information regarding special education which creates a sense of insufficiency and too little knowledge on what to do. However, some teachers try to accumulate knowledge using the help of special education teachers and use this in their own classes. On the other hand, some teachers who have been in education for years have been unable to communicate with children special needs and did not get used to special education. Again, the lack of education, lack of knowledge of teaching methods and techniques and lack of learning capacity makes teachers feel insufficient to teach these children. Lastly, in the future, music teachers who will be working in private education institutions have to be educated about the subject and participate in seminars to develop themselves. It is also necessary to be able to recognize students' individual differences and adapt their plan and programs in accordance to them. They must learn to be patient, determined, loving and to always stay away from prejudice.

Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi¹

Examination of the relation of eating habits with emotional schemes according to gender

Burcu Yıldız², Volkan Demir³ ve Hüseyin Ünübol⁴

Gönderilme tarihi/Received date: 10 / 09 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 01 / 11 / 2019

Öz

Araştırmada kadın ve erkeklerin yeme tutumlarının duygusal şemalarla ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya 425'i kadın 307'si erkek toplam 732 kişi katılmıştır. Kişilere Sosyodemografik Veri Formu, Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği ve Leahy Duygusal Şema Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın sorularına uygun olarak yürütülen tanımlayıcı analizler ve korelasyon analizi kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda bireylerin yeme tutumlarının duygusal şemalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Erkeklerin yeme tutumları ile duygusal şemaları arasında doğrusal ilişki olduğu kadınların ise yeme tutumlarının duygusal şemaları ile dolaylı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak kadın ve erkeklerin yeme tutumlarının duygusal şemaları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Cinsiyet, duygusal şema, yeme tutumları.

Abstract

In the study, the relationship between eating attitudes of men and women with emotional schemes was investigated. A total of 732 people which includes 425 female and 307 males was participated to the research. Sociodemographic Data Form, Yale Eating Dependence Scale and Leahy Emotional Schema were applied to the participated. Descriptive analyses and correlation analysis were used as required by the research questions. When the result of the survey participants was examined, it was found that the emotional schemas of the eating attitudes of the individuals varied according to the sex. It was found that men had linear relationship between emotional schemas and eating attitudes in the other hands, women had an indirect relationship between emotional schemas and eating attitudes. As a result, it was determined that eating attitudes of women and men are related to their emotional schemas.

Keywords: Gender, emotional schemes, eating attitude.

1. Giriş

Yeme bozuklukları başlığı altında bir araya gelen rahatsızlıklar 1979 yılında bulimia nervozanın tanımlanmasından sonra sık sık gündeme gelmiş ve hakkında daha fazla araştırma yapılmaya başlanılmıştır (Andreasen ve Black, 2013). Yeme bozuklukları birden çok sayıda bedensel belirtiyeye sebep olan, iyileşme olasılığı düşük, tekrarlama olasılığı ise yüksek olan bir

¹Bu çalışma Burcu Yıldız'ın Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırladığı "Yeme Tutumunun Cinsiyet Değişkenine Göre Duygusal ve Bilişsel Şemalarla Olan İlişkisinin İncelenmesi" isimli tezden üretilmiştir.

²Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bölümü, bbyildizz@gmail.com

³Üsküdar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Doktora Öğrencisi, demir.volkan@outlook.com

⁴Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, huseyin.unubol@uskudar.edu.tr

problemdir ve ölüm riski yüksek olan bir ruhsal hastalıktır (Douglas, 2013). DSM-5'e göre beslenme ve yeme bozuklukları: Pika, Geri Çıkarma (Geviş Getirme) Bozukluğu, Kaçınan/Kısıtlı Yiyecek Alımı Bozukluğu, Anoreksiya Nervoza, Bulimiya Nervoza, Tıkınırcasına Yeme Bozukluğu ve Tanımlanmamış Beslenme ve Yeme Bozukluğu olarak sınıflandırılmıştır (DSM-5, 2013).

Anoreksiya nervoza, bireyin kilo almaktan yoğun bir endişe duyması ile birlikte kalori alımını kontrol altında tutmak için kasıtlı bir şekilde yeme davranışlarını azaltma ya da yeme davranışlarına karşı telafi edici tutumlara başvurması ile açıklanırken (Yücel, 2009); bulimiya nervoza, bireyin üç ay süreyle en az haftada bir defa, karşı koyamadığı yeme isteğiyle tika basa yeme nöbetlerinin ardından, kilo almamak amacıyla aşırı spor yapma, kendini kusturma, laksatif-diüretiklerin yanlış kullanımı gibi telafi edici davranışlara başvurması ile karakterize bir yeme bozukluğudur. Tıkınırcasına yeme bozukluğu ise aç olunmasa dahi kısa bir süre içinde çok fazla yemek yeme olarak ifade edilmektedir (DSM-5, 2013). Yeme davranışının bozulma nedenleri incelendiğinde çeşitli faktörler görülmektedir. Psikolojik, biyolojik, sosyal etkenlerin yanı sıra erken dönem aile ilişkilerinin de yeme davranışının bozulmasında önemli payı bulunmaktadır (Jacobi, Morris ve Zwaan, 2004; Fairburn, Cooper, Doll, O'Connor, Palmer ve Dalle-Grave, 2013).

Anoreksiya Nevrozanın yaşam boyu görülme sıklığı %1, bulimiya nervozanın görülme sıklığı %1 ile %4,2 oranında değişkenlik gösterirken (Herzog ve Eddy, 2007), kadınlarda görülme sıklığı %5-10 arasındadır (Maner, 2001). Erkeklerde görülme sıklığı kadınlara oranda daha azdır (Maner, 2007). Ergen ve genç erişkinlerde yeme bozukluğu %4 oranında görülme sıklığına sahiptir. Daha önce yapılan epidemiyolojik araştırmalar modern ve üst gelir sahibi toplumlarda sık görüldüğünü tespit etse de son yıllarda gelir açısından bir fark olmadığı görülmüştür (Ertan, 2008). Yeme bozukluğu genelde ergenlik döneminde başlamakla birlikte, çocukluk ve yetişkinlik döneminde de ortaya çıkabilmektedir (Geider, 2001; Hoek, 2003). Yeme bozukluğunda riskli grup olarak lise ve üniversite öğrencileri görülmektedir (Vardar ve Erzenin, 2011). Subaşı ve diğerlerinin (2001) Ankara'da lise1 öğrencileri ile yaptıkları çalışma yeme bozukluğunun ergenlik döneminde ortaya çıktığını göstermektedir.

Yeme tutumu bireyin duygusal şemalarıyla yakından ilişkilidir. 1961 yılında ilk kez Piaget tarafından kullanılan şema kavramı; bireylerin nesnelere, algıları, düşünceleri ve davranışları zihninde gruplar halinde organize ettiği genel kavramdır (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Piaget, kişinin basit şemalarla doğduğunu daha sonra kişinin yaşadığı yeni olaylarla bu şemalarını geliştirdiğini söylemiştir (Piaget ve Cook, 1952). Şemalar kişinin sahip olduğu bilgilerini düzenler, tekrar karşılaşıldığında yaşanan durumu anlamaya rehberlik eder (Ortony, 1980). Çocukluk dönemindeki olumsuz yaşantılar kişinin ileriki zamanlarda uyumsuz erken dönem şemaları oluşturmaya neden olmaktadır. (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Bu geliştirilen şemalar yaşamın her anını etkileyen bilişsel ve duygusal kavramlardır (Duran, 2016). Anoreksiya nervoza ve bulimiya nervoza tanısı almış kadınlar ile yapılan çalışmada; hastalık tanısı almış olan kadınların tanı almamış kadınlara oranla dünyaya dair daha fazla olumsuz inançları olduğu, olumlu inançlarının ise daha az olduğu görülmüştür. Araştırma yeme bozukluğu gösteren kadınların yalnız kendileri ve beden algıları ile ilişkili olumsuz inançları olmadığını, aynı zamanda dünyaya dair de olumsuz inançlar sahip olduklarını göstermiştir (Cooper, Todd ve Cohen-Tovee, 1996). Yeme bozukluğu tanısı almış kadınlar ile yapılan bir diğer çalışmada da yeme bozukluğu olan kadınlarda olumsuz temel inanç düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Leung ve Price,

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

2006). Fairburn ve diğerlerinin 1997 yılında yapmış olduğu araştırmada bireylerin yeme bozuklukları geliştirmelerinde; afektif bozukluk, mükemmeliyetçilik, düşük benlik algısı, yeme ve beden ağırlığıyla aşırı ilgilenme gibi birçok risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir.

Young'ın geliştirdiği erken dönem uyumsuzluk şema modelinin yanında Leahy birçok psikolojik rahatsızlığın temelinde duyguların etkili olduğunu savunmuş ve bu sebeple duygusal şema modelini ortaya koymuştur. İlgili alanyazında, duyguların farkına varma, duyguları kabul etme ve duygu düzenlemeye yönelik yaşanan güçlüklerin yeme bozukluğunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir (Cooper, Wells ve Todd, 2004; Waller, Kennerley ve Ohanian, 2007; Harrison, Sullivan, Tchanturia ve Treasure, 2009; Rica, Castellini, Fioravanti, Lo Sauro, Rotella, Ravaldi, Lazzeretti ve Faravelli, 2011). Cooper, Todd ve Wells (2009), yeme bozukluğunun sağaltımında düşüncelere yönelik inançlar gibi duygulara yönelik inançların da bilişleri düzenleme aşamasında önemli olduğunu öne sürmektedirler. Araştırmacılar kontrole ilişkin süreçlerin yeme bozukluğunda tekrar eden temalar olduklarını; yemeyi, duyguları ve davranışları kontrol etmeye yönelik düşünce ve uğraşların yeme bozukluğuna dayanak oluşturduklarını rapor etmişlerdir. Anoreksia nervoza tanısı almış bireyler ile yapılan bir çalışmada kontrol grubuna göre daha fazla olumsuz duygu ve düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Bunun yanında duygularını diğerlerine ifade etmeye ve duyguları açığa çıkarmanın olumsuz sonuçları olacağına yönelik daha fazla işlevsel olmayan inanca sahip oldukları tespit edilmiştir (Hambrook, Oldershaw, Rimes, Schmidt, Tchanturia, Treasure ve Chalder, 2011).

Birçok çalışma, yeme bozukluğu olan bireylerin güçlü duygular ile baş etmekte güçlük çektiklerini ve yoğun duyguları deneyimlemekten kaçınmaya çalıştıklarına vurgu yapmaktadır (Serpell, Treasure, Teasdale ve Sullivan, 1999; Wisner ve Telch, 1999; Serpell ve Treasure, 2002). Buradan hareketle bu araştırmada yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan araştırmanın amacı yeme tutumunun cinsiyetler arasında farklılaşıp farklılaşmadığına bakmaktır.

2. Yöntem

2.1. Katılımcılar

Araştırma; rastlantısal olarak seçilen, üniversite mezunu, 425'i kadın 307'si erkek toplam 732 kişiye uygulanmıştır. Araştırma grubunun sosyo-demografik özelliklerine ilişkin istatistiksel veriler aşağıda yer almaktadır:

Tablo 1. Sosyo-demografik özelliklere ilişkin dağılımlar

N=732		n	%
Cinsiyet	Kadın	425	58
	Erkek	307	42
Yaş	29 Yaş Altı	440	60
	29 Yaş ve Üstü	292	40
Eğitim Durumu	Üniversite	636	87
	Yüksek lisans	96	13

Araştırmaya katılan kişilerin 425'i (%58) kadın ve 307'si (%42) erkektir. Araştırma grubunun yaş ortalaması 29 olup, 29 yaş altında olan 440 (%60) kişi, 29 yaş ve üstünde 292 (%40) kişi bulunmaktadır. Üniversite mezunu olan 636 (%87) kişi ve eğitimi yüksek lisans olan 96 (%13) kişi olduğu tespit edilmiştir.

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Examination of the relation of eating habits with emotional schemes according to gender. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

2.2. Verilerin toplanması

Bu çalışmada, Sosyodemografik Veri Formu, Young Şema Ölçeği, Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği ve Leahy Duygusal Şema Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin psikometrik özellikleri aşağıda yer almaktadır.

2.2.1. Sosyodemografik veri formu

Katılımcılara verilen bu form sosyo-demografik özellikleri sorgulamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Bu form ile yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni durum, alkol-madde kullanımı ve diğer fiziksel hastalıkları sorgulanmıştır

2.2.2. Yale yeme bağımlılığı ölçeği

Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği (YYBÖ), Gearhardt ve diğerlerinin (2009) DSM-IV madde bağımlılığı tanı kriterlerini temel alarak davranış ile yeme bağımlılığını birleştirerek tanı koymak için geliştirdiği ölçektir. Ölçek son iki ay içerisinde kişinin yeme bağımlılığına ilişkin davranışlarını tespit etmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte toplamda 27 madde yer almaktadır. Bayraktar ve diğerleri (2012) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Yeme Bağımlılığı Ölçeği için yapılan güvenilirlik analizinde ölçeğin Cronbach's Alfa değeri 0,93 bulunmuştur.

2.2.3. Leahy Duygusal Şema Ölçeği

Orijinal adı "Leahy Emotional Schema Scale (LESS) olan LDSÖ, Robert L. Leahy tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 50 maddeden ve her biri 2 ila 7 maddeden oluşan, 14 alt şemadan oluşmaktadır. Katılımcılar her bir maddenin kendilerine ne kadar uyduğunu 1 (benim için geçerli değil) veya 6 (benim için çok geçerli) arasında değerlendirerek kendisine uygun bir cevap verir. Yeme bağımlılığı tanısı için kişinin 7 tanısal ölçütten 3'ünü karşılaması gerekmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Yavuz (2009) tarafından yapılmıştır. Türkçe güvenilirliğini tespit etmeye yönelik olarak Cronbach alfa katsayısı, test-tekrar test yöntemi ve test yarılama yöntemine başvurulmuştur. Testin tamamı için Cronbach alfa katsayısı $r = 0,86$ ile istatistiksel olarak anlamlı seviyede tespit edilmiştir. Test yarılama tekniğiyle yapılan analiz sonucu elde edilen güvenilirlik katsayısı $r = 0,70$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe biçiminde bu katsayının $r = 0,83$ olduğu tespit edilmiştir. Test tekrar test analizinin sonucu da $r = 0,87$ olarak istatistiksel olarak anlamlı düzeydedir.

2.3. Verilerin analizi

Ölçme araçları ile toplanan verilerin çözümlenmesinde; araştırmanın genel amacı çerçevesinde cevapları aranan amaçlara yönelik olarak toplanan veriler SPSS programına girilmiştir ve veriler üzerinde gerekli istatistiksel çözümlenmeler için SPSS 24.0 paket programından yararlanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmış olup, hipotez testlerinin uygulamasında normal dağılım varsayımları dikkate alınmıştır. İki kategorili değişkenler arası farkın incelenmesinde Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesinde ise Spearman Korelasyon analizi kullanılmıştır.

3. Bulgular

Bu bölüm, araştırma sorularını yanıtlamak üzere katılımcılardan elde edilen veriler üzerinden yapılan istatistiksel analizleri içermektedir. Araştırmanın sorularına uygun olarak yürütülen tanımlayıcı analizler (Kolmogorov-Smirnov test) ve korelasyon analizi sonuçları aktarılmıştır.

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

Tablo 2. Leahy Duygusal Şema Ölçeği alt boyut puanları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler

N=732		Ort.	S. Sapma	Min.	Max.	P
Leahy Duygusal Şema Ölçeği(LDŞÖ)	Kontrol Edilemezlik	23,18	3,52	12	35	0,00
	Duyulara Karşı Zayıflık	15,90	3,71	5	26	0,00
	Anlaşılabilirlik	12,23	3,75	3	18	0,00
	Duygulardan Kaçınma	17,02	3,21	9	29	0,00
	Akılcılık İsteği	14,21	3,76	4	24	0,00
	Hisleri Kabullenme	21,48	4,20	9	30	0,00
	Ruminasyon	13,73	4,11	4	24	0,00
	Farklılık	16,17	2,58	5	24	0,00
	Duyguları İnkâr	7,19	2,70	2	12	0,00
	Süreklilik	6,81	1,72	2	12	0,00
	Onaylanma	6,59	2,00	2	12	0,00
	Uzlaşma	5,48	2,39	2	12	0,00
	Duyguları Zararlı Olarak Görme	8,12	2,54	2	12	0,00
	Suçluluk	10,10	2,17	3	18	0,00

P= Kolmogorov-Smirnov Test Sonucu

Tablo 2 incelendiğinde, kontrol edilemezlik puan ortalamasının 23,18, duygulara karşı zayıflık puan ortalamasının 15,90, anlaşılabilirlik puan ortalamasının 12,23, duygulardan kaçınma puan ortalamasının 17,02, akılcılık isteği puan ortalamasının 14,21, hisleri kabullenme puan ortalamasının 21,48, ruminasyon puan ortalamasının 13,73, farklılık puan ortalamasının 16,17, duyguları inkâr puan ortalamasının 7,19, süreklilik puan ortalamasının 6,81, onaylanma puan ortalamasının 6,59, uzlaşma puan ortalamasının 5,48, duyguları zararlı olarak görme puan ortalamasının 8,12, suçluluk puan ortalamasının 10,10 olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği alt boyut puanları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler

	Ort.	S. Sapma	Min.	Max.	P
Yiyeceğin aşırı miktarlarda ve uzun süre tüketilmesi	0,32	0,59	0	2	0,00
Bırakma isteği ve başarısız bırakma girişimleri	1,10	0,67	0	3	0,00
İyileşme, besine erişim ve kullanıma yönelik geçirilen zaman ve etkinlik düzeyi	0,40	0,72	0	3	0,00
Azalan veya vazgeçilen sosyal hayat, iş hayatı ve boş zaman aktiviteleri	0,78	1,22	0	4	0,00
Kötü etkileri ve sonuçları olduğunu bilmesine rağmen kullanıma devam etme	0,67	0,47	0	1	0,00
Tolerans	1,26	0,72	0	2	0,00
Yoksunluk belirtileri ve yoksunluk belirtilerini azaltmak amacıyla kullanıma devam etme	0,43	0,78	0	3	0,00
Klinik ölçüde bozukluklar	0,27	0,57	0	2	0,00

Tablo 3 incelendiğinde, yiyeceğin aşırı miktarlarda ve uzun süre tüketilmesi puan ortalamasının 0,32, bırakma isteği ve başarısız bırakma girişimleri puan ortalamasının 1,10, iyileşme, besine erişim ve kullanıma yönelik geçirilen zaman ve etkinlik düzeyi puan ortalamasının 0,40, azalan veya vazgeçilen sosyal hayat, iş hayatı ve boş zaman aktiviteleri puan ortalamasının 0,78, kötü etkileri ve sonuçları olduğunu bilmesine rağmen kullanıma devam etme puan ortalamasının 0,67, tolerans puan ortalamasının 1,26, yoksunluk belirtileri ve yoksunluk belirtilerini azaltmak amacıyla kullanıma devam etme puan ortalamasının 0,43, klinik ölçüde bozukluklar puan ortalamasının 0,27 olduğu görülmektedir.

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Examination of the relation of eating habits with emotional schemes according to gender. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

Tablo 4. Cinsiyete Göre Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği alt boyut ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği alt boyut puanları arasındaki ilişki düzeyleri

Leahy Duygusal Şema Ölçeği (LDSÖ)	Cinsiyet	Yale Yeme Bağımlılığı Ölçeği (YYBÖ)							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Kontrol Edilemezlik	Kadın	-0,07	-0,07	-0,22*	-0,16*	0,07	0,00	-0,09	-0,11**
	Erkek	-0,12**	-0,08	-0,19*	-0,28*	0,09	0,12**	-0,22*	-0,18*
Duyulara Karşı Zayıflık	Kadın	0,10**	0,02	0,25*	0,18*	-0,01	-0,06	0,21*	0,13*
	Erkek	0,08	0,08	0,19*	0,25*	-0,14**	-0,14**	0,26*	0,11
Anlaşılabilirlik	Kadın	-0,17*	-0,04	-0,32*	-0,27*	0,07	0,09	-0,16*	-0,19*
	Erkek	-0,12**	-0,07	-0,25*	-0,27*	0,13**	0,16*	-0,26*	-0,22*
Duyulardan Kaçınma	Kadın	-0,01	0,04	-0,05	-0,05	-0,01	-0,06	0,00	0,02
	Erkek	-0,07	-0,09	-0,07	-0,04	0,04	0,02	-0,06	0,01
Akılcılık İsteği	Kadın	0,01	0,08	0,13*	0,06	-0,03	-0,06	0,13*	0,10**
	Erkek	0,06	-0,04	0,14**	0,13**	-0,15*	-0,15**	0,15*	0,14**
Hisleri Ka-bullenme	Kadın	-0,02	0,02	-0,15*	-0,27*	0,02	0,03	-0,13*	-0,11**
	Erkek	-0,01	-0,01	-0,12**	-0,31*	-0,01	0,00	-0,17*	-0,13**
Ruminasyon	Kadın	0,08	0,04	0,22*	0,09	0,00	-0,05	0,11**	0,07
	Erkek	0,11	-0,01	0,25*	0,12**	-0,13**	-0,21*	0,22*	0,19*
Farklılık	Kadın	-0,02	0,06	0,06	0,11**	0,03	0,04	-0,02	0,08
	Erkek	0,02	0,03	0,03	0,08	-0,09	0,04	0,03	0,04
Duyuları İnkâr	Kadın	0,02	0,00	-0,20*	-0,16*	0,06	0,08	-0,10**	-0,14*
	Erkek	-0,15**	-0,07	-0,24*	-0,16*	0,09	0,17*	-0,18*	-0,10
Süreklilik	Kadın	-0,02	-0,09	0,01	-0,06	-0,06	-0,01	0,02	-0,02
	Erkek	0,06	0,02	0,02	-0,03	-0,04	0,08	-0,04	-0,03
Onaylanma	Kadın	0,10**	-0,04	0,08	0,14*	-0,01	0,01	0,07	0,04
	Erkek	0,07	0,05	0,13**	0,23*	-0,16*	-0,17*	0,22*	0,12**
Uzlaş	Kadın	0,07	-0,04	0,12**	0,18*	0,00	0,07	0,11**	0,09
	Erkek	0,05	0,00	0,10	0,27*	-0,09	-0,04	0,07	0,12**
Duyuları Zararlı Olarak Görme	Kadın	-0,11**	0,01	-0,23*	-0,20*	0,00	-0,11**	-0,10**	-0,13*
	Erkek	-0,09	0,01	-0,21*	-0,20*	0,05	0,18*	-0,25*	-0,19*
Suçluluk	Kadın	0,00	-0,04	0,08	0,17*	-0,02	0,01	0,06	0,04
	Erkek	0,05	0,04	0,10	0,11	-0,06	-0,11	0,10	0,11

*P<0,01 ; **P<0,05

1. Yiyeceğin Aşırı Miktarlarda ve Uzun Süre Tüketilmesi
2. Bırakma İsteği ve Başarısız Bırakma Girişimleri
3. İyileşme, Besine Erişim ve Kullanıma Yönelik Geçirilen Zaman ve Etkinlik Düzeyi
4. Azalan veya Vazgeçilen Sosyal Hayat, İş Hayatı ve Boş Zaman Aktiviteleri
5. Kötü Etkileri ve Sonuçları Olduğunu Bilmesine Rağmen Kullanıma Devam Etme
6. Tolerans
7. Yoksunluk Belirtileri ve Yoksunluk Belirtilerini Azaltmak Amacıyla Kullanıma Devam Etme
8. Klinik Ölçüde Bozukluklar

Tablo 4 incelendiğinde, kadınların yiyeceğin aşırı miktarda ve uzun süre tüketilmesi puanları ile duygulara karşı zayıflık ve onaylama puanları arasında aynı yönde, çok zayıf ve anlamlı ilişki görülmektedir. Kadınların yiyeceğin aşırı miktarda ve uzun süre tüketilmesi puanları ile anlaşılabilirlik ve duyguları zararlı olarak görme puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin ise yiyeceği aşırı miktarda ve uzun süre tüketilmesi puanları ile kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik ve duyguları inkar puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Cinsiyete göre iyileşme, besine erişim ve besin kullanımına yönelik geçirilen zaman ve etkinlik düzey puanları ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği alt boyut puanları arasındaki korelasyon; kadınların iyileşme, besine erişim ve besin kullanımına yönelik geçirilen zaman ve etkin-

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

lik düzeyi ile kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme, duyguları inkar ve duyguları zararlı olarak görme arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Erkeklerin ise kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme, duyguları inkar ve duyguları zararlı olarak görme puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Kadınların iyileşme, besine erişim ve besin kullanımına yönelik geçirilen zaman ve etkinlik düzeyi ile duygulara karşı zayıflık, akılcılık isteği, ruminasyon ve uzlaşma puanları arasında aynı yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir, Erkeklerin ise onaylanma, ruminasyon, akılcılık isteği ve duygulara karşı zayıflık puanları arasında aynı yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki gözlenmiştir.

Erkeklerin kötü etkileri ve sonuçları olduğunu bilmesine rağmen besin kullanımına devam etmesi ile kontrol edilemezlik, duygulardan kaçınma, hisleri kabullenme, farklılık, duyguları inkar, süreklilik, uzlaşma, duyguları zararlı olarak görme ve suçluluk puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı erkeklerin kötü etkileri ve sonuçları olduğunu bilmesine rağmen kullanıma devam etme ile duygulara karşı zayıflık, akılcılık, ruminasyon ve onaylanma puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Kadınların yoksunluk belirtileri ve yoksunluk belirtilerini azaltmak amacıyla besin kullanıma devam etmeleri ile anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme, duyguları inkâr, duyguları zararlı olarak görme puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerin ise yoksunluk belirtileri ve yoksunluk belirtilerini azaltmak amacıyla besin kullanıma devam etmeleri ile kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme, duyguları inkâr, duyguları zararlı olarak görme, puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Cinsiyete göre klinik ölçüde bozukluk puanları ile Leahy Duygusal Şema Ölçeği alt boyut puanları arasındaki korelasyonda; kadınlarda; klinik ölçüde bozukluklar ile kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme, duyguları inkâr ve duyguları zararlı olarak görme puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde ise; klinik ölçüde bozukluklar ile kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, hisleri kabullenme ve duyguları zararlı olarak görme puanları arasında ters yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Kadınlarda; klinik ölçüde bozukluklar ile duygulara karşı zayıflık ve akılcılık isteği puanları arasında aynı yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Erkeklerde ise; klinik ölçüde bozukluklar ile akılcılık isteği, ruminasyon, onaylanma ve uzlaşma puanları arasında aynı yönde, çok zayıf ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

4. Tartışma

Bu çalışmada, üniversite mezunu katılımcıların yeme tutumlarının duygusal şemalarla olan ilişkisi incelenmiştir. Yeme bozukluğu duyguları fark etme, deneyimlenmesi, dışavurumu ve düzenlenmesinde karşılaşılan zorluklar çerçevesinde kavramsallaştırılmaktadır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda bireylerin yeme tutumlarının duygusal şemalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Erkeklerin yeme tutumları ile duygusal şemaları arasında doğrusal ilişki olduğu kadınların ise yeme tutumlarının duygusal şemaları ile dolaylı ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur.

Mevcut çalışmaya benzer şekilde literatürde de kişilerin duyguları ve yeme tutumları arasında ilişki olduğu görülmüştür (Danner, Sterheim ve Evers, 2014; Match, 1999; Sapmaz, 2014; Sheffield, Waller, Emanuelli, Murray ve Meyer, 2009). Örneğin, Alantar ve Maner (2008) araştırmalarında bazı bireylerin yetersizliklerini telafi etme amacıyla yeme davranışında bulunarak kontrol ve özerklik duygularına sahip olabileceklerine inandıklarını rapor etmişlerdir. Bu araştırmanın bulguları incelendiğinde de cinsiyet değişkeninin yeme tutumları ve duygusal şemalarıyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bulgulara göre, kadın ve erkeklerin yeme tutumları ile iyileşme, besine erişim ve besin kullanımına yönelik geçirilen zaman, etkinlik düzeyi, azalan veya vazgeçilen sosyal hayat, iş hayatı ve boş zaman aktiviteleri arasında doğrusal ilişki tespit edilmiştir. Kişinin sosyal ve iş hayatında çevresiyle etkileşim kuramadığında, duygusal ihtiyaçlarını gidermek için yeme davranışına yöneldiği gözlenmiştir. Arslan ve diğerleri (1993) tarafından yapılan bir çalışmada ise bireyin yaşadığı durumsal ve yaşamsal değişkenlerin yeme davranışlarına yönelmesine sebep olduğu belirlenmiştir.

Cinsiyet açısından incelendiğinde duygusal şemaların kadın ve erkeklerde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Büyükgöze-Kavas (2007) yeme bozukluklarında cinsiyet faktörünün demografik değişkenlerin arasında en etkili faktör olduğunu belirtmiştir. Bulgular doğrultusunda, erkeklerin yeme davranışının duygularıyla doğrudan ilişkili olduğu bulunurken, kadınların yeme davranışıyla duygusal şemaları arasında dolaylı ilişkiye rastlanmıştır. Mevcut çalışmada elde edilen veriler kadınların duyguları ve yeme davranışı arasındaki korelasyonun aksine birçok araştırma yeme davranışı ve duygular arasında ilişki olduğunu savunmaktadır. McCrone ve diğerleri (2000) tarafından yapılan çalışmada, kadınların açlık hissetmedikleri halde olumsuz duygulanım karşısında sık sık yeme davranışı gösterdiklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde Agras ve Telch'in (1998) yapmış oldukları çalışmada yeme bozukluğu olan kadınların olumsuz duygularıyla baş etme yöntemi olarak aşırı yeme davranışında bulduklarını belirtmişlerdir. Çalışma sonucunda, Leahy Duygusal Şema Ölçeği soruları detaylı incelendiğinde, soruların kişilerin duyguları ile ne kadar başa çıkabildiğini ve çıkamadığını incelediği görülmektedir. Maddelerin iki uç noktaya yönelik olması, kadınlar için yeterince açık ifade edilmediğini göstermektedir. Araştırmada, kadınların duygularını kabul ve/veya inkar etme durumlarında yeme davranışına yöneldikleri tespit edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, erkeklerle kadınlar arasında fark olduğunu göstermektedir.

Erkeklerin, kontrol edilemezlik, anlaşılabilirlik, duygulardan kaçınma, akılcılık isteği, süreklilik, onaylanma ve suçluluk şemalarının yeme tutumuyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bu veriler, erkeklerin duygularıyla yeme tutumunun doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Erkeklerin aksine, kadınların duygulara karşı zayıflık, onaylanma, kontrol edilemezlik, duygulardan kaçınma, akılcılık isteği, hisleri kabullenme, ruminasyon, farklılık, duyguları inkar, uzlaşma ve duyguları zararlı olarak görme şemaları ve yeme tutumları arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Literatürde, Şanlıer, Yabancı ve Alyakurt'un 2008 yılında üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, cinsiyete göre yeme tutumlarına bakılmış ve kadınların %25,7'sinin, erkeklerin ise %20,4'ünün yüksek oranda yeme bozukluğu riski taşıdığı tespit edilmiştir. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada, kadınların %12'sinde anormal yeme tutumları gözlenmiştir (Celikel, Cumurcu, Koc, Etikan ve Yucel, 2008). Elde edilen sonuçlardan hareket edildiğinde; yeme tutumunun kadın ve erkeklerde farklılaştığını göstermektedir.

Leahy (2002)'e göre bireyin olumsuz duygusal şemaları hem fiziksel hem de bilişsel açıdan kaygısını artırır; ruminasyon, baskılama, tıknırcasına yeme ve kaçınma gibi işlevsel olmayan

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

duyguların dışavurumuna sebep olur. Bu sebeple, duygulara karşı zayıflık ve ruminasyon yeme tutumuyla ilişkilidir. Bunun yanı sıra, kişi kaygı ve öfke gibi olumsuz duygularına olumsuz anlam yüklüyorsa; suçluluk, görmezden gelme, duygularını bastırma ve kaçınma gibi davranışlar sergileme eğilimi yüksektir. Bu açıdan bakıldığında araştırmada, kadın ve erkekler kendileri için tehdit içeren bir durumda duygusal yeme şemalarını etkinleştirerek yeme davranışına yöneldiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak yapılan araştırmada, kişilerin duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için yeme davranışına başvurdukları gözlenmiştir. Baş etme yöntemi olarak başvuru bu davranışın cinsiyete göre farklılaştığı bulunmuştur. Araştırma konusunun multi-sistemik yaklaşımlarla incelenmesi ve sonuçların paylaşılmasının, psikiyatristler ve psikologlar ile birlikte ebeveynlerin, eğitimcilerin konu hakkında farkındalık kazandırılmasının yeme bozuklukları ile ilişkili hastalıklara karşı önleyici olacağı düşünülmektedir. Olası bir psikoterapide duygu düzenleme becerilerinin artırılmasına yönelik çalışılmasının faydalı olacağı düşünülebilir. Bunun yanında bozulmuş yeme tutumu tespit edilen bireylere duygu düzenleme becerileri kazandırmaya ilişkin yapılacak araştırmaların yeme bozukluğu için önleyici olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla arasındaki ilişkiye dair ilgili alanyazına önemli katkılar sağlamanın yanında, bazı kısıtlılıklara sahiptir. Veri toplama araçlarının öz-bildirim ölçekleri olması, araştırmaya katılan bireylerin verdikleri yanıtların güvenilirliği problemini ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde, çalışmanın ilişkisel bir araştırma olması, söz konusu değişkenler arasında bir sebep sonuç ilişkisi kurulmasına olanak sağlamamaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet açısından eşit olmaması; kadın katılımcıların daha fazla olması, psikiyatrik tanısı olanların muayene edilerek veya bir psikiyatrik belirti tarama ölçeği kullanılarak tespit edilmemiş olması, bu araştırmanın bir diğer önemli kısıtlılıklarıdır. Araştırma sonuçları değerlendirilirken bu sınırlılıkların dikkate alınmasının faydalı olduğu düşünülmektedir.

Kaynakça

- Agras, W. S., & Telch, C. F. (1998). The effects of caloric deprivation and negative affect on binge eating in obese binge-eating disordered women. *Behavior Therapy*, 29(3), 491-503.
- Alantar, Z., & Maner, F. (2008). Bağlanma kuramı açısından yeme bozuklukları/Eating disorders in the context of attachment theory. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 9(2), 97.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Zihinsel bozuklukların tanı ve istatistiksel el kitabı (DSM-5®)*. Amerikan Psikiyatri Yayını.
- Andreasen N.C., & Black D.W. (2001). *Eating Disorders: Introductory Textbook of Psychiatry*. Washington, DC, American Psychiatric Publishing, Inc, 515-530.
- Arslan, P., Karağaoğlu, N., Duyar, İ., & Güleç, E. (1993). Yüksek öğrenim gençlerinin beslenme alışkanlıklarının puanlandırma yöntemi ile değerlendirilmesi. *Beslenme ve Diyet Dergisi*, 22(2), 195-208.
- Bayraktar, F., Erkman, F., & Kurtulus, E. (2012). Adaptation study of Yale food addiction Scale. *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 22(1), S38.
- Büyüköze-Kavas, A. (2007). Eating attitudes and depression in a Turkish sample. *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, 15(4), 305-310.
- Celikel, F. C., Cumurcu, B. E., Koc, M., Etikan, I., & Yucel, B. (2008). Psychologic correlates of eating attitudes in Turkish female college students. *Comprehensive psychiatry*, 49(2), 188-194.

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Examination of the relation of eating habits with emotional schemes according to gender. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

- Cooper, M. J., Todd, G., & Cohen-Tovee, E. (1996). Core beliefs in eating disorders. *International Cognitive Therapy Newsletter*, 10(2), 2-3.
- Cooper, M. J., Todd, G., & Wells, A. (2009). *Treating bulimia nervosa and bingeeating: An integrated metacognitive and cognitive therapy model*. Routledge: East Sussex.
- Cooper, M. J., Wells, A., & Todd, G. (2004). A cognitive model of bulimia nervosa. *British Journal of Clinical Psychology*, 43(1), 1-16.
- Danner, U. N., Sternheim, L., & Evers, C. (2014). The importance of distinguishing between the different eating disorders (sub) types when assessing emotion regulation strategies. *Psychiatry Research*, 215(3), 727-732.
- Douglas, T. (2013). Biosecurity and the division of cognitive labour. *J Med Ethics*, 39(4):193-4.
- Duran, S. (2016). *Depresyon ve Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişki Otomatik Düşünce Özelliklerinin İncelenmesi*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Ertan, T. (2008). Psikiyatrik Bozuklukların Epidemiyolojisi. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Etkinlikleri, 62, 25-30.
- Fairburn, C. G., Cooper, Z., Doll, H. A., O'Connor, M. E., Palmer, R. L., & Dalle Grave, R. (2013). Enhanced cognitive behaviour therapy for adults with anorexia nervosa: A UK–Italy study. *Behaviour research and therapy*, 51(1), R2-R8.
- Fairburn, C. G., Welch, S. L., Doll, H. A., Davies, B. A., & O'Connor, M. E. (1997). Risk factors for bulimia nervosa: A community-based case-control study. *Archives of General psychiatry*, 54(6), 509-517.
- Gearhardt, A. N., Corbin, W. R., & Brownell, K. D. (2009). Preliminary validation of the Yale food addiction scale. *Appetite*, 52(2), 430-436.
- Geider M., Mayov R., & Covven P. (2001). Eating Disorders. Shorter Oxford Textbook of Psychiatry (Gelder M, Mayou R, CovvenP, ed.) Fourth Edition. Oxford University Press, 445-456.
- Hambrook, D., Oldershaw, A., Rimes, K., Schmidt, U., Tchanturia, K., Treasure, J., ... & Chalder, T. (2011). Emotional expression, self-silencing, and distress tolerance in anorexia nervosa and chronic fatigue syndrome. *British Journal of Clinical Psychology*, 50(3), 310-325.
- Harrison, A., Sullivan, S., Tchanturia, K., & Treasure, J. (2009). Emotion recognition and regulation in anorexia nervosa. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 16(4), 348–356.
- Herzog, D. B., & Eddy, K. T. (2007). Diagnosis, epidemiology, and clinical course of eating disorders. *Clinical Manual of Eating Disorders*, J Yager, PS Powers.
- Hoek, H. W. (1991). The incidence and prevalence of anorexia nervosa and bulimia nervosa in primary care. *Psychological medicine*, 21(2), 455-460.
- Jacobi, C., Morris, L., & Zwaan, M. (2004). Risk factors, etiology and comorbidity: In Brewerton (Ed.). *Clinical Handbook of Eating Disorders*, 117-231.
- Leahy, R. L. (2002). A model of emotional schemas. *Cognitive and behavioral practice*, 9(3), 177-190.
- Leung, N., & Price, E. (2007). Core beliefs in dieters and eating disordered women. *Eating Behaviors*, 8(1), 65-72.
- Macht, M. (1999). Characteristics of eating in anger, fear, sadness and joy. *Appetite*, 33(1), 129-139.
- Maner, F. (2007). Yeme Bozuklukları, RCHP, 1(1), 21-28.

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

- McCrone, S., Dennis, K., Tomoyasu, N., & Carroll, J. (2000). A profile of early versus late onset of obesity in postmenopausal women. *Journal of women's health & gender-based medicine*, 9(9), 1007-1013.
- Ortony, A. (1980). Metaphor. In R. J. Spiro, C. B. Berrtiam, W. E. Brewer (eds), *Theoretical Issues in reading comprehension*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 349-361.
- Piaget, J., & Cook, M. (1952). *The origins of intelligence in children* (Vol. 8, No. 5, p. 18). New York: International Universities Press.
- Rica, V., Castellini, G., Fioravanti, G., Lo Sauro, C., Rotella, F., Ravaldi, C., Lazzeretti, K., & Faravelli, C. (2011). Emotional eating in anorexia nervosa and bulimia nervosa. *Comprehensive Psychiatry*.
- Sapmaz, S. (2014). Erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik biçimleri ve duygu düzenleme-nin yeme tutumu üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi SBE, İzmir.
- Serpell, L., & Treasure, J. (2002). Bulimia nervosa: friend or foe? The pros and cons of bulimia nervosa. *International Journal of Eating Disorders*, 32, 164-170.
- Serpell, L., Treasure, J., Teasdale, J., & Sullivan, V. (1999). Anorexia nervosa: Friend or foe? *International Journal of Eating Disorders*, 25, 177-186.
- Sheffield, A., Waller, G., Emanuelli, F., Murray, J., & Meyer, C. (2009). Do schema processes mediate links between parenting and eating pathology?. *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, 17(4), 290-300.
- Şanlıer, N., Yabancı, N., & Alyakut, Ö. (2008). An evaluation of eating disorders among a group of Turkish university students. *Appetite*, 51(3), 641-645.
- Vardar, E., & Erzenin, M. (2011). Ergenlerde yeme bozukluklarının yaygınlığı ve psikiyatrik eş tanıları iki aşamalı toplum merkezli bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(4), 205-212.
- Waller, G., Kennerly, H., & Ohanian, V. (2007). Schema-focused cognitive-behavioral therapy for eating disorders. L. P. Riso, P. L. Du Toit, D. J Stein ve J. E. Young (Eds). *Cognitive schemas and core beliefs in psychological problems: A scientist-practitioner guide* (s. 139-176). Washington D. C: APA.
- Wiser, S., & Telch, C. F. (1999). Dialectical behaviour therapy for binge-eating disorder. *Psychotherapy in Practice*, 55, 755-768.
- Yavuz, K. F., Türkçapar, M. H., Demirel, B., & Karadere, E. (2011). Üniversite öğrencileri ve çalışanları örnekleminde Leahy Duygusal Şema Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirliği. *Düşünen Adam Psikiyatri Nöroloji Bilim Derg.*, 24, 273-82.
- Young J. E., Klosko J. S., Weishaar M. E. ve ark (2003) *Schema therapy: A practitioner's guide*. New York. The Guilford Press, 7-11.
- Yücel, B. (2009). Estetik bir kaygıdan hastalığa uzanan yol: Yeme bozuklukları. İstanbul Tabib Odası, 22(4), 39-43.

Extended abstract in English

Eating disorders, disorders that come together under the title of bulimia nervosa in 1979, often came to the agenda, and more research has been started about. It is a mental disease that causes physical symptoms, low recovery risk, high recurrence and high risk of death. Nutritional and eating disorders according to DSM-5: Pica, Rupture Disorder, Avoidant / Restricted Food Intake Disorder, Anorexia Nervosa, Bulimia Nervosa, Binge Eating Disorder and Unspecified Nutrition and Eating Disorder. When the causes of deterioration of eating behavior are examined, various factors are seen. In addition to psychological, biological and social factors, early family relationships also have an important role in the deterioration of eating behavior.

Eating attitude is closely related to the individual's emotional schemes. In the related literature, it shows that difficulties in recognizing emotions, accepting emotions and regulating emotions play an important role in eating disorder (Cooper, Wells ve Todd, 2004; Waller, Kennerley ve Ohanian, 2007; Harrison, Sullivan, Tchanturial ve Treasure, 2009; Rica vd., 2011). Cooper, Todd ve Wells (2009), In the treatment of eating disorders, beliefs such as beliefs about thoughts are also important in the regulation of cognition.

Many studies emphasize that individuals with eating disorders have difficulty coping with strong emotions and try to avoid experiencing intense emotions (Serpell vd., 1999; Wiser ve Telch, 1999; Serpell ve Treasure, 2002). In this study, the relationship between eating attitude and cognitive schemes was investigated by gender. The aim of this study is to determine whether eating attitude differs between genders.

Method

Participants: Research; randomly selected, university graduates, 425 women, 307 men were applied to a total of 732 people. Of the participants, 425 (58%) were female and 307 (42%) were male. The mean age of the study group was 29, and there were 440 (60%) people under the age of 29 and 292 (40%) people over the age of 29. 636 (87%) of them were university graduates and 96 (13%) of them were graduate students.

Data Collection: In this study, Sociodemographic Data Form, Young Schema Scale, Yale Eating Dependence Scale and Leahy Emotional Schema Scale were used. The psychometric properties of the scales are given below.

Data Analysis: In analyzing data collected with measurement tools; In the context of the general purpose of the research, data collected for answers which were sought that entered into the SPSS program, SPSS 24.0 package program was used for statistical analyzes on the data. Descriptive statistical methods were used in the evaluation of the data and the normal distribution assumptions were taken into account in the application of hypothesis tests. Mann Whitney U test was used to examine the difference between two categories of variables. Spearman Correlation analysis was used to examine the relationship between the scales.

Discussion

In this study, the relationship between university students' eating attitudes and emotional schemas was investigated. Eating disorders are conceptualized within the framework of the difficulties encountered in recognizing, experiencing, expressing and regulating emotions. As a result of statistical analysis, it was found that emotional diagrams of individuals' eating attitudes

Yıldız, B., Demir, V., Ünübol, H. (2019). Yeme tutumunun cinsiyet değişkenine göre duygusal şemalarla olan ilişkisinin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 405-417.

differed according to gender. It was found that there was a linear relationship between eating attitudes and emotional schemas of males, whereas women had an indirect relationship with emotional schemas of eating attitudes.

Similar to the present study, it was found in the literature that there was a relationship between emotions and eating attitudes (Danner, Sterheim ve Evers, 2014; Match, 1999; Sapmaz, 2014; Sheffield vd., 2009). In terms of gender, it was found that emotional schemas differed between men and women. Büyükgöze-Kavas (2007) stated that gender is the most influential factor among demographic variables in smear disorders. According to the findings, while eating behavior of men was directly related to their emotions, it was found that there was an indirect relationship between eating behavior and emotional schemas of women. Contrary to the correlation between the emotions and eating behavior of women, many studies argue that there is a relationship between eating behavior and emotions.

It was observed that males' uncontrollability, intelligibility, avoidance of emotions, desire for rationality, continuity, approval and guilt schemes were related to eating attitude. These data show that eating attitude is directly related to men's emotions. Unlike men, there was no significant relationship between the weakness of emotions, approval, uncontrollability, avoidance of emotions, desire for rationality, acceptance of emotions, rumination, difference, denial of emotions, consensus and perceiving emotions as harmful and eating attitudes among women. As a result, it was observed that people applied to eating behavior to meet their emotional needs. It was found that this behavior used as a coping method differed by to gender.

Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students

Sayed Masood Haidari¹ and Nezaket Bilge Uzun²

Received date: 12 / 09 / 2019

Accepted date: 22 / 11 / 2019

Abstract

*This study reports on the development of a cooperative learning attitude scale for the EFL students based on expert reviews and examines its construct validity. Three rounds of expert reviews were conducted. In each round, five content experts reviewed the items and rated their relevance to the content domain and their comprehensibility. The expert panel also assigned the items to the suggested sub-scales. After item elimination and major revisions, 45 items representing five factors with perfect reviewer consensus were retained. Although the scale was developed via expert review, the authors checked the construct validity of the instrument through CFA by collecting data from 136 pre-service EFL teachers. The results suggested elimination of six more items owing to their insignificant *t* values or low factor loadings, which were eliminated after two reviewers recommended to. The resultant fit statistics supported a good-fitting model with *t* statistics and item-total correlation significant across all variables. The coefficient alpha confirmed internal consistency of the scale and that of sub-scales.*

Keywords: Attitude, Cooperative Learning, EFL Education, Expert Review, Content Validity Index

1. Introduction

‘Language acquisition’ is vastly being highlighted as a significant alternative to the ‘language learning’ in foreign/second language education. There is a distinction between the two terms. That is, learning a language is seen as a deliberate and intentional process, while its acquisition is considered to happen in the opposite way. It is argued that the language acquisition takes place unintentionally by means of frequent social interactions (Mitchell et al., 2013). If a language is acquired it comes automatically when needed, but if it is learned consciously then there will not be this automaticity and the learners ought to verify what they want to utter in their mind first to check for accuracy (Harmer, 2007). Children, for example, exhibit an astounding level of aptitude in acquiring more languages in addition to their mother tongue without actually being taught about the forms or vocabulary but acquire them through communication in a particular social environment. However, Harmer argues that the language acquisition process weakens by age growth. Nevertheless, getting the right input in stress-free learning atmosphere individuals can acquire a language even in their adolescence. This can be made possible by the amount of “...exposure to it, motivation to communicate with it and opportunities to use it” (Harmer, 2007, p. 47).

According to Ur (2012), the second languages could be acquired intuitively in the same way as the native languages are acquired through repetitive exposure to social interaction and communication with others. Truly, “[to] learn a second language is to learn a skill” and it requires

¹PhD Student; Institute of Educational Sciences, Mersin University; haidarimasood@gmail.com

²Assoc. Prof. Dr.; Institute of Educational Sciences, Mersin University, bilgeuzun@gmail.com

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

extensive practice (McLaughlin, 1987; cited in Pienemann, 2003, p. 681). In some cases, if the teachers only focus on acquisition and always give it a priority, students will remain uninformed about the structures and functionality of the target language, especially in adult language education. Students require explicit teaching of the structures and forms of the language by the teacher. Here it is that they have to learn consciously about the language structures (Mitchell et al., 2013). However, the focus of the language acquisition theorists is on the language learners to acquire their target language through social interactions; even the grammar of that language alongside its respective language skills. In fact, “language is social – a social practice, a social accomplishment, a social tool” and thereby must be acquired through social interactions (Atkinson, 2002, p. 526).

From a cognitive theory perspective, language acquisition is seen as an internal and mental process. Cognitive theorists believe that human beings come with innate language acquisition abilities. To them, language acquisition occurs by means of social interactions, which, in turn, will facilitate the internalization and discernment of the linguistic features even in L2. Moreover, the cognitive theory is considered as an underlying theory for the other most important emerging theories in second language acquisition research area (Atkinson, 2011). Here, sociocultural theory to language acquisition seems to meet the purpose of the L2 acquisition in college education.

Sociocultural theory focuses on the students’ exposure in in-class social interactions recommending their active engagement in certain activities. No doubt, it has a profound impact on their L2 development thereafter. A distinguishing trait of this theory from the other alternatives is that “...it does not assume that acquisition is a universal process” (Lantolf, 2011, p 43). It sees the L2 acquisition process differently according to the various social and cultural settings. The sociocultural theory also encourages direct explanation of various ‘linguistic features’ of the target language, so that the students can apply them in their communicative activities. Language learners’ mediating characteristics in language acquisition process might be different. For instance, students may later apply the explicitly learned grammar implicitly for their communicative needs in their own ways based on their capabilities in mediating different linguistic features. Gillies and Boyle (2008) report that “by encouraging students to share their ideas with their peers, clarify their misconceptions, and work together to construct new understandings, the teacher...” provides them “mediated-learning” opportunities when they are working in cooperation with each other (p. 1346). Pawlak (2011) calls this process “instructed foreign language acquisition”. He contends that the foreign language acquisition is limited to the classroom teaching and the students get little exposure to the language practice in their surroundings outside the classroom context. As noted elsewhere, the foreign language students need plentiful exposure to the natural target language practice in cooperation with their peers within the class through the guidance of the language instructor. The use of cooperative learning in language acquisition is elaborated in more details beneath in the literature review.

2. Literature

2.1. Cooperative learning and language acquisition

Cooperative learning (CL) comes with a variety of methods into effect as an effective approach in foreign/second language acquisition seemingly serving the purpose of sociocultural

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

learning theory, where the students both receive input from the instructors as well as interact within cooperative groups to enhance one another's learning. According to Slavin (1991), CL "supplements the teacher's instruction by giving students an opportunity to discuss information or practice skills originally presented by the teacher", while sometimes they are also required to locate the sources of information by their own efforts to have contributed to the accomplishment of their shared cooperative tasks (p. 73). This is exactly in congruence with the discussion made above as regards the implication of sociocultural theory in an L2 acquisition context.

Keeping the contextual difference of foreign language education in mind from that of native languages, the CL methods could provide a stimulatory simulative learning environment where the learners get encouraged in actual social interaction to promote their language skills in cooperation with each other by building small communities of learners. So doing, they can benefit from the comprehensive inputs they receive through teacher mediated opportunities to communicate with and use the target language during the collaborative activities with their peers. Learners' interaction within a group of L2 learners is, in fact, a sort of simulation in the target language community that they will interact someday and it plays as a motive for them to be persuaded to have full participation in communicative activities in the class (Norton & McKinney, 2011).

Kagan and Kagan (2009) maintain that besides developing social and higher-order thinking skills, CL serves the purpose of language acquisition. They further argue that in a well-tailored CL environment all the students with no exception get enough exposure to the target language practice by using it in self-disclosure, exchanging ideas and negotiating. This way, students in all teams in the class will be improving their listening and communicative language skills. As a matter of fact, "students learning a new language are more willing to participate and preserve in a cooperative versus competitive setting" especially in college education (Kagan & Kagan, 2009, p. 3.6). Besides, CL plays a crucial role in increasing self-esteem, and motivation, while also decreasing student language anxiety.

In addition, CL puts an incremental positive impact over the academic achievement of the students compared to the competitive or individualistic approaches to learning irrespective to the grade level or subject area (Johnson, Johnson, and Stanne, 2000; Slavin, 1996). The achievement of the students in CL groups is interrelated with the level of motivation students get while working on accomplishing a shared goal with their peers in small groups. In CL activities, students are required to be responsible for their learning and that of others in their group (Slavin, 1991, 1996).

As a motivational attribute, Slavin (1996) emphasizes the presence of group rewards or stimuli like scores on student individual performance in the quizzes. This will also play an important role in student cohesiveness in cooperative group works. Contrarily, Kagan and Kagan (2009) are against the group or individual rewards of such kinds and believe that the motivation will be temporary in such cases. When the rewards diminish, the motivation will also diminish. Instead, they suggest immediate praising and constructive feedback to acknowledge students efforts towards their own learning and that of their teammates while the cooperative group task is running. Likewise, Baer (2003) maintains that rewards may work in school level, but will not have any impact on college students in tertiary level CL activities.

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

2.2. Cooperative group design

Cooperative group works are different from normal groups where students do not feel connected to each other and are unmotivated. In cooperative learning, students are required to work in small groups to accomplish a common group goal. They have to help each other learn an intended content knowledge through discussions ensuring the active contribution and hard work of every single member of the group in the process (Johnson & Johnson, 1999). CL tasks must be completed by exerting efforts both in an individual and group level (Schul, 2011).

The cooperative groups are formed on heterogeneity basis, where students with differences “in skill level, interest, motivation, experience, and family backgrounds” work together (Apple, 2006, p. 279). They invest in each other’s learning and feel proud of having a positive role in the success of their group members while also believe in their own potentials in carrying out the tasks they are assigned to (Johnson & Johnson, 2003). Meanwhile, the students’ equal participation in teamwork irrespective of differences in terms of social rank and potential aptitudes is of primary importance in CL (Apple, 2006). So doing, they will learn to see things from different viewpoints, build a strong rapport with one another, learn to work with others, and start being optimistic as regards their learning process (Favor, 2012).

One more thing that is worth to mention is that the students are better aware of one another’s problems than the teacher is with the new learning material they are dealing with and can better help each other understand thereafter (Gillies & Boyle, 2008). Likewise, their contribution will increase, when they know their standpoints in group discussions will be treasured by their peers.

The elements of successful cooperative group work are five as suggested by Johnson and Johnson (1999, 2002):

Positive Interdependence: students must believe that their success is interrelated to the success of the entire group. The task they are required to accomplish cooperatively is based on a common goal equally and mutually benefits everyone in the group.

Individual Accountability: to ensure that everyone in the groups has improved during the cooperative learning, it necessitates individual assessment that, in turn, will cultivate a sense of individual responsibility in students to contribute to a cooperative shared task; especially when the result of the assessment is shared with the group or the individual students.

Face-to-face promotive interaction: is referred to the contribution of the students to the promotion of one another’s achievement “by helping, assisting, supporting, encouraging, and praising each other’s efforts” (Johnson & Johnson, 1999, p. 71). When working together, they can improve the way of thinking and interpreting skills of one another alongside their social or personal relations.

Social skills: CL activities necessitate students to exhibit a number of social and interpersonal skills to deal with cooperative tasks. If they lack such skills, they have to be taught. Just placing them in groups to work in cooperation with each other does not help. Being more social leads to more interaction and better relationships among the students. This could be improved by assigning them different roles during the CL activities.

Group processing: it refers to the students’ reflections over the successes and failures they experience during the CL activities and identifying behaviors which need reinforcement to im-

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

prove or need to be changed by discussing within their groups to increase the efficacy of their contributions to accomplish a shared goal.

To sum up, in spite of differences all of the cooperative learning methods and structures share one trait in common, that is, “having students work in small groups or teams to learn academic material” (Slavin, 1991, p.71) while taking the five CL elements into consideration in the process as briefed above. As discussed elsewhere the CL methods provide the students enough opportunities to engage in extensive social interactions, which will contribute a lot in their learning especially in language acquisition. Although there are controversies about the contextual problem of foreign language education, which might limit the language acquisition process, again it is believed that when students get the right input and exposure to the target language will benefit them a lot.

2.3. The present study and its significance

The main purpose of this study was to develop a “Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL Students” through a content validity study based on the expert review. However, the authors tended to examine its construct validity through confirmatory factor analysis (CFA). The researchers did not come across any measurement tool on EFL students’ attitudes towards the use of cooperative learning in their language learning process especially with a focus on EFL acquisition. Attitudes are a series of beliefs and ways of judgment towards something, which, in turn, will shape the behaviors of an individual. It has a direct relation with the students’ motivation and if they hold a ‘negative attitude’, it will affect their achievement level. Discovering the attitudes of the students about learning strategies will allow discovering which instructional approaches are appropriate and helpful to them during the teaching and learning process (Mentz and Van Zyle, 2016).

Besides, the scale development method used in this study might be the first of its kind in language education with the specifications elaborated above. Content validity studies based on expert review for keeping or discarding items in a measurement tool is widely used in nursing education (Pilot & Beck, p. 2006). The researchers thought that this would be a good approach to develop measurement tools for other fields of education, too; EFL education in the current study.

3. Method

3.1. Research design

This study used a content validity approach to measurement tool development in accordance to the reviews of a group of content expert panel and their consensus over the representativeness of the variables and their significance to the content domain (Rubio, Berg-Weger, Tebb, Lee, & Rauch, 2003; Ayre & Scally, 2014; Zamanzadeh et al., 2015). Pilot, Beck, and Owen (2007) argue that “Content validity concerns the degree to which a scale has an appropriate sample of items to represent the construct of interest...whether the domain of content for the construct is adequately represented by the items” (p. 459).

There is a variety of ways to the quantification of content validity and/or computing the agreement level of the content experts with regard to the relevance of items in a scale (Pilot and Beck, 2006; Lynn, 1986). However, the content validity index (CVI), which is extensively used

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

in nursing education, was adopted in this particular study seemingly being its first example in language education. As a supplementary method to calculating the consensus level of the raters, a modified kappa statistical test was also conducted which is elaborated later on (Pilot and Beck, 2006).

3.2. Procedure

Content validity study is carried out in two stages of *development* and *judgment* in general. The development stage is qualitative-based with three sub-steps, where the content domain is identified, the scale items are generated, and put into expert review form. In the judgment stage, the relevance and the clarity of the items are judged by a group of content experts to identify valid items. Then their CVI will be computed to quantify the judgment of the expert panel (Lynn, 1986). A similar procedure was followed in this study as elaborated below:

3.3. Developing the items

First of all, an extensive literature review was carried out on cooperative learning and language acquisition in order to identify the representative variables as relevant to the respective domains. At the initial stages of the study, 113 items were generated with a direct focus on English as a foreign language (EFL) and language acquisition. Then all the items were screened for identifying the similar as well as unrelated items by the researchers. As a result, 32 items of such kinds were found and excluded from the study. After doing major revisions and rewording, the remaining 81 items were put into an expert review form (Lynn, 1986). This form required the content experts to rate the relevancy and clarity level of each item on a four-point rating scale from 1-4, with 4 reflecting perfect relevance of the items in the relevancy box and very clear in the clarity box (e.g. see: Lynn, 1985; Pilot and Beck, 2006; Pilot et al., 2007, Zamanzadeh et al., 2015). Besides providing the required written instructions on how to rate the items, the experts were requested to check the items for their accuracy and make corrections where necessary. In addition, they were asked to write down the possible summarizing sub-scales of several variables; each item considered as a distinct variable.

3.4. Selecting the expert panel and the sample

Nine different content experts participated in the study. Each of them had substantial skills in using CL in higher education and had sufficient EFL skills. Four of them had expertise in EFL teaching while the rest taught other fields. Eight of them had Ph.D. in curriculum development and instruction and one in assessment and evaluation. Of these experts, two of them took participation in all three rounds of the expert-review. In the first round, nine experts were selected in total. Six expert review forms were handed over in person, while three copies were sent by email. Of nine forms, only five were returned which is an acceptable number for a content validity study based on the experts review. According to Lynn (1985), the number of content experts should not be less than three. However, preferring a panel of minimum five experts prevents the occurrence of chance agreement problem. In the second round of expert review, again a panel of five content experts participated (two of them being new members) to rate the new set of revised items after the removal of the irrelevant ones. The third round of review required the content experts to assign the items to the given sub-factors suggested in the first two rounds of the expert reviews to form the final form of the scale. As usual, five reviewers, including two new members, participated in the final stage of the expert review, too.

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

After the completion of expert-review procedure, the last version of the scale was responded by 136 pre-service EFL teachers in Turkey, including sophomores, juniors, and seniors. The freshmen were not included in the study since they did not have much experience in CL activities in EFL education. The collected data from these students was used for the CFA.

3.5. Data analysis

The collected data in the first two rounds of the study were entered into two content validity index (CVI) calculation tables in each round of expert review; one for calculating the CVI for the relevancy of the items and another for their clarity. First, item-level CVI (I-CVI) for the relevancy of all the items were calculated by counting the number of the experts who give a rating of 3 or 4 divided by the total number of the content experts. The items having an I-CVI of '1' were retained while the ones under that floor were excluded. According to Lynn (1986), if the number of the content experts is five or less than that the CVI should be '1', that is, everyone in the panel should agree for an item to be retained. However, Pilot et al. (2007) maintain, "an I-CVI of 0.78 or higher for three or more experts could be considered evidence of good content validity" (p. 459). Moreover, the scale level CVI (S-CVI) of the items were calculated using two approaches for both the relevancy and the clarity of the items, that is, by averaging the S-CVI (S-CVI/AV) by dividing the sum of I-CVI to the total number of the items and the universal agreement S-CVI (S-CVI/UA) was calculated by dividing the total of items with an I-CVI of '1' to the total number of the items. A minimum 0.80 for both S-CVI/AV and S-CVI/UA is considered acceptable, while a value of 0.90 or over would be excellent (Pilot et al., 2007).

To control the chance agreement issue, which CVI does not, modified kappa tests were run for each item. To do this, first "the probability of chance agreement was" calculated using the formula presented in Pilot et al. (2007, p. 466) and given in a fitting format here in Zamanzadeh et al. (2015, p. 69) as " $P_c = [N! / A! (N - A)!] \cdot 5^N$ ". N indicates the number of content experts, A the number of experts confirming the relevance of items to the content area by rating them as 3 or 4. Then the modified kappa was calculated using " $K = (I-CVI - P_c) / (1 - P_c)$ " formula (Zamanzadeh et al., 2015, p. 69; Pilot et al., 2007). Full kappa agreement value equals to '1' while the chance agreement equals to zero (Viera and Garrett, 2005). In this study, the perfect modified kappa ($k^* = 1$) was preferred as an acceptable level as was in I-CVI.

To examine whether the scale developed based on expert reviews support the construct validity, a correlated traits model of CFA was performed via LISREL 8.71. Prior to CFA, the normality and linearity assumptions were ensured. The VIF (< 5) and Tolerance (> 0.20) values indicated the absence of singularity and multicollinearity problems. The missing values of less than 5% were substituted with mean scores and the negative items were reverse-coded. Afterward, the normed chi-square, Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Normed Fit Index (NFI), Non-Normed Fit Index (NNFI), Comparative Fit Index (CFI), and Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) fit indices. According to Pituch & Stevens (2016, p. 654), NFI, NNFI, and CFI of 0.90, as well as SRMR of ≤ 0.10 and RMSEA of ≤ 0.08 , are indicative of adequate fit. Besides, the normed chi-square is expected to be smaller than 3 (Kline, 2016). By the end, the internal consistency of the measurement tool was evaluated through Cronbach's alpha with a minimum acceptance level of 0.60 to 0.70 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2014, p. 90).

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

4. Results

4.1. The first round of expert review

In the first round of expert review, the content experts ($N = 5$) provided substantial constructive written feedback on improving the comprehensibility of the items while rating the relevancy and clarity of each item. This helped the researchers in identifying and discarding several unrelated items. They also suggested some possible factors each representing several variables (i.e. items). As reported elsewhere, the collected data were put in CVI computing tables and the items having an I-CVI of '1' were kept while the others were discarded. As a result, 29 items were found to be less than the acceptable measure (I-CVI < 1) set for the current study and therefore eliminated. So, 52 out of 81 items were retained.

Moreover, the S-CVI/AV and S-CVI/UA were found to be 0.916 and 0.642 respectively. Here, the S-CVI/AV showed an excellent congruity level of the content experts over the relevancy of the items to the content domain, whereas the S-CVI/UA is inadequate. This issue was considered to be solved in the second round of expert review after the revision and elimination of the unrelated items. Further, a modified kappa test was run for each item to control for the chance agreement problems. The items which had a perfect I-CVI showing perfect agreement level of the content experts over the relevancy of individual items, showed the highest agreement level in this test, too ($k^* = 1$). This indicates that the problem of relevancy chance agreement was not met in any of the items.

The same procedure was applied in calculating the consensus of the content experts over the clarity or the comprehensibility of the items using CVI tests. The results showed that the majority of the items (61) were rated as 3 or 4 showing high clarity of the items; each with an I-CVI of '1'. Moreover, the S-CVI/AV and S-CVI/UA were found to be 0.946 and 0.753 showing high expert congruency over the clarity of the items in averaging, but not in the universal agreement level.

Although some of the items, which were considered as highly relevant and comprehensible, some of the experts recommended some revisions. Besides, one of the items, i.e. *working with other students, informs me of my strengths and weaknesses*, was proposed to be divided into two separate items. Therefore, after performing the recommended revision process, a second version of the expert review form was devised by the inclusion of 52 items for the second round of expert consultation. In this form, the content experts were requested to assign the items to seven different representative sub-scales of cooperative learning they had provided in the first round of their review along with the ones suggested by the researchers. Further, they were asked to rate the relevance and the clarity of the items once again to enable the researchers to create the final form of the instrument.

4.2. The second round of expert review

The second version of the form was structured after major revisions adding seven of the sub-scales suggested by five experts (i.e. Self-Efficacy in EFL, Motivation in EFL, Personal Growth in EFL, Language Proficiency, Language Anxiety, EFL Teacher Role, Peer Influence on EFL Acquisition). Besides rating the relevancy and clarity of the items, the content experts assigned each item to the given sub-scales. The CVI and modified kappa calculation were run for a second time for both the relevancy and clarity of the items. The results show that all the items, but

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

one, meet the excellent congruency of the reviewers considering the relevancy and clarity of each item (I-CVI=1, $k^*=1$). As shown in Table 1, the S-CVI/AV and S-CVI/UA calculations also showed an excellent level of consensus (0.996 and 0.981 respectively). The only item, which did not meet the perfect agreement of the experts (I-CVI=0.8, $k^*=0.76$) was discarded. Moreover, two items related to the *EFL Teacher Role* were discarded, as they were less than three to be placed under a separate sub-scale. Therefore, this sub-scale was excluded. As a result, 49 items were included in the final scale form.

However, while assigning the items to the given sub-scales, the expert panel assigned each item to more than one sub-scale. Some of them suggested merging some of the subscales to prevent this confusion. Therefore, the number of the sub-scales was decreased to five; some of them being named differently along with their definitions, to go for the third round of expert review to only the assign the items to the new sub-scales (Self-Efficacy in EFL, Language Proficiency, Self-Regulation in EFL, Motivation in EFL, and Affective Attitudes).

4.3. The third round of expert review

In this phase, five reviewers assigned the 49 items to five different subscales noted above. Items assigned to a subscale by at least three reviewers were retained accordingly. From these items, four of them were assigned to different subscales, where the reviewer consensus was not met and therefore were eliminated. Table 1 contains the final list of 45 items that met three to five matches of item-factor assignment with the resultant content validity statistics obtained from the second expert review.

Table 1. The final content validity test results of CLAS items based on the ratings of five content experts after they assigned the items to the relevant sub-scales

Items	# of Ex- perts rated items as 3 or 4	I-CVI*	Pc**	K***
Self-Efficacy in EFL				
1. Working together on a language-related task leads to the self-improvement in EFL skills.	5	1	0.03125	1
2. Teamwork with the EFL students increases my self-confidence in language use.	5	1	0.03125	1
3. I am <i>afraid of making errors</i> when working with the EFL students.	5	1	0.03125	1
4. Working in small groups enables me to take a risk in expressing myself in the target language.	5	1	0.03125	1
5. I learn things better in peer interaction with the EFL students other than on my own.	5	1	0.03125	1
6. Helping my friends learn contributes to my personal growth in EFL.	5	1	0.03125	1
Language Proficiency				
7. Exchanging ideas with EFL students improves my communicative language skills.	5	1	0.03125	1
6. Cooperating in learning leads to a better understanding of the language lessons.	5	1	0.03125	1

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

Items	# of Ex- perts rated items as 3 or 4	I-CVI*	Pc**	K***
9. Peer interaction boosts up my overall English language achievement.	5	1	0.03125	1
10. I learn new language patterns when I work together with my peers.	5	1	0.03125	1
11. Learning about the experiences of my classmates makes me strengthen my own language skills.	5	1	0.03125	1
12. Interaction with EFL students contributes to the enrichment of my vocabulary.	5	1	0.03125	1
13. I believe my overall reading skills improve when I work with my peers.	5	1	0.03125	1
14. My listening skill improves in small group discussions.	5	1	0.03125	1
15. My speaking skill improves in small group discussions.	5	1	0.03125	1
16. I learn from my group members when I work with them on a common language-related task.	5	1	0.03125	1
17. Face-to-face communication in small groups gives real language practice.	5	1	0.03125	1
18. I can acquire English better in an interactive learning environment.	5	1	0.03125	1
19. Working with my classmates allows me to improve my writing skill.	5	1	0.03125	1
20. Language acquisition process becomes meaningful through shared group tasks.	5	1	0.03125	1
Self-Regulation in EFL				
21. Peer interaction informs me of my strengths in the language acquisition process.	5	1	0.03125	1
22. Peer interaction informs me of my weaknesses in the language acquisition process.	5	1	0.03125	1
23. Participating in small group works helps me generate new ideas leading to meaningful language practice.	5	1	0.03125	1
24. Sharing pieces of work gives me a sense of responsibility towards my own language acquisition process.	5	1	0.03125	1
25. Interaction with EFL students contributes to my cognitive development.	5	1	0.03125	1
26. Sharing responsibilities in small groups promote my decision-making skills in how to complete a given task in the target language.	5	1	0.03125	1
27. Working with EFL students helps me evaluate my own learning process.	5	1	0.03125	1
Motivation in EFL				
28. I get motivated to feel responsible for promoting my language skills during the cooperative group works.	5	1	0.03125	1
29. Cooperation in group works makes me believe in my abilities in language acquisition.	5	1	0.03125	1

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

Items	# of Ex-perts rated items as 3 or 4	I-CVI*	Pc**	K***
30. I feel motivated when I contribute to the accomplishment of a shared group task aiming to improve my own English.	5	1	0.03125	1
31. Working with higher-level EFL students motivates me in learning.	5	1	0.03125	1
Affective Attitude				
32. Cooperating with my classmates in fulfilling given language practice tasks gives me a sense of community.	5	1	0.03125	1
33. Language classes become interesting by working together.	5	1	0.03125	1
34. Cooperating with the EFL students gives me a sense of significant self during the language acquisition process.	5	1	0.03125	1
35. Interaction with EFL students <i>negatively</i> affects my own academic performance.	5	1	0.03125	1
36. I feel relaxed in practicing English with my peers.	5	1	0.03125	1
37. Working with EFL students helps me socialize, which will provide more opportunities to practice my English in return.	5	1	0.03125	1
38. My language anxiety level increases when working on a group task.	5	1	0.03125	1
39. Active participation in a small group discussion eases my language acquisition process.	5	1	0.03125	1
40. I <i>feel frustrated</i> when an EFL student in my group <i>cannot fulfill</i> the task of his/her part.	5	1	0.03125	1
41. Language classes become too noisy when we engage in small group activities.	5	1	0.03125	1
42. I like to share what I know with the other EFL students.	5	1	0.03125	1
43. I learn about how to work with different people when cooperating with my EFL classmates.	5	1	0.03125	1
44. Working together encourages individual tolerance amongst the EFL students.	5	1	0.03125	1
45. I learn new language features quickly when my classmates explain them.	5	1	0.03125	1
S-CVI/Ave= 0.996, S-CVI/UA=0.981				

Note: the items in bold were later eliminated as a result of CFA.

*Item level content validity index, **Probability of chance agreement, ***Modified kappa

4.4. Confirmatory factor analysis

The preliminary CFA results indicated that almost all of the fit statistics were of adequate cutoff, $\chi^2 (N = 136) = 1604.34$, $df = 934$, $p < 0.001$; $\chi^2/df = 1.71$, NFI = 0.86, NNFI (TLI) = 0.93, CFI = 0.93, SRMR = 0.079, RMSEA = 0.073. Only NFI was under the threshold. Moreover, the t statistics belonging to four items were insignificant and two others had a factor loading of smaller than 0.30. They were later removed as two content experts suggested to. These problems are probably because of the small sample size in the study since CFA requires a larger

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

sample, say, 200 or more. Aside from these three issues, the fit indices suggested an acceptable measurement model without modification.

Table 2. Standardized estimates, standard errors, *t* values, item-total correlations, and Cronbach's Alpha

Factors	Items	Standardized Estimates	SE	<i>t</i>	Item-total correlation	α
Self-Efficacy in EFL	1	0.51	0.74	5.81*	0.514*	0.68
	2	0.58	0.66	6.80*	0.553*	
	4	0.33	0.89	3.66*	0.314*	
	5	0.61	0.62	7.25*	0.561*	
	6	0.60	0.64	7.02*	0.551*	
Language Proficiency	7	0.64	0.58	8.18*	0.592*	0.86
	8	0.65	0.58	8.26*	0.622*	
	9	0.62	0.61	7.85*	0.617*	
	10	0.57	0.68	6.95*	0.555*	
	11	0.60	0.65	7.40*	0.573*	
	12	0.54	0.71	6.59*	0.503*	
	13	0.49	0.76	5.89*	0.525*	
	15	0.51	0.74	6.21*	0.525*	
	16	0.67	0.55	8.58*	0.650*	
	17	0.55	0.70	6.72*	0.534*	
Self-Regulation in EFL	18	0.47	0.78	5.59*	0.520*	0.82
	19	0.39	0.85	4.51*	0.432*	
	20	0.65	0.58	8.23*	0.668*	
	21	0.74	0.45	9.77*	0.677*	
	22	0.43	0.81	5.08*	0.391*	
	23	0.71	0.50	9.16*	0.682*	
	24	0.65	0.58	8.15*	0.640*	
Motivation in EFL	25	0.68	0.54	8.66*	0.614*	0.73
	26	0.63	0.60	7.96*	0.594*	
	27	0.60	0.64	7.47*	0.639*	
	28	0.77	0.41	10.04*	0.676*	
Affective Attitude	29	0.70	0.51	8.93*	0.681*	0.87
	30	0.65	0.56	8.29*	0.633*	
	31	0.45	0.80	5.21*	0.444*	
	32	0.62	0.61	7.78*	0.586*	
	33	0.61	0.63	7.61*	0.629*	
	34	0.68	0.54	8.73*	0.642*	
	36	0.62	0.62	7.73*	0.619*	
	37	0.74	0.45	9.80*	0.669*	
	39	0.65	0.58	8.22*	0.591*	
	42	0.63	0.60	7.99*	0.616*	
Affective Attitude	43	0.65	0.58	8.20*	0.613*	0.87
	44	0.56	0.69	6.80*	0.563*	
	45	0.55	0.70	6.71*	0.532*	

* $p < 0.01$

Furthermore, the statistics were examined by discarding four items (item 3, 38, 40, and 41) with insignificant *t* test values and two others (item 14 and 35) with low factor loadings of < 0.30 . Four items, 1 and 2 as well as 13 and 19, were modified by sharing their error variances. The resultant fit indices displayed a considerable improvement within acceptable criteria and all

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

items had significant t values ($\chi^2 (N = 136) = 1252.75, df = 690, p < 0.001; \chi^2/df = 1.81, NFI = 0.90, NNFI = 0.95, CFI = 0.95, SRMR = 0.072, RMSEA = 0.071$). As seen in Table 2, the factor loadings of the observed variables ranged from 0.33 to 0.77 and the item-total correlations were significant across all variables.

The internal consistency reliability of the subscales of the CLAS tested through Cronbach's alpha varies between 0.68 and 0.87. However, the alpha for the entire scale was excellent ($\alpha = 0.95$). To conclude, the coefficient alphas of 0.60 to 0.70 show minimum level of adequacy (Hair et al., 2014, p. 90).

5. Discussion and conclusion

Measurement tool development as a complex process requires substantial time and resources to collect data several times. Unfortunately, this may not be always feasible for the researchers. Thus, the emergence of alternative methods, such as the one used in the first phase of this study, could minimize the hustle and bustle of research tool development. Herewith, instead of employing an exploratory factor analysis, the CLAS was developed through a three-round rigorous expert review. All the analyses related to content validity were carried out according to the prominent researchers in this respect (e.g. Lynn, 1986; Rubio et al., 2003; Pilot and Beck, 2006; Pilot et al., 2007).

In the first round of expert review, the numbers of items were reduced to 52 out of 81 based on the CVI and modified kappa statistics computed for individual items. The remaining items were subjected to major revision based on the written comments provided by the expert panel and the low S-CVI/UA values for both the relevance and the clarity of the items. The second expert review form, containing 52 revised items, was devised along with the seven subscales suggested by the reviewers in the first round.

The second-round expert review provided positive results with regard to the relevance of the items to the content domain and their comprehensibility at an excellent level. In this process, three items were eliminated; one because of low CVI and two others were not enough to form a sub-scale. As a result, 49 items were retained. Further, the confusion arising from the similarity of the suggested factor names caused some of the experts to assign one item to more than one factor. Therefore, the factors were revised and reduced to five as recommended. So doing, the third round of expert review was conducted with 45 items to be assigned to five different factors (i.e. Self-Efficacy in EFL, Language Proficiency, Self-Regulation in EFL, Motivation in EFL, and Affective Attitude). This time the reviewers only assigned the items to the relevant subscales without rating their relevance or clarity. Of 49 items, 45 that were assigned to the subscales by at least three experts were retained, while four of them were eliminated since they did not meet reviewer consensus.

Furthermore, the construct validity of the remaining 45 items, representing five factors, was examined through CFA based on data from a small sample of 136 EFL pre-service teachers. The first run of CFA suggested the elimination of four items with insignificant t values and two with low standardized estimates. Of these eliminated items (i.e. 3, 14, 35, 38, 40, & 41), five of them exclusive of item 14, were reverse-coded before CFA since they were negative. Despite this, the fit statistics were within acceptable ranges except one. However, the second run of CFA, by excluding the stated items, suggested a good-fitting model with adequate factor load-

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

ings. The t values and item-total correlation were significant as well as the coefficient alpha indicated good internal consistency. The final form of the instrument had 39 items in total with five sub-scales. *Self-Efficacy in EFL* represented five, *Language Proficiency* 13, *Self-Regulation in EFL* 7, *Motivation in EFL* 4, and *Affective Attitude* 10 items.

This measurement instrument has utility only in measuring university EFL students' attitudes towards CL based on five response categories of strongly agree, agree, undecided, disagree, and strongly disagree. According to the last form of the instrument, the total score that can be obtained from the scale may vary between 39 and 195. Similarly, the total factor scores may range from five to 25 for the first factor, 13 to 65 for the second, seven to 35 for the third, four to 20 for the fourth, and 10 to 50 for the fifth. However, the interpretations are recommended to be made based on the mean scores.

To sum up, the CLAS developed based on the expert review (by conducting different CVI tests) and examined through CFA, yielded adequate evidence supporting both the content validity and the construct validity. Some of the problems that caused item elimination according to CFA results could be attributed to the small sample size. Therefore, further research with a larger sample may require the inclusion of the eliminated items and recheck fit indices. Table 1 contains all the 45 items including the ones eliminated, while Table 2 provides the retained 39 items after item elimination was carried out based on CFA results.

References

- Apple, M. T. (2006). Language Learning Theories and Cooperative Learning Techniques in the EFL Classroom. *Doshisha Studies in Language and Culture*, 9(2), 277 – 301.
- Atkinson, D. (2011). Cognitivism and second language acquisition. In: Atkinson, D. (Ed). *Alternative Approaches in Language Acquisition*. New York: Routledge.
- Ayre, C. and Scally, A. J. (2014). Critical Values for Lawshe's Content Validity Ratio: Revisiting the Original Methods of Calculation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(1), 79-86. DOI: 10.1177/0748175613513808
- Baer, J. (2003). Grouping and Achievement in Cooperative Learning. *College Teaching*, 51(4), 169-175. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/87567550309596434>
- Favor, J. (2012). Students' Perceptions of Long-Functioning Cooperative Teams in Accelerated Adult Degree Programs. *The Journal of Continuing Higher Education*, 60(3), 157-164. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/07377363.2013.722420>
- Gillies, R. M. and Boyle, M. (2008). Teachers' discourse during cooperative learning and their perception of this pedagogical practice. *Teaching and Teacher Education*, 1333-1348. DOI:10.1016/j.tate.2007.10.003
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate Data Analysis* (7th Ed.). USA: Pearson Education Limited.
- Harmer, J. (2007) *How to teach English*. Harlow, Essex: Pearson.
- Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (1999). Making Cooperative Learning Work. *Theory and Practice*, 38(2), 67-73. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/00405849909543834>

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

- Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (2002). Learning Together and Alone: Overview and Meta-analysis. *Asia Pacific Journal of Education*, 22(1), 95-105. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/0218879022020110>
- Johnson, D. W. and Johnson, R. T. (2003). Student motivation in co-operative groups: social interdependence theory. In: Gillies, R. M. and Ashman, A. F. (Eds.). *Cooperative Learning: The social and intellectual outcomes of learning in groups*. USA & Canada: Routledge Falmer .
- Johnson, D. W., Johnson, R. T. and Stanne, M. B. (2000). Cooperative Learning Methods: A Meta-Analysis. *Exhibit B*. University of Minnesota.
- Kagan, S. & Kagan, M. (2009). *Kagan Cooperative Learning*. San Clemente, CA: Kagan Publishing.
- Kline, R. B. (2016). *Principles and Practice of Structural Equation Modelling* (4th Ed). USA: The Guilford Press.
- Lantolf, J. P. (2011). The Sociocultural Approach to Second Language Acquisition. In: Atkinson, D. (Ed). *Alternative Approaches in Language Acquisition*. New York: Routledge.
- Lynn, M.R. (1986). Determination and Quantification of Content Validity. *Nursing Research*, 35, 382–385.
- Mentz, E. and Van Zyle, S. (2016). Introducing cooperative learning: students' attitudes towards learning and the implications for self-directed learning. *Journal of Education*, 64, 79-100.
- Mitchell, R., Myles, F. & Marsden, E. (2013) *Second language learning theories*. (3. Ed.) London: Routledge.
- Norton, B. & McKinney, C. (2011). An Identity Approach to Second Language Acquisition. In: Atkinson, D. (Ed). *Alternative Approaches in Language Acquisition*. New York: Routledge.
- Pawlak, M. (2011). Instructed Acquisition of Speaking: Reconciling Theory and Practice. In: Pawlak, M. Waniek-Klimczak & Majer, J. (Ed). *Speaking and Instructed Foreign Language Acquisition*. UK: MPG Books Group.
- Pienemann, M. (2003) Language processing capacity. In: Doughty, C. & Long, M.H. (Ed.). *The handbook of second language acquisition*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Pilot, D. F. and Beck, C. T. (2006). The Content Validity Index: Are You Sure You Know What's Being Reported? Critique and Recommendations. *Research in Nursing and Health*, 29, 489-497. DOI: 10.1002/nur.20147
- Pilot, D. F., Beck, C. T. and Owen, S. V. (2007). Focus on Research Methods: Is the CVI an Acceptable Indicator of Content Validity? Appraisal and Recommendations. *Research in Nursing and Health*, 30, 459-467. DOI: 10.1002/nur.20199
- Pituch, K. A. & Stevens, J. P. (2016). *Applied Multivariate Statistics for the Social Science* (6th Ed). New York: Routledge.
- Rubio, D. M., Berg-Weger, M., Tebb, S. S., Lee, E. S., & Rauch, S. (2003). Objectifying content validity: Conducting a content validity study in social work research. *Social Work Research*, 27(2), 94-104.
- Schul, J. E. (2011). Revisiting an Old Friend: The Practice and Promise of Cooperative Learning for the Twenty-First Century. *The Social Studies*, 102(2), 88-93. Available from: <http://dx.doi.org/10.1080/00377996.2010.509370>
- Slavin, R. E. (1991). Synthesis of Research on Cooperative Learning: The use of cooperative learning strategies results in improvement of students and in the quality of their interpersonal relationships. *Educational Leadership*, 71-82.

Haidari, S.M., Uzun, N.B. (2019). Content validity and confirmatory factor analysis of Cooperative Learning Attitude Scale (CLAS) for the EFL students. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 418-433.

Slavin, R. E. (1996). Research for the Future: Research on Cooperative Learning and Achievement: What We Know, What We Need to Know. *Contemporary Educational Psychology*, 21, 43-69.

Ur. P. (2012). *A course in English language teaching*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Viera, A. J. and Garrett, J. M. (2005). Understanding Interobserver Agreement: The Kappa Statistic. *Research Series*, 37(5), 360-363.

Zamanzadeh, V., Ghahramanian, A., Rassouli, M. Abbaszadeh, A. Alavi-Majid, H. and Nikanfar, A. R. (2015). Design and Implementation Content Validity Study: Development of an instrument for measuring Patient-Centered Communication. *Journal of Caring Sciences*, 4(2), 165-178. DOI:10.15171/jcs.2015.017

Inequality in Egypt: Age-adjusted Gini coefficient

Maha Elhini¹

Received date: 29 / 10 / 2019

Accepted date: 05 / 12 / 2019

Abstract

Egypt's current 'youth bulge' constitutes the majority of its population, which implies that growth in the working-age population is faster than the overall population growth rate. With a fast-growing young population in Egypt, it is important to understand whether this demographic composition has an impact on the current inequality measures, since an individual's stage in life deems detrimental for understanding his or her wealth holdings. In this light, this paper departs from the basic life-cycle impact on wealth inequality measures, and alternatively proposes an empirical method to adjust for age-effects in cross-sectional inequality for Egypt. The resulting Age-adjusted Gini coefficient (AG), eliminates wealth inequality that is attributed to age, yet it perpetuates inequality arising from other wealth-generating factors. By using wealth equalising measures, results of the Age-adjusted Gini coefficient show that age and household characteristics have no impact on wealth accumulation in Egypt, however, wealth is greatly influenced by increasing levels of education, making way for possible movement up the mobility scale.

Keywords: Gini coefficient, age, wealth, education, Egypt

JEL Classification: C10 D30 I20

1. Introduction

Wealth distribution is a prominent determinant of overall economic well-being and economic inequality. Wealth inequality remains to be a major concern for policy-makers, academics and individuals, in an attempt to garner a more egalitarian distribution, to foster social cohesion, to enhance political stability and medium-term growth. Cross country micro-level data, however, reveal substantial wealth holding variations within and between countries. Therefore, in an attempt to gauge the extent of wealth inequality, a close study of the determinants of personal wealth distribution is critical. Determinants of wealth distribution, however, ought to include attributes for which it is correct to hold a person accountable, such as education, and exclude attributes that may over/under-estimate the true inequality estimates. Age, for instance, is a determinant that is erroneously embedded in the classical inequality equation, since it is reflective of individuals' stage in life, what is known as the life-cycle impact on wealth. In this respect, inequality may exist only because individuals' wealth is compared at different stages of the life-cycle, estimating that the top quintile is wealthier because they are older and have saved more. Hence, differential wealth levels stem purely from demographic structures and are much less attributed to life-time opportunities. It is therefore essential to differentiate between wealth differences that are within age-groups from those that arise between age-groups (Almas et al. 2011).

¹Lecturer of Economics, Faculty of Business Administration, Economics and Political Science, The British University in Egypt, Cairo, Egypt. E-Mail: maha.elhini@bue.edu.eg

Theoretical and empirical literature on wealth accumulation and variation (see for example, Davies & Shorrocks, 2000) implies that the age-wealth relationship is established as essentially strong. Specifically, life-cycle-wealth relationships rise during the working life-span of an individual, and usually decline slightly when approaching retirement. This implies that wealth inequality may exist in an economy where families are completely equal in all respects except for age. Theoretically, this analysis is propelled by the standard life-cycle saving model (LCM) of Modigliani & Brumberg (1954), which explains wealth accumulation for life-cycle purposes, (Ihle & Siebert-Meyerhoff, 2017). According to LCM, individuals smooth their consumption patterns throughout their life-time to equalise discounted marginal utility. Accordingly, individuals accumulate wealth to finance expenditures after retirement. In this light, wealth is accumulated during the working-age years, and is dissaved after retirement, showing a hump-shaped age-wealth relationship. This pattern implies a larger wealth concentration at later stages in life and prior to retirement (Ihle & Siebert-Meyerhoff, 2017).

Classical inequality measures are dominated by the Lorenz curve and the related wealth Gini coefficient which was developed by the economist Max Lorenz, albeit with some degree of distortion. Embedded in its line of perfect equality, is the over-specification of the Lorenzian equality, which requires the condition of equal wealth holdings among families regardless of the age of the household head. That is, the 45-degree line implies that young households during their early stages of life are required to hold the same wealth levels as those in their retirement age, indicating a flat age amongst household heads. There are, however, valid reasons for dropping this assumption which, in itself, reflects inequity.

Furthermore, family wealth is a function of savings and time, with all families having the same saving or dissaving rate at a given stage in the life cycle. This representation would reflect equality of wealth for families within the same age bracket, allowing for differences in wealth that are based on differences in age, a principle concept which dates back to Paglin (1975), (Almas et al. (2011). This concept emphasises further that, life-cycle differences ought to be considered when measuring inequality by isolating the age effect, especially in societies where certain age groups dominate the demographic structure, such as Egypt.

Egypt's current demographic design consists of a 'youth bulge' where teenagers and young adults represent the bulk of the population structure (SYPE, 2011). Of the Egyptian population, 32 per cent are between 15 and 29 years old, 57 per cent live in rural areas where the increase in population is fastest. The overall population growth rate is 2.1 per cent, while growth in the working age population (15 to 64 years) is 2.4 per cent. Working age and youth populations are growing faster than overall population growth, especially in rural areas (Elhini and Moursi, 2015). Having that said, inequality measures may be affected by age distributions of soaring young populations. A strong age-wealth relationship coupled with the demographic structure of the economy, may be critical for reconsidering economic inequality measures. Consequently, the degree of differential wealth-holdings amongst households in Egypt, may be well explained by age differentials beside other underlying causes attributed to the propelling of economic inequality.

Wealth inequality remains to be a topic of considerable concern in changing economies such as Egypt, since inequality has been one of the main underlying drivers of the January 2011 revolution. Egypt has a society where the bulk of its households are at the peak of their age-earnings profile, hence, it is critical to approach its inequality measures more accurately. In this light, the

study departs from the basic life-cycle impact on wealth and proposes an empirical method to adjust for age-effects in cross-sectional wealth holdings for households in Egypt. The proposed method eliminates wealth inequality that is attributed to age, yet it perpetuates inequality arising from household-specific wealth-generating factors. Specifically, the study holds novel the isolation of the net age effects on inequality, while holding other determinants of wealth constant, using data from the third wave of the Egypt Labor Market Panel Survey 2012 (ELMPS 2012).

This study is organised as follows; section 2 sheds light on some highlights from the age-inequality literature. Section 3 discusses age-adjustments of the Gini coefficient and is divided into two subsections, where 3.1 describes the methodology of equalising wealth, and section 3.2 describes the data employed in the study. Section 4 displays the results of the Age-adjusted inequality (Adjusted Gini), and section 5 presents the OLS regression results.

2. Age-inequality literature

Several studies have investigated the relationship between age and inequality since (Atkinson, 1971), when he compared hypothetical wealth shares with those estimated for Britain and found that wealth within age groups is unequally distributed. Paglin (1975) was the first to derive an age-adjusted Gini coefficient that relied on a definition of wealth equality, allowing for differences in age. The so-called Paglin-Gini (PG) found that age explained a large part of inequality in the U.S. and was further developed by many authors such as Danziger et al. (1977), Johnson (1977), Kurien (1977), and Minarik (1977), (Ihle and Siebert-Meyerhoff, 2017). Oulton (1976) showed that age differences only account for 10 per cent of the observed inequality in Britain. Repetto (1978) and Lindert (1978) have determined that an ageing population is associated with a higher degree of inequality. Conversely, Morley (1981) found that a young population intensifies inequality, which was reflected in countries' demographic structures, where countries with ageing populations showed lower income inequality. Furthermore, an empirical study on Norwegian males found that average earnings rise rapidly at a young age, peak during the forties and decline slightly in the later stages of the life-cycle, (Almas et al. 2011). The cohort analysis method by Deaton and Paxson (1994), determined that income inequality increased with age in the United States, The United Kingdom and Taiwan. In Germany, more than one-third of the over-all wealth inequality was explained by age differences, with a heterogeneous impact over age groups, where no effect was evident on lower income quintiles but evidence of almost linear effects in higher income quintiles were witnessed. This effect revealed a hump shaped wealth distribution for the middle wealth quintiles, (Ihle and Siebert-Meyerhoff, 2017). Karunaratne (2000) found that income inequality in Sri Lanka first decreased then increased and finally dropped with age. While evaluating each groups Gini coefficient, it was determined that increased inequality was caused by age effects, (Zhiqiang et al. 2018). Additionally, income in Asian countries was found to increase with age, much of which was caused by population ageing, (Ohtake and Saito 1998). Moreover, Kang (2009) found that in South Korea a strong positive linear relationship between ageing and income inequality was witnessed after the age of thirty-five. A further study on China by Qu and Zhao (2008), examined factors determining income inequality in rural areas and found that income inequality increased with age by a small age effect (Zhiqiang Dong & Wei, 2018). A study on the impact of the age structure on household wealth inequality in U.K., Italy, Finland, Sweden, and the U.S. found minor age impacts of wealth differentials between households (Ihle and Siebert-Meyerhoff, 2017). Furthermore, Zhong (2011) and Zhou and Li (2009) found that a significant

part of the increase in income inequality was attributed to demographic change and age in different cohorts. Furthermore, a theoretical model by (Zhiqiang Dong & Wei, 2018) indicated that population aging intensified income inequality in the Chinese economy.

3. Age-adjustment of the Gini coefficient

The classical Gini coefficient (G), is used to measure inequality. The Gini coefficient, however, is not a flawless measure. According to Paglin (1975), G overestimates equality owing to a flat age-earnings profile. Almas et. al (2011), propose that a significant fraction of overall inequality is attributed to inequality between age groups, confusing older as richer. Therefore, the Gini coefficient is seen to incorporate much of the cross-sectional inequality that may be smoothed out over the life-cycle. Hence, age adjustments for cross-sectional measures of inequality are seen to present more accurate measures.

3.1 Methodology: Equalising wealth

The Lorenzian Gini coefficient assumes that the equalising wealth is the population mean wealth. This assumption entails that, first, for individuals to achieve perfect equality, they should all have equal lifetime wealth and second, that individuals of all ages must have the same wealth holdings in any given year. According to Almas (2011), measuring inequality while adjusting for age, (AG), defines the equalising wealth not as the society's mean wealth but as a function of each age group, excluding all other wealth-generating factors. By that, AG allows equalising wealth to depend on the age of individuals disposing it from the classical inter-age life-cycle component. Hence, age-adjusted Lorenz curves are ordered not in terms of wealth of individuals per se, but in terms of the difference between actual and equalising wealth. Therefore, G and AG range over different intervals, where G reaches a maximum of 1 when hypothetically one individual holds all wealth in the society, in contrast, AG takes a maximum value of 2 when the equalising wealth of the individual who owns all wealth is zero. The equalising wealth is the same for all individuals within the same age group and is a function of this group's age only. Similarly, the equalising wealth of one of the individuals with no wealth is equal to the aggregate wealth in the economy. Thus, G and AG range over different intervals according to their different views of equalising wealth (Almas et. al 2011).

Further inequality measures distinguish between AG and Wertz Gini (WG), the latter measure considering the equalising wealth as the unconditional mean wealth level in every age group whereas the former measure defines equalising wealth as the net age effect of belonging to this group, after removing other wealth generating factors that may be correlated with age. Hence, differences between AG and WG are the result of omitted variables bias.

Paglin-Gini, (PG), aggregates differences in actual and equalising wealth and is based on a comparison between differences in the absolute values of actual and equalising wealth levels between all pairs of individuals. PG will differ from WG if there is any age impact on wealth, given that there is some within-age-group variation (Almas et. al 2011). Details on the relation between AG, G, PG and WG are given in the appendix and are attributed to Almas et. al, (2012).

This study's empirical analysis utilizes the above three age-adjusted inequality measures. The study aims at relaxing the conventional Gini coefficient assumption of flat age-earnings profile following Almas et. al, (2012). First, the new age-adjusted Gini coefficient (AG) is dis-

cussed, followed by the classical Gini coefficient (G), later by Paglin's Gini (PG) and Wertz' Gini (WG) respectively. The measure is applied to cross-sectional data for Egypt. To the author's knowledge, this is the first study that calculates an age-adjusted Gini coefficient for Egypt. The study deems important owing to the country's growing youth population, a phenomenon that may steer questions on the impact of this demographic shift on inequality measures.

4. Data description

The current study uses data from the third wave of the Egypt Labor Market Panel Survey 2012 (ELMPS 2012). The survey presents extensive demographic and socio-economic data on both the individual and household levels. The micro data underlying the ELMPS 2012 is jointly conducted and made publicly available by the Economic Research Forum (ERF) and the Central Agency for Public Mobilization and Statistics (CAPMAS). The survey presents extensive demographic and socio-economic data on both the individual and household levels capturing characteristics such as household composition, education, housing, services utilized, migration, remittances, labor market and human resource development in Egypt, (Assaad & Krafft, 2013). ELMPS 2012 is stratified over six regions and multi-level stratified into sub-groups. The ELMPS 2012 design uses cluster sampling where units are represented by households rather than individuals. The survey includes 49,186 individuals who belong to 12,060 households, representing 80.1 million individuals and 19.6 million households. The sample is adjusted by using household weights to ensure national representation of the results.

A household wealth index is computed using the survey data on assets ownership. The wealth index is based on both household durable and non-durable assets as a proxy of long-term wealth. First, an estimated wealth or (assets) index is calculated from the ELMPS 2012 household assets survey to include a set of assets in the form of binary variables that reflect household living standards and housing characteristics, hence called "asset indicators" or "asset variables", that construct an "asset or wealth index" (Filmer & Pritchett, 2001). Housing characteristics include type of dwelling, number of rooms per dwelling, number of persons per room, quality of housing material (type of floor material, type of wall material), type of sewerage, electricity, type of drinking water, refrigerator, washing machine, iron, type of TV, radio, internet, bike, type of transportation, etc. Assets and infrastructure used in calculating the wealth index include land ownership versus rent and house ownership versus rent. The wealth index is calculated by a selection of weighted indicators of household assets using the principal components factor analysis (PCFA), which is a method for extracting from the given set of asset variables, the few orthogonal linear combinations of the variables, capturing common information in the best possible way in order to determine weights for the index of asset variables (Filmer & Pritchett, 2001).

In this study the household is represented by the household head and is used as the economic unit, since assets are calculated at the household level following past studies on wealth distributions. Household head age is divided over age groups relying on past studies in the inequality literature such as Almas *et al.* (2012). Accordingly, household heads are divided into seven age groups — less than 24 years, 25-34 years, 35-44 years, 45-54 years, 55-64 years, 65-74 years

and above 75 years old¹. The sample consists of 12,060 household heads with an average age of approximately 46 years old, a minimum age of 16 years and a maximum age of 100 years old.

Education is categorized into seven groups – illiterate, read and write, less than intermediate level of education (less than preparatory), intermediate level of education (preparatory), above intermediate level of education (secondary), university level and post-graduate. Furthermore, control variables are included in the study to include sex, where male is indicated by 1 and female by 0. Household size is defined as the number of individuals per household. Regional controls included in the study are shown across an urban-rural divide, using one of the country's two regional categories, Upper and Lower Egypt, in which urban governorates are indicated by 1, and rural governorates indicated by 0.

5. Results of Age-adjusted inequality (AG)

Age-adjusted inequality results for Egypt are shown in table 1 below, and reveal relatively low wealth inequality measures, conforming to the income inequality index calculated by the World Bank. Usually, however, the wealth Gini is higher than the income Gini. Similarly, the study finds a slightly higher wealth Gini measure (G), relative to the income Gini of 0.32 in 2012 (World Bank estimate 2012). The study accounts for various age-adjusting inequality scenarios, first, by accounting for age only without taking into consideration family background controls, and secondly, accounting for household characteristics. Results show no discrepancy between both scenarios, where AG is equal to 38 per cent in both scenarios, indicating that family background characteristics have no impact on age adjustments of inequality.

Furthermore, G is equal to AG indicating that accounting for age in the inequality measure has no impact on the level of wealth distribution. G_b at 8 per cent, reflects the population share in the weighted-average of the different age-groups. This means that G_b increases with differences in mean earnings across age groups as well as with the number of individuals in each age group. G_b over age groups may explain why PG slightly differs from G . Also, the disparity between G and PG may be due to the share of the population in each age group, where the majority of the population are concentrated between ages 25 and 54. WG will differ greatly from PG when there are age effects on wealth and when within group wealth variations show minor differences, but results show no age impact on wealth distribution. WG and AG may differ in general due to omitted variables bias. However, their equal measures in the study show that the results reflect no traces of omitted variables bias while controlling for family background characteristics.

Table 1. Age-adjusted Gini Coefficient

Gini (G):	0.38
Between-Gini (G_b):	0.07
Paglin (P):	0.31
Wertz (W):	0.38
AG:	0.38

¹ The theoretical background of the choice of age groups widths on adjustments of inequality are discussed by Formby *et al.* (1989) and Paglin (1989).

6. OLS Regression results

A multivariate regression model is employed to estimate the impact of age on household wealth, where the set of control variables used are sex, educational attainment indicated by level of schooling attained, household size and region of residence. Results are shown in table 2 below, revealing a significant but weak positive correlation between *age* and wealth for the age groups 25 to 34, 35 to 44 and 45 to 54. Table 2 shows insignificant results for individuals below 24 years, individuals between 55-64 and between 64-74.

Table 2. Estimation results of age-wealth regression

	Coefficient						
	< 24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	>75
Age	0.02 (0.38)	0.02*** (0.00)	0.02*** (0.00)	0.02*** (0.00)	0.00 (0.64)	-0.01 (0.53)	-0.01 (0.15)
Education							
Reads & Writes	-0.12 (0.64)	0.36*** (0.00)	0.35*** (0.00)	0.42*** (0.00)	0.38*** (0.00)	0.54*** (0.00)	0.50*** (0.00)
Less than Intermediate	0.36*** (0.01)	0.34*** (0.00)	0.47*** (0.00)	0.45*** (0.00)	0.51*** (0.00)	0.69*** (0.00)	0.77*** (0.00)
Intermediate	0.57*** (0.00)	0.57*** (0.00)	0.65*** (0.00)	0.76*** (0.00)	0.90*** (0.00)	1.02*** (0.00)	1.29*** (0.00)
Above Intermediate	1.02*** (0.00)	0.99*** (0.00)	0.91*** (0.00)	1.02*** (0.00)	1.22*** (0.00)	1.01*** (0.00)	0.97*** (0.01)
University	1.17*** (0.00)	1.08*** (0.00)	1.17*** (0.00)	1.26*** (0.00)	1.45*** (0.00)	1.57*** (0.00)	1.57*** (0.00)
Post-Graduate		1.38*** (0.00)	1.45*** (0.00)	1.36*** (0.00)	1.80*** (0.00)	1.98*** (0.00)	2.14*** (0.00)
Urban	0.59*** (0.00)	0.63*** (0.00)	0.69*** (0.00)	0.71*** (0.00)	0.78*** (0.00)	0.87*** (0.00)	1.03*** (0.00)
Sex	-0.05 (0.57)	-0.03 (0.54)	0.01 (0.86)	0.00 (0.97)	-0.13*** (0.00)	-0.10** (0.05)	-0.14* (0.08)
hhsz	-0.20*** (0.00)	-0.14*** (0.00)	-0.12*** (0.00)	-0.08*** (0.00)	-0.07*** (0.00)	-0.03*** (0.01)	0.03* (0.06)
Constant	-0.60 (0.27)	-0.81*** (0.00)	-0.86*** (0.00)	-1.28*** (0.00)	-0.51 (0.15)	-0.28 (0.65)	-0.11 (0.87)
R ²	29%	37%	45%	48%	54%	55%	51%
N	444	3167	2571	2196	1964	1131	584
<i>P values in parentheses, *** 0.01, ** 0.05, * 0.1</i>							

The correlation between wealth and education, shows that individuals who are below 24 years old, who only read and write, show insignificant results. Older age groups of the same educational category show a weak positive correlation with wealth. Individuals who have less than intermediate education have a relatively stronger correlation with wealth than their less educated peers. Individuals with intermediate education have a highly significant and relatively stronger correlation with wealth than individuals on a lower educational scale, showing a correlation that gets stronger with older age groups. Others with above than intermediate education and university level education, have a stronger correlation with wealth relative to individuals

with lower levels. Results show further that individuals with post graduate education have the highest correlation with wealth.

The variable *sex* is not significant in the wealth model for all age groups. The regional variable *urban* is negatively correlated with wealth in favour of rural residents. Household size is negatively correlated with wealth and the correlation weakens as individuals get older.

Figure 1. Wealth distribution by education

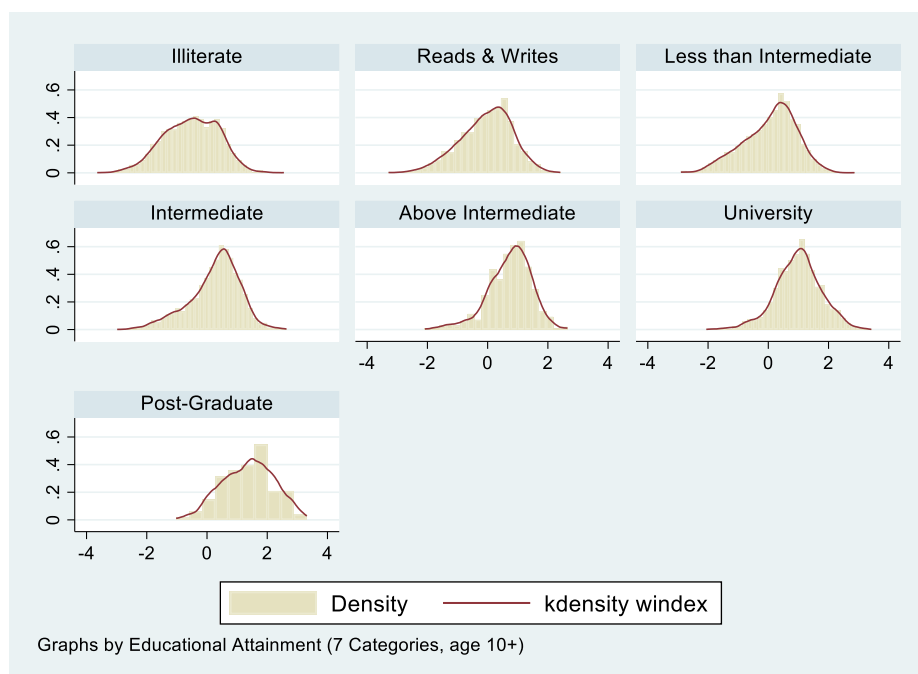
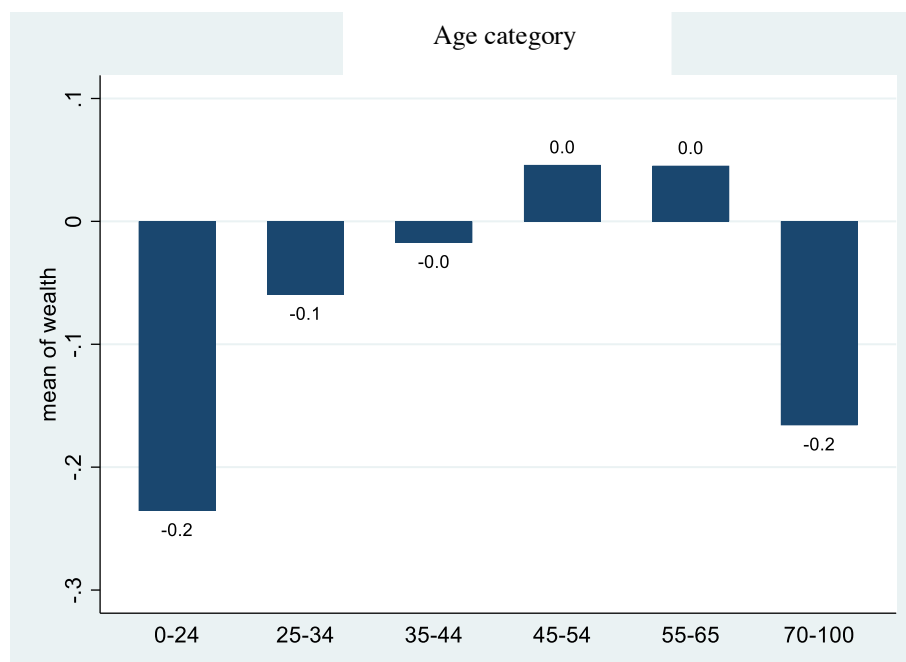

Figure 2. Average wealth distribution by age

The overall results support a high correlation between wealth and education for Egypt, where wealth is correlated with higher levels of education and not with age. Regression results in Table 2, are in line with results in Table 1, indicating that accounting for age in the inequality measures for Egypt has no impact on the level of wealth distribution. Education, therefore, plays an important role in determining wealth inequality in Egypt, providing opportunities for educational mobility.

Figure 1 shows the distribution of wealth by the level of education. The graphs indicate that individuals with lower educational levels are more skewed towards negative wealth holdings, the intensity of which is reduced as levels of education increase. Postgraduates show relatively low negative wealth holdings and a distribution towards the positive end.

Figure 2 below, shows a wealth distribution for Egypt that conforms to the hump-shaped life-cycle, albeit on a much lower scale. The age-wealth profile increases (from negative to positive) until mid-age and decreases after retirement. Wealth is not positive at any age level except for the age range 45-65, after which it falls dramatically.

Egypt, being a lower-middle income country where wages are relatively low, wealth accumulation is fairly difficult on the household level. Furthermore, parents' support for their children from birth until they get married and leave home, puts a heavy burden on household expenditure. Having that said, as parents get older, their savings show a negative drop as indicated by the graph.

References

- Almås, I., Mogstad, M. (2012). Older or wealthier? The impact of age-adjustments on the wealth inequality ranking of countries. *Scand. J. of Economics* 114(1), 24–54.
- Almås, I. Cappelen, A., Thori Lind, J., Sørensen, E. & Tungodden, B. (2011). Measuring unfair (in)equality. *J. Public Econ.*
- Assaad, R. & Krafft, C. (2013). The Egypt Labour Market Panel Survey: Introducing the 2012 Round. Giza, Egypt: The Economic Research Forum.
- Atkinson, A. (1971). The Distribution of Wealth and the Individual Life Cycle. *Oxford Economic Papers*, 23, 239–254.
- Danziger, S., Haveman, R. & Smolensky, E. (1977). The Measurement and Trend of Inequality. *American Economic Review*, 67, 505–512.
- Davies, J. & Shorrocks, A. (2000). The Distribution of Wealth. In A. Atkinson, & F. (eds.), *Handbook of Income Distribution* (pp. 605–675). Amsterdam,: Elsevier.
- Deaton, A. & Paxson, C. (1994a). Intertemporal Choice and Inequality. *Journal of Political Economy*, 102: 437–467.
- Elhini, M. & Moursi, T. (2015). Social Mobility and Education: The Case of Egypt. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (1), 49-63.
- Filmer, D. & Pritchett, L. H. (2001). Estimating Wealth Effects without Expenditure Data – or Tears: An Application to Educational Enrollments in States of India. *Demography*, volume 38 – No.1: 115-132.
- Formby, J. S. & Smith, J. (1989). On the Measurement and Trend of Inequality: A Reconsideration. *American Economic Review*, 79,256-264.
- Ihle, D. & Siebert-Meyerhoff, A. (2017). The older, the richer? A decomposition of wealth inequality by age subgroups. CAWM Discussion Paper, No. 97, CAWM, Münster.

Elhini, M. (2019). Inequality in Egypt: Age-adjusted Gini coefficient. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 434-446.

- Johnson, W. (1977). The Measurement and Trend of Inequality. *American Economic Review* 67, 502–504.
- Kang, S. J. (2009). Aging and Inequality of Income and Consumption in Korea . *Journal of International Economic Studies* , 53 (23): 59–72.
- Karunaratne, H. (2000). Age as a Factor Determining Income Inequality in Sri Lanka. *Developing Economies*, 38 (2): 211–242.
- Kurien, J. (1977). The Measurement and Trend of Inequality: Comment. *American Economic Review*, 67, 517–519.
- Lindert, P. (1978). *Fertility and Scarcity in America* . NJ: Princeton: Princeton University Press.
- Minarik, J. (1977). The Measurement and Trend of Inequality: Comment. *American Economic Review*, 67, 513–516.
- Modigliani, F. & Brumberg, R. (1954). *Utility Analysis and the Consumption Function: An Interpretation of Cross-Section Data*. New Brunswick: Ed. by Post-Keynesian Economics. NJ: Rutgers University Press.
- Morley, S. (1981). The Effect of Changes in the Population on Several Measures of Income Distribution. *American Economic Review*, 71 (3): 285–294.
- Ohtake, F. & Saito, M. (1998). Population Aging and Consumption Inequality in Japan . *Review of Income and Wealth*, 44 (3): 361–381.
- Oulton, N. (1976). Inheritance and the Distribution of Wealth. *Oxford Economic Papers*, 28.1, pp. 86–101.
- Paglin, M. (1975). The measurement and trend of inequality. *American Economic Review*, 65: 598-609.
- Qu, Z. & Zhao, Z. (2008). The Effect of Population Aging on Consumption and Income Inequality in Rural China. *Economic Research Journal*, 12: 85–99.
- Repetto, R. (1978). The Interaction of Fertility and the Size Distribution of Income. *The Journal of Development Studies*, 14 (3): 22–39.
- SYPE. (2011). *Survey of Young People in Egypt*. West Asia and North Africa: Population Council, Egyptian Cabinet and Information and Decision Support Centre.
- Zhiqiang Dong, C. T. & Wei, X. (2018). Does population aging intensify income inequality? Evidence from China. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 23:1, 66-77.
- Zhong, H. (2011). The Impact of Population Aging on Income Inequality in Developing Countries: Evidence from Rural China. *China Economic Review*, 22 (1): 98–107.
- Zhou S., J. Z. & H. Li. (2009). Consumption and Saving Behavior of Chinese Urban Households: A Cohort Analysis. *China Economic Quarterly*, 4: 1197–1220.
- <https://data.worldbank.org/>. (n.d.).

Appendix

The following relies on (Almas et. al, 2012).

The joint cross-sectional distribution Y of actual and equalising wealth is defined as:

$$Y = [(w_1, \tilde{w}_1), (w_2, \tilde{w}_2), \dots, (w_n, \tilde{w}_n)]$$

Let Ξ denote all possible joint distributions of actual and equalising wealth such that the sum of actual wealth equals the sum of equalising wealth. Suppose the following modified versions of the standard conditions on an inequality-partial ordering defined on the alternatives in Ξ are imposed, where $A \preceq B$ represents that there is at least as much age-adjusted inequality in B as in A . Let μ denote the mean wealth of the population as a whole. Let the distributions of differences (Δ_i 's) between actual wealth w_i , and equalizing wealth \tilde{w}_i for the two distributions [$\Delta_i(A) = w_i(A) - \tilde{w}_i(A)$ and $\Delta_i(B) = w_i(B) - \tilde{w}_i(B)$] be sorted in ascending order such that $\Delta_i \leq \Delta_{i+1}$.

Condition 1. *Scale Invariance*: For any $a > 0$ and $A, B \in \Xi$, if $A = aB$, then $A \sim B$.

Condition 2. *Anonymity*: For any permutation function $\rho: n \rightarrow n$ and for $A, B \in \Xi$, if $\{w_i(A), \tilde{w}_i(A)\} = \{w_{\rho(i)}(B), \tilde{w}_{\rho(i)}(B)\}$ for all $i \in n$, then $A \sim B$.

Condition 3. *Unequalism*: For any $A, B \in \Xi$ such that $\mu(A) = \mu(B)$, if $\Delta_i(A) = \Delta_i(B)$ for every $i \in n$, then $A \sim B$.

Condition 4. *Generalized Pigou–Dalton*: For any $A, B \in \Xi$, if there exist two individuals s and k such that $\Delta_s(A) < \Delta_s(B) \leq \Delta_k(B) < \Delta_k(A)$, $\Delta_i(A) = \Delta_i(B)$ for all $i \neq s, k$, and $\Delta_s(B) - \Delta_s(A) = \Delta_k(A) - \Delta_k(B)$, then $A \succ B$ (Almas et. al., 2012).

The generalized Gini formula is based on a comparison of the absolute values of the differences in actual and equalizing wealth between all pairs of individuals. It is defined as follows:

$$AG(Y) = \frac{\sum_j \sum_i |(w_i - \tilde{w}_i) - (w_j - \tilde{w}_j)|}{2\mu n^2} \quad (1)$$

The AG index satisfies conditions 1–4. These conditions are similar to those underlying G in all respects but one: the equalizing wealth is not given by the mean wealth in the society as a whole but instead depends on the age of the individuals.

The wealth level of individual i depends on his or her age group and on i 's lifetime resources given as a function h of a vector X of individual characteristics. The function is defined as:

$$w_i = f(a_i) h(X_i) \quad (2)$$

According to Almas et. al, 2012, the above functional form depends on the underlying model of wealth accumulation, in which the life-cycle model has no uncertainty. That is, individuals earn a constant income until retirement age, and the interest rate, as well as the rate of time preference, is zero. In the life cycle model, the wealth of an individual increases until retirement and decreases afterward.

Empirically, Almas et. al, 2012 specify the functional form of f , yielding the wealth-generating function:

$$\ln w_i = \ln f(a_i) + \ln h(X_i) = \delta_i + X_i B, \quad (3)$$

Equalizing the wealth level of individual i depends on his age as well as on all other wealth-generating factors of individuals in the society, and it is defined as:

$$\tilde{w}_i = \frac{\mu n \sum_j f(ai)h(X_j)}{\sum_k \sum_j f(ak)h(X_j)} \frac{\mu n e^{\delta i}}{\sum_k e^{\delta k}} \quad (4)$$

where $e^{\delta k}$ gives the net age effect of belonging to age group k after removing influence of other wealth-generating factors correlated with age. If there is n age effect on wealth, the equalizing wealth level is equal to the men wealth level in the society (Almas et. al, 2012).

The Gini coefficient G is defined as:

$$G(Y) = \frac{\sum_j \sum_i | (w_i - \mu) - (w_j - \mu) |}{2\mu n^2} \quad (5)$$

There are two different age-adjusted inequality measures are considered in this paper that have the same objective of relaxing the assumption of a flat age-wealth profile as AG . Namely, Paglin Gini PG , and Wertz-Gini, WG are assessed below using the previous conditions 1-4 and their relation to AG .

First, WG is considered that was proposed by Wertz (1979) as a correction for PG . Wertz defined WG as:

$$WG(Y) = \frac{\sum_j \sum_i | (w_i - \mu_i) - (w_j - \mu_j) |}{2\mu n^2} \quad (6)$$

where μ_i and μ_j indicate the mean wealth level of all individuals belonging to the age group of individuals i and j , respectively. Like the AG index, WG is based on a comparison of the absolute values of the differences in actual and equalizing wealth levels between all pairs of individuals and ranges over the interval $[0, 2]$. It also satisfies conditions 1–4. However, WG defines the equalizing wealth of an individual i as the unconditional mean wealth levels in i 's age group, μ_i , and will therefore eliminate not only wealth inequality due to age but also differences due to wealth-generating factors correlated with age, such as education. The standard omitted-variables-bias formula proposes that WG will be equal to AG whenever age is uncorrelated with omitted wealth-generating factors. Hence, AG may be viewed as a generalization of WG , in situations where omitted variables bias is a major concern.

Secondly, PG is expressed as:

$$PG(Y) = \frac{\sum_j \sum_i | (w_i - w_j) | - | (\mu_i - \mu_j) |}{2\mu n^2} \quad (7)$$

where μ_i and μ_j indicate the mean wealth level of all individuals belonging to the age group of individuals i and j , respectively. Applying the standard Gini decomposition, we can rewrite PG as

$$PG = G - G_b = \theta_i G_i + R \quad (8)$$

where G_b represents the Gini coefficient that would be obtained if the earnings of each individual in every age group were replaced by the relevant age group mean μ_i ; G_i is the Gini coefficient of earnings within the age group of individual i ; θ_i is the weight given by the product of this group's earnings share $n_i \mu_i / \mu n$ and population share n_i / n (n_i being the number of individuals in the age group of individual i); and R captures the degree of overlap in the earnings distribu-

tions across age groups (n_i being the number of individuals in the age group of individual i); and R captures the degree of overlap in the earnings distributions across age groups (Almas *et al.* 2012). According to Lambert and Aronson (1993), the overlap implies that the wealth holding of the richest person in an age group with a relatively low mean wealth level exceeds the wealth holding of the poorest person in an age group with a higher mean wealth level; that is, $w_i < w_j$ and $\mu_i > \mu_j$ for at least one pair of individuals i and j . Also as stated in proposition 1 in Almas and Mogstad (2012), PG will differ from WG if there is any age effect on wealth, provided that there is some within-age-group wealth variation. Moreover, overlap in the wealth distributions across age groups, that is, $R > 0$, is a sufficient condition for $WG > PG$. A corollary is therefore that PG is likely to yield a different ranking than WG in situations where countries differ substantially in the degree of overlap. As with the case of WG , PG also defines the equalizing wealth of an individual i as the unconditional mean wealth level in i 's age group, μ_i disregarding that other wealth-generating factors are correlated with age (Almas *et al.* 2012).

Moreover, PG is based on a comparison of differences in the absolute values of actual and equalizing wealth levels between all pairs of individuals, $\left| |w_i - w_j| - |\mu_i - \mu_j| \right|$. This violates the unequalism condition because $\left| |w_i - w_j| - |\mu_i - \mu_j| \right| = 0$ does not necessarily imply that $\left| (w_i - \mu_i) - (w_j - \mu_j) \right| = 0$. Almas and Mogstad (2012), indicate that because $\left| (w_i - w_j) - (\mu_i - \mu_j) \right|$ provides an upper bound for $\left| |w_i - w_j| - |\mu_i - \mu_j| \right|$, it follows that $WG \geq PG$. Therefore, PG will differ from WG if there is any age effect on wealth, provided that there is some within-age-group wealth variation (Almas *et al.* 2012).

Yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi

The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions

Murat Tuncer¹ ve Hikmet Uluğ²

Gönderilme tarihi/Received date: 04 / 10 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 05 / 12 / 2019

Öz

Bu araştırmada yabancı dil öğrenim stratejileri ve öz yeterlik algıları arasındaki ilişkiler ve bunların çeşitli bağımsız değişkenler açısından incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma ilişkisel tarama yöntemine göre yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de Kırıkkale, Bayburt ve Gazi üniversitelerinde yabancı dil alanında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak İngilizce Öz Yeterlik Ölçeği ve Dil Öğrenimi Strateji Envanterinden yararlanılmıştır. Verilerinin değerlendirilmesinde bağımsız gruplar t testi, tek yönlü varyans analizi, etki büyüklüğü, pearson korelasyon analizi ve regresyon analizinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda yabancı dil öğrenim stratejileri ve öz yeterlik algıları arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir. Yabancı dil öğreniminde öz yeterliği ve dil öğrenme stratejilerini etkileyen farklı değişkenler üzerinde araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca alanyazında yapılan çalışmaların çoğu öğrencilerle yapılmış olup yabancı dil öğretmenleri ile benzer çalışmalar yapılabilir.

Anahtar sözcükler: dil öğrenim stratejileri, öz yeterlik algısı

Abstract

In this study, it is aimed to investigate the relationships between foreign language learning strategies, self-efficacy perceptions and their various independent variables. The research was conducted according to correlational survey model. The sample of the study consists of university students studying in foreign languages at Kırıkkale, Bayburt and Gazi universities in Turkey. In the research, the English Self-Efficacy Scale and the Language Learning Strategy Inventory were used as data collection tools. Independent groups t test, one way analysis of variance, effect size, pearson correlation analysis and regression analysis were used in the evaluation of the research data. As a result of the study, a positive and significant relationship was found between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. Research is needed on different variables that affect self-efficacy and language learning strategies in foreign language learning. In addition, most of the studies in the literature have been conducted with students and similar studies can be done with foreign language instructors.

Keywords: language learning strategies, self-efficacy perception

1. Giriş

Alanyazında yabancı dil öğretiminde akademik başarıyı etkileyen birçok değişkenden söz edilmektedir. Bu değişkenler içsel ve dışsal değişkenler olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Dışsal faktörler dil ve toplumla ilişkili iken, içsel faktörler öğrencilerin bireysel özellikleri (yetenek, motivasyon, tutum, cinsiyet, öğrenme stili, dil öz-yeterliği, strateji kullanımı, özerklik vb.) ile ilgilidir (Carson ve Longhini, 2002; Gass ve Selinker 2008; Murray, 2010; Nisbet,

¹Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: mtuncer@firat.edu.tr

²Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, E-posta: hikmetulug@karatekin.edu.tr

Tindall ve Arroyo, 2005; Park, 1997; Wharton, 2000). Wang (2008) dil öğrenmeyi bu faktörlerin etkisinde gerçekleşen karmaşık bir süreç olarak ele almıştır. Dil öğrenmenin bu faktörlerin etkisinde gerçekleştiği iddia edilse de bilimsel bir çalışmanın bütün bu değişkenleri ele alması olası değildir. Çoğu zaman bu gerekli de değildir. Birçok eğitim durumunda bu değişkenlerin bir veya birkaçı öğrenme sürecini etkileyebilir. Bu nedenle bu araştırma yukarıda değinilen faktörlerden ikisine (strateji kullanımı ve öz yeterlik) odaklanmıştır. Araştırmanın bu iki bağımlı değişkene göre kurgulanmasında alanyazındaki araştırma eksikliği de etkili olmuştur.

Bu araştırmanın bağımlı değişkenlerinden biri olan dil öğrenme stratejilerinin neler olduğu konusunda araştırmacılar (Cohen, 1998; Lee, 2010; Liu, 2010; O'Malley ve Chamot, 1990; Oxford, 1990; Scarella ve Oxford, 1992; Torres, 2013; Tseng, Dörnyei ve Schmitt, 2006) birbirlerinden farklı tanımlar yapmışlardır. Oxford'a göre (1990) dil öğrenme stratejisi "*öğrenmeyi daha kolay, daha hızlı, daha eğlenceli, daha kendine yönelik, daha etkili ve yeni durumlara daha fazla aktarılabilir hale getirmek için öğrenen tarafından gerçekleştirilen özel eylemler*" olarak tanımlanabilir. Scarella ve Oxford bu tanımları "*öğrencilerin kendi öğrenmelerini geliştirmek için kullandıkları özel eylemler, davranışlar, adımlar, teknikler*" şeklinde kısaltarak ele almaktadırlar (Oxford, 2003:274). Allwright ve Bailey (1991) öğrenmede strateji kullanımını öğrencilerin bağımsızlık, özerklik ve yaşam boyu öğrenen olmaları açısından önemli görmektedirler. Oxford (2003) dil öğrenme stratejilerini bilişsel, üst bilişsel, bellek, telafi, duyuşsal ve sosyal stratejiler olmak üzere sınıflamakta ve öğrenmede önemli bir süreç olarak ele almaktadırlar. Dil öğrenmede strateji kullanımının bu kadar geniş bir kapsamının olması bu stratejileri öğrenme-öğretme sürecinin önemli birer bileşeni haline getirmektedir.

Öz yeterlik algısı eğitim alanyazında son yıllarda sıklıkla araştırılan bir değişkendir. Bireyin algı ve öğrenme yeteneğine olan inançlarını veya belirlenmiş görevleri gerçekleştirebilme kapasitesini içeren (Bandura, 1997) bu kavramın bazı araştırmalarda (Kim, Wang, Bong ve Ahn, 2015; Todaka, 2017) akademik başarı ile pozitif yönde bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Kim, Wang, Ahn ve Bong (2015) ise İngilizce öz yeterliği ile öz düzenleme stratejileri arasında pozitif bir ilişki olduğunu rapor etmişlerdir. Benzer şekilde öz yeterliliği yüksek olan öğrencilerin dil öğrenme sürecindeki çabalarının devamlı olduğu ve bu sebeple başarıyı yakalama olasılıklarının yüksek olduğu gözlenmişken, düşük öz yeterlik düzeyine sahip öğrencilerin zorlu görevlerden kolayca vazgeçtikleri (Hutzler, Zach ve Gafni, 2005) belirlenmiştir. Bu belirleme Idrus ve Sivapalan (2010) tarafından da kabul görmüş, öğretmenlerin öğrencilerinin öz yeterlik seviyelerinin farkında olmalarının önemine vurgu yapılmıştır.

Alanyazındaki bazı araştırmalar yabancı dil öğreniminde strateji kullanımı ve öğrenen öz yeterliği arasında nasıl bir ilişki olduğunu açıklamaya çalışmışlardır. Bu araştırmalardan Diseth (2011), Gahungu (2007) ve Yusuf (2011) öz yeterlik algısı ile öğrenme stratejileri arasında pozitif ilişki olduğunu bildirmişlerdir. Bu araştırma ise belirtilen bu araştırmalardan örneklem, bazı bağımsız değişkenler ve veri analiz teknikleri bakımlarından farklılaşarak alanyazına katkı sunmayı hedeflemektedir. Bu araştırmanın katılımcıları Türkiye'nin bazı yükseköğretim kurumlarının yabancı dil programlarına kayıtlı, dil öğrenen ve mezuniyetleri sonrasında bu dili etkin biçimde kullanacak üniversite öğrencileridir. Bu araştırmada alanyazındaki araştırmalardan farklı olarak yabancı dil konusunda farklı programlarda eğitim alma, akademik başarı puanları, dil öğrenme amacına dönük olarak mobil uygulama kullanma durumu ve yurt dışı deneyim gibi bağımsız değişkenlere odaklanılmıştır. Ayrıca regresyon analizi gibi gelişmiş bir analiz tekniğinin kullanılmasının yanı sıra bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenler açısından farklılaşip

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

farklılaşmadığının tespiti ile yetinilmeyip etki büyüklüğü ile belirlenen manidar farkların daha iyi yorumlanmasına çalışılmıştır. Bütün bu bilgiler sonucunda bu araştırmanın genel amacı yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi şeklinde ifade edilebilir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- Araştırmanın bağımlı değişkenleri olan yabancı dil öğrenme stratejileri ve yabancı dil öz yeterlik algıları cinsiyet, öğrenim görülen program, yabancı dile yönelik mobil uygulama kullanma durumu, pratik yapabilme imkânı ve yayın izleme sıklığına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- Yabancı dil öğrenme stratejileri ve yabancı dil öz yeterlik algıları arasında nasıl bir ilişki vardır?
- İngilizce öz yeterlik algıları üzerinde strateji kullanımının ne düzeyde bir etkisi vardır?

2.Yöntem

Bu araştırma ilişkiisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Yaygın tanımına göre tarama modellerinde araştırılan değişken olduğu haliyle betimlenmeye çalışılır (Karasar, 2009: 76). İlişkiisel tarama araştırmalarında ise birden çok değişken arasındaki birlikte değişimin durumu saptanmaya çalışılır (Cohen, Manion ve Morrison, 2000).

2.1.Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye'deki üniversitelerin yabancı dil eğitimi programlarında öğrenim gören üniversite öğrencileridir. Örneklem ise bu evrenden olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme göre seçilen Kırıkkale, Bayburt ve Gazi üniversitelerinin ilgili programlarında öğrenim gören üniversite öğrencileridir. Olasılık dışı örnekleme yöntemlerinden uygun örnekleme başvurulmasının nedeni araştırmaya dâhil edilecek evrene ve bu evrenden olasılıklı bir örnekleme ile seçilecek kişilere ulaşma güçlükleridir. Zaman ve maddi olanaklar olasılıklı bir örneklemenin seçilmeyişinin diğer bir nedeni olarak ifade edilebilir. Araştırma verileri uygun örnekleme yöntemiyle seçilen 191 kişiye veri toplama araçlarının uygulanması suretiyle elde edilmiştir. Araştırma kapsamındaki üniversite öğrencilerinin 129'u (%67.5) İngiliz Dili Eğitimi, 34'ü (%17.8) İngiliz Dili ve Edebiyatı ve 28'i (%14.7) Mütercim Tercümanlık bölümlerinde öğrenim görmektedir.

2.2.Veri toplama araçları

Araştırmada iki veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan İngilizce Öz yeterlik Ölçeği Wang Wang ve diğerleri (2013) tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde Çince öğrenenlerle yapılan görüşme, gözlem ve sözlü protokollerle elde edilen verilerle geliştirilmiştir. Ölçek dört boyutlu olup her boyut sekiz maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki her bir madde (1: hiç yapamam) ile 7 (çok iyi yapabiliyorum) arasında puanlanmaktadır. İngilizce öz yeterlik ölçeği için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve .964 olarak bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci veri toplama aracı ise Oxford (1990) tarafından geliştirilmiş olan Dil Öğrenimi Strateji envanteridir. Ölçek 6 boyut ve 50 maddeden oluşmaktadır: (a) hafıza stratejileri (9 madde); (b) bilişsel stratejiler (14 madde); (c) tamamlama(telafi) stratejileri (6 madde); (d) üst bilişsel stratejiler (9 öge); (e) duygusal stratejiler (6 öge); ve (f) sosyal stratejiler (6 madde). Her sorunun cevabı 1 (asla) ile 5 (her zaman) arasında oluşan beş puanlı bir değerlendirme

ölçeğine dayanmaktadır. Dil Öğrenimi Strateji Envanteri için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve .899 bulunmuştur.

2.3. Verilerin analizi

Verilerin analizinde öncelikle dağılımın homojenliği araştırılmıştır. Dağılımın homojen olduğu durumlarda Bağımsız Gruplar T testi ve Tek Yönlü Varyans analizi, dağılımın homojen olmadığı durumlarda ise Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H testinden yararlanılmıştır. Bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenler açısından karşılaştırılmasında anlamlı düzeyde görüş farkı bulunan durumlarda etki büyüklükleri hesaplanmıştır. Bunun yanında her iki bağımlı değişken ve alt boyutları arasında ne yönde ve düzeyde bir ilişki olduğu araştırılmış, bu amaçla Pearson Korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Son olarak ölçek bağımlı değişkenleri arasındaki ilişkinin daha iyi yorumlanabilmesi için regresyon analizi yapılmıştır. Bu kapsamda veriler regresyon analizini ön sayıltıları olan dağılımın homojenliği (Çarpıklık ve Basıklık), doğrusallık ve otokorelasyon açılarından gözden geçirilmiştir.

3. Bulgular

Araştırmada öncelikle bağımlı değişkenlere yönelik görüşler cinsiyet bağımsız değişkeni açısından karşılaştırılmak istenmiştir. Hangi veri analiz tekniğinin kullanılacağına karar vermek için veri toplama araçlarına verilen yanıtların her bir boyut açısından homojen bir biçimde dağılıp dağılmadığı araştırılmıştır. Bu duruma yönelik Levene Testi sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçek ve alt boyutlarının cinsiyete göre karşılaştırıldığı Levene testi sonuçları

	Levene (F)	p
Bellek	6,037	,015*
Bilişsel	4,247	,041*
Telafi	2,577	,110
Üst Biliş	,731	,394
Duyuşsal	4,168	,043*
Sosyal	,067	,796
Dinleme	2,299	,131
Konuşma	,391	,533
Okuma	3,270	,072
Yazma	1,558	,214
Toplam strateji	8,091	,005*
Toplam öz yeterlik	2,290	,132

*<.05

Tablo 1’de görüldüğü gibi bellek, bilişsel ve duyuşsal alt boyutları ve strateji kullanımı ölçeğinin tamamına yönelik görüşlerin homojen bir dağılım göstermediği ($p < .05$), diğer boyutlardaki dağılımların homojen olduğu belirlenmiştir ($p > .05$). Buna göre dağılımının homojen olduğu boyutlarda bağımsız gruplar t testi, dağılımın homojen olmadığı boyutlarda ise varyansların homojen olmadığı t testine göre karşılaştırma yapılması gerektiği görülmüştür. Bağımlı değişkenlere yönelik görüşlerin cinsiyete göre karşılaştırıldığı bağımsız gruplar t testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’ye göre Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri Envanterinin bellek [$t(178.579)=3.275$, $p < .05$], bilişsel [$t(175.752)=3.711$, $p < .05$] ve duyuşsal [$t(178.609)=4.991$, $p < .05$] alt faktörlerinde ve ölçeğin tamamında [$t(182.744)=3.642$, $p < .05$] cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde görüş farkı belirlenmiştir. Anlamlı görüş farkı olduğu belirlenen tüm bu boyutlardaki görüşler kadınlar lehinedir. Cohen (1988) etki büyüklüğünü analiz teknikleri açısından bir ayrıma tabi

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

tutulmuş ve t testi için etki büyüklüğü aralıklarını. 20 için düşük, .50 için orta ve. 80 için yüksek olarak tanımlamıştır (Akt. Şevgin ve Çetin, 2017). Buna göre anlamlı görüş farkı belirlenen boyutlardaki etki büyüklüğü açısından bir değerlendirme yapıldığında cinsiyetin tüm boyutlarda düşük düzeyde bir etki gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Katılımcı görüşlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	t	sd	p	Eta-Kare
Bellek	Kadın	115	3,59	,80	3,275	178,579	,001*	.050
	Erkek	76	3,24	,67				
Bilişsel	Kadın	115	3,61	,80	3,711	175,752	,000*	.064
	Erkek	76	3,20	,69				
Telafi	Kadın	115	3,73	,76	1,036	189	,302	-
	Erkek	76	3,62	,70				
Üst Biliş	Kadın	115	4,12	,84	,705	189	,482	-
	Erkek	76	4,03	,71				
Duyuşsal	Kadın	115	2,87	1,16	4,991	178,609	,000*	.109
	Erkek	76	2,10	,97				
Sosyal	Kadın	115	3,49	,93	1,810	189	,072	-
	Erkek	76	3,24	,95				
Dinleme	Kadın	115	5,32	1,04	-,802	189	,423	-
	Erkek	76	5,44	,89				
Konuşma	Kadın	115	5,72	1,02	-1,107	189	,270	-
	Erkek	76	5,88	,91				
Okuma	Kadın	115	5,52	,88	-1,223	189	,223	-
	Erkek	76	5,67	,76				
Yazma	Kadın	115	5,51	1,02	-,827	189	,409	-
	Erkek	76	5,63	,91				
Toplam strateji	Kadın	115	3,60	,65	3,642	182,744	,000*	.060
	Erkek	76	3,29	,52				
Toplam öz yeterlik	Kadın	115	5,52	,93	-1,053	189	,294	-
	Erkek	76	5,65	,79				

Araştırmanın bir diğer bağımsız değişkeni öğrenim görülen yükseköğretim programıdır. Bağımlı değişkenlere yönelik görüşler programa (bölüm) göre karşılaştırılmadan önce her bir boyuta yönelik homojen bir biçimde dağılıp dağılmadığı araştırılmıştır. Bu duruma yönelik Levene Testi sonuçları Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Ölçek ve alt boyutlarının bölüme göre karşılaştırıldığı Levene testi sonuçları

	Levene (F)	p
Bellek	2,040	,133
Bilişsel	,136	,873
Telafi	,748	,475
Üst Biliş	,211	,810
Duyuşsal	,183	,833
Sosyal	5,492	,005*
Dinleme	1,117	,329
Konuşma	2,513	,084
Okuma	3,581	,030*
Yazma	3,470	,033*
Toplam strateji	1,408	,247
Toplam öz yeterlik	3,083	,048*

*p<.05

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). Yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Tablo 3’de görüldüğü gibi sosyal, okuma, yazma alt boyutları ve toplam öz yeterlik puanları açısından homojen bir dağılım olmadığı ($p < .05$), diğer boyutlarda dağılım homojen olduğu belirlenmiştir ($p > .05$). Dağılımın homojen olduğu boyutlarda tek yönlü varyans analizi (Anova), dağılımın homojen olmadığı boyutlarda ise Kruskal Wallis H (KWH) testine göre karşılaştırma yapılması gerektiği görülmüştür. Buna göre bağımlı değişkenlere yönelik görüşlerin cinsiyete göre karşılaştırıldığı sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Bölüm değişkenine göre Anova analizi tablosu

		n	Ort.		SS	Sd	MS	F	p	Eta Kare
Bellek	İDÖ	129	3,50	G. Arası	1,148	2	,574	,961	,384	,010
	İDE	34	3,29	G. İçi	112,275	188	,597			
	MT	28	3,41	Toplam	113,423	190				
	Toplam	191	3,45							
Bilişsel	İDÖ	129	3,49	G. Arası	1,108	2	,554	,911	,404	,010
	İDE	34	3,30	G. İçi	114,305	188	,608			
	MT	28	3,39	Toplam	115,413	190				
	Toplam	191	3,45							
Telafi	İDÖ	129	3,71	G. Arası	,433	2	,216	,395	,674	,004
	İDE	34	3,68	G. İçi	102,867	188	,547			
	MT	28	3,57	Toplam	103,300	190				
	Toplam	191	3,68							
Üst Biliş	İDÖ	129	4,08	G. Arası	,764	2	,382	,612	,543	,006
	İDE	34	3,99	G. İçi	117,375	188	,624			
	MT	28	4,21	Toplam	118,139	190				
	Toplam	191	4,08							
Duyuşsal	İDÖ	129	2,75	G. Arası	14,698	2	7,349	5,863	,003*	,059
	İDE	34	2,10	G. İçi	235,652	188	1,253			
	MT	28	2,25	Toplam	250,350	190				
	Toplam	191	2,56							
Sosyal	İDÖ	129	3,53	G. Arası	7,853	2	3,927	-	-	,047
	İDE	34	3,04	G. İçi	160,062	188	,851			
	MT	28	3,20	Toplam	167,916	190				
	Toplam	191	3,39							
Dinleme	İDÖ	129	5,25	G. Arası	5,790	2	2,895	3,080	,048*	,048
	İDE	34	5,65	G. İçi	176,688	188	,940			
	MT	28	5,58	Toplam	182,478	190				
	Toplam	191	5,37							
Konuşma	İDÖ	129	5,67	G. Arası	5,261	2	2,630	2,790	,064	,064
	İDE	34	6,07	G. İçi	177,254	188	,943			
	MT	28	5,95	Toplam	182,514	190				
	Toplam	191	5,78							
Okuma	İDÖ	129	5,48	G. Arası	4,327	2	2,163	-	-	,045
	İDE	34	5,88	G. İçi	129,381	188	,688			
	MT	28	5,64	Toplam	133,708	190				
	Toplam	191	5,58							
Yazma	İDÖ	129	5,46	G. Arası	4,122	2	2,061			,116
	İDE	34	5,83	G. İçi	177,560	188	,944	-	-	
	MT	28	5,68	Toplam	181,682	190				
	Toplam	191	5,56							
Toplam Strateji	İDÖ	129	3,54	G. Arası	1,806	2	,903	2,368	,096	,096
	İDE	34	3,30	G. İçi	71,662	188	,381			
	MT	28	3,40	Toplam	73,467	190				
	Toplam	191	3,48							
Toplam Öz Yeterlik	İDÖ	129	5,47	G. Arası	4,764	2	2,382	-	-	,045
	İDE	34	5,86	G. İçi	142,387	188	,757			
	MT	28	5,71	Toplam	147,151	190				
	Toplam	191	5,57							

İDÖ: İngiliz Dili Öğretimi, İDE: İngiliz Dili ve Edebiyatı, MT: Mütercim Tercümanlık

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Tablo 4’deki tek yönlü varyans analizi sonucuna strateji kullanımı öğrenim görülen programa göre sadece duyuşsal alt boyutta anlamlı biçimde farklılaşmakta ($p>.05$), diğer boyutlar açısından anlamlı düzeyde bir görüş farkı bulunmamaktadır ($p>.05$). Belirlenen anlamlı düzeydeki bu görüş farkı İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencileri ile İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencileri arasındadır. İngilizce öz yeterlik becerileri ise dinleme ve okuma alt boyutlarında öğrenim görülen programa göre anlamlı biçimde farklılaşmakta ($p<.05$), konuşma ve yazma boyutlarında anlamlı görüş farkı bulunmamaktadır ($p>.05$). İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine göre dinleme ve okuma beceri puanlarının anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmada anlamlı görüş farkı belirlenen boyutlardaki etki büyüklüğü açısından bir değerlendirme yapıldığında bölüm değişkeninin tüm boyutlarda düşük düzeyde bir etki gücüne sahip olduğu belirlenmiştir. Bağımlı değişkenlerin öğrenim görülen programa göre karşılaştırılmasında dağılımın homojen olmadığı boyutlarda Kruskal Wallis H testine göre analiz yapılmıştır. Bu analizler Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Dağılımın homojen olmadığı boyutlarda Kruskal Wallis H testi sonuçları

	Sosyal	Okuma	Yazma	Toplam öz yeterlik
Ki Kare	7,318	6,009	4,056	6,026
Sd	2	2	2	2
p	,026*	,050	,132	,049*
b.Gruplama değişkeni: Bölüm				
Etki büyüklüğü	,047	,032	,023	,032

* $p<.05$

Tablo 5’e göre sosyal alt boyutunda ($X^2=7.318$, $p=.026>.05$) ve öz yeterlik ölçeğinin tamamı açısından ($X^2=6.026$, $p=.049>.05$) öğrenim görülen programa göre anlamlı düzeyde görüş farkı belirlenmiştir. Sosyal alt faktöründeki anlamlı düzeydeki görüş farkı İngilizce Öğretmenliği ile İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümleri arasında (İDÖ>İDE), öz yeterlik ölçeğinin tamamına yönelik görüşlerin ise İngilizce Öğretmenliği ile İngiliz Dili ve Edebiyatı (İDÖ<İDE) ve İngilizce Öğretmenliği ile Mütercim Tercümanlık arasında (MT>İDÖ) olduğu gözlenmiştir. Etki büyüklüğüne göre değerlendirme yapıldığında anlamlı görüş farkı belirlenen boyutlardaki etki büyüklüğü açısından tüm boyutlarda düşük düzeyde bir etki gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada kapsamında akıllı telefonlarında yabancı dile yönelik bir uygulama olma durumunun bağımlı değişkenleri anlamlı biçimde farklılaştırıp farklılaşmadığı da araştırılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu mobil telefonlarında uygulama olduğunu belirttiğinden bu bağımsız değişkene yönelik görüşlerin karşılaştırılmasında Mann Whitney U (MWU) testi kullanılmıştır. Bu teste yönelik sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6’daki MWU analizine göre araştırmanın her iki bağımlı değişkeni ve alt boyutlarına yönelik görüşlerin katılımcıların akıllı telefonlarında yabancı dile yönelik bir uygulama olma durumunun anlamlı düzeyde bir fark yaratmadığı belirlenmiştir ($p>.05$).

Yabancı dil becerileri arasında yer alan konuşma becerisinin pratikle gelişen bir beceri olduğu dikkate alındığında yabancı dilde konuşma pratiği yapabilmeyen bağımlı değişkenlere yönelik görüşleri anlamlı biçimde değiştirip değiştirmediği araştırılması gereken bir durumdur. Bu duruma yönelik bağımsız gruplar t testi Tablo 7’de verilmiştir. Tablo 7’deki bazı boyutlarda

dağılımın homojen olmadığı belirlendiğinden bu boyutlarda varyansların homojen olmadığı t testine göre analiz yapılmıştır. Bu boyutların hangileri olduğu konusunda Tablo 7'deki serbestlik değerlerine bakılabilir.

Tablo 6. Telefonda İngilizce bir uygulamaya sahip olma değişkenine göre MWU analizi tablosu

		n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Bellek	Evet	182	96,91	17638,00	653,000	,304
	Hayır	9	77,56	698,00		
	Toplam	191				
Bilişsel	Evet	182	96,30	17526,50	764,500	,735
	Hayır	9	89,94	809,50		
	Toplam	191				
Telafi	Evet	182	96,00	17472,50	818,500	,998
	Hayır	9	95,94	863,50		
	Toplam	191				
Üst Biliş	Evet	182	96,75	17608,50	682,500	,395
	Hayır	9	80,83	727,50		
	Toplam	191				
Duyuşsal	Evet	182	96,75	17608,50	682,500	,397
	Hayır	9	80,83	727,50		
	Toplam	191				
Sosyal	Evet	182	96,73	17604,50	686,500	,411
	Hayır	9	81,28	731,50		
	Toplam	191				
Dinleme	Evet	182	94,95	17281,50	628,500	,239
	Hayır	9	117,17	1054,50		
	Toplam	191				
Konuşma	Evet	182	95,41	17365,50	712,500	,510
	Hayır	9	107,83	970,50		
	Toplam	191				
Okuma	Evet	182	95,65	17407,50	754,500	,690
	Hayır	9	103,17	928,50		
	Toplam	191				
Yazma	Evet	182	95,10	17308,00	655,000	,310
	Hayır	9	114,22	1028,00		
	Toplam	191				
Toplam Strateji	Evet	182	96,81	17619,50	671,500	,362
	Hayır	9	79,61	716,50		
	Toplam	191				
Toplam öz yeterlik	Evet	182	95,26	17337,00	684,000	,404
	Hayır	9	111,00	999,00		
	Toplam	191				

İngilizce Konuşma Pratiği Yapma değişkenine göre yabancı dil öğrenme stratejileri envanterinin bellek [$t(189)=3.29$], telafi [$t(189)=2.02$], üst biliş [$t(189)=2.51$] ve sosyal [$t(100.996)=3.28$] alt faktörlerinde anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür ($p<.05$). Öz-yeterlilik ölçeğinin tüm alt boyutlarında da anlamlı düzeyde görüş farklılıkları olduğu belirlenmiştir. Elde edilen anlamlı görüş farklarının İngilizce konuşma pratiği yapanların lehine, buna karşın pratik yapabilmemenin her iki bağımlı değişken üzerindeki etkilerinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Tablo 7. Katılımcı görüşlerinin İngilizce konuşma pratiği yapma değişkenine göre karşılaştırılması

		n	\bar{x}	ss	t	sd	P	Eta Kare																																																																																																																																										
Bellek	Evet	141	3,55	,77	3,29	189	,001*	,054																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,15	,70					Bilişsel	Evet	141	3,50	,80	1,53	189	0,126	-	Hayır	50	3,30	,72	Telafi	Evet	141	3,75	,73	2,02	189	,045*	,021	Hayır	50	3,50	,74	Üst Biliş	Evet	141	4,17	,74	2,51	189	,013*	,032	Hayır	50	3,85	,89	Duyuşsal	Evet	141	2,62	1,19	1,16	189	0,247	-	Hayır	50	2,40	1,01	Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046	Hayır	50	3,06	,81	Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*
Bilişsel	Evet	141	3,50	,80	1,53	189	0,126	-																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,30	,72					Telafi	Evet	141	3,75	,73	2,02	189	,045*	,021	Hayır	50	3,50	,74	Üst Biliş	Evet	141	4,17	,74	2,51	189	,013*	,032	Hayır	50	3,85	,89	Duyuşsal	Evet	141	2,62	1,19	1,16	189	0,247	-	Hayır	50	2,40	1,01	Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046	Hayır	50	3,06	,81	Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02								
Telafi	Evet	141	3,75	,73	2,02	189	,045*	,021																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,50	,74					Üst Biliş	Evet	141	4,17	,74	2,51	189	,013*	,032	Hayır	50	3,85	,89	Duyuşsal	Evet	141	2,62	1,19	1,16	189	0,247	-	Hayır	50	2,40	1,01	Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046	Hayır	50	3,06	,81	Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																					
Üst Biliş	Evet	141	4,17	,74	2,51	189	,013*	,032																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,85	,89					Duyuşsal	Evet	141	2,62	1,19	1,16	189	0,247	-	Hayır	50	2,40	1,01	Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046	Hayır	50	3,06	,81	Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																		
Duyuşsal	Evet	141	2,62	1,19	1,16	189	0,247	-																																																																																																																																										
	Hayır	50	2,40	1,01					Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046	Hayır	50	3,06	,81	Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																															
Sosyal	Evet	141	3,51	,96	3,28	100,996	,001*	,046																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,06	,81					Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089	Hayır	50	4,88	1,11	Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																												
Dinleme	Evet	141	5,54	,87	3,82	71,415	,000*	,089																																																																																																																																										
	Hayır	50	4,88	1,11					Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094	Hayır	50	5,28	1,15	Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																																									
Konuşma	Evet	141	5,96	,85	3,83	68,928	,000*	,094																																																																																																																																										
	Hayır	50	5,28	1,15					Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055	Hayır	50	5,25	,98	Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																																																						
Okuma	Evet	141	5,69	,75	3,31	189	,001*	,055																																																																																																																																										
	Hayır	50	5,25	,98					Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057	Hayır	50	5,17	1,12	Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																																																																			
Yazma	Evet	141	5,70	,88	3,00	71,726	,004*	,057																																																																																																																																										
	Hayır	50	5,17	1,12					Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05	Hayır	50	3,24	,55	Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																																																																																
Toplam Strateji	Evet	141	3,56	,62	3,15	189	,002*	,05																																																																																																																																										
	Hayır	50	3,24	,55					Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084	Hayır	50	5,14	1,02																																																																																																																													
Toplam öz yeterlik	Evet	141	5,72	,76	4,16	189	,000*	,084																																																																																																																																										
	Hayır	50	5,14	1,02																																																																																																																																														

Araştırmanın son bağımsız değişkeni yabancı dilde yayın izleme sıklığıdır. Bağımlı değişkenlere yönelik görüşler Yabancı dilde yayın izleme sıklığı bağımsız değişkeni açısından karşılaştırılmak istenmiş, bazı sıklık derecelerindeki kişi sayıları çok düşük olduğundan Kruskal Wallis H testine başvurulmuştur. Sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Katılımcı görüşlerinin yabancı yayın izleme değişkenine göre karşılaştırılması

Boyut	X ²	df	p	Eta-Kare
Bellek	4,33	4	.363	-
Bilişsel	1,939		.747	-
Telafi	8,838		.065	-
Üst Biliş	9,663		.047*	.042
Duyuşsal	8,439		.077	-
Sosyal	2,308		.679	-
Dinleme	25,593		.000*	.139
Konuşma	17,071		.002*	.090
Okuma	15,453		.004*	.089
Yazma	12,977		.011*	.061
Toplam strateji	5,504		.239	-
Toplam öz yeterlik	20,931		.000*	.103

*p<.05; Daima (N=70), Sıklıkla (N=67), Bazen(N=40), Nadiren (N=13), Hiç (N=1), Toplam (N=191)

Yabancı dil öğrenme stratejilerinin sadece üst biliş alt boyutunda, öz yeterlik algıları ölçeğinin ise tüm alt boyutları ve tamamında yabancı yayın izleme sıklığına göre anlamlı düzeyde

görüş farkı belirlenmiştir ($p < .05$). Diğer tüm boyutlarda yabancı yayın izleme sıklığı bağımlı değişkenleri anlamlı biçimde farklılaştırmamıştır ($p > .05$). Çalışmada anlamlı görüş farkı belirlenen boyutlardaki etki büyüklüğü açısından bir değerlendirme yapıldığında tamamında yabancı yayın izleme sıklığının tüm boyutlarda düşük düzeyde bir etki gücüne sahip olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada son olarak bağımlı değişkenler ve alt boyutları arasında ne yönde ve düzeyde bir ilişki olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu duruma yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Ölçek boyut ve alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları

Korelasyon	Pearson(r)	p
Toplam Öz Yeterlik* Toplam Strateji	.431**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Bellek	.358**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Bilişsel	.264**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Telafi	.358**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Üst Biliş	.385**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Duyuşsal	.209**	.004
Toplam Öz Yeterlik* Sosyal	.341**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Dinleme	.917**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Konuşma	.937**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Okuma	.929**	.000
Toplam Öz Yeterlik* Yazma	.945**	.000
Toplam Strateji* Bellek	.828*	.000
Toplam Strateji* Bilişsel	.792*	.000
Toplam Strateji* Telafi	.718*	.000
Toplam Strateji* Üst Biliş	.609**	.000
Toplam Strateji* Duyuşsal	.658**	.000
Toplam Strateji* Sosyal	.802**	.000
Toplam Strateji* Dinleme	.378**	.000
Toplam Strateji* Konuşma	.380**	.000
Toplam Strateji* Okuma	.434**	.000
Toplam Strateji* Yazma	.418**	.000

N=191, ** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı, * Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlı

Korelasyon analizi sonucunda bağımlı değişkenler ve alt boyutları arasında pozitif ve anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu belirlenmiştir. En yüksek ilişki toplam öz yeterlik ile Yazma arasında ($r = .945$, $p < .001$) bulunmuştur. Bu ilişkileri daha iyi yorumlayabilmek için her iki bağımlı değişkene yönelik regresyon analizi yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak toplam öz yeterlik ve alt boyutları arasında oto korelasyon sorunu olma ihtimali vardır. Öncelikle dağılımın homojenliği için her iki bağımlı değişkenin çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmış ve Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Bağımlı değişkenlerin çarpıklık ve basıklık katsayıları

	Öz Yeterlik	Strateji Kullanımı
Ortalama	5,5713	3,4774
n	191	191
Standart Sapma	,88005	,62183
Basıklık	1,188	-,323
Çarpıklık	-,791	,208

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 2 aralığında olması dağılımın homojen olduğu (Akt. Güven, 2014) şeklinde yorumlanmaktadır. Buna göre regresyon analizi için ilk ön sayıltı sağlanmıştır. İkinci olarak P-Plot grafikleri incelenmiş ve doğrusallık şartının da sağlandığı belirlenmiştir. Üçüncü ön sayıltı olan oto korelasyon için VIF değerleri hesaplanmış ve Tablo 11’de verilmiştir. Bu ön sayıltı açısından da bir sorun olmadığı, regresyon analizinin yapılabileceği görülmüştür. Buna göre yabancı dil öz yeterlik algıları öğrenim stratejilerini yordama durumuna ilişkin regresyon analizi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Regresyon analizi sonuçları

Model	R	R ²	S. Hata	R ² Değişim	F Değişim	df1	df2	p	Durbin-Watson
1	,431	,185	,79638	,185	43,020	1	189	,000	1,525

Tablo 11’deki regresyon analizi sonuçlarına göre yabancı dil öz yeterlik algıları yabancı dil öğrenme stratejilerine ait varyansın yaklaşık yüzde 19’unu açıklamaktadır.

4.Sonuç ve tartışma

Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri Envanterinin Bellek, Bilişsel ve Duyuşsal alt faktörlerinde cinsiyet değişkenine göre kadın katılımcılar lehine anlamlı düzeyde görüş farkı belirlenmiştir. Bu sonuç Hashemi’nin (2011), cinsiyetin İran yabancı dil sınıfı öğrencilerinin strateji kullanımındaki etkisini araştırdığı ve kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha sık duyuşsal ve telafi edici stratejiler kullandığı sonucuna ulaştığı çalışma ile benzerdir. Yine Balcı ve Ügüten (2018) İngilizce hazırlık sınıfı programına katılan yabancı dil öğrencileri ile yaptığı çalışmada, bellek stratejileri açısından istatistiksel olarak kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulmuştur. Bu araştırmanın bulgularını destekler biçimde El-Dib (2004), kültürel çevrenin ve sunulan fırsatların kadın ve erkeklere her iki cinsiyet için de strateji seçimini etkileyeceğini belirtmektedir.

Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre kullandıkları Yabancı Dil Öğrenme Stratejilerinin genel olarak farklılaşmadığı, sadece duyuşsal alt boyutunda katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılaştığı görülmektedir. İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine göre duyuşsal stratejileri daha fazla kullandığı söylenebilir. Bu anlamda sosyal ve duygusal stratejiler gerektiğinde öğrenme sürecinde sosyal etkileşimi sağlamak için kullanıldığı bilinmektedir. Oxford (1990) yaptığı araştırmada duyuşsal ve sosyal stratejilerin yabancı dil öğretiminde sık kullanılmadığı vurgulamakta ve bunun sebebinin yabancı dil araştırmacıların duyuşsal ve sosyal boyutları sıklıkla araştırmadıkları olarak düşünmektedir.

Katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre İngilizce öz yeterlik genel puanlarının farklılaştığı görülmektedir. İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine göre İngilizce öz yeterlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. İngilizce öz yeterlik becerilerinin dinleme ve okuma alt boyutlarının katılımcıların öğrenim gördükleri bölümlere göre farklılaştığı ($p < 0.05$) görülürken, konuşma ve yazma boyutlarında anlamlı farklılık ($p > 0,05$) görülmemektedir. İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü öğrencilerine göre dinleme ve okuma beceri puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Öğretme deneyimi, öz yeterlik inancı için önemli bir belirleyicidir. Tschannen-Moran ve Woolfolk’un (2007) yaptığı öz yeterlik inancının deneyim yoluyla zaman

inde geliştiğini ortaya koyan çalışma bunu desteklemektedir. İngilizce öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öz yeterlik puanlarının yüksek çıkmasında lisans döneminde yaptıkları staj uygulamalarının etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin İngilizce öz yeterlik becerilerinin ve kullandıkları Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri envanterinden aldıkları puanların, Telefonda İngilizce bir uygulama olup olmama değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. $p > 0.05$ Son yıllarda cep telefonlarının akıllı telefon şeklinde gelişmesiyle dijital eğitsel içeriklere ulaşmak kolay hale gelmiştir. Fakat bazı çalışmalarda cep telefonları ve uygulamalarının öğrenciler tarafından sadece telaffuz ve sohbet etme amaçlı kullanıldıkları ve bunların haricinde öğrencilere daha fazla “dil kazanımı” sağlamadıkları vurgulanmaktadır (Golonka, Bowles, Frank, Richardson ve Freynik, 2012; Grgurović, Chapelle ve Shelley, 2013; Macaro, Handley ve Walter, 2012).

İngilizce Konuşma Pratiği Yapma değişkenine göre Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri Envanterinin bellek, telafi, üst biliş ve sosyal alt faktörlerinde anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür ($t(189)=3.294$, ($t(189)=2.023$, ($t(189)=2.513$, ($t(100.996)=3.283$, $p < 0.05$). İngilizce öz yeterlik ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir ($t(189)=4.167$). İngilizce Konuşma Pratiği Yapma değişkeni etki büyüklüğüne göre analiz yapıldığında en büyük etki büyüklüğü .094 ile İngilizce öz yeterlik ölçeğinin Konuşma alt boyutunda, en düşük etki büyüklüğünün ise .021 ile Dil Öğrenme Strateji Envanterinin telafi alt boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle konuşma becerisi öz yeterliği yüksek olan öğrenciler yabancı dil öğreniminde daha başarılı olduğu söylenebilir. Bu bulgu, öğrencilerin akademik öz yeterlikleri ile Lampung'daki Lise on iki sınıfında İngilizce dersi pratik yapmaya olan ilgileri arasında anlamlı bir korelasyon olduğunu bulan Anggraini'nin (2014) yaptığı çalışmayı desteklemektedir. Yine Kim ve Lorshbach (2005), İngilizcenin ikinci dil olarak kullanıldığı özel bir üniversitenin öğrencileri ile yaptığı çalışmada İngilizce konuşabilme yeteneği yüksek olan öğrencilerin yüksek düzeyde öz yeterlik düzeyine sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Yabancı Dil Öğrenme Stratejileri Envanteri puanları Yabancı Yayın İzleme değişkenine göre farklılaşmamaktadır ($p > .05$). Fakat İngilizce öz yeterlik Ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılık belirlenmiştir ($p < .05$). Öz yeterlik ile ilgili ortaya çıkan bulgular McConville ve Lane (2005) 'in video kliplerin etkili bir destek materyali olduğu ve öz yeterliği başarıyla arttırdığını gösteren çalışmasını desteklemektedir.

Araştırma bulgularına göre yabancı dilde öz yeterlik algıları ile öğrenme stratejileri arasında anlamlı ilişkiler vardır. Yabancı dil öğrenirken kullanılan stratejiler öğrenenlerin öz yeterlik algılarından etkilenmektedir. Öğrenmede strateji kullanmanın önemi dikkate alındığında bu niteliğin işe koşulmasında öz yeterlik algılarının artırılması önerilebilir. Her ne kadar bu çalışmada bazı bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenleri anlamlı biçimde farklılaştırdığı belirlenmişse de hesaplanan etki büyüklükleri bu bağımsız değişkenlerin güçlü bir etkiye sahip olmadığını ortaya koymuştur. Yabancı dil öğreniminde öz yeterlik algısı ve dil öğrenme stratejileri konusunda alanyazındaki araştırma sınırlılığından yola çıkılarak bu değişkenleri etkileyen başkaca değişkenlerin neler olduğu konusunda araştırmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca bu araştırmanın alanyazın bilgileri, yapılan çalışmaların birçoğunun öğrencilerle yapılmış olduğunu göstermektedir. Bu nedenle problem evreninin daha iyi açıklanabilmesi noktasında yabancı dil öğretmenleri ile benzer çalışmalar yapılabilirliği düşünülmektedir.

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Kaynakça

- Anggraini, D (2014). Correlation between Students' Academic Self-efficacy and Their Engagement in Speaking English Class at SMA Sugar Group Lampung Tengah. (Published thesis). Retrieved from [http://digilib.unila.ac.id/3694/14/CHAPTER %201.pdf](http://digilib.unila.ac.id/3694/14/CHAPTER%201.pdf)
- Allwright, D. & Bailey, M. (1991). Focus on the language classroom: An introduction to classroom research for language teachers. Cambridge: CUP.
- Balcı, Ö & Üğüten, S.D. (2018) The relationship between efl learners' language learning strategy use and achievement. *International Education Studies*, 11(2), 1-12.
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York, NY: Worth.
- Carson, J.G., & Longhini, A. (2002). Focusing on learning styles and strategies: a diary study in an immersion setting. *Language Learning*, 52 (2), 401-438.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2000). Research methods in education. 5th ed. London New York: Routledge Falmer.
- Cohen, A.D. 1998: Strategies in Learning and Using a Second Language. Essex, U.K.: Longman.
- Diseth, A. (2011). Self-efficacy, goal orientation and learning strategies as mediators between preceding and subsequent academic achievement. *Learning and Individual Differences*, 21(2), 191—195.
- El-Dib, M. A. B. (2004). Language learning strategies in Kuwait: Links to gender, language level, and culture in a hybrid context. *Foreign Language Annals*, 37(1), 85-95.
- Gahungu, O. N. (2007). *The relationships among strategy use, self-efficacy, and language ability in foreign language learners*. Unpublished Phd Thesis, Northern Arizona University, Department of Curriculum and Instruction.
- Gass, S. M., & Selinker, L. (2008). Second language acquisition: an introductory course (3rd ed). New York: Routledge.
- Golonka, E. M., Bowles, A. R., Frank, V. M., Richardson, D. L. & Freynik, S. (2012). Technologies for foreign language learning: A review of technology types and their effectiveness. *Computer Assisted Language Learning*, 27(1), 70-105. DOI:10.1080/09588221.2012.700315
- Grgurović, M., Chappelle, C. A. ve Shelley, M. C. (2013). A meta-analysis of effectiveness studies on computer technology-supported language learning. *ReCALL*, 25(2), 165-198. DOI:10.1017/S0958344013000013
- Hashemi, M. (2011). The impact of gender on language learning strategies of Iranian EFL learners. *International Journal of Academic Research*, 3(2), 280-285.
- Hutzler, Y., Zach, S., & Gafni, O. (2005). Physical education students' attitudes and self-efficacy towards the participation of children with special needs in regular classes. *European Journal of Special Needs Education*, 20, 309–327.
- Idrus, H., & Sivapalan, S. (2010). Perceived self-efficacy of ESL students with regard to their oral communication ability. In K. Abdullah, S. Selvadurai, E. A. Choy, & M. Maros (Eds.), Contemporary issues of education, development, and security (pp. 74–86).
- Kim, D.-H., Wang, C., Ahn, H. S., & Bong, M. (2015). English language learners' self-efficacy profiles and relationship with self-regulated learning strategies. *Learning and Individual Differences*, 38, 136–142.
- Kim, J. & Lorschbach, A. W. (2005). Writing self-efficacy in young children: Issues for the early grade environment. *Learning Environments Research*, 8, 157-175.
- Lee, C.K. (2010). An overview of language learning strategies. *ARECLS*, 7, 132-152
- Liu, M., & Jackson, J. (2008). An exploration of Chinese EFL learners' unwillingness to communicate and foreign language anxiety. *Modern Language Journal*, 92(1), 71-86.

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). Yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

- Macaro, E., Handley, Z. ve Walter, C. (2012). A systematic review of CALL in English as a second language: Focus on primary and secondary education. *Language Teaching*, 45(1), 1-43. doi: 10.1017/S0261444811000395
- Murray, B. (2010). Students' language learning strategy use and achievement in the Korean as a foreign language classroom. *Foreign Language Annals*, 43 (4), 624-634.
- Nisbet, D.L., Tindall, E.R., & Arroyo, A.A. (2005). Language learning strategies and English proficiency of Chinese university students. *Foreign Language Annals*, 38 (1), 100-107.
- O'Malley, J.M., & Chamot, A.U. (1990). *Learning Strategies in Second Language Acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, R.L. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. Boston: Heinle & Heinle Publishers
- Oxford, R. L. (2003). Language learning styles and strategies: An overview. *Learning Styles & Strategies*, Oxford, GALA, 1-25.
- Oxford, R. L., & Nyikos, M. (1989). Variables affecting choice of language learning strategies by university students. *Modern Language Journal*, 73, 291-300.
- Park, G.P. (1997). Language learning strategies and English proficiency in Korean university students. *Foreign Language Annals*, 30 (2), 211-221.
- Scarcella, R. & Oxford, R. (1992). *The Tapestry of Language Learning: The Individual in the Communicative Classroom*. Boston: Heinle & Heinle.
- Şevgin, H. ve Çetin, B. (2017). Eğitim araştırmalarında güç analizi ve bir uygulama. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 1462-1480.
- Todaka, Y. (2017). Self-efficacy of English listening skills in Japanese college learners: Quantitative and qualitative analyses. *European Journal of English Language Teaching*, 2, 93-119.
- Torres, G. (2013). Empowering the language learner: language learning strategy training and self-regulation in an EFL classroom. *Journal of International Education Research*, 9 (3), 267-276.
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2007). The differential antecedents of self-efficacy beliefs of novice and experienced teachers. *Teaching and Teacher Education*, 23, 944-956.
- Tseng, W.T., Dörnyei, Z. & Schmitt, N. (2006). A new approach to assessing strategic learning: the case of self-regulation in vocabulary acquisition. *Applied Linguistics*, 27(1), 78-102.
- Wharton, G. (2000). Language learning strategy use of bilingual foreign language learners in Singapore. *Language Learning*, 50 (2), 203-243.
- Wang, C., & Pape, S. J. (2008). A Probe Into Three Chinese Boys' Self-Efficacy Beliefs Learning English as a Second Language. *Journal of Research in Childhood Education*, 21(4), 364-377.
- Yusuf, M. (2011). The impact of self-efficacy, achievement motivation, and selfregulated learning strategies on students' academic achievement. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 2623-2626.

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

Extended abstract in English

Introduction

In the literature, it has been mentioned that there are many variables that affect academic achievement in foreign language teaching. These variables are considered in two categories as internal and external variables. While external factors are related to language and society, internal factors are related to the students themselves (ability, motivation, attitude, gender, learning style, language self-efficacy, strategy use, autonomy etc.) (Carson & Longhini, 2002; Gass & Selinker 2008; Murray, 2010; Nisbet, Tindall & Arroyo, 2005; Park, 1997; Wharton, 2000).

Although it is claimed that language learning takes place under the influence of these internal and external factors, it is unlikely that a scientific study will address all these variables. Mostly, this is not necessary either. In many educational situations, one or more of these variables may affect the learning process. Therefore, this research focused on two of the factors mentioned above (Strategy use and self-efficacy). The lack of research in the literature was effective in constructing the study according to these two dependent variables.

Oxford (2003) classifies language learning strategies as cognitive, metacognitive, memory, compensatory, affective and social strategies and treats them as an important process in learning. The broad scope of the use of strategies in language learning makes these strategies an important component of the learning-teaching process. Although there are many situations to be explained in this process, this research has focused on the question of how the use of strategy in language learning affects learners' self-efficacy perceptions.

Self-efficacy perception is a variable that has been frequently investigated in recent years. In some studies (Kim, Wang, Bong and Ahn, 2015; Todaka, 2017), this concept, which involves the beliefs of the individual in self-perception and learning ability or the ability to perform tasks at determined levels (Bandura, 1997), has been found to be positively related to academic achievement in foreign language learning. In this study, unlike the studies in the literature, it was focused on different independent variables such as training in different programs on foreign languages, using mobile applications and watching foreign publications for language learning purposes. In addition to the use of an advanced analysis technique such as regression analysis, it was tried not to be satisfied with the determination of whether the dependent variables differ in terms of independent variables, but to interpret the significant differences determined by the effect size better.

As a result of this information, the general purpose of this study is to investigate the relationship between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. For this general purpose, the following questions were sought;

- Do the foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions of the study, which are the dependent variables of the research, differ significantly according to gender, the program being studied, the situation of using mobile applications for foreign language, the possibility of practicing and the frequency of broadcast monitoring?

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). Yabancı dil öğrenim stratejileri ile öz yeterlik algıları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

- What is the relationship between foreign language learning strategies and foreign language self-efficacy perceptions?
- To what extent does the use of strategies affect English self-efficacy perceptions?

Method

This research was conducted according to relational survey model. According to the common definition, In the survey models, the investigated variable is tried to be defined as it is (Karasar, 2009: 76) . In relational survey studies, the status of the change between multiple variables is tried to be determined (Cohen, Manion ve Morrison, 2000).

The study population consists of university students studying at foreign language education program in Turkey. The sample is university students studying at relevant departments and randomly selected from the population of Kırıkkale, Bayburt and Gazi University. In this context, data were obtained by applying data collection tools to 191 people.

Two data collection tools were used in the study. The English Self-Efficacy Scale was developed by Wang Wang et al. (2013) and the Strategy for Language Learning was developed by Oxford (1990).

In the analysis of the data, the homogeneity of the distribution was first investigated. Independent groups T test and One Way ANOVA were used in cases where the variance was homogeneous and Mann Whitney U and Kruskal Wallis H test were used in cases where the variance was not homogeneous. When comparing dependent variables in terms of independent variables, effect sizes were calculated in cases where there was a significant difference of opinion. In addition, the relationship between the two dependent variables and their sub-dimensions was investigated and Pearson Correlation coefficients were calculated for this purpose. Finally, regression analysis was performed to better interpret the relationship between scale dependent variables.

Findings, discussion and result

The findings of the research show that there are significant relationships between self-efficacy perceptions and learning strategies in a foreign language. Strategies used in learning a foreign language are influenced by learners' self-efficacy perceptions.

When the first variable of the study is examined, it is seen that there was a significant difference of opinion in favor of female participants in the Memory, Cognitive and Affective sub-factors of the Foreign Language Learning Strategies Inventory.

When the second variable of the study is examined, it is seen that the Foreign Language Learning Strategies used by the participants do not differ in general, but differ only in the affective sub-dimension according to the departments in which the participants study. It can be said that the students of the Department of English Language Teaching used more affective strategies than the students of the Department of English Language and Literature. In this sense, it is known that social and emotional strategies are used to provide social interaction in the learning process when necessary.

Tuncer, M., Uluğ, H. (2019). The analysis of the relationships between foreign language learning strategies and self-efficacy perceptions. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 447-463.

It is seen that the general scores of English Self-Efficacy differ according to the departments where the participants are studying. It was found that English Language Teaching students had higher English Self-Efficacy scores than English Language and Literature students. While it is seen that the listening and reading sub-dimensions of English Self-Efficacy skills differ according to the departments in which the participants study, there is no significant difference in the speaking and writing dimensions. It was found that the students of the Department of English Language Teaching had higher listening and reading skill scores than the students of the Department of English Language and Literature.

When the third variable of the research, whether having an English application available on the phone or not, is examined, it was not found to be statistically significant between the groups.

When the fourth variable of the research is examined, there is a significant difference in the Memory, Compensatory, Metacognition and Social sub-factors of the Foreign Language Learning Strategies Inventory according to the English-Speaking Practice variable. Significant differences were determined in all sub-dimensions of the English Self-Efficacy Scale. When the English-Speaking Practice variable is analyzed according to the effect size, the highest effect size was found to be .094 in the Speech sub-dimension of the English Self-Efficacy scale, and the lowest effect size was in the Compensation sub-dimension of the Language Learning Strategy Inventory with .021. In other words, students with high self-efficacy in speaking skills can be said to be more successful in foreign language learning.

According to the last variable of the study, Watching Foreign Publications, Foreign Language Learning Strategies Inventory scores are not differentiated. However, there was a significant difference in all sub-dimensions of the English Self-Efficacy Scale.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi¹

Determination of social studies teachers' views on concept teaching

Tuğba Soylu² ve Hatice Memişoğlu³

Gönderilme tarihi/Received date: 19 / 10 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 05 / 12 / 2019

Öz

Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomonoloji) deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde görev yapmakta olan 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde, betimsel analiz tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin kavram öğretimini Sosyal Bilgiler dersi açısından önemli gördükleri, öğretimde en çok tercih ettikleri kavram öğretim tekniklerinin, kavram haritası ve zihin haritası olduğu tespit edilmiştir. Soyut, tarihi kavramların öğreniminde güçlük çektikleri ve bu kavramların daha zor öğrenildiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu kavramlarda güçlük yaşanmasının sebebinin, öğrencilerin somut işlemler döneminde olmaları, kavramların öğrenci seviyesine uygun olmaması, ön bilgi eksikliği ve kavramların çoğunun günlük hayatla ilişkilendirilemediği görüşünde oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Sosyal bilgiler, Kavram, Kavram öğretimi, Öğretmen

Abstract

This research is intended to examine the views of social studies teachers on concept teaching. It is designed with a case science pattern from qualitative research patterns. The working group of the study was composed of 50 Social Studies teachers working in Ankara. The data was collected through a semi-structured interview form. In the analysis of the data, the descriptive analysis technique is utilized. The concept map and the mind map are the most important concepts in teaching. It has been concluded that they have difficulty in learning abstract and historical concepts and that they think that these concepts are more difficult to learn. It has been determined that the reason for the difficulty in these concepts is that the students are in the period of concrete processes, the concepts are not suitable for the student level, the lack of prior knowledge and the majority of the concepts cannot be associated with daily life.

Keywords: Social studies, Concept, Concept teaching, Teacher

1. Giriş

Eğitimde oluşturmacı yaklaşımın önem kazanmasıyla beraber, öğretimde izlenen yöntemlerde de değişimler ve gelişmeler meydana gelmiştir. Özellikle, anlamlı ve sürekli öğrenmede kavram öğretimi önemli hale gelmiştir. Kavramlar, bireylerin belleğinde anlamlanan, farklı obje ve olguların başkalaşan ortak niteliklerini gösteren bilgi kalıplarıdır (Yel, 2012; Ülgen, 2001).

¹Bu makale, Tuğba Soylu'nun Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Doç. Dr. Hatice Memişoğlu'nun danışmanlığında yapılan yüksek lisans tezinin bir bölümünden üretilmiştir.

²Eğitim Uzmanı, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tuba06soylu@gmail.com

³Doç. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi, memisoglu_h@ibu.edu.tr

Kavramlar, bilgiyi tasarlama sürecinde ve fikirleri ifade aracı olarak kullanılan soyut yapılar. Özellikle coğrafya, antropoloji, sosyoloji, iktisat, siyaset bilimi, tarih vs. disiplinlerine ait ana kavramların bilgisi olmazsa, yaşanan dünyayı anlamlandırmada güçlükler yaşanabilir (Candan, 2004:78). Öğretimde, kavramların birçok açıdan faydası bulunmaktadır: Üst seviye akademik başarı, öğrenme ve hatırlamayı kolaylaştırma, öğretimi kişiselleştirme, gerçek ve yanlış algılamayı ayırttırmaya yardımcı olma, sorun çözebilmeye ve analitik biçimde akıl yürütme vb. sayılabilir (Doğanay, 2005: 273).

Dünyada ve ülkemizde önemli bir disiplin alanı olan Sosyal Bilgilerin öğretiminde, kavramlar önemli bir yere sahiptir. Sosyal Bilgiler, pek çok farklı disiplini bünyesinde içeren bir disiplin alanıdır. Kavram çeşitliliği bakımından oldukça zengin içeriğe sahip olan Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde, çeşitli kavram öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekmektedir. Bu durum kavram öğretiminin değerini artırmaktadır.

2. Literatür

İçinde benzer özellikleri bulunan bir grup varlığı veya olayları niteleyen ya da gösteren bir kelime, bir kavramı anlatmaktadır (Koç, Yavuzer, Demir ve Çalışkan, 2006). Kavram, benzeşen niteliklere ait nesne, fikir ve eylem gruplarına addedilen ad olarak adlandırılmaktadır (Köksal, 2006: 474). Merrill (1983) 'e göre, kavram "ortak niteliklere ve aynı adlandırmaya sahip simge, fenomen ile varlıklar grubudur" (akt. Coşkun,1999,17). Coşkun (1999) ise, kavramı "dağınık biçimdeki varlıkların, olay ve durumların belirli niteliklerine göre bir araya getirilmesi yani kategorize edilmesi" şeklinde tanımlamaktadır.

Kavramlar, evreni anlama ve anlam yüklemeye önemli bir işleve sahiptir. Olay ve düşünceleri ortak niteliklere göre sınıflama yetisi olmasaydı; her varlık, olay ya da düşünce tümüyle ayrı bir biçimde öğrenilmek durumunda kalacak ve bu halde belleğimizin alanı yeterli olmayacaktı. Bu nedenle; kavramlar varlıkları, olayları veya düşünceleri kategorize etmemize, bununla birlikte etrafımızı saran çeşitliliklerle başa çıkmamıza yardımcı olurlar (Çeliköz, 1998).

- Kavramların bireylere sağladığı faydalar şu şekildedir:
- Kavramlar yoluyla insan kavrayışı, çevrenin karmaşıklığını basit hale getirir. Kavramlar bireyi detaylardan kurtarırlar.
- Kavramlar kişiler arası iletişimde, kişilerin anlaşmalarını sağlamada önemli bir göreve sahiptirler. Hatalı anlamalar kavramları farklı bir şekilde anlamamızdan kaynaklanmaktadır.
- Kavramların birbirleriyle ilişkilerinden ilke ve kurallar meydana gelir. İlkelerin doğruluğu doğru hükümlerde bulunmamıza ve sorunlarımızı çözmemize katkı sağlar (Fidan, 1996:192).

Martorella (1986: 113), kavramların ana görevlerinin dışında, üç şekilde daha katkı sağladığını belirtmiştir. Bunlar:

- Öğrenme hayatımızı kolay hale getirirler.
- İletişim için yararlıdırlar.
- Hayal ile gerçeği ayırt etmemize destek olurlar (Akt: Yılmaz, 2008:24).

Öğretimin ilk ve en önemli adımlarından bir tanesi kavram öğretimidir (Dönmez, Alaz ve Aydoğan, 2008). Öğretim programlarında ve akademik araştırmalarda kavram öğretiminin gerekliliği ve öğrencilerdeki ön öğrenmelerde kavram hatalarına dikkat edilmesi her ne kadar be-

lirtirse de, uygulayıcı durumundaki öğretmenlerin, bu hususta farkındalık sahibi olmaları gerekmektedir. Öğretmenin kavram öğrenme sürecini ve hangi koşullarda doğduğunu anlayarak, bir teknik ya da uygulamaya bağlı kalmaksızın kişisel niteliğe göre koşulları gözeterek, öğretimi düzenlemesi ve uygulaması istenir (Çaycı, 2007: 18).

Kavramların doğru öğrenilmesinde rol sahibi öğretmendir. Bu nedenle, öğretmenin kavram öğretimi için gerekli olan unsurlara dikkat etmesi gerekmektedir. Öğretmen dersten önce öğreteceği kavramları çok iyi irdelemeli, kavram analizi esnasında hangi kavramları kazandırılacağına, ne gibi örnekler kullanılacağına, kavramı kazandırmak için ne gibi eğitimsel faaliyetlerde bulunacağına karar vermesi ve tasarlaması önemlidir (Gençmehmetoğlu, 2009:369).

Kişi dünyaya geldiği andan itibaren, etkileşimde bulunduğu çevreye göre kavramları öğrenmeye başlamaktadır. Kişiler ilk başlarda, biraz daha yalın yapılar içinde bulunan ve bire bir kendisiyle ilgili kavramları öğrenmektedirler. Bireylerin yaşlarının ilerlemesi ile beraber öğrendikleri kavramlar daha karmaşık bir hal almaktadır. Bireyler sadece kendileri ile ilgili olmayan, daha geniş alanı ilgilendiren merakları ve yaşamın gerekleri doğrultusunda genişleyen bir kavram öğrenme süreci içinde yer almaktadır. Kavram öğrenme süreci bireyin eğitim yaşamının başlamasıyla daha düzenli bir hal almaktadır (Senemoğlu, 2004: 516-520).

Kavram öğretimiyle ilgili olarak yapılan çok sayıda araştırmada (Akamca, 2003; Durmaz, 2007; Yılmaz, 2008; Kılıç, 2008; Balım, İnel ve Evrekli, 2008; Yılmaz, Akandere ve Korkmaz, 2010; Kırkkılıç, Maden, Şahin ve Girgin, 2011; Duran, Balliel ve Bilgili, 2011; Erdağ, 2011; Yılmaz ve Çolak, 2012; Tokcan ve Alkan, 2013) eğitimde kavram öğretiminin ve kavram öğretim tekniklerinin kullanılmasının akademik başarı düzeyini artırdığı, zihinsel esnekliğe olumlu etki ettiği, pozitif yönde bir değişime neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Kavram öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, daha çok kavram yanlışlarına ve kavram öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklere değinen deneysel ve nicel araştırmalar olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerini alan araştırmaların yok denecek kadar az olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgilerin kavram varlığı açısından zengin olması nedeniyle bu dersin rehberi konumundaki Sosyal Bilgiler öğretmenlerine kavram öğretiminde büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin kavram öğretimini doğru ve eksiksiz bir biçimde gerçekleştirmesi eğitimsel hedeflerin de gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bu nedenle, bu araştırma öğretmenlerin kavram öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir.

Tüm bunlardan hareketle araştırmanın problemi, “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri aşağıda sunulmuştur:

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler öğretimi açısından önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanılan kavram öğretimi tekniklerine ve kullanım nedenlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kullanılan uygulamalara (izledikleri aşamalara, uygulama şekli ve sırasına) ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin en çok güçlük yaşanan ünite/konu/kavramlara ilişkin görüşleri nelerdir?

- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram yanılığısı ile karşılaştıkları kavramlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kavram öğrenimi sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri nelerdir?
- Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerilerine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Yöntem

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgu bilim (fenomenoloji) desenden yararlanılmıştır. Fenomenoloji, kişilerin yaşantıları sonucu olayın ana kısmını ve manasını değerlendirmeye uğraşır. Fenomenolojik desen, beşeri ilimlerde nesnenin özünü anlamak amacıyla içeriğine ulaştırmayı hedefleyen anlam bilimlerinden hareket eder. Bir başka ifadeyle görüp, aydınlatarak, anlam tespit ederek ve anlam ayırımında bulunarak yol kat eder. Bununla beraber karşılaştırır, ayırır, ayırır, bağlar ilişkiye sokar, parçalar öğelerine böler (Husserl, 2003: s. 83).

Olgu bilim (fenomenoloji) desenini kullanan çalışmaların amacı, insanların belli bir olgu (fenomen) ya da gerçeğin belirli bir yönünü tecrübe etme, yorumlama, anlama ya da kavramsallaştırmada kullandıkları farklı yolları tanımlamaktır. Bu yolla belirli bir olgu üzerinde anlayışlar ortaya çıkarılır ve bu anlayışlar kavramsal kategorilere göre sınıflandırılır (Çepni, 2010, s. 104).

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin deneyimlerini ortaya çıkarmak, yaşanmış deneyimleri sonucunda kavramları nasıl anlamlandırıldığını ortaya koymak için araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Desenin dayandığı temel varsayımlar da bu anlamın keşfedilmesine olanak sağlamaktadır. Ayrıca olgu bilim deseni, katılımcıların oluşturdukları anlam içindeki bilinç özelliklerinin yorumlanmasını sağlamıştır. Böylece araştırmacılar, farklı katılımcılardan elde edilen, ancak ortak olduğunu gördükleri yaşantı örüntüleri aracılığıyla diğer bireylerin de kavram öğretimine ilişkin mümkün olabilecek en yakın açıklamaları oluşturabilmektedirler.

3.1. Araştırma grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 Eğitim-Öğretim yılında Ankara ilinde, 24 devlet okulunda görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırma dâhilinde Ankara'da görev yapan 50 Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılmıştır. Çalışma grubunun seçiminde uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 1' de görüldüğü üzere, 24 kadın, 26 erkek olmak üzere toplam 50 Sosyal Bilgiler öğretmeni araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların yarıdan fazlası kademe olarak 11 yıl ve üzerinde bir kıdeme sahip olup tecrübeli olarak ifade edilebilir. Mezun olan üniversiteler farklı bölgelerden olması araştırmanın verileri için çeşitlilik oluşturmuştur. Mezun olunan bölüm bakımından ise katılımcıların tamamına yakınının Sosyal Bilgiler öğretmenliğinden mezun olduğu, 13 katılımcının ise Tarih öğretmenliğinden mezun olduğu tespit edilmiştir. Kavram öğretimine yönelik hizmet içi eğitim alma durumu ise 13 öğretmen 1 kez, 3 öğretmen 2 kez hizmet içi eğitim görmüştür, diğer katılımcılar konu ile ilgili olarak hizmet içi eğitim almamıştır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin demografik özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Kadın	24	48,0
	Erkek	26	52,0
	Toplam	50	100
Kıdem	0-5	6	12,0
	6-10	12	24,0
	11-15	24	48,0
	16-20	8	16,0
	Toplam	50	100
Mezun olunan üniversite	Gazi Ü.	10	20,0
	Ankara Ü.	6	12,0
	Abant İzzet Baysal Ü.	3	6,0
	Marmara Ü.	3	6,0
	Karadeniz Teknik Ü.	3	6,0
	Anadolu Ü.	3	6,0
	On Dokuz Mayıs Ü.	2	4,0
	Çanakkale On Sekiz Mart Ü.	2	4,0
	Süleyman Demirel Ü.	2	4,0
	Erciyes Ü.	2	4,0
	Atatürk Ü.	2	4,0
	Ege Ü.	2	4,0
	Pamukkale Ü.	2	4,0
	Amasya Ü.	2	4,0
	İstanbul Ü.	1	2,0
	Kırıkkale Ü.	1	2,0
	Sakarya Ü.	1	2,0
	Ahi Evran Ü.	1	2,0
	Celal Bayar Ü.	1	2,0
	Cumhuriyet Ü.	1	2,0
Toplam	50	100	
Mezun olunan bölüm	Sosyal Bilgiler Öğrt.	37	74,0
	Tarih Öğretmenliği	13	26,0
	Toplam	50	100
İlgili hizmet içi eğitim alma durumu	Hiç	34	68,0
	Bir Kez	13	26,0
	İki Kez	3	6,0
	Toplam	50	100

3.2. Veri toplama aracı

Veriler nitel veri toplama şekillerinden biri olan dokümanlar kapsamında yer alan görüşme formları yardımıyla elde edilmiştir. Öğretmen görüşme formunun ilk bölümünde kişisel bilgiler yer alırken ikinci kısmında 10 adet açık uçlu soru yer almaktadır.

Görüşme formu araştırmaya katılan bireylerin konu hakkındaki görüşlerini üzerinde düşünerek ve gözden geçirerek ifade etmesine olanak sağlayabilmektir. Bernard' ve Ryan (2010: 34)' a göre açık uçlu sorular, çalışılan olgu, konu, kavramlar hakkında insanların kendi fikirlerini yansıtmalarına ve kendi kelimeleriyle cevap vermelerine imkân tanımaktadır.

Bu nedenle, araştırmada verilerinin tamamı, araştırmacı tarafından geliştirilen ve açık uçlu sorulardan oluşan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” ile ulaşılmıştır. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı düşündüğü soruların yer aldığı görüşme protokolünü düzenlemiştir

3.3. Veri analizi

Araştırma sonucunda toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır, sonrasında ise veriler nicel bir şekilde dönüştürülerek sayısallaştırılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden oluşturulmuş temalara uygun biçimde özetlenir ve değerlendirilir. Bu türde araştırmacıya görüştüğü veya gözlemlediği kişilerin fikirlerini çarpıcı bir şekilde ortaya koymak amacıyla doğrudan alıntılara yer verir. Betimsel analizde ana hedef, toplanmış bulguların okuyucuya özet ve yorumlanmış halini sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224).

Toplanan veriler araştırmacı tarafından yazılı bir şekilde getirilmiş ve çözümlenmiştir. Betimsel analizin nihayetinde oluşturulan kategoriler yüzde (%) ve frekans (f) değerlerine dönüştürülüp tablolar şeklinde gösterilmiştir. Kimi sorular analiz edilirken katılımcıların soruları bir görüşten daha fazla yanıt vermiş olması sebebiyle, çalışma grubunda ve kategorilerde yer alan sıklık (f) sayıları değişiklik göstermektedir. Katılımcıların alıntıları gösterilirken kodlama yapılmış Sosyal Bilgiler öğretmenleri “Ö.” şeklinde kodlanmıştır.

4. Bulgular

4.1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavramın tanımına yönelik görüşleri Tablo 2’ de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımına ilişkin görüşleri

Kavramın tanımı	f	%
Olguların zihinde imgesi	17	28,8
Nesnelerin ortak adı	14	23,7
Nesnelerin genel tasarımı	8	13,5
Olguları kapsayan kelimeler	8	13,5
Anahtar kelime	7	11,8
Aynı kategoriden örnekler	5	8,4
Toplam	59	100

Tablo 2’ de yer alan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; öğretmenlerden 17’ si kavramı olguların zihindeki imgesi şeklinde tanımlarken, 14’ ü nesnelerin ortak adı, 8’ i nesnelerin genel tasarımı, 8’ si olguları kapsayan kelime, 7’ si anahtar kelime, 5’ i aynı kategoriden örnekler olarak ifade etmiştir.

Kavramı “Nesnelerin zihinde imgesi” olarak ifade eden 17 öğretmen görüşünden bazıları şunlardır: “Kavram nesnelerin insan beynindeki yansıma biçimi, olguların zihinde yer alan imgesi ve varlıkların anahtar kelimesidir. Kavram öğretimi hem Sosyal Bilgiler dersi hem diğer dersler açısından önemli bir yere sahiptir. Kavram öğretimi öğrenmeyi kalıcı hale getirir.” (Ö.5)

“Kavram bir objeye ya da cisme, nesneye yüklediğimiz isimlerdir. Bu isimler genel isimlerdir. Ortak nitelikleri kapsar ve bu yapılar zihnimize var olan simgelerdir.” (Ö.8)

4.2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavramların ve kavram öğretiminin, Sosyal Bilgiler öğretimindeki önemine yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılarak (Tablo 3) yorumlanmıştır.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin sosyal bilgiler açısından önemine ilişkin görüşleri

Kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler eğitimindeki yeri ve önemi	f	%
Etkili öğrenme süreci sağlama	11	22,0
Öğrenmeyi kalıcı hale getirme	9	18,0
Soyut ifadeleri somutlaştırma	8	16,0
Öğrenmenin ilk basamağı olma	5	10,0
Sosyal Bilgilerin kavram açısından zengin olması	5	10,0
Konuyu basit ve anlaşılır kılma	5	10,0
Öğretimi kişisel süreçlerle destekleme	3	6,0
İletişimi kolaylaştırma	2	4,0
Akıl yürütmeye yardımcı olma	2	4,0
Toplam	50	100

Tablo 3’ e göre, kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler eğitimindeki yeri için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden 11’ i kavram öğretiminin etkili bir öğrenme süreci sağladığını, 9’ u öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini, 8’ i soyut ifadeleri somutlaştırdığını, 5’ i öğrenmenin ilk basamağı olduğunu, 5’ i Sosyal Bilgiler dersinin kavram açısından zengin olduğunu, 5’ i konuyu basit ve anlaşılır kıldığını, 3’ ü öğretimi kişisel süreçlerle desteklediğini, 2’ si iletişimi kolaylaştırdığını, 2’ si akıl yürütmeye yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

“*Sosyal Bilgiler pek çok çalışma alanının bir araya olduğu bir derstir. Tarih, coğrafya, vatandaşlık gibi disiplinlerinin kavramları bakımından kavram zenginliği vardır. Kavram öğretimi doğru şekilde gerçekleştirilirse öğretim sürecini verimli hale gelir. Kullanılan araç ve materyaller doğru seçilirse etkili ve kalıcı öğrenmeler meydana gelir.*” (Ö.2)

“*Doğru kavram öğretimi teknikleriyle Sosyal Bilgiler dersinde yer alan soyut kavramların somutlaştırılmasını sağlıyorum.*” (Ö.16)

“*Tarih ve vatandaşlıkla ilgili kavramların öğretiminde kullandığım teknikler sayesinde öğretimi somutlaştırıp kalıcı olmasını sağlıyorum.*” (Ö.37)

4.3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanılan kavram öğretimi teknikleri ve kullanma nedenlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılarak, yorumlanmıştır.

4.3.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanılan kavram öğretimi tekniklerine yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullanılan kavram öğretimi tekniklerine yönelik görüşleri Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yararlandıkları kavram öğretimi tekniklerine ilişkin görüşler

Kavram öğretim teknikleri	f	%
Kavram Haritası	35	18,1
Zihin Haritası	31	16,0
Balık Kılıcı	27	13,9
Bulmaca	26	13,4
Kavram Karikatürü	23	11,9
Örümcek Harita	17	8,8
Yapılandırılmış Grid	15	7,7
Anlam Çözümleme Tablosu	9	4,6
Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	5	2,5
Kelime İlişkilendirme Testi	5	2,5
Toplam	193	100

Tablo 4' e bakıldığında; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre, kavram öğretimi materyallerinden en çok kavram haritasını (35), zihin haritasını (31) kullandığı belirlenmiştir. Balık kılıcını kullanan 27, bulmaca kullanan 26, kavram karikatürü kullanan 23, örümcek harita kullanan 17, yapılandırılmış grid kullanan 15, anlam çözümleme tablosu kullanan 9, tanılayıcı dallanmış ağaç kullanan 5, kelime ilişkilendirme testini kullanan 5 öğretmen olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden bazıları şunlardır:

“Öğretimde en çok kullandığım tekniklerden biri kavram haritası tekniğidir, kavram haritası dersi içeriği gereğince kavramların birbiri ile bağlantısını gösterip somutlaştırma ve kalıcılığı sağlayabilmek adına etkili bir tekniktir. Doğru kullanımla az şeyle çok şey anlatmamızı sağlayabilir.” (Ö.3) *“Zihin haritası öğrencilere özgürlükçü bir alan tanıyor ve yaratıcı düşüncelerini destekliyor. Görsel hafızalarını da güçlendirdiği kullanımına önem veriyorum.”* (Ö.26) *“Balık kılıcı tekniğinden Sosyal Bilgiler dersinde faydalanmamın en büyük sebeplerin başında özellikle tarihi konu ve kavramlarda neden sonuç ilişkisini rahat görebilmemizi sağlıyor, hafıza ve hayal gücünü geliştiriyor.”* (Ö.29)

4.3.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim tekniklerinin kullanma nedenlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim tekniklerinin kullanma nedenlerine ilişkin görüşleri Tablo 5' de gösterilmiştir.

Tablo 5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim tekniklerini kullanma nedenlerine ilişkin görüşleri

Nedenler	f	%
Ön bilgilerin kontrolü	42	21,9
Tekrar	36	18,8
Özetleme	33	17,2
Konunun anlaşılıp anlaşılmadığını kavramak	28	14,6
Zamandan tasarruf	27	14,1
Eğlenceli hale getirmek	25	13,0
Toplam	191	100

Tablo 5' de görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri kavram öğretim tekniklerini kullanma nedenleri arasında ön bilgilerin kontrolü (42), tekrar (36), özetleme (33), konunun anlaşılıp

anlaşamadığını anlamak (28), zamandan tasarruf etmek (27), dersi eğlenceli hale getirmek olarak belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri şu şekildedir: “Kavram öğretiminde kullandığım tekniklerin amacı konuyu anlaşılıp anlaşılmadığı noktasında oluyor ve bir nevi ölçme amaçlı kullanıyorum. Ders ve ünite sonlarında gerçekleştiriyorum.” (Ö.12) “Ben kavram öğretimiyle ilgili uygulamaları genellikle dersin başında kullanıyorum. Hem öğrenciye özet öz bilgiyi vererek zamandan tasarruf ediyorum. Hem de en başta eğlendirici aktiviteler kullanarak derse olumlu tutum kazanmalarını sağlıyorum.” (Ö.23) “Kavram öğretimi tekniklerini daha çok ders sırasında soru cevap şeklinde faydalaniyorum. Hem böylece öğrencilerde yer alan yanlışları fark ediyorum hem de aktif bir süreç oluyor. Genellikler dersin her anında kullanılabiliriz.” (Ö.25)

4.4. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kullanılan uygulamalara (izledikleri aşamalara, uygulama şekli ve sırasına) ilişkin görüşlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılarak yorumlanmıştır.

4.4.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kullanılan uygulamalara (izledikleri aşamalara, uygulama şekli ve sırasına) yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kullanılan uygulamalara (izledikleri aşamalara, uygulama şekli ve sırasına) ilişkin görüşleri Tablo 6’ da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde kullandıkları uygulamalara ilişkin görüşleri

Kavram öğretimi aşamaları	f	%
Ön öğrenmelerin kontrolü	35	13,5
Tanımlama yapma	32	12,4
Açıklama yapma	31	12,0
Kavram öğretimi materyallerinden yararlanma	29	11,2
Günlük hayatla ilişkilendirme ve örnek verme	25	9,6
Öğrencilerin tanımlaması ve örnek vermesi	23	8,9
İpucu	20	7,7
Dikkat çekme	18	6,9
Tümevarım	15	5,8
Tekrar	14	5,4
Ölçme ve değerlendirme	14	5,4
Aşamaları bilmiyorum	2	0,7
Toplam	258	100

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin kavram öğretiminde kullandıkları ilgili aşamalardan en çok ön öğrenmelerin kontrolü (35), tanımlama yapma (32), açıklama yapma (31), kavram öğretimi materyallerinden yararlanma (29), günlük hayatla ilişkilendirme ve örnek verme (25), basamakları gelmektedir. Bunları öğrencilerin tanımlama yapması ve örnek vermesi (23), ipucu verme (20) dikkat çekme (18), tümevarım (15), tekrar (14), ölçme ve değerlendirme (14) gelmektedir. 2 öğretmen aşamalarla ilgili bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Kavram öğretiminde benim için en önemli basamak ilgili kavrama ait öğrencinin neyi bilip bilmediğinin tespiti aksi halde öğrenci sürece kayıpla başlıyor.” (Ö.9) “Sosyal Bilgilerde kavram öğretimine adım atar-

Soylu, T., Memişoğlu, H. (2019). Determination of social studies teachers' views on concept teaching. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 464-484.

ken bireyin sahip olduğu kavram yanlışlarını ve doğru bilgiye sahip olup olmadığını kontrol ediyorum. Çünkü yanlışlığı düzeltmeden doğru bilgiyi elde edemez.” (Ö.15) “Kavramın sadece anlamını bilmek bilgiyi eksik kılıyor. O kavramla ilgili açıklama yapmak ayrıntılara değinmek öğrenmeleri kolaylaştırıyor.” (Ö.24)

4.4.2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları kavram öğretim sırasına ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim sırasına ilişkin görüşleri Tablo 7’ de gösterilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretim sırasına ilişkin görüşleri

Kavram öğretim sırası	f	%
Ders başında	43	22,5
Ders esnasında	40	20,9
Ders sonunda	37	19,3
Ders başı/esnası/sonu	36	18,8
Ünite sonunda	35	18,3
Toplam	191	100

Tablo 7’ ye bakıldığında, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini değerlendirme uygulamaları ders başında, ders esnasında, ders sonunda, ders başı, esnası, sonunda ve ünite sonunda olmak üzere beş şekilde yapılmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri kavram öğretimi değerlendirme uygulamalarına ders başında (43), ders esnasında (40), ders sonunda (37), ders başı/esnası/sonunda (36), ünite sonunda (35) şeklinde gerçekleştirdiklerini belirtmiştir.

4.5. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük çekilen ünite/konu/kavramlara yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolandırılmış ve yorumlanmıştır.

4.5.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük çekilen ünitelere yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük çekilen ünitelere yönelik görüşleri Tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde güçlük yaşanan ünitelere ilişkin görüşleri

Üniteler	f	%
Türk Tarihinde Yolculuk	25	16,6
İpek Yolunda Türkler	25	16,6
Ülkemizde Nüfus	14	9,3
Atatürkçülük	14	9,3
Ya İstiklal Ya Ölüm	13	8,6
Demokrasinin Tarihçesi	13	8,6
Yaşayan Demokrasi	13	8,6
Yeryüzünde Yaşam	12	8,0
Milli Uyanış Yurdumuzun İşgaline Tepkiler	12	8,0
Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar	9	6,0
Toplam	150	100

Tablo 8’ de görüldüğü üzere, araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok zorlandığı ünite, konu ve kavramları görmekteyiz. En çok zorluk yaşanan

ünite, konu ve kavramların tarih ve vatandaşlık disiplinlerine ait olduğu görülmektedir. Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin kavramlar açısından en çok zorlandıkları üniteler Türk tarihinde yolculuk (25), İpek yolunda Türkler (25), Ülkemizde nüfus (14), Atatürkçülük (14), Ya istiklal ya ölüm (13), Demokrasinin tarihçesi (13), Yaşayan demokrasi (13), Yeryüzünde yaşam, Milli uyanış yurdumuzun işgaline tepkiler (12), Çağdaş Türkiye yolunda adımlar (9) olarak belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “*Türk tarihinde yolculuk ünitesi öğrencilerin en çok yanıyla karşılaştıkları ünitelerin başında geliyor. Ön bilgilerin eksik olması, gerçek yaşantılarla bağ kurulmaması gibi sebeplerden dolayı zorluk yaşandığını görüyorum.*” (Ö.14) “*İpek yolunda Türkler ünitesindeki kavramlarda öğrencilerin zorlandığını görüyorum. Kavramları somut hale getirmek için materyal kullanıyorum ancak bu bazen bu da yeterli olmuyor. Geçmiş anlamakta zorlanabiliyorlar.*” (Ö.4) “*Öğrenciler coğrafi kavramların bazılarında güçlük çekiyorlar bu ünitelerin başında da ülkemizde nüfus ünitesi gelmektedir. Coğrafya konularını genelde çok sevmekte ve önemsemekteler fakat bazı benzer ve soyut kavramlarda sıkıntılar söz konusu.*” (Ö.40)

4.5.2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde güçlük yaşanan konulara yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan konulara yönelik görüşleri Tablo 9’ da gösterilmiştir.

Tablo 9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde güçlük yaşanan konulara ilişkin görüşleri

Konular	f	%	Konular	f	%
Anadolu’da İlk Türk Beylikleri	10	7,0	İnkılaplar	3	2,1
Atatürk İlkeleri	9	6,3	Mondros Ateşkes Antlaşması	2	1,4
Tarihi Çağlar Anadolu’da İlk Yerleşmeler	8	5,6	Sevr Antlaşması	2	1,4
I.Dünya Savaşı ve Osmanlı Devleti	8	5,6	Çanakkale Cephesi	2	1,4
Mezopotamya Uygarlıkları	8	5,6	Nüfusumuzun Özellikleri	2	1,4
İlk Türk İslam Devletleri	8	5,6	Coğrafi Keşifler	2	1,4
İslamiyet ve Türkler	7	4,9	Tekâlifî Milliye Emirleri	2	1,4
Bozkırda Yaşam	7	4,9	Sanayi Faaliyetlerimiz	1	0,7
Lale Devri	6	4,2	Sevr Antlaşması	1	0,7
Beylikten Cihan Devletine Osmanlı	6	4,2	Kuvayi Milliye	1	0,7
İstanbul’un Fethi	6	4,2	Türk İslam Bilginleri	1	0,7
Tarihi Çağlarda Anadolu’da İlk Yerleşmeler	5	3,5	Misakı Milli	1	0,7
Türklerin Yeni Yurdu Anadolu	5	3,5	Cepheler	1	0,7
İç İsyenlar	5	3,5	T.C Dış Politika	1	0,7
Demokrasisini Tarihçesi	5	3,5	Çok Partili Hayat	1	0,7
Kuvvetler Ayrılığı	5	3,5	Nüfus dağılımını etkileyen faktörler	1	0,7
Lozan Antlaşması	4	2,8	Saltanatın Kaldırılması	1	0,7
Kurultaydan Meclise	3	2,1	Sanayi İnkılabı	1	0,7
Toplam				141	100

Öğretmen görüşlerinden yola çıkarak, öğrencilerin en çok güçlük yaşadıkları kavramların bulunduğu konular arasında, Anadolu’da Türk beylikleri ve Atatürk ilkeleri bulunmaktadır. Öğretmenler, bu konulardaki kavramlarda güçlük yaşanmasının nedenlerini; tarihe karşı ilginin

gelişmemiş olması, ön bilgilerde bulunan eksiklikler, soyut kavramları içermesi, öğrencilerin bilişsel olarak hazır olmamasını göstermişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin güçlük yaşanan konulara ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Öğrenciler Anadolu’da Türk beylikleri konusunda öğrencilerin problemler yaşadıklarını görüyorum. Çünkü ölçme değerlendirme ve dönütlerde yanlış ya da eksiklikler var. Tarih konularını sıkıcı bulduklarını ve bu konulara yönelik materyal eksikliğinin konularının öğretiminde eksiklikler yaşattığını düşünüyorum.” (Ö.4) “Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin en zorlandıkları konulardan biri de “Atatürk İlkeleri” konusudur. Öğrencilerin ilkelerdeki kavramları birbirine karıştırdığı, ilke ve inkılap kavramlarında yanlışlara sahip olduğunu görüyorum. Bunun ana nedeninin öğrencilerin ilk kez duydukları kavramlar olduğu ve konuları içselleştirmediklerini düşünüyorum.” (Ö.20) “Tarihi çağlarda Anadolu’da ilk yerleşmeler öğrencilerde kavram yanlışları gördüğüm, kavrama güçlükleri yaşanan konulardan birisi. Konuların ilgi çekici olmaması, materyal kullanımının sınırlı olması, zaman ve başka eksikliklerden dolayı bu sorunların yaşandığını düşünüyorum.” (Ö.37)

4.5.3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en çok güçlük yaşanan kavramlara yönelik görüşleri Tablo 10’ da gösterilmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde güçlük yaşanan kavramlara ilişkin görüşleri

Kavramlar	f	%	Kavramlar	f	%
Egemenlik	10	7,0	Bağımsızlık	3	2,1
Cumhuriyet	9	6,3	Meşrutiyet	3	2,1
Anayasa	9	6,3	İtilaf	3	2,1
Bağımsızlık	7	4,9	Oligarşi	3	2,1
Siyasi Güç	6	4,2	Enlem	2	1,4
Yönetmelik	6	4,2	Jeopolitik	2	1,4
Tüzük	5	3,5	İstiklal	2	1,4
Nüfus	5	3,5	Boylam	2	1,4
Teokrasi	5	3,5	Tımar	2	1,4
Kamuoyu	5	3,5	Ulufe	2	1,4
Kapitülasyonlar	5	3,5	İttifak	2	1,4
Milliyet	4	2,8	Kadı	2	1,4
Millet	4	2,8	Enderun	1	0,7
Yürütme	4	2,8	Islahat	1	0,7
Monarşi	4	2,8	Saltanat	1	0,7
Sadrızam	3	2,1	Ahi	1	0,7
Laiklik	3	2,1	Tehcir	1	0,7
Divan	3	2,1	Medrese	1	0,7
Panslavizm	3	2,1	Parlamento	1	0,7
Emperyalizm	3	2,1	Lonca	1	0,7
Demokrasi	3	2,1			
Toplam				142	100

Tablo 10’ da görüldüğü üzere kavram öğretiminde en çok güçlük çekilen kavramlar; Egemenlik (10), Cumhuriyet (9), Anayasa (9), Bağımsızlık (7), Siyasi Güç (6), Yönetmelik (6), Tüzük (5), Nüfus (5), Teokrasi (5), Kamuoyu (5), Kapitülasyonlar (5), Milliyet (4), Millet (4), Yürütme (4), Monarşi (4) olarak tespit edilmiştir.

“Öğrenciler anayasa, sadrazam, enlem kavramlarında güçlük yaşıyorlar. Örneğin sadrazam kavramını padişah olarak düşünüyorlar. Anayasa kavramını ise tek bir yasa gibi düşündüklerini gördüm kitap benzetmesi de var özünde aslında hep bir somutlaştırma ihtiyacı duyuyorlar.” (Ö.18) “Öğrencilerde nüfus, teokrasi, yürütme kavramlarında öğrenme güçlükleri tespit ediyorum. Düzeylerinin üstünde kalan kavramlar bunlardır.. Çünkü yürütme dendiğinde çoğu kez yürümeyle ilgili bir durum sanıldığını fark ettim. Dilsel olarak hâkim olmadıkları ya da ön bilgilerde eksiklikler olan kavramlar bunlar.” (Ö.15)

4.6. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram yanılığısıyla karşılaştıkları kavramlara yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolatırılmış ve yorumlanmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram yanılığısıyla karşılaştıkları kavramlara yönelik görüşleri Tablo 11’ de gösterilmiştir.

Tablo 11. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram yanılığısı gördüğü kavramlara ilişkin görüşleri

Kavramlar	f	%	Kavramlar	f	%
Cumhuriyet	44	6,7	İhracat	24	3,6
Egemenlik	43	6,5	İthalat	22	3,3
Yürütme	41	6,2	Tüzük	21	3,2
Yasama	40	6,1	Yönetmelik	20	3,0
Yargı	40	6,1	Erozyon	18	2,7
Demokrasi	38	5,8	Heyelan	18	2,7
Kamuoyu	37	5,6	İtilaf	15	2,2
Monarşi	34	5,2	İttifak	14	2,1
Bağımsızlık	33	5,0	Siyasi Güç	12	1,8
Oligarşi	30	4,5	Rönesans	10	1,5
Anayasa	28	4,2	Reform	9	1,3
Paralel	28	4,2	Saltanat	9	1,3
Meridyen	25	3,8			
Toplam				653	100

Tablo 11’ e göre, Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre öğrencilerin kavramlarda en çok yanılıyla karşılaştıkları konu başlıklarını tarih, vatandaşlık ve coğrafya konuları olduğu belirtilmiştir. Tarih ve vatandaşlık konularında yanılığın olduğu kavramlar; Cumhuriyet (44), Egemenlik (43), Yürütme (41), Yasama (40), Yargı (40), Demokrasi (38), Kamuoyu (37), Coğrafya konularında ise; Paralel (28), Meridyen (25), İhracat (24), İthalat (22), Erozyon (18), Heyelan (18) olarak tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram yanılığlarına ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Cumhuriyet, egemenlik, yürütme, yargı, anayasa, meridyen, ithalat, yönetmelik gibi kavramların zor öğrenildiğini düşünüyorum. Yaşlarından kaynaklı olarak kavramlarında zorluk yaşıyorlar.” (Ö.3) “Özellikle siyasetle ilgili ve tarihi kavramlarda güçlük yaşandığını gözlemliyorum. Cumhuriyet, egemenlik, yürütme, yasama, yargı, demokrasi, kamuoyu, monarşi, bağımsızlık, oligarşi, anayasa, yönetmelik bu kavramlardan en belirgin gözlem yaptıklarım. Bu kavramlar soyut kavramlar olduğu birbirine benzeyen tarafları olduğu için yanılığ yaşandığını düşünüyorum. Örneğin, demokrasi ve cumhuriyet kavramlarına aynı tanımlamaların yapıldığını gördüm. Kamuoyu kavramında ise içerisinde geçen oy kavramından dolayı seçimle ilgili bir kavram olduğunu düşündüklerini gözlemliyorum. Soyut ve benzer kavramlarda sıkıntıları var.” (Ö.10)

4.7. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde karşılaşılan sorunlara yönelik görüşlerine” ilişkin bulgular tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

4.7.1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi sırasında karşılaşılan sorunlara yönelik görüşlerine ilişkin bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi sırasında karşılaşılan sorunlara yönelik görüşleri Tablo 12’ de gösterilmiştir.

Tablo 12. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüşleri

Karşılaşılan sorunlar	f	%
Örnek ve somutlaştırma eksikliği	44	16,9
Kavramların öğrencilerin düzeyine uygun olmaması	43	16,5
Ön bilgi eksikliği	40	15,3
Ders kitaplarında kavram materyallerinin yetersizliği	38	14,6
Yöntemlerin vakit alması	35	13,4
Benzer kavramları birbiri ile karıştırma	31	11,9
Öğrencilerin okuduğunu anlama problemi yaşaması	29	11,1
Toplam	260	100

Sosyal Bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin yaşları, olgunlaşma düzeyleri nedeniyle soyut kavramları anlamada güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kavramları somut hayal ettiklerini ve daha çok tüm sınıf düzeylerinde tarihi kavramların algılanmasında problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler soyut kavramların somutlaştırılması, kavramların öğrencilerin düzeyine uygun olmaması, ön bilgi eksikliği ve kavram yanlışlarının tespit edilememesi, ders kitaplarında kavram materyallerinin yetersizliği, yöntemlerin vakit alması, benzer kavramları birbiri ile karıştırma, öğrencilerin okuduğunu anlama problemi yaşaması gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden bazıları; “*Sosyal Bilgiler dersinde yer alan bazı siyasi ve tarihi kavramlar öğrencilerin düzeylerini aşan kavramlar olduğunu düşünüyorum özellikle bu kavramlar soyut olduğu için öğrencilerin somut işlemler döneminden kaynaklı olarak somut düşünüp yanlış ve güçlüklerle karşılaşabiliyoruz. Örneğin pek çok öğrenci saltanat kavramını soyut olarak düşünemiyor ve padişah olarak algılıyor. Saltanat ve padişah kavramlarının sözlük anlamlarını bile istesem karışıklık yaşadıklarını fark edebiliyorum. Öğrenciler genellikle bazı kavramları eksik ya da yanlış öğrenmiş bir şekilde karşımıza çıkıyor. Örneğin bir alt sınıfta öğrenmesi gereken kavramı yanlış öğrenmesinden dolayı yeni öğreneceği bağlantılı kavramı öğrenmekte güçlük çekiyor. Ders çalışma kitaplarında bulunan kavram öğretim materyallerinde eksiklikler olduğunu düşünüyorum. Bol örnek ve materyalle karşı karşıya gelmek gizil öğrenmelere neden olur ve bizim için olumlu bir durum oluşturuyor.*” (Ö.11) şeklindedir.

4.8. Sekizinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi olan “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerilerine” ilişkin görüşlerine ilişkin bulgular Tablo 13’ de gösterilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine yönelik önerilerine ilişkin görüşleri

Çözüm önerileri	f	%
Soyut ve tarihi kavramlarda örnek ve materyaller kullanılmalı	45	14,3
Kavramlar öğrenci düzeyine uygun seçilmeli	44	14,0
Kavram yanlışları ve ön öğrenmeler tespit edilmeden yeni öğrenmelere geçilmemeli	42	13,3
Ders kitaplarında kavram öğretim materyallerine yer verilmeli	39	12,4
Gezi-gözlem, drama gibi etkinliklere yer verilmeli	38	12,1
Kavram öğretimine yönelik özel materyaller geliştirilmeli	37	11,7
Öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim verilmeli	35	11,1
Dönüt ve düzeltmeler anında yapılmalı	34	10,8
Toplam	314	100

Tablo 13’ de görüldüğü üzere, Sosyal bilgiler öğretmenleri kavram öğretiminde örnek verme ve somut hale getirme yeterince yapılmadığı için, kavramların öğrenci düzeyine uygun olmayışı, ön bilgi ve kavram hatalarının tespit edilmeyişi problemler olduğu belirlenmiştir. Bu problemlerin çözümü olarak; yanlışlar tespit edilmeden yeni öğrenmelerin gerçekleştirilmemesi, soyut kavramlar için bol örnek sunulması, materyal desteğinden yararlanılması, öğrenci düzeyine uygun kavramların seçilmesi gibi öneriler sunulmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimi yönelik önerileri şu şekildedir: “*Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimini daha etkili ve kalıcı olmasını sağlamak için özellikle soyut kavramlarda bol örnek verilmeli çünkü soyutu somutlaştırarak kavramın öğrenci zihninde kalıcı olmasını sağlayabiliriz. Öğrencilerin derste öğrendiklerini gerçek hayata yansıtılabileceği ortamlar oluşturabiliriz. Kavramlar için görsel hafızayı güçlendirecek materyaller geliştirebiliriz. Bazı kavramların öğrenci düzeyinin biraz daha üstünde kavramlar olduğunu düşünüyorum. Bu kavramları öğrenci düzeyine uygun hale getirebiliriz. Bunun için alternatif yöntemler kullanmakta fayda var örneğin tarihi kavramlarda dramının etkili olduğunu düşünüyorum. Öğretmenlerimizin yeni yöntem ve tekniklerle ilgili olarak eksiklikleri olabilir bunun için de eğitimler verilebilir.*” (Ö.2)

5. Tartışma ve sonuç

Sosyal bilgiler öğretmenlerin kavram öğretimine ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmada elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda;

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram tanımlamaları olguların zihinde imgesi, nesnelere ortak adı, nesnelere genel tasarımı, olguları kapsayan kelimeler, anahtar kelime, aynı kategoriden örnekler şeklinde temalar altında toplanmıştır. Öğretmenler kavramı ortak özelliklerine göre kategorilendirilmiş simge, sözcük, tasarım olarak ifade etmişlerdir. Bu ifadelerin hepsinde kavramın soyut yönüne vurgu yapılmıştır. Öğretmenlerin genel olarak kavramla ilgili tanım bilgisine sahip oldukları tespit edilmiştir. Memişoğlu ve Tarhan (2016)’ ın araştırmalarında öğretmenlerin kavram tanımlarında tespit ettikleri ifadeler, araştırmada yer alan kavram tanımlarıyla benzerlik göstermektedir. Öğretmenlerin kavramla ilgili olarak konuyu açıklayan anahtar kelimeler, ortak özelliği olan nesnelere ismi gibi ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadeler araştırma bulgularıyla uyumaktadır.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler dersindeki önemiyle ilgili olarak, etkili öğrenme süreci sağladığını, öğrenmeyi kalıcı hale getirdiğini, soyut ifadeleri somutlaştırdığını, öğrenmenin ilk basamağı olduğunu, Sosyal Bilgiler dersinin kavram içeriği

olarak zengin bir ders olduğu, konuyu basit ve anlaşılabilir hale getirdiğini, öğretimi kişisel süreçlerle desteklediği, iletişimi kolaylaştırdığı, akıl yürütmeye yardımcı olduğu belirlenmiştir. Bu görüşlerden yola çıkarak Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hemen hepsi kavram öğretiminin Sosyal Bilgiler dersi için önemli olduğunu belirtmiş, Sosyal Bilgiler dersinde kavram öğretimini önemsedikleri ve kavram öğretiminin doğru gerçekleşmesi halinde kalıcılığı artırdığı sonucuna varılmıştır. Turan (2002), araştırmasında öğrencilerin, kavram öğrenme sürecinde aktif hale getirilerek edinilen bilginin akılda kalıcı olmasının sağlanabileceğini belirtmesi, bulguları destekler niteliktedir. Yazıcı ve Samancı (2003)' ya göre, "İlköğretim öğrencilerinin Sosyal Bilgilerle ilgili esasları öğrenebilmeleri ve karşılıklarına çıkabilecek sosyal problemleri çözebilmeleri için ana kavramları çok iyi kavramaları gerekmektedir" şeklinde kavramların öneminden bahsedilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretiminde en sık kullandıkları öğretim teknikleri; kavram haritası, zihin haritası, balık kılıcı, bulmaca, kavram karikatürü olarak belirlenmiştir. Öğretmenler bu tekniklerin kullanılmasının sebebi soyut kavramları somutlaştırdığı, kalıcılığı ve akademik başarıyı artırdığı, görsel hafızaya olumlu etki ettiği, dersi eğlenceli hale getirdiği için tercih edildiği tespit edilmiştir. Öğretmenler kavram öğretim tekniklerini ön bilgilerin kontrolü, tekrar, özetleme, konunun anlaşılıp anlaşılmadığını kavramak, zamandan tasarruf sağlamak, dersi eğlenceli hale getirmek amacıyla kullandıklarını belirlenmiştir. Öğretmenlerin kavram öğretim tekniklerinden yararlanarak öğretimi etkili hale getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar Gültekin'in (2016) çalışması ile benzerlik göstermektedir. Gültekin'in araştırmasında öğretmenlerin kavram haritalarını kavram öğretiminde daha çok kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler derste görsel açıdan fayda sağladığı, konuyu bütün olarak yansıttığı gibi nedenlerden dolayı kavram haritalarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Çetinkaya (2010), araştırmasında da kavram öğretimiyle ilgili sonucunda öğretmenlerin alternatif teknikler içinden en fazla kavram haritasını kullandıklarını belirtmişler bu sonuç araştırmanın sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları kavram öğretim aşamalarından en fazla ön öğrenmelerin kontrolü, tanımlama yapma, açıklama yapma, kavram öğretim materyallerinden yararlanma, günlük hayatla ilişkilendirme ve örnek verme olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramları öğretirken öğrencilerde yer alan eksik bilgileri tespit ederek doğru teknik ve yaklaşımları kullanmaya çalıştıkları, kavramların tanımlamalarını yaparak kavram yanlışlarını gidermeye çalıştıkları, materyal desteği, örnek kullanımı ve günlük hayatla ilişkilendirerek kalıcılığı artırmayı sağladıkları tespit edilmiştir. Öğretmen görüşlerinden yola çıkarak öğretmenlerin en çok kullandıkları kavram öğretim aşamaları ön öğrenmelerin kontrolü, tanımlama yapma, açıklama yapma olarak tespit edilmiştir. En çok tercih edilen uygulama ön bilgilerin kontrolü olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin aşamaları kullanmalarının sebeplerinden yola çıkarak eksik ve yanlış öğrenmelerin önüne geçerek kalıcılığı ve akademik başarıyı artırmayı hedefledikleri sonucuna varılmıştır. Novak (1984), ön bilgilerdeki eksikliklerin ya da hataların yeni öğrenmelere engel olduğunu ifade etmiştir.

Öğretmenlerin kavram öğretim tekniklerini dersin başında, ders esnasında, ders sonunda ve ünite sonunda kullandıkları tespit edilmiştir. Süreçte en çok tercih edilen uygulamaların ön bilgilerin kontrolü, tekrar, özetleme, konunun anlaşılıp anlaşılmadığını sağlamak amacıyla kullanıldığı belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimini dersin her aşamasında

kullandıkları ve kullanma amaçlarının yanlış ve eksik bilgilerin önüne geçerek kavramların doğru öğrenilmesini hedeflediği sonucuna varılmıştır.

Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde güçlük yaşadıkları ünite, kavram ve konularının çoğunlukla tarih, vatandaşlık ve soyut kavramlardan oluştuğu belirlenmiştir. Öğretmenler zorluk yaşanmasının sebepleri arasında bu kavramlara ait ön bilgilerin yetersiz olduğunu, öğrenci seviyesine uygun olmadığını, somutlaştırmada yaşanan güçlüklerden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu kavram, ünite ve konuların öğretiminde yaşanan güçlükleri aşmak için çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanıldığı, somutlaştırmalara başvurulduğu ve dersi daha keyifli hale getirecek etkinliklerden yararlanıldığı tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, kavram yanlışları ile karşılaştıkları kavramların birbirine benzeyen, somutlaştırmada sorun yaşadıkları, tarihi ve siyasi kavramlar oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu görüşlerinden yola çıkarak öğrencilerin yaş düzeyine uygun olmayan, günlük hayatla ilişkilendirmedikleri, ilgilerini çekmeyen ve işlemsel düzeylerine uygun olmayan kavramları daha zor öğrendikleri ve bu kavramların öğreniminde güçlük yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Akinoğlu ve Arslan (2007), çalışmasında öğrencilerin soyut tarih diline hâkim olmadıkları ve bu nedenle tarihi konu ve kavramlarda sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Candan ve Koçer (2013), soyut ve tarihi kavramların verilmesinde güçlükler yaşandığı bunu aşmak için materyal desteği alınması gerektiği vurgulanmıştır. Kop ve Katılmış (2016), araştırmasında tarihi kavramların öğretiminde beklenen seviyeye ulaşamadığını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Senemoğlu (2004), tanımı verilmiş soyut kavramların diğer kavramlara oranla daha zor öğrenildiğini dile getirmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar da bu bilgiyi destekler niteliktedir. Akengin ve Süer'de (2011), araştırmasında somut kavramların daha kolay anlaşılabilirdiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin kavram öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerine ilişkin bulgular şöyledir; kavram öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar örnek ve somutlaştırma eksikliği, kavramların öğrenci düzeyine uygun olmayışı, ön bilgilerin eksik olması ve yanlışların tespit edilememesi, ders kitaplarında yer alan materyallerin eksikliği, yöntemlerin vakit alıcı olması, benzer kavramların birbirine karıştırılması olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler bu sorunları aşmak için soyut kavramlarda bol örnek verilmesi, materyal kullanılması, kavramların öğrenci düzeyine uygun seçilmesi, ön bilgiler ve yanlışlar tespit edilmeden yeni öğrenmelere geçilmemesi, ders kitaplarında kavram öğretim materyallerine yer verilmesi gerektiği gibi önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenler öğrencilerde kavramların kalıcı olmasını ve eğitim sürecinin etkili olmasını düzenlemek için düzeylerine uygun şekilde somutlaştırma yapılması gerekliliğine değinmişler ve bilişsel dönemlerine uygun olabilecek nitelikte önerilerde bulunmuşlardır. Bu sonuçlar, Çelikkaya vd. (2010) ve Gültekin (2016), araştırmasında yer alan önerilerle paralellik göstermektedir. Çelikkaya vd. araştırmasında, alternatif tekniklere yer verilmesi ve öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmesi önerilerinde bulunmuşlardır. Gültekin araştırmasında, kavram öğretimine yönelik tablo ve grafiklerden daha fazla yararlanılması gerektiği, gezi-gözlem gibi etkinliklere yer verilmesi gerektiği, dersi eğlenceli hale getirmek için kavram haritaları ve bulmalarından daha fazla yararlanılması gerektiğine dair önerilerde bulunulmuştur.

Kaynakça

- Akamca, Ö. G. (2003). *İlköğretim Beşinci Sınıf Fen Bilgisi Dersi Isı Ve Isının Maddedeki Yolculuğu Üni-tesinde Çoklu Zekâ Kuramı Tabanlı Öğretimin Öğrenci Başarısı, Tutumu Ve Hatırda Tutma Üzerin-deki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akengin, H. Ve Süer, S. (2011). Coğrafi Kavramlar Bakımından Öğrencilerin Hazır Bulunuşluk Düzeyleri Ve Bu Kavramların Geliştirilmesi Üzerine Deneysel Bir Araştırma, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 26-48.
- Akınoğlu, O. Ve Arslan, Y. (2007). Türkiye’de Ortaöğretim Öğrencilerinin Tarih Kavramlarını Kazanma Durumu Ve Değerlendirilmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 138-154.
- Balım, A. G., İnel, D. Ve Evrekli, E. (2008). Fen Öğretiminde Kavram Karikatürü Kullanımının Öğrenci-lerin Akademik Başarılarına Ve Sorgulayıcı Öğrenme Becerileri Algılarına Etkisi, *İlköğretim Online*, 7(1), 188- 202.
- Bernard, H. R., & Ryan, G. W. (2010). *Analyzing Qualitative Data: Systematic Approaches*. Thousand Oaks, Ca, Us: Sage Publications, Inc.
- Candan, A. S. (2004). *Kavramlar*. Meb Talim Ve Terbiye Kurulu Başkanlığı İçinde, Sosyal Bilgiler 4. -5. Sınıf Programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Candan, A. S. Ve Koçer, Ö. (2013). Tarih Dersindeki Kavramların Algılanma Düzeylerine İlişkin Bir Değerlendirme, *Tarih, Kültür Ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 2(1). 353-373.
- Coşkun, M. K. (1999). *Öğeleri Belirleme Kuramına Dayalı Kavram Öğretiminin Akademik Başarıya Ve Kalıcılığa Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çaycı, B. (2007). *Kavram Öğreniminde Kavramsal Değişim Yaklaşımının Etkiliğinin İncelenmesi*, Ya-yınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelikkaya, T., Vd. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme-Değerlendirme Araçlarını Kullanma Düzeyleri Ve Karşılaştıkları Sorunlar, *Ahi Evran Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 57-76.
- Çeliköz, N. (1998). Kavram Öğrenme Ve Öğretme İlkeleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 69-76.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma Ve Proje Çalışmalarına Giriş*, Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Çetinkaya, M. (2010). *Canlıların Sınıflandırılması Konusu İçin Web Destekli Kavram Haritaları Ve An-lam Çözümleme Tablolarının Öğrenme Üzerindeki Etkisinin Araştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, İzmir.
- Doğanay, A. (Ed.). (2005). *Öğretimde Kavram Ve Genellemelerin Geliştirilmesi*, 5. Baskı. Ankara: Pe-gem Yayıncılık.
- Dönmez, İ., Y. Alaz, A. Ve Aydoğan, A. (2008). 9. Sınıf Öğrencilerinin "Akarsular" Konusundaki Temel Kavramları Öğrenme Düzeylerinin Tespiti, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16. (1), 177-184.
- Duran, M., Balliel, B. Ve Bilgili S. (2011). Fen Öğretiminde 6. Sınıf Öğrencilerinin Kavram Yanılgılarını Gidermede Kavram Karikatürlerinin Etkisi, *2nd International Conference On New Trends In Educa-tion And Their Implications*, 27-29, Antalya.
- Durmaz, B. (2007). *Yapılandırıcı Fen Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrencilerin Başarısı Ve Duyuşsal Özelliklerine Etkisi (Muğla İli Merkez İlçe Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Erdağ, S. (2011). *İlköğretim 5. Sınıf Matematik Dersinde Kavram Karikatürle İle Destekli Matematik Öğretiminin, Ondalık Kesirler Konusundaki Akademik Başarıya Ve Kalıcılığa Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Fidan, N. (1996). *Eğitim Psikolojisi: Okulda Öğrenme Ve Öğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Gençmehmetoğlu, R. (2009). *8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Dersinde Yer Alan Olgular, Kavram Ve Genellemelerin Öğretimi Ve Önemi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Soylu, T., Memişoğlu, H. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 464-484.

- Gültekin, E. (2016). *Ortaokul 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi "Adım Adım Türkiye" Ünitesinde Bulunan Kavramların Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji Üzerine Beş Ders*, Çev. Harun Tepe, Ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.
- Kılıç, F. (2008). Kavramların Öğretiminde Kavram Analizi Yönteminin Akademik Başarıya Ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 223-238.
- Kırkılıç, H. A., Maden, S., Şahin, A. Ve Girgin, Y. (2011). Kavram Haritalarının Okuduğunu Anlama Ve Kalıcılık Üzerine Etkisi, *Pegem Eğitim Ve Öğretim Dergisi*, 1(4), Ankara.
- Koç, M., Yavuzer, Y., Demir, Z. Ve Çalışkan, M. (2006). *Gelişim Ve Öğrenme*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Kop, Y. Ve Katılmış, A. (2016). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Tarihi Kavramların Kazandırılma Düzeyi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17) 85-100.
- Köksal, M. S. (2006). Kavram Öğretimi Ve Çoklu Zekâ Teorisi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2), 473-480.
- Martorella, P. H. (1986). Teaching Concepts. In M.C. James (Ed.), *Classroom Teaching Skills*. (181-223), Usa: Healty And Company.
- Memişoğlu, H., Ve Tarhan, E. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kavram Öğretimine İlişkin Görüşleri, *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5, 6-20.
- Merrill, M.D.(1983). "Component Display Theory", *Instructional Design Theories And Models*, (Ed: C.M. Reigeluth). Hillsdale, Nj:Lawrance Erlbaum Associates.
- Novak, J. D. (1984). Application Of Advances İn Learning Theory And Philosophy Of Science To The İmprovement Of Chemistry Teaching. *Journal Of Chemical Education*, 61(7), 607-612.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme Ve Öğretim (Kuramdan Uygulamaya)*. 10.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tokcan, H Ve Alkan, G. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2).
- Turan, İ. (2002). Lise Coğrafya Derslerinde Kavram Ve Terim Öğretimi İle İlgili Sorunlar, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22,2), 67-84.
- Ülgen, G. (2001). *Kavram Geliştirme*. 3. Baskı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yazıcı, H. Ve Samancı, O. (2003). İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri, *Mili Eğitim Dergisi*, Sayı: 158.
- Yel, S. (2012). Kavram Geliştirme Ve Öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (111-143). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2008). *İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Başarıya Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, H., Akandere, O. Ve Korkmaz, İ. (2010). İlköğretim Birinci Kademe 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kavram Haritalarının Kullanılmasının Başarıya Olan Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 19-27.
- Yılmaz, K. Ve Çolak, R. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Haritaları Kullanımının Öğrencilerin Tutum, Akademik Başarı Ve Bilgilerinin Kalıcılık Düzeylerine Etkisi, *Cumhuriyet International Journal Of Education*, 1(1), 1-9.

Extended abstract in English

Concepts form the cornerstones of thought. The individual loads meaning into the world through concepts. Concepts are principles that organize and integrate a lot of information within a subject. It is about being able to teach concepts correctly and on the spot that education can take place in a healthy way. History, Geography, Economics, citizenship, sociology, etc. we will not be able to understand the society we live in without having knowledge of the main concepts of their fields. Primary school students need to know the basic concepts in order to be able to learn the main elements of the social studies course which has an important place in terms of concept richness and to overcome the social problems they will face. The concepts allow elementary school students to have basic schemas in their minds and to have new information in a meaningful way.

This research is intended to examine the views of social studies teachers on concept teaching. In the research, the phenomenological pattern of qualitative research patterns (case science) was utilized. Phenomenology attempts to evaluate the main part and meaning of the event as a result of people's lives. 50 social studies teachers working in Ankara province formed the working group of the research. The sample of the study was selected with the appropriate sampling method.

The data collected in this research was obtained by the help of Interview forms within the scope of documents which are one of the forms of qualitative data collection. In the analysis of the data, descriptive analysis technique was used. The collected data was brought and analyzed in writing by the researcher. At the end of the descriptive analysis, the generated categories are converted to percent (%) and frequency (f) values and shown in tables. When analyzing some questions, the frequency (f) numbers in the study group and categories vary because the participants answered the questions more than one opinion. Social Studies teachers who were coded while showing citations of participants "Ö." coded as.

After the practice phase the participants of Interview forms, social studies teacher and the researcher separately analyzed the answers to the questions of both an assessment by a specialist, according to the findings generated in themes "consensus" and "separation" of the points by reviewing the necessary corrections have been performed. Safety formula has been used for reliability calculation. Consensus and difference of opinion were determined in the comparisons and the reliability of the research was calculated based on Miles and Huberman's formula (reliability = Consensus / Consensus + difference of opinion). As a result of the calculation, reliability was found to be 82%.

As a result of this research aimed at determining the views of social studies teachers on concept teaching, concept definitions of social studies teachers were collected under themes such as the image of facts in the mind, common name of objects, general design of objects, words covering facts, keywords, examples from the same category. Teachers have expressed the concept as symbols, words, designs, categorized according to their common characteristics. In all of these statements, emphasis was placed on the abstract aspect of the concept.

The social studies teacher of social studies in relation to the concept of the importance of teaching effective the learning process to provide permanent learning that makes abstract concrete expressions to make the first step to learn is the concept of social studies as the content of a rich course that makes the subject simple and understandable, the process of teaching with

personal support, facilitates communication, reasoning it was determined that help. Based on these views, it was determined that concepts are important in Social Studies course and provide a useful learning process.

Concept map, mind map, Fishbone, puzzle, concept caricature are the most common teaching techniques used by social studies teachers in concept teaching. Teachers have been found to prefer these techniques because they embody abstract concepts, increase permanence and academic achievement, positively affect visual memory and make the lesson fun. Teachers concept teaching techniques; it was determined that they used it to control the preliminary information, to repeat it, to summarize it, to understand the subject matter, to save time and to make the lesson fun.

The concept used by social studies teachers was determined as controlling pre-learning, defining, explaining, using concept teaching materials, associating with daily life and giving examples. Teachers in social studies, while teaching students the concepts of correct technique and by identifying missing information located in the definitions of the concepts they are trying to use the approach they are working to resolve misconceptions by material support, sample usage, and to increase the permanence that they provide by relating it to everyday life have been identified.

It was determined that teachers used concept teaching techniques at the beginning of the course, during the course, at the end of the course and at the end of the unit. In the process, it was determined that the most preferred applications were used to control the preliminary information, to repeat it, to summarize it, to ensure that the subject is understood or not understood.

It was determined that the units, concepts and subjects of which teachers had difficulties in teaching Social Studies courses consisted mostly of history, citizenship and abstract concepts. Teachers have stated that preliminary knowledge of these concepts is insufficient, that they are not suitable for the student level, and that it is due to difficulties in embodiment. In order to overcome the difficulties experienced in teaching this concept, units and subjects, it was determined that various teaching methods and techniques were utilized, that embodiments were applied and that activities that would make the lesson more enjoyable were utilized.

It has been determined that the concepts that social studies teachers encounter with misconceptions are similar, that they have problems in embodying, and that they are historical and political concepts. The problems faced by teachers in concept teaching and suggestions for solutions are as follows; the problems faced by teachers in concept teaching are the lack of examples and embodiment, the concepts are not suitable for the student level, the lack of preliminary information and the inability to identify misconceptions, the lack of materials in textbooks, the methods being time consuming, the mixing of similar concepts. In order to overcome these problems, teachers made suggestions such as giving examples in abstract concepts, using materials, selecting concepts according to the student level, not passing on new learning without finding preliminary information and misconceptions, and providing concept teaching materials in textbooks.

Otel mutfaklarının genel yapısının çalışan performansına etkisi¹

The effect of general structure of hotel cuisine on job performance of employees

M. Anıl Küçükyaman² ve Şirvan Şen Demir³

Gönderilme tarihi/Received date: 24 / 09 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 15 / 12 / 2019

Öz

İşletmelerin rakiplerine karşı sahip oldukları tüm kaynakları kullanmaları gerekmektedir. Otel işletmelerinin sürekliliği, çalışanların performansı, hizmet kalitesi ve müşteri memnuniyetinin belirleyicisidir. Otel işletmeleri çalışanlarına işleri ile ilgili yetki ve sorumluluk vererek, bireysel ve kurumsal performansın artırılmasının otel işletmeleri açısından karlılığa etki sağlayacağı düşünülmektedir. Mutfak, otel işletmelerinde müşteri beklentilerine hizmet sunan, müşteri memnuniyetine önem veren bir bölümdür. Mutfak bölümü konukların gereksinimi olan yeme-içme üretim alanlarından oluşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, otel mutfaklarının genel yapısının iş performansına etkisini araştırmaktır. Yapılan literatür taramasında iş performansı ile ilgili bir çok çalışmaya ulaşılrken otel mutfaklarının genel yapısının çalışanların iş performansına etkisini araştıran bir çalışmaya ulaşılamaması sebebiyle büyük önem taşıyan özgün bir araştırmadır. Bu doğrultuda, nicel araştırma yöntemlerinden biri olan anket tekniğinden yararlanılmıştır. Araştırmada, 2019 yılı yaz ayında Antalya ilinin Aksu ve Serik ilçelerinde bulunan beş yıldızlı konaklama işletmelerinde çalışan 450 mutfak çalışanından toplanan veriler analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucunda; “çalışan performansı” tek faktör ve mutfağın genel yapısı ise “mutfağın konumu”, “mutfağın atmosferi”, “mutfağın tasarımı” ve “mutfak çalışanları” olmak üzere toplam dört faktörden oluştuğu görülmüştür. Gerçekleştirilen regresyon analizleri sonucunda “mutfağın tasarımı” ve “mutfak çalışanları” faktörlerinin bağımlı değişken olan çalışan performansı faktörünü anlamlı bir şekilde etkilediği görülmüştür. Diğer yandan, “mutfağın konumu” ve “mutfağın atmosferi” faktörlerinin, bağımlı değişken olan çalışan performansı faktörünü anlamlı bir şekilde etkilemediği tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Otel işletmesi, mutfak personeli, atmosfer, tasarım, iş performansı

Abstract

Businesses should use all the resources they have against their competitors. The continuity of hotel businesses is the determinant of employee performance, service quality and customer satisfaction. It is thought that improving individual and corporate performance by giving authority and responsibility to the employees of hotel establishments is expected to have an impact on profitability in terms of hotel businesses. Cuisine is a department that provides service to customer expectations and gives importance to customer satisfaction. The kitchen section consists of the food and beverage production areas that the guests need. The aim of this study is to investigate the effect of general structure of hotel kitchens on business performance. While many studies related to business performance are reached in the literature review, it is an original research which is of great importance because of the lack of access to a study investigating the effect of the general structure of hotel kitchens on the work performance of employees. In this direction, one of the quantitative research methods, questionnaire technique was used. In the research, the data collected from 450 kitchen workers working in five star accommodation establishments in Aksu and Serik districts of Antalya in summer 2019 were analyzed. As a result of factor analysis performed; it was seen that the four factors “Employee performance” and the location of the cuisine, the atmosphere of the cuisine, the design of the cuisine and including those working in the cuisine staff were evaluated as affecting the employee performance. As a result of the regression analysis, it was found that cuisine design and cuisine workers factors had a significant effect on the employee performance factor, which was a dependent variable. On the other hand, it was found that cuisine location and atmosphere of the cuisine which is a dependent variable did not significantly affect the employee performance factor.

Keywords: Hotel management, cuisine staff, atmosphere, planning, job performance

¹ Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen SYL-2018-6897 nolu projeden üretilmiştir.

² SDÜ SBE Turizm İşletmeciliği, Yüksek Lisans Isparta

³ Doç. Dr., SDÜ İİBF Turizm İşletmeciliği Bölümü, Isparta, Türkiye sirvansendemir@gmail.com

1. Giriş

Yirminci yüzyıl itibariyle turizm endüstrisi küresel ekonomide en hızlı gelişen sektörlerden birisi olmuştur. Turizm endüstrisi, birçok sektör gibi yöresel veya ulusal kalkınma için bir amaç olarak kullanılabilir. Turizm, ülkelerin döviz girdisini kalkındırıcı özelliği ile genel bir biçimde vergi gelirlerinin ortaya çıkmasıyla, bölgesel ve ulusal ekonomik gelişmelere katkıda bulunmaktadır. Emek yoğun bir sektör olması yaygın istihdam alanlarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Turizm endüstrisi, hizmetler sektörü içinde giderek ulusal ve uluslararası alanda araştırma konusu olabilmektedir. Günümüzde, teknolojiye yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak artan küreselleşme ile birlikte birçok alanda hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Örgütler arası ilişkilerin yoğun olduğu ve rekabetin giderek arttığı turizm işletmelerinde çalışanlar her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır. Turizm işletmelerinde rakip işletmelere karşı rekabet üstünlüğü sağlamanın yollarından biri de kaliteli hizmet sağlamaktan geçmektedir. Turizm işletmelerinde yüksek hizmet kalitesi, yüksek müşteri memnuniyeti ve artan çalışan performansını beraberinde getirmektedir. Birçok bölümden oluşan otel işletmelerinde sunulan yiyecek ve içeceklerin kalitesi ve çeşitliliği müşteri memnuniyeti ve tercihlerinde önemli rol oynamaktadır. Bu durumun işletmenin sürekliliğine de büyük katkısı olduğu düşünülmektedir (Özdoğan, 2006: 65). Mutfak içinde işleyişin ve üretimin aksamaması için mutfağın doğru planlanması ve iyi bir tasarımının olması son derece önemlidir (Çekal, 2013: 66). Otel mutfağında hazırlanan ve sunulan ürünlerin kalitesini, niteliğini örgüt yapısında yer alan çalışanlar yansıtmaktadır (Can, 2008: 26). Çalışan performansının üst düzeyde olması açısından da mutfağın genel yapısının daha ilk aşamada doğru kurgulanması gerekmektedir.

2. Literatür taraması

2.1. Mutfağın genel yapısı

Otel işletmelerinin büyüklüğü, ne tür hizmet sunduğu, sınıfı, yıldızı ve uygulanacak mönü gibi özelliklere bağlı olarak mutfakların genel yapısında farklılıklar olsa da değişmeyen temel unsurlar da bulunmaktadır. Mutfağın işletme içinde doğru yerde konumlanması, atmosferi, tasarımı ve çalışanlarının en azından asgari özellikleri taşıması zorunludur. Mutfağın doğru kurgulanması işletmenin mimari planı aşamasından itibaren bu konuda deneyimli mimarlar, profesyonel endüstriyel mutfak planlayıcıları ve işin ehli mutfak yöneticilerinin ortak çalışması sonucunda yapılmalıdır. Doğru yapılmayan planlama daha sonrasında geri dönülmesi çok daha maliyetli sonuçlar doğurabilecektir.

Bir otel mutfağı planlanırken mutfağa girecek gıda maddesinin nereden gireceği belirlendikten sonra nereden çıkacağına karar verilerek, mümkün olduğunca düz hat üzerinde geriye dönüş yapmadan servise sunulmasına çalışılır (MEB, (Milli Eğitim Bakanlığı) 2018). Mutfakta doğru iş akış düzenine göre planlama yapılmalıdır. Mutfakta olması gereken depolar, hazırlık, pişirme, bekleme ve bulaşık yıkama ünitelerinin yerlerinin ve sıralarının doğru planlanması işlerin aksamadan, zamanında yapılmasını ve en önemlisi de personelin etkin ve verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

Mutfak planlaması yapılırken; mutfak alanının yapılan işe ve çalışan personel sayısına göre yeterli alana sahip olması, mutfağın bölümlerine (soğuk, sıcak, pastane, kasaphane vb) ait özel çalışma alanlarının olması, mutfak içi koridorların dar olmaması, havalandırma sisteminin yeterli olması, mutfakta kullanılan araç-gereçlerin doğru yere monte edilmesi, ocak ve kuzinelerin çalışma tezgahları ile aralarındaki yüksekliklerin standartlara uygun olması, sıcak/soğuk su

evyelerinin yeterli miktarda ve doğru yerde konumlanması, özel çöp muhafaza odalarının olması, ışıklandırmanın doğru ve yeterli olması konularına önem verilmesi gerekmektedir (Doğdubay ve Karan, 2017). Mutfağın genel yapısının belirlenmesinde etkili olan faktörleri mutfağın konumu, tasarım, atmosferi ve çalışanları olarak belirtebilir.

Mutfağın üst katta konumlandırılması aydınlanma ve havalandırma açısından kolaylık sağlayabilmektedir. Üst katlarda pencere sayısının fazla olması doğal ışık kaynaklarından yararlanmayı sağlayarak hem elektrik giderleri açısından hem de personelin gün ışığı alması dolayısıyla sağlığı açısından yararlı olabilecektir. Ancak üst katlara yeterli suyun çıkması zor olabileceği gibi çöplerin depolanması ve taşınması koku, görüntü ve de hijyen açısından birçok sorun doğurabilecektir (Gökdemir, 2003).

Mutfağın alt katlarda konumlandırılması taşıma işlemleri, mal kabulü ve tesisat masrafları açısından daha ekonomik olabilecektir. Ancak mutfaklar zaten çalışma şartları bakımından diğer departmanlardan daha zor olan bir departmandır. Birde bütün gün güneş ışığı almaması çalışanların hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklarını olumsuz etkileyebilecektir. Alt katlar eğer havalandırma yetersizse müşterilerin bulunduğu alanlara yemek kokusunun gitmesine de neden olacaktır. Geniş bir bahçeye sahip olan oteller veya tatil köyleri mutfağı bina dışına konumlandırabilmektedir. Bu durum mutfak personelinin işlerini zorlaştıracığı için performanslarını olumsuz etkileyebilecektir (Derinalp, 2012: 33). Ancak gıda maddesi girişi, çöplerin taşınması, yemek kokusunun diğer alanlara ulaşmaması bakımından tercih edilebilmektedir. Bazı büyük otellerde ve özellikle tatil köylerinde ana mutfağın yanı sıra farklı tür yiyeceklerin hazırlanabildiği küçük mutfaklar da servis yapılacak alanlara yakın yerlerde konumlandırılmaktadır.

Atmosfer, duyu organlarıyla kavranabildiği için belirli bir ortamın atmosferini duyuşal terimlerle tanımlamak doğru olacaktır (Varinli, 2005: 175). Bu nedenle atmosfer kavramının ana unsurları; koklama, dokunma, duyma ve görmedir (Kotler, 1973:51). Bir alanın atmosferi nitelikleri; görsel nitelikler (renk, parlaklık, boyut ve şekiller); duyma nitelikleri (ses düzeyi, perde); kokusal nitelikler (koku, tazelik), dokunsal nitelikler (sertlik/yumuşaklık, düzgünlük, ısı) olarak sınıflandırılabilir. Bitner (1992) ortam düzeni açısından ses, ısı, havalandırma gibi faktörlerin etkisini araştırmıştır. Heide ve Gronhaug (2009), otel işletmelerinde yer alan müşteriler için atmosfer niteliklerini; farklılık, misafirperverlik, eğlence ve nezaket grupları olarak kategorilendirmiştir.

Görsel niteliklerden biri olan renk; "Işığın hangi oranda göze geldiğini açıklayan değerler" veya "ışığın gözde oluşturduğu fizyolojik süreç" (Karakulak, 2015) olarak tanımlanabilir. Renklerin çok farklı özellikleri bulunmaktadır. Örneğin kırmızı renk, herhangi bir ürünün dikkat çekmesini sağlayabilmektedir (Durmaz, 2009: 72), sarı renk, açık ortamlarda alanı, konumu geniş gösterebilmektedir (Sarı, 2015: 23), mavi renk, rahatlatıcı etkiye sahip olduğu düşünülmektedir (Kaya, 2009: 51), yeşil rengin barışı, anlayışı, sonsuzluğu, bolluğu ifade ettiği söylenmektedir (Arıt, 2017: 134). Beyaz renk temizliği simgeler, bu yüzden doktorlar, hemşireler steril görüldüğü için beyaz renkli kıyafetler tercih etmektedir. Özellikle duvarlar da beyaz kullanımı alanı geniş göstermesi ve kolay temizlendiği için tercih edilir. Renkler ışık veya farklı değişimler ile parlaklık kazanabilmektedir (Alici, 2019: 94). Parlaklık seviyesini ışık miktarı etkilemektedir. Bir yüzeyin yansıtıcılığı ne kadar parlak olduğuna bağlıdır. Renklerin koyuluğu veya açıklığı arasındaki farkı açıklamaktadır (Göker, 2002: 30).

Mutfak bölümlerinde genellikle doğal aydınlatma tercih edilmektedir. Doğal aydınlatmanın yetersiz olduğu durumlarda ampul, florsan gibi yapay aydınlatma kullanılmaktadır (Bayram,

2011: 21). İyi planlanmış bir mutfak aydınlatması oluşabilecek kazaları azaltmakta, üretim alanına yabancı, zararlı madde girişini engellemektedir (Gökdemir, 2003: 34).

Herhangi bir ögenin derinliği, kapsadığı alanın hacmi, yüksekliği, genişliği, boyutsal özelliklerini kapsamaktadır. Boyut etmenlerinin sığ veya dar olması kişilerin olumsuz hissetmelerini sağlayabilir (Alici, 2019: 15). Bir yapının, fiziksel ögenin şekillendirme tasarımında farklı formlardan yararlanarak şekiller elde edilebilir. Şekillerin aynı zamanda ses yayılımının sağlanmasında da etkili olduğu düşünülmektedir (Alici, 2019: 22).

Kotler (1973:4) kokuyu atmosferin bir değişkeni olarak tanımlamış ve ortam kokusu olarak adlandırmıştır. Ortam kokusunun insanları pozitif veya negatif yönde etkileme gibi bir özelliği bulunmaktadır (Morris ve Ratneshwar, 2003). Koku duyusu hisler üzerinde en büyük etkiye sahip olan duydur. Kokular insanların kendisini iyi, kötü, mutlu, neşeli, sakin, hareketli, hissetmesini sağladığından bir mekânda daha uzun veya kısa süre kalmalarına da etki etmektedir (Arslan-Bayçu, 2006: 195). Bir mutfakta iyi bir havalandırma sistemi yoksa içerde oluşan sisi, buharı, kokuyu ve ısıyı kontrol etmek mümkün olamayacaktır. Bu durum mutfak içerisinde çalışanları da olumsuz etkileyebilecektir (Giritlioğlu, 2008: 46).

Mutfak planlamasında yeterli mutfak alanı tasarlandığı zaman mutfak çalışanı için rahat hizmet ortamı sağlanabilecektir (Aktaş-Özdemir, 2005). Mutfakta işlerin çalışanların vücudunu zorlamadan, güven içerisinde ve en kısa sürede gerçekleştirilmesi için aktivite alanlarının ve bölümlerin birbirleriyle ilişkilerinin doğru planlanması gerekmektedir. Bu nedenle mutfak tasarımının ergonomi kurallarına uygun olması oldukça önemlidir (Yazıcıoğlu, 2010). Tezgah yüksekliklerinin kişinin boyuna uygun olmaması uzun süreli çalışmalarda bel ağrısına ve yorgunluğa neden olabilecektir. Yıkama ünitesi, çalışma tezgahı, ocak ve kuzine doğru yapılmaması mutfak içerisinde karmaşaya ve kazalara neden olabilecektir. İyi bir mutfak planı çalışanların rahat çalışmasını, birbirlerini engellememesini, daha uzun süreler etkin ve verimli çalışmalarını sağlayacaktır.

Albayrak ve Tüzükan'ın (2015), restoranın fiziksel çevre unsurları açısından müşterilerin önemini araştırdıkları çalışmada, atmosferi oluşturan dört boyut arasında en önemli boyutun çalışanlar olduğu görülmüştür. Otel işletmelerinin örgüt yapısına göre farklı nitelikte, sayıda mutfak çalışanı bulunmaktadır. Mutfakta işleyişin aksamadan ürünlerin zamanında hazırlanması için çalışanların yetkinliklerine uygun bölümlere yönlendirilmesi önemlidir (Çanakcı, 2018: 15). Hizmet sektöründe takım çalışması ve ekip ruhu işlerin daha düzenli yapılmasını sağlamaktadır. Mutfak içerisinde çalışanların takım çalışmasına yatkınlığı, yardımlaşma ve dayanışmanın olması verimliliği arttıracaktır. Mutfak içerisinde yapılan işlere göre yeterli çalışanın bulunması işlerin zamanında, aksamadan yapılmasını sağlarken, çalışan sayısının gereğinden fazla olması da yarardan çok zarar getirerek, işlerin aksamasına neden olabilecektir. Dar bir alanda birçok bölümün ve çok farklı işlerin bir arada yapılıyor olması çok sayıda çalışanın birbirine engel olmasına, çarpışmalara, iş kazalarına neden olabilecektir.

Çalışanların öncelikle kendi sağlıklarına, hazırladık yiyecekler aracılığı ile de müşterinin sağlığına dikkat etmesi gerekmektedir. Mutfak hijyen kurallarının en sıkı uygulandığı yerler olmalıdır. Çalışanların kendi kişisel temizliklerinden, giydikleri üniformaların temizliğine, mutfak ortamı ve kullanılan malzemelerin temizliğine kadar her şey de hijyen kurallarına dikkat edilmelidir.

Otel işletmelerinin her bölümünde olduğu gibi mutfak bölümü çalışanlarına da hijyen kuralları açısından üniforma giymek zorunlu kılınmaktadır. Çalışanların giydiği üniformalar

departmanlara, bulunduğu iş pozisyonuna, mevsim şartlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Mutfak çalışanlarının üniformalarının uzun kollu ve ısıya dayanıklı malzemeden tasarlanmış olması önerilmektedir. Çok farklı renklerde olabilen üniformalarda siyah renk lekeyi göstermediği için, beyaz renk ise kolay temizlenebildiği için tercih edilmektedir. Mutfak çalışanları çok uzun süre ayakta kaldıkları ve nemli ortamda çalıştıkları için genellikle zeminde kaymayan, hızlı hareket etmeyi kolaylaştıracak terlikleri kullanmaktadır (Türkan, 2009: 70).

2.2. Çalışan performansı

Performans, çalışanların üstlendikleri sorumlulukları yerine getirmesi olarak ifade edilebilir. Çalışanların iletişimi, çalışan performansının içinde yer almaktadır (Erdil-Alpkan-Biber, 2004: 103). Başka bir ifade ile performans, kişinin çalışırken harcadığı emeğin sonucu olarak düşünülebilir (Büte, 2011: 177). Performans, planlar dahilinde amaca ulaşmaya yönelik bir kavramdır (Kubalı, 1999: 33). Çalışan performansı ise; çalıştığı işe yönelik bir ücret karşılığında gösterdiği çaba olarak ifade edilebilir (Uslu, 2018: 26). Çalışan performansı, çalışan kişinin hangi sektör olursa olsun üstüne düşen sorumluluğu yerine getirdiği zaman ortaya çıkmaktadır. Çalışan performansının literatürde yer aldığı zaman dilimi 1900'lü yılların başına dayanmaktadır. Özel sektöründe ilgisini çekmesinden sonra işletme biliminde yayılım göstermeye başlamıştır (Kılınç, 2012: 44). Çalışan performansı işletmeler açısından rakipleri ile aralarında fark yarattığı için önemlidir. İşletmelerin sürekliliği açısından karlılık faktörü çalışan performansı ile önem kazanabilmektedir. Çalışan performansı, bilim dünyası açısından önemli olduğu kadar işletmeler ve çalışanlar içinde önemli bir niteliktir. İşletmeler hedeflerine ulaşabilmek için yüksek performans gösteren çalışanları işletmelerinde barındırmayı amaçlamaktadır. Çalışanların sorumluluklarını yerine getirmeleri ve başarı sağlamaları işletmeler için önem taşıyan sonuçlar meydana getirmektedir (Coşgun, 2019: 25).

Çalışan açısından performans kavramı, nitel ve nicel olarak bir işi başarıma derecesi, bu kapsamda tüm çabaların değerlendirilmesi ve sonuç itibarıyla belirlenen hedefin veya görevin gerçekleştirilme oranı şeklinde açıklanmaktadır (Barutçugil, 2002). Literatür taraması kapsamın da iş performansının bağlamsal ve görev performansı olarak iki boyutu olduğu görülmüştür (Borman ve Motowidlo, 1993). Görev performansı, örgüt yöneticilerinin hizmet veren personelin üstüne düşen sorumluluğu yerine getirmesini beklemesi olarak düşünülebilir (Chia – Shu – Ruei, 2011: 166). Herhangi bir işletme bünyesinde yönetimsel işleyişin takibi, gerekli araç-gereçlerin sağlanması ve hizmetin gerçekleştirilmesinin görev performansı ile yakından ilişkisi olduğu söylenebilir (Demir ve Demir, 2015; Motowidlo ve Van Scotter, 1994:476). İşletme yapısına yönelik oluşturulan kurallar, sistemsal faaliyetlere kişinin öznel yapısına uymasa bile örgüt kültürüne uyum sağlaması olarak ifade edilebilir (Akdoğan, Cingöz, Mirap, 2009: 380). Görev ve bağlamsal performans işletmenin hedeflerine, başarısına ulaşması açısından önem arz etmektedir (Chia Wu, Shu Ling, Ruei Yang, 2011: 166). Görev performansı işletmenin yapısına uygun kaliteli bir hizmeti yerine getirmeyi amaçlarken, bağlamsal performansın işletme kültürü, örgüte bağlılık noktasında teşvik özelliği bulunmaktadır (Colina, 2005: 47).

Çalışanın performansının oluşmasında; birtakım nitelikler, çalışma ortamı ve içinde bulunduğu örgütün kültürü gibi çeşitli faktörler performansın bünyesinde yer edinmektedir (Bingöl, 2014:367; Demir ve Demir, 2019). Çalışan performansını etkileyen unsurlar bireysel, örgütsel ve çevresel olabilmektedir (Güngören, 2017). Kişisel yetkinlikleri, işe olan azmi, fiziksel çalışma ortamına uyumu çalışan performansını etkileyen diğer etkenler olarak düşünülebilir (Ertan, 2008: 53).

Çalışan performansının yüksek düzeyde olmasında çalışılan yerin atmosferi ve çalışma şartları önemli bir etkidir. Bu bağlamda çalışmanın problemi olarak belirlenen otel mutfaklarının genel yapısının çalışan performansını nasıl etkilediğinin araştırılması için hipotezler oluşturulmuştur.

H₁:Mutfağın konumu, çalışanların iş performansını etkiler.

H₂: Mutfağın atmosferi, çalışanların iş performansını etkiler.

H₃: Mutfağın tasarımı, çalışanların iş performansını etkiler.

H₄: Mutfak çalışanları, çalışanların iş performansını etkiler

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın amacı

Bir işletmenin müşteri memnuniyetini etkileyen en önemli hususlardan biriside çalışanlarıdır. Otel içerisinde mutfak departmanı çalışma koşullarının en zor olduğu bölümdür. Bu bölüm aynı zamanda müşteri memnuniyetini de en fazla etkileyen bölümdür. Müşteriye sunulan hizmet ne kadar iyi olursa olsun bir restoranda yemeklerin kalitesi, lezzeti, sunumu yeteri kadar iyi değilse müşteri memnuniyeti sağlamak o kadar zor olmaktadır. İyi yemek hazırlayabilmek çalışanların performansına bağlıdır. Çalışanların performansı ise iyi bir çalışma ortamının olmasına bağlıdır. Bu nedenle bu çalışmanın amacı da otel mutfaklarının genel yapısının çalışan performansına etkisini araştırmaktır

3.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme

Araştırmanın evrenini Antalya il merkezi, Aksu ve Serik ilçelerinde yer alan beş yıldızlı konaklama işletmelerinin mutfak bölümünde çalışanlar oluşturmaktadır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan elde edilen veriler, Aksu bölgesinde 21 ve Serik bölgesinde 51 adet Turizm İşletme Belgeli beş yıldızlı konaklama tesisi olduğunu göstermektedir. Bu bölgedeki oteller genellikle kıyı turizmüne hizmet etmelerinde dolayı müşteri sayısının dönemsel olarak artış ve azalış durumuna göre çalışan sayısı değişiklik gösterebildiği için evreni açıklayabilecek kesin bir sayıya ulaşmak mümkün olamamaktadır. Bu sebeple evrendeki sayıyı belirleyebilmek amacıyla araştırmanın gerçekleştirildiği 2019 yaz mevsiminde, beş yıldızlı konaklama tesislerinde çalışan ve en az 10 yıl deneyimi olan beş aşçıbaşılı yapılan görüşme sonucunda, beş yıldızlı bir konaklama tesisinin mutfak departmanının da aşçıbaşı, aşçıbaşı yardımcısı, bölüm şefi, stajyer, komi unvanlarında çalışan kişi sayısının ortalama 50 olduğu sonucuna varılmıştır. Evreni oluşturan konaklama işletmelerinin toplam sayısı 72 ve her bir işletmede araştırma amacına uygun 50 mutfak çalışanı olduğu varsayıldığında bu çarpım (72x50) sonucunda araştırma evreni sayısının 3600 kişi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda araştırma evreninin sayısı 3600 olarak kabul edilmiştir. Araştırma evreninde yer alan 3600 (N) mutfak çalışanına ilişkin örneklem hesaplamasında Yamane (2001: 116) tarafından geliştirilen yöntemden faydalanılmıştır. Formülün uygulanması sonucunda örneklem büyüklüğü (n)= 346,98 olarak bulunmuştur. Dolayısıyla örnekleme temsil etmek için 347 kişiye ulaşmak yeterli olacaktır. Ancak güvenilirliğin artması ve daha sağlıklı sonuçlar elde etmek amacıyla 500 adet anket formu çoğaltılmış olup, 450 kişiye uygulanabilmiştir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004: 50)a göre evren büyüklüğünün 5000-10000 arasında olduğu durumda 0,95 güven aralığı ve 0,05 hata payıyla örneklem büyüklüğünün en az 357 olması gerektiği ifade edilmiştir.

3.3. Araştırmanın ölçeği

Araştırmanın amacına uygun olabilecek şekilde verileri toplayabilmek için, nicel araştırma yöntemlerinde yaygın olarak tercih edilen anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ankete katılan çalışanların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla sorular yer almaktadır. İkinci bölüm ise mutfağın genel yapısını ortaya koymak amacıyla 5'li Likert derecelendirmesiyle (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum) oluşturulan ifadelerden meydana gelmektedir. Anket formunda katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin 7 adet soru ve 74 adet beşli Likert ölçekli madde bulunmaktadır. Araştırmanın anket formu Kotler (1973) ile Turley ve Milliman (2000) çalışmalarından yararlanarak turizm işletmelerinin mutfaklarına uyarlanmıştır. Performans boyutu soruları ise Demir'in (2014) çalışmasından uyarlanmıştır. Oluşturulan anket, turizm gastronomi bölümünde görev yapmakta olan ve sektör deneyimleri de oldukça yüksek olan iki akademisyenin görüşleri alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ölçme aracındaki ifadelerin katılımcılar tarafından anlaşılıp anlaşılmadığı, ölçme aracının doldurulması için gerekli sürenin belirlenmesi ve verilerin işlenmeye ve çözümlenmeye uygunluğunu sınamak için araştırmanın amacına uygun işletmeler üzerinde ön deneme uygulaması yapılmaktadır (Karasar, 2016: 199; Kozak, 2017: 67). Araştırmanın amacına uygun olarak 100 adet ölçme formu Antalya'da bulunan beş yıldızlı otelin mutfaklarında çalışanlara yüz yüze görüşülerek doldurulmuştur. Toplamda 100 katılımcı ile ön deneme gerçekleştirilmiştir. Ön deneme uygulaması sonucunda ölçme aracının araştırmada istenilen verileri elde etmek için yeterli olduğu görülmüş ve araştırma örnekleme uygulanabilirliğine karar verilmiştir.

3.4. Veri toplama ve veri analizi

Araştırma verilerinin analizinde sosyal bilimlerde nicel araştırma yöntemleri için geliştirilmiş olan 22.0 Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) paket programından faydalanılmıştır. Öncelikle ölçme aracının geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Katılımcıların demografik özellikleri frekans ve yüzde dağılımlarıyla incelenmiştir. Veriler faktör analizine tabi tutulmuştur. İfadeler 4 bağımsız ve 1 bağımlı değişkenden oluşan toplam beş boyut altında toplanmıştır. Bağımsız değişkenlerle bağımlı değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla korelasyon yapılmıştır. Otel mutfaklarının genel yapısının çalışanların performansını etkileyen faktörleri ortaya çıkarabilmek amacıyla oluşturulan hipotezleri test etmek için regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi ile elde edilen bulgular ve tablolar ilerleyen bölümlerde gösterilmektedir.

3.5. Ölçme aracının güvenilirliği ve geçerliğine ilişkin bulgular

Araştırmada ölçme aracının güvenilirliğini ortaya çıkarabilmek amacıyla Cronbach Alpha katsayısından faydalanılmıştır. Ölçme aracının bütününe ilişkin Cronbach Alpha katsayı değeri 0,846 olarak bulunmuştur. Bu değer ölçme aracının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçme formunda bulunan 68 ifade ile örneklem sayısının yeterliliğini test etmek için KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Barlett' Test of Sphericity testinden faydalanılmıştır. KMO değeri 0,906 olup 0,80 üzerinde değer alması örneklem yeterliliğinin mükemmel düzeyde olduğunu göstermektedir (Kozak, 2017:150). Ayrıca Barlett Küresellik Testi incelendiğinde $p=0,000$ anlamlılık seviyesinde olması ölçme aracının faktör analizi gerçekleştirmek için uygun olduğunu göstermektedir.

3.6. Açımlayıcı faktör analizi

Faktör analizi gözlenen ve aralarında korelasyon bulunan X veri matrisindeki p değişkenden

gözlenemeyen fakat değişkenlerin bir araya gelmesi ile ortaya çıkan, sınıflamayı yansıtan rasgele faktörleri ortaya çıkarmayı amaçlar (Özdamar ve Dinçer, 1987). Faktör analizinin amacı, doğrudan gözlenen değişkenlere dayanarak, doğrudan gözlenmeyen faktörleri belirlemektir (Özdamar, 1996).

Tablo 1. Faktör analizi

Boyutlar	Faktör Yüklü
Faktör 1: Mutfağın Konumu	
Çalıştığım mutfağın otelin zemin katında olmasından rahatsız oluyorum	,923
Çalıştığım mutfağın yiyecek depolarına yakın olması işimizi kolaylaştırıyor	,853
Çalıştığım mutfağın oteldeki yiyecek içecek servis alanlarına yakın olmasından dolayı hizmetin de hızlandığını düşünüyorum	,730
Çalıştığım mutfağın otel içindeki yerinin doğru olduğunu düşünüyorum	,730
Çalıştığım mutfağın kapısının bahçeye açılması molalarda temiz hava almamı sağlıyor	,705
Çalıştığım mutfağa otelde ayrılan alanı rahat çalışmamız açısından yeterli buluyorum	,583
Faktör 2: Mutfağın Atmosferi	
Çalıştığım mutfağın zemin döşemesi mutfak ekipmanlarının kolay taşınmasını sağlıyor	,851
Çalıştığım mutfaktaki hareketli ışıklandırma sistemi dikkatimi dağıtıyor	,812
Çalıştığım mutfağın zemin döşemesi kolay temizlenebilir özellikle malzemeden yapılmış olması işimizi kolaylaştırıyor	,792
Çalıştığım mutfağın ortamının nemli olması kendimi yorgun hissetmeme neden oluyor.	,792
Çalıştığım mutfağın zeminin leke tutmayan malzemeden yapılmış olması temizliği kolaylaştırıyor	,790
Çalıştığım mutfaktaki ağır yemek kokusu beni rahatsız etmiyor	,776
Çalıştığım mutfağın aydınlatması yeterli olması kaza riskimi azaltıyor	,772
Çalıştığım mutfağın farklı renklerdeki ışıklandırma sistemi görmemi zorlaştırıyor	,758
Çalıştığım mutfağın zemin döşemesi rahat hareket etmemi sağlıyor	,750
Çalıştığım mutfağın aydınlatması yeterli olması kaza riskimi azaltıyor	,743
Çalıştığım mutfakta gereksiz aydınlatmanın oluşturduğu sıcaklık isteksiz çalışmama neden oluyor	,714
Çalıştığım mutfakta pişirme aletlerinin (ocak, fırın,ızgaravb) yaratmış olduğu sıcaklık beni bunalıyor	,713
Çalıştığım mutfakta çalışma tezgâhları üzerinde spot aydınlatma olması daha rahat görmemi sağlıyor	,706
Çalıştığım mutfaktaki rutubet pas ve benzeri kokular iş yapma isteğimi azaltıyor	,671
Çalıştığım mutfağın su gideri yeterli olduğundan zemin ıslanmıyor	,660
Çalıştığım mutfakta çalışanların yüksek sesle konuşması beni rahatsız etmiyor	,590
Çalıştığım mutfağın aydınlatma sistemi rahat bir çalışma ortamı yaratıyor	,570
Çalıştığım mutfakta çalışma tezgâhları üzerinde spot aydınlatma olması daha rahat görmemi sağlıyor	,553
Çalıştığım mutfağın zeminin leke tutmayan malzemeden yapılmış olması temizliği kolaylaştırıyor	,536
Çalıştığım mutfağın havasız olması uykumu getiriyor	,529
Faktör 3: Mutfağın Tasarımı	
Çalıştığım mutfakta çalışma tezgâhının alçak olması beni yoruyor	,839
Çalıştığım mutfağın giriş çıkışı personelin çarpışma riskini azaltacak şekilde tasarlanmış olması rahat hareket etmemizi sağlıyor	,828
Çalıştığım mutfakta yeterli düzeyde ekipmanın olması işimi kolaylaştırıyor	,819
Çalıştığım mutfağın duvarlarının beyaz olması içeriye daha geniş hissettiriyor	,817
Çalıştığım mutfakta iyi bir tezgâh düzeni olması kolay iş yapmamı sağlıyor	,790
Çalıştığım mutfakta pişirme ünitelerinin yanlış yerleşimi kazalara sebep oluyor	,789
Çalışma tezgâhı ile pişirme ünitelerinin arasının uzak olması beni yoruyor	,752
Çalıştığım mutfağın duvarlarının tavana kadar fayans olması temizliği kolaylaştırıyor	,752
Çalıştığım mutfakta ekipmanların doğru dizayn edilmiş olması çalışanlara mutfak içinde rahat hareket edecek geniş alanlar sağlıyor	,741
Çalıştığım mutfakta çalışma kısımlarına (sıcak mutfak, soğuk mutfak, pastane) yeteri kadar alan ayrılmamış olması işlerimizi karmaşıklaştırıyor	,727
Çalıştığım mutfağın tavanının basık olması beni bunalıyor	,709
Temiz bir mutfakta çalışmak beni mutlu ediyor	,662
Çalıştığım mutfakta bölümler arası mesafenin kısa olması daha hızlı iş yapmamı sağlıyor	,624
Çalıştığım mutfakta işin gereklerine uygun yeterli araç, gereç ve malzemeler ile çalışmak iş çıktımızı artırıyor	,601
Mutfak içindeki araç, gereç ve malzemenin doğru yerleşimi zamanı etkin kullanmamı sağlıyor	,596
Çalıştığım mutfakta malzemeler için uygun dolapların ve rafların olması mutfağın düzenini sağlıyor	,591
Çalıştığım mutfakta çöpler için uygun toplanma alanlarının bulunması temiz bir mutfakta çalışmamızı sağlıyor	,538
Faktör 4: Mutfak Çalışanları	
Çalıştığım mutfakta yöneticiler çalışanlara karşı anlayışlı davranıyor	,836
Çalıştığım mutfakta işin gereklerini en iyi şekilde yerine getiriyorum	,804
Çalıştığım mutfakta yöneticiler ile çalışanlar kolay iletişim kurabiliyor	,792
Çalıştığım mutfakta çalışanlar birbirlerine karşı saygılı davranıyor	,791
Çalıştığım mutfakta yöneticiler çalışanların düşüncelerini önemsiyor	,778
Çalıştığım mutfakta çalışanlarla iyi anlaşıyorum	,758

Küçükyaman, M.A., Demir, Ş.Ş. (2019). The effect of general structure of hotel cuisine on job performance of employees. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 485-501.

Çalıştığım mutfakta çalışma ortamını seviyorum					,748
Çalıştığım mutfakta üniformaların kumaşı terletmiyor					,720
Çalıştığım mutfakta müşteri yoğunluğu çok fazla yorulmama neden oluyor					,720
Çalıştığım mutfakta gereğinden fazla çalışanın olması işlerin aksamasına neden oluyor					,714
Çalıştığım mutfakta tüm çalışanlar kurallara uygun davranıyor					,711
Çalıştığım mutfakta müşteri yoğunluğu işlerin karışmasına neden olmuyor					,693
Çalıştığım mutfakta tüm çalışanlar birbirlerine yardımcı oluyor					,688
Çalıştığım mutfakta çalışanlar tek tip üniforma giyiyor					,628
Yetersiz sayıda çalışanın olması işleri yetiştiremememize neden oluyor					,627
Çalıştığım mutfakta üniformaların modeli çalışmamıza engel olmuyor					,566
Çalıştığım mutfağın çalışma şartları beni zorlamıyor					,560
Çalıştığım mutfakta kirlenen üniformalarımızı değiştirmek için her zaman yeteri kadar yedeğimiz bulunuyor					,544
Faktör 5: Çalışan Performansı					
Verilen bir işi istenilen ölçüde yerine getiriyorum					,862
Verilen bir işi istenilen özellikte yerine getiriyorum					,859
İşimin gerektirdiği çabayı gösteriyorum					,843
İşime gereken özeni gösteriyorum					,841
Verilen bir işi zamanında bitiriyorum					,826
Diğer çalışanların işine yardım ediyorum					,788
Görevimi yerine getirmek için yardım alıyorum					,701
Faktörler					
Ortalama	3,472	3,434	3,715	3,596	4,135
Varyans Açıklama Oranı (%)	42,242	15,212	20,186	14,275	67,034
Özdeğer	2,644	5,394	5,714	5,381	4,692
Standart Sapma	,855	,647	,699	,614	,806
Güvenilirlik (Cronbach Alpha)	,704	,849	,869	,844	,916
F Değeri	65,527	39,967	44,284	15,860	7,036
P Değeri	,000	,000	,000	,000	,000

4. Bulgular

4.1. Katılımcılara ilişkin betimleyici istatistikler

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların %64,2'sinin erkek, %35,8'inin ise kadın olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, araştırmaya katılan çalışanların cinsiyetleri arasında belirgin bir fark olduğu ve Antalya'daki 5 yıldızlı konaklama işletmelerinde çalışıp ankete katılan mutfak çalışanlarının genellikle erkek katılımcı olduğunu ifade etmek mümkündür. Araştırmaya katılanların medeni durumları incelendiğinde; katılımcıların %71,8'inin bekâr, %28,2'sinin evli olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun konaklama tesislerindeki mutfak departmanların da çalışan bekâr çalışanlar olduğu ifade edilebilir. Bunun sebebi araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun genç çalışanlardan oluşması ve bu çalışanların çoğunlukla 18-25 yaş aralığındaki kişilerden oluşmakta olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların yaş grupları incelendiğinde; %64,7' ile 18-25 yaş grubu en büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu grubu takip eden diğer yaş grupları ise sırasıyla %23,6'sı 26-35, %8,9 ile 36-45, %2,9 ile 45 yaş ve üzeri yaş gruplarıdır. Bu sonuçlar doğrultusunda 18-25 yaş grubuna dâhil olan katılımcıların çoğunluğu oluşturmaları turizm sektörünün genç ve dinamik bir sektör olduğunu destekler niteliktedir. Araştırmaya katılanların öğrenim durumları incelendiğinde; çalışanların büyük çoğunluğunu lise (%42,7) ve önlisans (%38,4) oluşturduğu görülmektedir. Diğer grupları ise sırasıyla %14,0 ile ilköğretim, %4,9 ile lisans ve üstü mezunları oluşturmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde önlisans ve lise mezunu çalışanların oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların bu işletmede çalışma süreleri incelendiğinde; bazı oranların birbirine yakınlık gösterdiği görülmektedir. Katılımcıların %40,2'si 1 yıldan az bu işletmede çalıştığını ifade ederken, %36,7'si 1-4 yıl arası, %19,1'i ise 5-10 yıl aralığında, %4,0'ı 11 yıl ve üstü bu işletmede çalıştığını ifade etmiştir. Araştırma kapsamında

çalışanlara demografik ve sosyal bölümler bölümünde bir adet açık uçlu soru düzenlenmiştir. Mutfaktaki göreviniz ifadesine anket verilerinden elde edilen sonuçlar neticesinde kategori oluşturulmuştur. Oluşturulan kategoriler istatistik programında işlenmiştir. Oluşturulan kategoriler sırası ile şu şekildedir; stajyer, komi, şef ve yönetici şef olarak kodlama yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında araştırmaya katılan mutfak çalışanlarının mutfaktaki görevi incelendiğinde; çalışanların görevi itibari ile iki madde birbirine yakın olduğu ifade edilmiştir. Sırasıyla bu oranlar; %31,6'sı şef, %31,1' i stajyer, %28,7'si komi ve son olarak %8,7'si yönetici şef pozisyonunda mutfakta görevini yerine getirmektedir.

Tablo 2. Katılımcılara ilişkin betimleyici istatistikler

Demografik ve sosyal özellikler	n	%
<i>Cinsiyet</i>		
Erkek	289	64,2
Kadın	161	35,8
<i>Yaş</i>		
18-25 yaş	291	64,7
26-35 yaş	106	23,6
36-45 yaş	40	8,9
45 yaş üstü	13	2,9
<i>Medeni durum</i>		
Evli	127	28,2
Bekâr	323	71,8
<i>Öğrenim durumu</i>		
İlköğretim	63	14,0
Lise	192	42,7
Ön lisans	173	38,4
Lisans ve üstü	22	4,9
<i>Bu işletmede çalışma süresi</i>		
1 yıldan az	181	40,2
1-4 yıl	165	36,7
5-10 yıl	86	19,1
11 yıl ve üstü	18	4,0
<i>Mutfaktaki göreviniz</i>		
Stajyer	140	31,1
Komi	129	28,7
Şef	142	31,6
Yönetici şef	39	8,7
<i>Toplam</i>	<i>450</i>	<i>100,0</i>

Araştırmanın amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezlerin test edilmesi amacıyla öncelikle korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Korelasyon analizi bir değişkenin diğer değişken ya da değişkenlerle ilişkisinin ölçülmesini sağlamaktadır (Kozak, 2017:148). Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki test edildikten sonra hipotezlerin test edilmesi amacıyla regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 3'te faktörler ile gerçekleştirilen korelasyon analizinden elde edilen bulgular gösterilmiştir.

Araştırma kapsamında uygulanan bir analiz sonucuna göre 3,44 ortalama ve 0,63607 standart sapma değerine sahip olan mutfağın atmosferi boyutu ile mutfağın tasarım boyutu arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = ,000$) ve orta düzeyde ($r = ,666$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mutfağın atmosfer boyutu ile mutfak çalışanları boyutu arasında anlamlı ($p < 0,05$; $p = ,000$) ve zayıf ($r = ,495$)

Küçükyaman, M.A., Demir, Ş.Ş. (2019). The effect of general structure of hotel cuisine on job performance of employees. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 485-501.

bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mutfağın atmosfer boyutu ile çalışan performansı boyutu arasında anlamlı ($p<0,05$; $p=,000$) ve zayıf ($r=,472$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 3. Korelasyon analizine ilişkin bulgular

Boyutlar	Ortalama	Standart Sapma	1	2	3	4	5
1-Mutfağın konumu	3,47	,85578	1				
2-Mutfağın atmosferi	3,44	,63607	,569**	1			
3-Mutfağın tasarımı	3,75	,68911	,556**	,666**	1		
4-Mutfak çalışanları	3,60	,62145	,420**	,495**	,601**	1	
5-Çalışan performansı	4,13	,80682	,365**	,472**	,573**	,603**	1

Araştırma kapsamında mevcut diğer bir analiz sonucuna göre 3,75 ortalama ve 0,68911 standart sapma değerine sahip olan mutfağın tasarım boyutu ile mutfak çalışanları boyutu arasında anlamlı ($p<0,05$; $p=,000$) ve orta düzeyde ($r=,601$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mutfağın tasarım boyutu ile çalışan performansı boyutu arasında anlamlı ($p<0,05$; $p=,000$) ve orta düzeyde ($r=,573$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında başka bir analiz sonucuna göre 3,60 ortalama ve 0,62145 standart sapma değerine sahip olan mutfak çalışanları boyutu ve mutfakta çalışan performansı boyutu arasında anlamlı ($p<0,05$; $p=,000$) ve orta düzeyde ($r=,603$) bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tek boyuttan oluşan ve araştırmanın bağımlı değişkeni olan çalışan performansı boyutu ise 4,12 ortalama ve 0,80682 standart sapma değerine sahiptir.

Tablo 4. Regresyon analizi sonucu

	Standartlaştırılmamış katsayılar		Standartlaştırılmış katsayılar	t	p
	B	Standart Hata	B		
Sabit	,682	,191		3,568	,000
Mutfağın Konumu	-,009	,043	-,010	-,220	,826
Mutfağın Atmosferi	,124	,064	,098	1,931	,054
Mutfağın Tasarımı	,326	,063	,278	5,157	,000
Mutfak Çalışanları	,509	,059	,392	8,680	,000

Bağımlı değişken: Çalışan Performansı

$R=0,662$; $R^2=0,439$; Düzeltilmiş $R^2= 0,434$; $F=86,900$; $p=0,000$

** $p<0,01$, * $p<0,05$ (Çalışan Performansı= $0.682 + \text{mutfağın konumu} \times 0.826 + \text{mutfağın atmosferi} \times ,054$)

Regresyon Analizi sonucunda ilk anlamlılık değeri incelendiğinde, çalışanların tutumlarına yönelik “Mutfağın konumu” boyutu ile “Çalışan Performansı” bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği. ($p<0,05$; $p=,826$) görülmüştür.

Regresyon Analizi sonucunda çalışanların tutumlarına yönelik “Mutfağın Atmosferi” boyutu ile “Çalışan Performansı” bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemediği ($p<0,05$; $p=0,54$) görülmüştür. Regresyon Analizi sonucunda çalışanların tutumlarına yönelik “Mutfağın Tasarım” boyutu ile “Çalışan Performansı” bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ($p<0,05$; $p=,000$) görülmüştür. Regresyon Analizi sonucunda çalışanların tutumlarına yönelik “Mutfak Çalışanları” boyutu ile “Çalışan Performansı” bağımlı değişkeni arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilediği ($p<0,05$; $p=,000$) görülmüştür.

Elde edilen analiz sonucuna göre modelin bir bütün olarak anlamlı ($F=62,102$; $p=0,000$) bir etkisinin olduğu ortaya konulmuştur. Mutfağın konumu çalışma performansını %13 oranında olumlu yönde etkilemektedir. Diğer yandan mutfağın atmosferi çalışan performansını %23 oranında olumlu yönde etkilemektedir. Mutfağın tasarım boyutu çalışan performansını %29 oranında olumlu yönde etkilemektedir. Mutfak çalışanları boyutu çalışan performansını %35 oranında olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 5. Hipotezlerin testine ilişkin bulgular

Hipotezler	İfadeler	Sonuç
H ₁	Mutfağın konumu, çalışanların iş performansını etkiler.	Ret
H ₂	Mutfağın atmosferi, çalışanların iş performansını etkiler.	Ret
H ₃	Mutfağın tasarımı, çalışanların iş performansını etkiler.	Kabul
H ₄	Mutfak çalışanları, çalışanların iş performansını etkiler.	Kabul

Hipotez testlerinden mutfağın konumu ve atmosferinin çalışanların iş performansına etkisi red edilirken, mutfağın tasarımı ve çalışanlarının çalışanların iş performansına etkisi kabul edilmiştir.

5. Sonuç ve öneriler

Günümüzde otel işletmeleri için hayati öneme sahip mutfakların genel yapısının çalışanların iş performansını hangi boyutlardan etkilediği araştırılmıştır. Literatür taramasından elde edilen bilgilere dayanarak mutfakların genel yapısının konum, tasarım, atmosfer ve çalışanlar boyutundan oluşacağı sonucuna ulaşılmıştır. Bu dört boyun çalışanların iş performansı ile olan ilişkisine bakıldığında tüm boyutların çalışanların iş performansını ile doğrusal ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu ancak en yüksek ilişkinin diğer çalışanlarla ve ikinci sırada da mutfağın tasarımı ile olduğu görülmektedir. Çalışanlar birbirlerinin performansını olumlu veya olumsuz yönlerden etkilemektedir. Mutfak ekip çalışmasını gerektirmektedir. Bu nedenle işletmeler mutfak çalışanlarını seçerken birlikte uyum içinde çalışacakları kişileri tercih etmelidir. Çalışan sayısı da dikkatle belirlenmesi gereken bir diğer faktördür. Çünkü az sayıda çalışanın olması işleri nasıl aksatacaksa, çok fazla çalışanın olması da mutfak gibi çalışma alanının dar olduğu bir yerde işlerin aksamasına, çalışanların çarpışmasına ve iş kazalarına neden olabilecektir. Mutfak tasarımının doğru yapılması çalışanların ergonomisi de düşünülerek bilimsel araştırmalara dayanarak yapılmalıdır. Yanlış tasarım çalışanların performanslarını ve verimliliklerini düşürecektir. Tasarım çalışma konforunu artırarak çalışanların daha mutlu çalışmasını sağladığı gibi, iş kazalarını azaltarak çalışanların daha iyi iş çıkarmasına da yardımcı olacaktır.

Araştırmada mutfağın genel yapısını ifade eden boyutların çalışanların iş performanslarına etkisi araştırılmış ve çalışanların iş performansını mutfak çalışanları ve mutfağın tasarımının etkilediği ama mutfağın konumu ve atmosferinin etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışanlar mutfağın otelin en alt katında olması durumuna alıştıkları ve bu durumu yadırgamadıkları sonucuna ulaşılabilir. Çünkü otellerde genellikle mutfaklar çeşitli nedenlerden dolayı zemin katta konumlanmaktadır. Mutfağın atmosferini oluşturan, renk, koku, havalandırma, aydınlatma gibi faktörlerinde çalışanlar tarafından kanıksandığı ve onlar için iş performansları açısından pek bir önemi olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ancak mutfağın tasarımı ve diğer çalışanların çalışanların iş performansları üzerinde önemli etkileri olduğu görülmüştür. Otel işletmelerinin mutfakları kurulurken tasarıma büyük önem vermesi ve çalışanların birbiriyle çalışmaktan zevk alacak elemanlar

arasından seçilmesi ve operasyon sırasında da onların motivasyonlarını artıracak, ilişkilerini geliştirecek ortamlar yaratılmaları oldukça büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma Antalya Serik ve Aksu ilçelerinde beş yıldızlı kıyı otellerin mutfak çalışanlarına uygulanmıştır. Kısıtlı bir alandaki otellere yönelik yapılmış olan bu çalışma, daha farklı özellikteki otellere ve bağımsız restoran mutfaklarına da uygulanabilir. Ayrıca mutfağın genel yapısı tüm olarak değil her bir boyut ayrı bir araştırma konusu olarak ele alındığında otel işletmecilerine daha yararlı bilgiler sunulması da mümkün olabilecektir.

Kaynakça

- Akdoğan, A. A. , Cingöz, A. , Mirap, S. O. (2009). Lider-Üye Etkileşiminin/Değişiminin Yenilikçi İş Performansı, Görev Performansı Ve Bağlamsal Performans Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesi. 17.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, ss. 379-386.
- Aktaş, A., Özdemir, B. (2005). Otel İşletmelerinde Mutfak Yönetimi, Ankara, Detay Yayıncılık
- Albayrak, A. ve Tüzünkan, D. (2015). Restoran Fiziksel Çevre Elemanlarının Müşteriler Açısından Önemi: İstanbul Örneği, 16. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, ss. 303
- Alici, N. (2019). İç Mekanda Renk ve Renklerin İnsan Psikolojisine Etkileri, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Arıt, B. (2017). “Hazır Giyimde Renk Faktörünün Tüketici Davranışları Üzerindeki Psikolojik Etkisinin Araştırılması”, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Arslan, M., & Bayçu, S. (2006). Mağaza atmosferi. (Ed. Mine Oyman), Eskişehir: TC Anadolu Üniversitesi Yayın, (1696).
- Barutçugil, İ. (2002). Performans yönetimi. İstanbul: Kariyer Yayınları.
- Bayram, F. (2011). “Otel Mutfaklarında Çalışan Mutfak Çalışanlarının Gıda Güvenliği Konusundaki Bilgi Tutum ve Davranışları”. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Bingöl, D. (2014). İnsan Kaynakları Yönetimi (Cilt 9), İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Bitner, M. J. (1992). Servicescape: The Impact of Physical Surroundings on Customers and Employees. *The Journal of Marketing*, 56 (2).
- Borman, W. C., ve Motowidlo, S. M. (1993). Expanding the criterion domain to include elements of contextual performance. *Personnel Selection in Organizations*; San Francisco: Jossey-Bass, 71.
- Büte, M. (2011). The Relationship Between Ethical Climate, Organizational Trust And Individual Performance” (Etik İklim, Örgütsel Güven ve Bireysel Performans Arasındaki İlişki), Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 25, Sayı: 1, ss. 171-192.
- Can, S. (2008). “Küçük Ölçekli Otel İşletmelerinin Mutfak Departmanlarında Çalışan Çalışanlarının Hijyen ve Sanitasyon Alışkanlıkları (Erdek Yöresinde Bir Uygulama)” Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Chia-Wu, L., Shu-Ling, C., Rwei-Yang, W. (2011). Savouring and Perceived Job Performance in Positive Psychology: Moderating Role Of Positive Affectivity. *Asian Journal of Social Psychology*, pp.165-175.
- Colina, M. D. (2005). “Relationships Among Demographic Variables, Organizational Culture, Interpersonal Self-Efficacy and Perceived Job Performance”, Department of Leadership, Foundations and Human Resource Development, Louisville, Kentucky: University of Louisville.
- Coşgun, E. (2019). “Evlilik Uyumunun Çalışan Performansına Etkisi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çanakcı, T. (2018). “Dört ve Beş Yıldızlı Otel Mutfak Şeflerinin İşten Ayrılma Nedenleri”, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Mersin

- Çekal N. (2013). Yiyecek İçecek İşletmelerinde Mutfak Tasarımında Dikkat Edilmesi Gereken Faktörler, E-Journal of New World Sciences Academy.
- Demir, M. (2014). Otel İşletmelerinde Etik İklimi-İş Performansı İlişkisi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*. 9(6), 363-378.
- Demir, M., & Demir, Ş. Ş. (2015). *Otel işletmelerinde yenilik yönetimi: ilkeler ve örnekler*. Detay Yayıncılık.
- Demir, M. & Demir, Ş.Ş. (2019). The effects of psychological capital on employees' organizational identification in hotels. *Journal of Tourism Theory and Research* , 5 (3) , 355-369. DOI: 10.24288/jttr.573851
- Derinalp, S. (2012). "Dört ve Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Mutfak Şeflerinin Karşılaştıkları Yönetimsel Sorunların Tespiti ve Çözüm Önerileri" Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Doğdubay, M., ve Karan, İ. (2017). Otel Mutfaklarında Sistematik İşyeri Düzenleme Planı (SİDP) Modelinin Uygulanması. *Aydın Gastronomi*, 1(1), 9-23.
- Durmaz, Ö. (2009). "Hızlı Tüketim Ürünlerinin Ambalaj Tasarımlarında Çağrışımsal Öğrenme ile Renk Kararları", Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Erdil, O. - Alphan, L. H. - Biber, L. (2004). İnsan Kaynakları Uygulamalarıyla Örgütsel Performans Arasındaki İlişkileri Araştırmaya Yönelik Bir İnceleme, D.E.Ü. İ.İ.B.F.Dergisi Cilt:19 Sayı:2, ss. 101-122.
- Eren, S. (2013). "Mükemmeliyetçiliğin İş Performansına Etkisi: İstanbul İli Uluslararası Zincir Otel İşletmelerinde Çalışan Orta Kademe Mutfak Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı Doktora Tezi, İzmir.
- Ertan, H. (2008). "Örgütsel Bağlılık, İş Motivasyonu ve İş Performansı Arasındaki İlişki: Antalya'da Beş Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir İnceleme", Yayımlanmamış Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Giritlioğlu, İ. (2008). Türk Mutfağı'nda Zeytinyağı Ve Zeytinyağının Kullanımı, I. Ulusal Zeytin Öğrenci Kongresi, ss. 100-103
- Gökdemir, A. (2003). Mutfak Hizmetleri Yönetimi, (Ed.) Alptekin Sökmen, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Göker, K. M. (2002). "İç Mimarlık-Tasarım'da Aydınlatma; İlke-Sistem-Tasarım Bağlantısı", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul.
- Güngören, M. (2017). "Algılanan Örgüt Kültürünün İş Tatmini Ve İş Performansı Üzerindeki Etkisi: Havacılık Sektöründe Bir Araştırma". Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Bilim Dalı., Konya
- Heide, M., Gronhaug, K. (2009). Key Factors in Guests' Perception of Hotel Atmosphere, *Cornell Hospitality Quarterly*, 50(1), ss. 29-43
- Karakulak, N. (2015). "Renklerde Adlandırma", Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli
- Karasar, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (32. Baskı), Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık
- Kaya, İ. (2009). Pazarlama Bi'tanedir, İstanbul, IV. Dijital Baskı.
- Kılınç, E. (2012). "Hekim ve Hemşirelerde Örgütsel Vatandaşlık Davranışı, Örgütsel Sessizlik, Çalışan Performansı ve Aralarındaki İlişkinin İncelenmesi" Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sivas
- Kotler, P. (1973). Atmospherics as a Marketing Tool, *Journal of Retailing*, 49 (4), ss. 48
- Kozak, M. (2017). Bilimsel Araştırma: Tasarım, Yazım ve Yayım Teknikleri. Ankara, Detay Yayıncılık
- Kubalı, D. (1999). Performans Denetimi, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 32, Sayı 1, ss. 31-62

Küçükyaman, M.A., Demir, Ş.Ş. (2019). The effect of general structure of hotel cuisine on job performance of employees. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 485-501.

- MEB (2018). Mutfak Üniteleri. http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller.pdf
- Morrin, M. ve Ratneshwar, S. (2003). Does it make sense to use scents to enhance brand memory?. *Journal of Marketing Research*, 40(1), 10-25.
- Motowidlo, S. J., Van Scotter, J. R. (1994). Evidence That Task Performance Should Be Distinguished From Contextual Performance. *Journal of Applied Psychology*, pp. 475-480
- Özdamar, K. (2002). Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi (Çok Değişkenli Analizler). Kaan Kitabevi :Eskişehir.
- Özdamar, K., Dinçer, K.S. (1987). Bilgisayarla İstatistik Değerlendirme ve Veri Analizi. Bilim Teknik Kitapevi:İstanbul .
- Özdoğan, Ö. N. (2006). “Otel İşletmelerinde Faaliyet Alanları Açısından Dış Kaynak Kullanımı (Outsourcing) ve Finansal Performans Üzerine Etkileri” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Doktora Tezi, İzmir.
- Sarı, D. (2017).“Geleneksel Gıda Ürünlerinin Sosyal Medya Üzerinden Satın Alınmasının Türk Ekonomisine Finansal Katkısı Üzerine Bir Araştırma”, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Turley LW, Milliman RE.(2000). Atmospheric Effects On Shopping Behavior: A review Of The Experimental Evidence. *Journal of Business Research*, 49(2),193–211.
- Türkan, C. (2009). Mutfak Hizmetleri Yönetimi, Sistem Ofset :Ankara.
- Uslu, N. (2018). “Otel İşletmelerinde Kurumsal İtibarın Çalışanların Örgütsel Bağlılığına ve Çalışan Performansına Etkisi” Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir
- Varinli, İ.(2005). Marketerde pazarlama yönetim., Detay Yayıncılık, Ankara, s.182
- Yamane, T. (2001). Temel Örnekleme Yöntemleri, Birinci Baskı, (Çev: Alptekin Esin, M. Akif Bakır, Celal Aydın ve Esen Gürbüzsel), İstanbul, Literatür Yayıncılık
- Yazıcıoğlu, D. A. (2010). Mutfak tasarım süreci, Literatür Yayınları. Mutfak: İstanbul.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Ankara, Detay Yayıncılık

Extended abstract in English

The tourism businesses, brings a high quality of service, a great satisfaction of the customers and an increased performance of the employees in the tourist field. The atmosphere of tourism businesses can be expressed as "factors affecting the perception of customers about the company, such as internal and external appearance, layout and employees. The elements of the atmosphere are both concrete (such as building, floors, lighting, decoration, employees) and abstract (such as heat, music, color, smell). The importance of the atmosphere has led to studies on this subject. Therefore, it is important that hotel managers take into consideration the employees' assessment of the company's atmosphere and their opinions about the environment.

The aim of the study

No matter how good the customer service, if the quality, taste and presentation of the dishes are not good enough, it is difficult to satisfy the customer. The preparation of a good kitchen depends on the performance of the employees. Employee performance depends on a good work environment. Therefore, the purpose of this study is to study the effect of the overall structure of hotel kitchens on employee performance.

Literature review

Although there are differences in the overall structure of the kitchens depending on the size of the establishments, the type of service they offer, the class, the star and the menu to be applied, there are fundamental elements that do not change. It is essential that the kitchen is located in the right place, the atmosphere, the design and the employees have at least the minimum characteristics. The correct design of the kitchen must be achieved through the joint work of experienced architects, professional kitchen planners and qualified kitchen managers from the architectural planning phase of the business. Poor planning can result in more costly consequences. The overall structure of the kitchen includes the location, atmosphere, design and employees of the kitchen. Although hotel kitchens are generally located on lower floors depending on the architectural structure of the company, they can also be located on the upper floors (Aktaş & Özdemir, 2007: 76). When determining the location of the kitchen, water, electricity, natural gas installation must be taken into account technically. The fact that the kitchen is close to the restaurants where the cooked dishes are served offers a fast and uninterrupted service and increases the productivity of the employees by lightening the service staff. Since the atmosphere can be grasped with sensory organs, it would be correct to define the atmosphere of a particular environment in sensory terms (Varinli, 2005: 175). Therefore, the main elements of the concept of atmosphere; sniff, touch, hear and see (Kotler, 1973: 51). The characteristics of the atmosphere of an area; visual attributes (color, brightness, size and shapes); auditory qualities (volume, height); odorous qualities (smell, freshness), tactile qualities (hardness / softness, creaminess, warmth). When a suitable kitchen space is designed in the kitchen planning, a comfortable service environment can be provided for the kitchen worker (Aktaş-Özdemir, 2005). Good planning of business areas and relationships between departments is necessary to carry out work in the kitchen without forcing the body of employees, safely and in the shortest possible time. For this reason, it is very important that the design of the kitchen conforms to the rules of ergonomics (Yazacıoğlu, 2010). Depending on the organizational structure of hotel companies, there are a number of different quality kitchen workers. In order to prepare products in a timely manner without interrupting the operation in the

Küçükyaman, M.A., Demir, Ş.Ş. (2019). The effect of general structure of hotel cuisine on job performance of employees. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 485-501.

kitchen, it is important to refer employees to appropriate services (Çanakçı, 2018: 15). In the service sector, teamwork and team spirit ensure more regular work. The fact that many different services and jobs are performed together in a small space can result in many employees interfering with each other, causing collisions and accidents at work. Employee performance; express their qualifications in exchange for a salary for the job they work for (Uslu, 2018: 26). Employee performance occurs when the employee fulfils his or her responsibility regardless of the sector. according to information from the literature, four hypotheses were put forward in the study. hypotheses; H1 the location of the kitchen affects the work performance of the employees. H2 the atmosphere of the kitchen affects the work performance of employees. H3 kitchen design affects the work performance of employees. H4 kitchen employees are committed to influencing the work performance of employees.

Methodology

In order to collect data according to the purpose of the research, the most commonly used survey technique was used in quantitative research methods. In the first part, questions are asked to determine the demographic characteristics of employees. In the second part, the kitchen employees' position, in the third part of the kitchen atmosphere, in the fourth part of the kitchen design, in the fifth part of the kitchen workers, in the sixth part statements consisted of statements created to determine employee performance factors. There are 74 items on the five point Likert scale with 7 questions regarding the demographics of the participants in the questionnaire form. The questionnaire was applied to kitchen staff working in five-star hotels in Aksu and Serik districts of Antalya. Data from a total of 450 employees were analyzed and five hypotheses tested.

Result and conclusion

Reliability and validity tests were performed. As a result of the factor analysis, five dimensions representing 4 independent variables and 1 dependent variable were obtained. A correlation analysis was performed to measure the relationship between the variables. Significant relationships were found between the location, atmosphere, design of the kitchen, employee independent variables and employee performance dependent variable. A regression analysis was performed to test how the independent variables affect the dependent variable. Although the location of the kitchen and the atmosphere of the kitchen did not affect employee performance, it was determined that kitchen design and the performance of other employees impacted employee performance. Two of the assumptions were rejected and two were accepted.

İşgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının rolü: Otel işletmeleri örneği

The role of the employer brand on employees' career planning: The case of hotel businesses

Emre Yaşar¹ ve Mahmut Demir²

Gönderilme tarihi/Received date: 12 / 09 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 15 / 12 / 2019

Öz

Bu çalışmanın amacı, işgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının rolünü belirlemektir. Araştırma verileri Ekim 2018-Mart 2019 döneminde, aynı zamanda Isparta Uygulama Bilimler Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesinde Lisans ve Ön lisans turizm düzeyinde öğrenim gören 18-30 yaş grubundaki 417 işgörenden yüz yüze görüşme yapılarak anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS programından yararlanılmıştır. İlk olarak verilere geçerlik ve güvenilirlik analizi uygulanmıştır. İkinci aşamada araştırma hipotezlerini test etmek amacıyla korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçlarında “terfi olanakları, iş güvencesi, kişisel gelişim programları, yetenek yönetimi programları, sürdürülebilir kariyer fırsatları, ve uluslararası çalışma deneyimi” değişkenlerinin kariyer planlaması üzerinde etkisinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak oluşturulan hipotezler kabul edilmiştir.

Anahtar sözcükler: İşveren markası, işgören, kariyer planlaması, otel, kariyer ve gelişim olanakları

Abstract

The aim of this study is to determine the role of the employer brand on employees' career planning. The research data were collected through questionnaires by face-to-face interviews from 417 young employees (ages between 18-30) who study as undergraduate and associate degree students at Isparta University of Applied Sciences and Süleyman Demirel University between October 2018-March 2019. SPSS program was used to analyze the data. Firstly, validity and reliability analysis were applied to the data. In the second stage, correlation and regression analysis were performed to test the research hypotheses. As a result of the regression analysis, it was seen that promotion opportunities, job security, personal development programs, talent management programs, sustainable career opportunities and international working experience variables had a significant effect on the career planning. As a result, all hypotheses were supported.

Keywords: Employer brand, employee, career planning, hotel, career and development opportunities

1. Giriş

Turizm sektöründe yaşanan gelişmeler işvereni de işgöreni de sürekli kalite arayışına itmektedir. Bir işe başlamadan, çalışma koşullarını görmeden, üretime katılmadan işveren de işgören de kesin olarak birbirinin kalitesini değerlendiremez. Ancak yine de işveren yetenekli işgören peşinde, işgören ise marka değeri yüksek işletme arayışındadır. Marka kavramı öncelikle işgörelere değil daha çok müşterilere odaklanır ve işletmenin belirli bir özellik, fayda ve türdeki ürün ve hizmetini cezbedecek şekilde sunma vaadi olarak akla gelir. Ancak son yıllarda yapılan

¹ Yüksek Lisans, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE Turizm İşletmeciliği ABD, Isparta, Türkiye

² Prof. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Isparta, Türkiye
mdemir1@gmail.com

çalışmaların önemli bir kısmı, işveren markası olarak işgörenler üzerine yapıldığını göstermektedir. Bu çalışmalar işveren markası ile ürün markasının farklı olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bir işletmenin mal ve hizmetlerini tanımlamayı ve bunları rakiplerinden ayırt etmeyi amaçladığı ürün markası ile bu ürünlere değer katabilecek yeteneklere sahip işgörenleri işletmeye çekeceği işveren markası birbirinden farklıdır.

Farklı sektörlerde olduğu gibi turizm sektöründe de işletmeler kurumsal kültürü, ilkeleri ve deneyiminin zenginleştirilmesini, işgörene değer katabilecek uygulama ve olanakları ile tercih edilen işveren kimliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak için çalışmalar yapmaktadır. Özellikle yetenekli işgörenleri işletmeye çekebilmek ve mevcut işgörenleri işletmede tutabilmek amacıyla işveren markası çalışmalarını kariyer, gelişim, gelecek, yaşam ve başarı gibi değerlere odaklı hale getirmektedir. Bu yaklaşımın temelinde “insan” olduğuna inanan turizm işletmeleri, işgörenlerin motivasyonunu, enerjisini ve potansiyelini yansıtabileceği dinamik bir ortam yaratmak amacıyla işveren markasını oluşturma çabası içindedir.

İşveren markası yalnızca ülke turizmi açısından değerlendirilmemelidir. Turizmin uluslararası yapısı, özelliği ve boyutu nedeniyle marka değeri yüksek işletmelerin faaliyetleri dünya genelinde önemli bir talep yaratmaktadır. Uluslararası turizmde “marka” hem tüketiciler hem de işgörenler açısından tercih unsuru olarak görülmektedir. Marka değeri ile fark yaratabilen turizm işletmeleri daha nitelikli ve yetenekli işgörenleri işletmeye çekerek rekabette önemli bir avantaj elde edebilmektedir. Turizm işletmelerinin markalaşma çabaları satış ve pazarlama odaklı olduğu gibi insan kaynakları odaklı da olabilir. Turizmde marka değerinin yaratılması ulusal turizm sektörü açısından da önem taşımaktadır.

2. Literatür

İşveren markası, işverenin sunduğu ekonomik, psikolojik ve fonksiyonel faydaların toplamı olarak (Ambler ve Barrow, 1996) değerlendirilmekte ve işletmeler açısından önemli bir çekicilik unsuru kabul edilmektedir (Benraiss-Noailles, Herrbach ve Viot, 2019). İşgörenlerin çalışma yaşam kalitesini de etkileyebilen fiziksel çalışma koşulları, ücret (maaş) ve diğer gelirler, sosyal olanaklar gibi faktörlerin oluşturduğu ekonomik yararlar marka değerinin belirleyicisidir. Ancak ekonomik unsurlar tek başına yeterli değildir. Marka değerinin oluşmasında psikolojik unsurlar da etkin bir rol oynar. İşgörenlerin saygınlıklarını kazanma, kendilerini ifade etme, geliştirme ve kimliklerini koruma, adaletli bir yönetim ve eşitlik ilkesi çerçevesinde yeteneklerini gösterebilme ve objektif değerlendirme gibi psikolojik temelli gereksinimlerin karşılanması güçlü bir işveren markasının oluşmasına katkı sağlar. Bununla birlikte görev, yetki ve sorumlulukların açık ve net tanımlandığı, yeni fikir ve projelerin üretildiği, uygulamaya konulduğu, iş zenginleştirme, bölümlendirme, değiştirme, birleştirme gibi uygulamaların sağladığı fonksiyonel yararlar işveren markasını daha güçlü kılar.

İşveren markası, insanı temel ve önemli bir kaynak olarak görerek işe alım aşamasından işten ayrılıncaya kadar süreçte istekli, mutlu ve verimli çalışmalarına destek oluşturma, yeteneklerini sergileme fırsatı verme, kişisel gelişim olanakları sunma, örgütsel bağlılığını sağlama ve hatta işten ayrıldıktan sonra bile akılda ve duygularda olumlu izler bırakabilme gibi durumları içeren bir değer ve yönetim sürecidir. Modern bir yönetim yaklaşımı ve değer oluşturma olarak da görülen işveren markası kısa süreli, dar kapsamlı ve geçici bir proje değil, işletmenin sürdürülebilirliğini sağlamak için yönetilmesi gereken önemli bir süreçtir. Asıl olan insan kaynağını önemli bir değer olarak görebilmek ve yönetim anlayışını insan odaklı kurgulayabilmektir.

İşveren markasının esas amacı işletme imajını oluşturmaktır. Çünkü bu imaj işgörenler açısından bir değer, saygınlık ve bağlılık oluşturmak için etkilidir. Aynı zamanda işletmenin faaliyet gösterdiği sektörde ve işgücü piyasasında rekabet avantajıyla etkin ve verimli insan kaynaklarının kazanılmasını kolaylaştırabilmektedir. Turizm sektöründe otel işletmelerinin marka değeri yaratma amacıyla nitelikli insan kaynağını işletmeye çekme çalışmaları bunun bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Turizm sektöründe işveren markasını oluşturan bir işletmenin, mevcut insan kaynakları ve potansiyel işgörenleri hedef alarak çeşitli işletme içi programlar yürütmesi, işveren markasının sürdürülebilirliği açısından önemlidir (Demir ve Demir, 2015). Çünkü işletmede mevcut işgörenlerin bağlılığını, üretkenliğini sağlamak için yapılan çalışmalar kadar potansiyel işgörelere karşı işletmenin çekiciliğini sağlamak marka değeri açısından bir gereklilik olarak görülmektedir (Barrow ve Mosley, 2011).

İşgörenlerin işletmede tutulması için örgütsel bağlılığın yaratılması güçlü bir marka değerinin oluşturulması ile daha kolay hale gelebilmektedir. Çünkü marka kavramı oldukça kapsamlı ve değer yaratan unsurları içerir. İşveren markasının işletme dışındaki potansiyel yetenekleri çekmesinde de önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir. Diğer yandan işletmenin müşteri memnuniyetinin artırılmasına ilişkin çabaları da insan kaynaklarının memnuniyetine bağlıdır. Bu da ancak güçlü bir işveren markası ile sağlanabilir. Boston Consulting Group Research tarafından yapılan araştırmada (Haanaes vd., 2011) insan kaynaklarına yatırım yaparak onların çalışma yaşam kalitesini yükselten marka değeri yüksek işletmelerin diğer işletmelere göre müşteri memnuniyetinin iki kat daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Randstad (2018)'ın yaptığı "işveren markası 2018" araştırmasında işgörenlerin işletmeleri tercih etmesinde en önemli etkenin ücret ve yan ödemeler olduğu bulgusu yer almaktadır. Ancak mevcut işgörenler açısından sonuçların farklı olduğu ve ücret konusunun öncelikli bir etken olmadığı öne sürülmektedir. Marka değeri yüksek işletmeler yeni yetenekleri kendilerine çekebilmek için başlangıçta yüksek ücret konusunu bir çekim unsuru olarak değerlendirse de mevcut işgörenlerin işletmede tutulabilmesi için iş-sosyal yaşam dengesi, çalışma yaşamı kalitesi, iş huzuru gibi konuların öncelikle sağlanması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

İşveren markası sadece bir işletmenin potansiyel ve mevcut yeteneklerin en iyisine sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda işletmenin rekabet edebilirliğine ve verimliliğine katkıda bulunur (Tanwar & Prasad, 2016). Backhaus ve Tikoo (2004), işveren markasını üç aşamalı bir süreç olarak açıklamaktadır; ilk olarak, işletme örgüt kültürü, işgörenlerin nitelikleri, ürün veya hizmet kalitesi vb değişkenleri içeren marka değeri gerçekçi bir imaj yaratmalıdır. İkinci aşamada işletme potansiyel işgörenleri cezbetmek için dış pazarlama etkisi göstermelidir. Üçüncü olarak mevcut ve potansiyel işgörenlerce algılanan marka imajı beklentileri karşılamaya yönelik iç pazarlama işlevini yerine getirmelidir.

Her sektörde olduğu gibi turizm sektöründe de işveren marka değeri yüksek işletmelerde işgücü devir oranı daha düşüktür (Demir, 2012; Demir ve Demir, 2016). İşgörenlerin işten ayrılmasına neden olan etkenlerin büyük ölçüde ortadan kaldırılması işgücü devir oranının düşük düzeyde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu durumun genel olarak işveren markası yaratılmış işletmelerde gerçekleşmesi işveren devir oranının düşük olduğu yönündeki görüşü desteklemektedir.

İşgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının önemli bir unsur olduğu yönünde bazı çalışmalar bulunmaktadır. Kariyer değişkenlerinin önem düzeyi işgörenlerin demografik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Örneğin işe yeni başlayan genç yaş grubundakiler için kişisel

gelişim programları, uluslararası deneyim gibi değişkenler daha öncelikli görülürken özellikle 40 yaş üstü çalışanlar açısından iş güvencesi öncelikli durumdadır (Yaşar ve Demir, 2019). İşveren markası kadınların erkeklere göre daha fazla güven veren, eşit hak ve olanaklar sunan ve hatta daha zorlayıcı işlerin, buna karşı hızlı bir terfi olanağının sunulduğu işletme algısı yaratmaktadır (Ito, Brotheridge & McFarland, 2013). Bu da işgören devir oranının daha düşük olabileceğini göstermektedir.

İşveren markası, işgörenlerin kariyer planlarını oluştururken işveren tarafından sağlanan psikolojik, ekonomik ve işlevsel yararların (Thorne, 2004) bir unsuru olarak görülmektedir. İşletmeyi mevcut işgörenler açısından olduğu kadar potansiyel işgörenlerin aklında çalışılacak ideal bir işyeri olarak konumlandırılmasını sağlar (Branham, 2001). İşveren markası ile birlikte işletmelerin sunduğu kariyer olanakları hem nitelikli işgörenlerin işletmeye çekilmesinde hem de mevcut işgörenlerin verimliliği ve iş çıktılarında etkili olabilmektedir (Demir ve Demir, 2015; Knox ve Freeman, 2006). Bu nedenle işveren markasının yalnızca ekonomik getirisi üzerine değil, aynı zamanda sürdürülebilir marka değerinin yaratılması ve bunun psikolojik, sosyal, çevresel etki ve sonuçlarıyla birlikte değerlendirilmesi daha önemlidir (Demir ve Demir, 2015; Maxwell ve Knox, 2009).

Güçlü bir işveren markası yaratan işletmelerin yetenekli, seçkin adayları daha kolay cezbetmesi hem işe alım sürecinde daha seçici ve özgür olabilmelerini hem de işe alım maliyetini rakiplerine oranla daha düşük düzeyde tutmasına olanak sağlamaktadır. İşveren marka değeri yüksek işletmelerde çalışmanın kariyeri için önemli bir referans olduğunu düşünen işgörenler daha düşük ücretle bile bu işletmelerde çalışmayı tercih edebilmektedir (Sokro, 2012; Wilden, Gudergan & Lings, 2010). Bu durum işgörenlerin kariyeri için geleceğe yatırım yaptığını göstermektedir. Turizm sektöründe işgörenlerin kariyeri için yüksek ücret aldığı işletmeden daha düşük ücretli bir işletmeye ya da yüksek pozisyondan düşük pozisyona geçmesi tamamen işveren markasının yarattığı bir durumdur.

İşveren markasının ilk olarak işgörenlerin kariyer planlaması ile ilişkisini ve ardından kariyer planlamasına etkisini belirlemek araştırmanın temel sorusunu oluşturmaktadır. Buradan hareketle araştırma hipotezleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir;

- 1- Otel işletmelerinde “terfi olanakları” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler
- 2- Otel işletmelerinde “iş güvencesi” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler
- 3- Otel işletmelerinde “bireysel gelişim programları” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler
- 4- Otel işletmelerinde “yetenek yönetimi programları” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler
- 5- Otel işletmelerinde “sürdürülebilir kariyer fırsatları” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler
- 6- Otel işletmelerinde “uluslararası çalışma deneyimi” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler

3. Yöntem

Çalışma iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ikincil verilerin elde edilmesi amacıyla bir literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşamada birincil verilere ulaşmak için nicel araştırmaya dayalı bir alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında veriler yüz yüze görüşme yapılarak anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde korelasyon ve regresyon analizlerinden yararlanılmıştır.

3.1. Örneklem ve veri toplama

Araştırmanın evrenini 18-30 yaş grubunda en az 1 yıldır otel işletmelerinde çalışan ve Isparta Uygulama Bilimler Üniversitesi ile Süleyman Demirel Üniversitesinde turizm eğitimi alan toplam 731 kişi oluşturmaktadır. Bunlardan 417'sine ulaşılarak anket uygulanmıştır. Ekim 2018-Mart 2019 döneminde uygulanan anket formunda 28 adet Likert türü ve 6 adet demografik soru yer almaktadır. Verilerin çözümlenmesinde SPSS programından yararlanılmıştır. Öncelikle bir pilot çalışma yapılarak verilerin geçerlik ve güvenilirliği ölçülmüştür. Farklı zaman ve örneklen ile iki kez tekrarlanan pilot çalışmalarda anlaşılmayan ya da birbirine benzerlik gösteren sorular anket formundan çıkarılmıştır. Araştırmada hem genel hem de parça güvenilirliği açısından analizler gerçekleştirilmiştir. Geçerlik ve güvenilirlik analizlerinin ardından korelasyon ve regresyon analizi uygulanmıştır.

4. Bulgular

Araştırmada bağımlı değişken olarak “kariyer planlaması” belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler ise, “terfi olanakları, iş güvencesi, kişisel gelişim programları, yetenek yönetimi programları, sürdürülebilir kariyer fırsatları, uluslararası çalışma deneyimi” olarak oluşturulmuştur. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini analiz etmeden önce güvenilirlik analizi ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırmada Cronbach Alpha .93 ve $p < 0.01$ anlamlılık düzeyinde gerçekleşmiştir.

Tablo 1. Korelasyon analizine ilişkin bulgular (n=417)

	Ort	S.S.	1	2	3	4	5	6	7
1-Terfi olanakları	4,12	0,39	1						
2-İş güvencesi	4,17	0,42	,522**	1					
3-Kişisel gelişim programları	3,96	0,38	,482**	,440**	1				
4-Yetenek yönetimi programları	3,89	0,46	,421**	,339*	,317**	1			
5-Sürdürülebilir kariyer fırsatları	3,22	0,43	,555**	,502**	,415**	,411**	1		
6-Uluslararası çalışma deneyimi	3,76	0,49	,451**	,478**	,404**	,336*	,393*	1	
7-Kariyer Planlaması	4,04	0,36	,807**	,832**	,774**	,373*	,801**	,499**	1

Pearson korelasyonu (iki yönlü), ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$

Kariyer planlaması işletmeler açısından olduğu kadar işgörenler açısından da önemlidir. İşgörenler yalnızca iş yaşamında elde ettikleri doyum ve başarı ile değil, aynı zamanda bunun sosyal yaşamlarına da yansımaları ile mutlu olabilmektedir. Korelasyon analiz sonuçları işgörenlerin kariyer planlaması ile işletmede sunulan terfi olanakları arasında doğrusal yönde, pozitif ve güçlü bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır ($r = ,807$; $p < 0,01$). Terfi olanakları işgörenin ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan daha mutlu olmasını, güçlü motivasyonu ile örgüte bağlılığını ve sonuçta örgütsel başarısının devamlılığını sağlar. İşveren markasının önemli göstergelerinden birisi olarak adil ve başarı odaklı terfi sistemi işgörenlerin kariyer planlaması ile ilişkili bir durumu ortaya koymaktadır.

İş güvencesinin amacı işgörenin ekonomik ve sosyal haklarının sağlanması ve işletmede haksız ya da gereksiz olarak işten çıkarılmadan uzun süre çalışmasını sağlamaktır. İşgörenler açısından oldukça önemli olan iş güvencesinin kariyer planlaması ile doğrudan ilişkili olduğu bu araştırma sonuçlarından da görülmektedir. İş güvencesi ile kariyer planlaması arasında doğrusal yönde ve pozitif bir ilişkinin varlığı ($r = ,832$; $p < 0,01$), işgörenlerin çalışma yaşamında en çok

önemsemediği konulardan birisinin olduğunu göstermektedir. İşgörenler işveren markası altında iş güvenliğinin sağlandığına inanmaktadır.

Yaşamın temel unsurları olarak ekonomik, sosyal ve psikolojik doyumun sağlanması için çalışma yaşamının sağlayacağı gelir, mevki, güç vb kazanımlar güçlü bir kariyerle mümkündür. Güçlü bir kariyerin önemli gereklerinden birisi de kişisel gelişimdir. Korelasyon analizi sonuçları işletmede sunulan kişisel gelişim programları ile kariyer planlaması arasında önemli düzeyde pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir ($r=,774$; $p<0,01$). Doğal olarak işgörenlerin kariyer planlamasının kişisel gelişim olanakları ile doğru yönlü olması, bu ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır.

İşgörenlerin yeteneklerini ve yetkinliklerini, bilgi, beceri ve deneyimlerini, örgütsel ve bireysel performans boyutları ile bütüncül bir yaklaşımla doğru ve objektif şekilde değerlendirebilmek işveren markasının yarattığı bir durumdur. İşgörenlerin yetenekleri ile kariyer beklentilerini ilişkilendirerek kariyer planlaması yapması, analiz sonuçlarına göre henüz öncelikli bir durumda olmadığını göstermektedir. Anlaşılan o ki, işgörenler kariyer planlamasında yetenek yönetiminin çok etkin bir uygulama olmadığını düşünmektedir. Analiz sonuçları yetenek yönetimi ile kariyer planlamasının anlamlı bir ilişkisinin doğrusal yönlü, ancak düşük düzeyde olduğunu ortaya çıkarmıştır ($r=,373$; $p<0,05$).

İşveren markasına sahip işletmelerde kariyer planlamasının belirli ölçütlere bağlı olması işgörenler açısından da önemsenmektedir. Bu sürecin etkin bir şekilde yönetilmesi, adil ve şeffaf olarak işletilmesi, kural ve ilkelerin belirlenmesi, performans göstergelerinin somut olması vb birçok konu kariyer fırsatlarının sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre sürdürülebilir kariyer fırsatları ile kariyer planlamasının doğrusal yönlü ve pozitif, güçlü ve anlamlı bir ilişkisinin olduğu bulgusu ortaya çıkmıştır ($r=,801$; $p<0,01$).

İşveren markasına sahip işletmeler işgörelere uluslararası çalışma deneyimleri sunabilmektedir. İşgörenlerin bilgi, birikim ve iş deneyimleri kadar farklı sosyal ve çalışma kültürlerini deneyimlemesi kariyer planlaması açısından önemsenmektedir. Araştırma bulguları işgörenlerin uluslararası çalışma deneyimi beklentisi ile kariyer planlaması arasında orta düzeyde, anlamlı, pozitif doğrusal yönlü bir ilişkinin olduğunu sunmaktadır ($r=,499$; $p<0,01$).

Tablo 2. Araştırma faktörüne ilişkin regresyon analizi bulguları

Faktörler	Standartlaştırılmamış katsayılar		Standartlaştırılmış katsayılar	t	p
	B	Standart Hata	β		
Sabit	,424	,192		2,086	,003
1-Terfi olanakları	,219	,033	,341	3,266	,000**
2-İş güvencesi	,207	,031	,329	3,112	,001**
3-Kişisel gelişim programları	,213	,037	,337	2,098	,001**
4-Yetenek yönetimi programları	,146	,044	,214	2,001	,048*
5-Sürdürülebilir kariyer fırsatları	,211	,036	,308	2,108	,003**
6-Uluslararası çalışma deneyimi	,179	,041	,243	2,732	,004**

Bağımlı faktör: Kariyer Planlaması
 $R=0,634$; $R^2=0,451$; Düzeltilmiş $R^2= 0,396$; $F= 22,391$; $p=0,000$

İşveren markasının kariyer değişkenleri işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler mi? Bu sorunun cevabını bulabilmek için bağımsız değişkenlerin “kariyer planlaması” bağımlı değişkeni üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonuçlarının

yer aldığı tabloda görüleceği gibi kariyer değişkenlerini oluşturan bağımsız değişkenlerin tümü işgörenlerin kariyer planlamasını etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlerle anlamlı ilişkisinin olduğunu gösteren korelasyon analizi sonuçlarını da desteklemektedir.

İşgörenlerin işletmede terfi olanaklarını kariyer planlaması sürecinde dikkate aldıkları bir gerçektir. Regresyon analizi sonuçları ile bu durum desteklenmektedir ($t=3,266$; $p=,000$). İşgörenler çalışma yaşamında belirli deneyim, bilgi ve beceriye ulaştıktan sonra çalışmasının karşılığını daha yüksek kazanç, üst düzey bir pozisyon ve saygın bir statü elde ederek görmek ister. İşte bu durum işletmede kariyer planlamasını terfi olanaklarının etkilediğinin bir göstergesi olarak kabul edilir. İşveren markasına sahip işletmelerde terfi olanakları ile birlikte öne çıkan bir başka unsur ise iş güvencesidir. Diğer bir ifade ile, işgörenlerin işveren markasına sahip işletmeleri kariyerleri açısından tercih etmelerinde iş güvencesinin sağlandığı algısının yüksek olmasıdır. Analiz sonuçları itibarıyla iş güvencesinin işgörenlerin kariyer planlamasını etkilediği yönündeki bulgu önemlidir ($t=3,112$; $p=,001$). İş güvencesi işveren markasının oluşmasında etkin bir unsur olarak işletmeye yüksek değer katar.

Kişisel gelişim programları işgörenlerin gerek çalışma gerekse sosyal yaşamlarında daha mutlu ve verimli olmasına yardımcı olabilecek iyi bir kariyerin önemli gereklerinden birisidir. Kişisel gelişim programları işgörenlerin güçlü, yeniliğe ve gelişime açık yetilerine odaklanarak özgün ve yaratıcı özellik ve potansiyellerini açığa çıkarabilmelerini amaçladığı için kariyer planlamasını etkin kılar. Regresyon analizi ile ulaşılan bulgu; kişisel gelişim programlarının işgörenlerin kariyer planlamasını etkilediği yönündedir ($t=2,098$; $p=,001$). İşletmede yetenek yönetimi programlarının uygulanması da kariyer planlamasını etkilemektedir ($t=2,001$; $p=,048$). Ancak bu değişkenin etki düzeyi kişisel gelişim programları kadar yüksek değildir. Bunun muhtemel nedenleri arasında, işveren markasını oluşturan değerler arasında yetenek yönetimi programları hakkında işgörenler tarafından yeterince bilgi sahibi olunmaması yer alabilir.

Yönetimin kariyer fırsatlarını belirli ilke ve ölçütlere bağlı ve işgören performansına odaklı hale getirmesi işveren marka değerini daha önemli duruma getirir. Sadece belirli dönemlerde ya da birimlerde kariyer fırsatlarını sınırlı tutmak nitelikli işgörenlerin işten ayrılmasına neden olduğu gibi yeni yeteneklerin de kazanılması güçleştirir. Bu nedenle kariyer fırsatlarının sürdürülebilir şekilde oluşturulması oldukça önemlidir ve işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler. Analiz sonuçları da bunu desteklemektedir. Ulaşılan bulgular sürdürülebilir kariyer fırsatlarının işgörenlerin kariyer planlamasını etkilediğini ortaya koymaktadır ($t=2,108$; $p=,003$). İşveren markasının sağladığı bir başka kariyer fırsatı, uluslararası çalışma deneyimi sağlamasıdır. Marka değeri yüksek otellerin özellikle uluslararası zincir işletmelerin bir ayağı olarak işgörelere farklı ülkelerde çalışma olanakları sunması kariyer planlaması açısından dikkate alınan unsurlardan birisidir. Regresyon analizinde uluslararası çalışma deneyiminin işgörenlerin kariyer planlamasını etkilediği bulgusu ($t=2,732$; $p=,004$) bu durumu desteklemektedir.

Tablo 3. Hipotez sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H ₁ -Otel işletmelerinde "terfi olanakları" işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul
H ₂ -Otel işletmelerinde "iş güvencesi" işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul
H ₃ -Otel işletmelerinde "bireysel gelişim programları" işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul
H ₄ -Otel işletmelerinde "yetenek yönetimi programları" işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul

Yaşar, E., Demir, M. (2019). The role of the employer brand on employees' career planning: The case of hotel businesses. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 502-514.

H ₅ -Otel işletmelerinde “sürdürülebilir kariyer fırsatları” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul
H ₆ -Otel işletmelerinde “uluslararası çalışma deneyimi” işgörenlerin kariyer planlamasını etkiler	Kabul

İşveren markasının kariyer değişkenleri olarak belirlenen “terfi olanakları, iş güvencesi, kişisel gelişim programları, yetenek yönetimi programları, sürdürülebilir kariyer fırsatları, uluslararası çalışma deneyimi”nden oluşan bağımsız değişkenlerin işgörenlerin kariyer planlaması ile ilişkisinin olduğu ve bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni etkilediği korelasyon ve regresyon analizi sonuçlarıyla ortaya konulmuştur. İlgili tablolarda yer alan bulgulara göre oluşturulan hipotezlerin desteklendiği görülmektedir.

5. Tartışma ve sonuç

İşveren markasının hem işletme hem de işgörenler açısından önemli etkisinin olduğu ulaşılan bulgular sonucu ortaya çıkmıştır. İşgörenlerin kariyer planlaması yalnızca çalışma yaşamına değil, aynı zamanda sosyal yaşamına da etki edebilmektedir. Çalışma yaşamında elde edilen ekonomik, sosyal ve psikolojik kazanımlar işgörenlerin toplum içinde daha saygın, sosyal ilişkileri güçlü, ekonomik harcama gücü yüksek bir birey olarak daha pozitif tutum ve davranışlar sergilemesine destek olabilmektedir. Dolayısıyla işgörenlerin işveren marka değeri yüksek turizm işletmelerini tercih etmesi son derece rasyonel bir karardır.

İşveren markası, işgörenlerin örgüt içinde psikolojik motivasyonları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Demir ve Demir, 2019). Belirli özelliklere sahip işgörenleri çekmek için, işletmeler ekonomik destek, uygun çalışma ortamı, başarı teşvik programı, iş-yaşam dengesi sağlama, kariyer geleceği, örgüt içi ve dışı destek, iş güvencesi, esnek çalışma, mesleki gelişim gibi doğrudan kariyer planlamasına yönelik uygulamalarla işveren markasının gücünü kullanmaktadır (Gaddam, 2008). İşgörenler kariyer planlamasında birçok değişkeni göz önünde bulundurmak zorunda ve doğru karar vermek istegindedir. Doğal olarak bu durum, işgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasını önemli unsur olarak görmesini sağlar.

Otel işletmelerinde terfi olanakları her zaman objektif değerlendirmelere göre olmamaktadır. Özellikle sezonluk faaliyet gösteren işletmelerde terfi işlemlerine çok farklı değişken etki edebilir. Ancak işveren marka değeri olan otel işletmelerinde terfi olanakları daha şeffaf ve belirli performans ölçütlerine göre yapılmaktadır (Kong, Cheung & Song, 2012). Bu durum işgörenlerin de işyeri seçimini etkilemekte ve işveren markasına güven yaratmaktadır. İşveren markasına bağlı olarak işyeri seçimi yapan nitelikli işgörenlerin daha iyi ücret ve terfi olanakları beklemesi son derece doğaldır.

İş güvencesi örgütsel bağlılık, iş doyumu ve işten ayrılma eğilimini doğrudan etkileyen bir unsur (Jago & Deery, 2004; Kim, McCleary & Kaufman, 2010) olarak işgörenlerin kariyer planlamasında da etkin bir rol oynamaktadır. İşgörenler daha iyi bir kariyer ve uzun dönemli çalışma olanağına sahip olmak için işletmeden iş güvencesi beklemektedir. İş güvencesi işgörenlerin verimli ve etkin çalışmasının güçlü bir dayanağı olduğu kadar örgüte uyum sağlamanın da belirleyicilerden birisidir.

Örgütler birlikte öğrenme, gelişim semineri, kursu, çalışmalarını gibi eğitim ve gelişim programları yaparak kariyer yönetimi faaliyetlerini teşvik eder ve işgörenlerin kariyer yetkinliğini artırabilir (Baruch, 2003; Hall ve Mirvis, 1996). Bu tür kişisel gelişim programları işgörenlerin kariyer planlamasını daha sağlıklı ve doğru bir şekilde yapmasını sağlar ve örgüt içi iletişimin de daha güçlü olmasına zemin oluşturur. İşveren markası güçlü işletmeler uyguladıkları gelişim

politikası ile işgörenlerin kendi gelişimlerini sahiplenerek sürekli öğrenmelerini temel almaktadır. Deneyimleyerek öğrenmenin desteklenmesiyle oluşturulacak kişisel gelişim programları işgörenlerin hedeflerine ve potansiyeline göre yapılmalıdır. Çünkü kariyer gelişimi, işgörenlerin kariyer yetkinliğini artırma çabaları ile uyum içinde çalışarak kademeli bir gelişim sağlamayı amaçlaması gerekir.

İşveren markasına sahip işletmeler yetenekli işgörenleri çekmede önemli bir avantaja sahiptir. Bu avantajı değerlendirirken işgörenlerin yeteneklerini de göstermesine fırsatlar sunulması gerekir. Yeteneklerini işine, performansına ve iş çıktılarına yansıtamayan işgörenlerin yeterince iş doyumuna ulaşması pek mümkün olmayabilir. Çünkü bu özellikteki işgörenlerin kendini kanıtlanması için yeteneklerini gösterebilecek bir fırsatı, ortamı ve desteği bulması önemlidir. Bu şekilde amacına ulaşan işgörenin yeteneklerini kullanma fırsatını bulması kariyer planlamasında olumlu bir etki yaratabilecektir.

Sürdürülebilir kariyer fırsatları işveren markasının oluşmasında önemli bir unsurdur. Örgütsel etkinliği ve verimliliği destekleyen sürdürülebilir kariyer fırsatları işgörenleri zamansız bir beklenti içine girmeden sistemli bir şekilde çalışmaya motive eder (Adekola, 2011). Sürdürülebilir kariyer dinamik ve esnek, sürekli öğrenme ve periyodik olarak yenilenme gerektirir. Bu nedenle işgörenlerin işyeri seçiminde önemli bir etkidir. Çünkü işgörenler işletmenin marka değerine bakarak hangi işlere ya da konulara değer katabileceğini görmek isteyecek ve kariyer planlamasını buna göre şekillendirecektir.

İşgörelere uluslararası çalışma deneyimleri sunabilen işletmelerin bir marka değeri vardır. Bu uluslararası çalışma deneyimi sunan işletmelere, dinamik ve yaratıcı yetenekleri çekmede önemli bir avantaj sağlamaktadır. İşgörenler güçlü bir kariyere sahip olabilmek için yurt dışında önemli bir uluslararası deneyim elde ederek diğer işgörelere göre kariyerlerinde ciddi bir fırsat yakalar ve rekabet üstünlüğü elde eder. Günümüz koşullarında işgörenlerin uluslararası çalışma deneyimini elde edebilecek fırsatları yakalaması kariyer planlaması açısından dikkate alınan bir unsurdur.

Sonuç olarak işveren markasının kariyer değişkenleri “terfi olanakları, iş güvencesi, kişisel gelişim programları, yetenek yönetimi programları, sürdürülebilir kariyer fırsatları, uluslararası çalışma deneyimi” işgörenlerin kariyer planlamasını etkilemektedir. Ancak bu değişkenlerin yalnızca işveren markasına sahip işletmelerde etkili olduğunu belirtmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Örgütsel yapısı güçlü, kurum kültürü oluşmuş, insan kaynaklarına değer veren ancak henüz marka değeri oluşturamamış otel işletmelerinde de kariyer değişkenlerinin işgörenlerin kariyer planlamasında etkili olabilmesi mümkündür.

Kaynakça

- Adekola, B. (2011). Career planning and career management as correlates for career development and job satisfaction. A case study of Nigerian Bank Employees. *Australian Journal of Business and Management Research*, 1(2), 100-112.
- Ambler, T., & Barrow, S. (1996). The employer brand. *Journal of brand management*, 4(3), 185-206.
- Backhaus, K., Tikoo, S. (2004). Conceptualizing and researching employer branding. *Career Development International*, 9(5), 501-517.
- Barrow, S., & Mosley, R. (2011). *The Employer Brand: Bringing The Best Of Brand Management To People At Work*. John Wiley & Sons

Yaşar, E., Demir, M. (2019). The role of the employer brand on employees' career planning: The case of hotel businesses. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 502-514.

- Baruch, Y., 2003. Career systems in transition—a normative model for organizational career practices. *Personnel Review* 32 (2), 231–251
- Benraiss-Noailles, L., Herrbach, O., & Viot, C. (2019). *The impact of employer brand equity on organizational attractiveness: The moderating role of familiarity*. HAL.
- Branham, L. 2001. *Keeping the people who keep you in business: 24 ways to hang on to your most valuable talent*, New York: American Management Association.
- Demir, M. (2012). Örgütsel destek, örgütsel bağlılık ve işten ayrılma eğilimi ilişkisi: Havalimanı Yer Hizmetleri İşletmelerine yönelik bir araştırma. *ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 14(1), 47-64.
- Demir, M. & Demir, Ş.Ş. (2016). Akademik beklenti, akademik memnuniyet ve kariyer planlaması ilişkisi: Turizm lisans öğrencileri örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 13 (1), 46-59.
- Demir, M. & Demir, Ş.Ş. (2019). The effects of psychological capital on employees' organizational identification in hotels. *Journal of Tourism Theory and Research* , 5 (3) , 355-369. DOI: 10.24288/jtr.573851
- Demir, M. & Demir, Ş.Ş. (2015). *Otel İşletmelerinde Yenilik Yönetimi: İlkeler & Örnekler*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Gaddam, S. (2008). Modeling Employer Branding Communication: The Softer Aspect of HR Marketing Management. *ICFAI Journal of Soft Skills*, 2(1).
- Haanaes, K., Arthur, D., Balagopal, B., Kong, M.T., Reeves, M., Ivelken, I., Hopkins, M.S., & Kruschwitz, N. (2011). Sustainability: The embracers' seize advantage. <https://sloanreview.mit.edu/projects/sustainability>
- Hall, D.T., Mirvis, P.H., (1996). The new protean career: psychological success and the path with a heart. In: Hall, D.T., Associates (Eds.), *The Career is Dead—Long Live the Career: A Relational Approach to Careers*. Jossey-Bass, San Francisco.
- Ito, J., M. Brotheridge, C., & McFarland, K. (2013). Examining how preferences for employer branding attributes differ from entry to exit and how they relate to commitment, satisfaction, and retention. *Career Development International*, 18(7), 732-752.
- Jago, L., & Deery, M. (2004). An investigation of the impact of internal labour markets in the hotel industry. *The service industries journal*, 24(2), 118-129.
- Kim, B. P., McCleary, K. W., & Kaufman, T. (2010). The new generation in the industry: Hospitality/Tourism students' career preferences, sources of influence and career choice factors. *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 22(3), 5-11.
- Knox, S., & Freeman, C. (2006). Measuring And Managing Employer Brand Image In The Service Industry. *Journal Of Marketing Management*, 22(7-8), 695-716.
- Kong, H., Cheung, C., & Song, H. (2012). From hotel career management to employees' career satisfaction: The mediating effect of career competency. *International Journal of Hospitality Management*, 31(1), 76-85.
- Maxwell, R., & Knox, S. (2009). Motivating Employees To "Live The Brand": A Comparative Case Study Of Employer Brand Attractiveness Within The Firm. *Journal Of Marketing Management*, 25(9-10), 893-907.
- Randstad (2018). To build a strong employer brand you need insights. <https://www.randstad.com/workforce-insights/employer-branding/research-reports/>

Yaşar, E., Demir, M. (2019). İşgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının rolü: Otel işletmeleri örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 502-514.

Sokro, E. (2012). Impact of employer branding on employee attraction and retention. *European Journal of Business and Management*, 4(18), 164-173.

Tanwar, K., & Prasad, A. (2016). Exploring the relationship between employer branding and employee retention. *Global Business Review*, 17(3_suppl), 186S-206S.

Thorne, K. (2004). *One-stop guide: Employer branding*, Sutton: Personnel Today.

Wilden, R., Gudergan, S., & Lings, I. (2010). Employer branding: strategic implications for staff recruitment. *Journal of Marketing Management*, 26(1-2), 56-73.

Yaşar, E. ve Demir, M. (2019). İşveren Markasını Oluşturan Kariyer Değişkenlerinin Bireylerin Kariyer Planlamasına Etkisi: Otel İşletmeleri Örneği. The Third International Congress on Future of Tourism: Innovation, Entrepreneurship and Sustainability (Futourism 2019) Proceeding Book 26-28 September 2019 - Mersin/Turkey, 518-523.

Extended abstract in English

Some of the activities implemented by the enterprise, especially training activities for the employees, can guide the career and development of the employees. As a result of these activities, it is desirable to increase the achievement levels of the employees by increasing their current talent levels. This situation is important for the development of employer brand. However, the concept of employer brand, which is defined as the whole of the benefits and progress payments promised to employers by the employees, develops as a result of providing career and development opportunities and affects the career planning of the employees.

The concept of “employer branding” relates to attracting and retaining the skilled human resources in the organization (Gaddam, 2008). Employer branding has always been a core tool for business looking to win over the hearts and minds of employees. It is a long-standing concept that has found momentum in the tourism sector. It is the process of promoting a business, as the employer of choice to a desired target group. Employer brand is a term referred to describe the firm's reputation, attractiveness and popularity from a potential employer's perspective and describes the values the business gives to its employees. Employer branding helps the business attract the best talent and keep them engaged. There are some branding metrics that can help the business measure the effectiveness of its efforts and the strength of the employer brand.

Employer branding, in the commercial context, acts like an adhesive that helps in bonding different components of the organization to ensure the employees' commitment, loyalty, advocacy and satisfaction (Gaddam, 2008). Brand-centered HRM practices form part of a psychological contract that represents what a business offers in return for employees' motivation, commitment, and performance (Ito, Brotheridge & McFarland, 2013). The relationship between this situation and the employer brand is crucial. Many businesses that have employer branding have matrix reporting across traditional HR and the business to ensure effective alignment. However, resource constraints can be particularly difficult for this business.

Employer branding is important for businesses is to attracts potential employees and retains existing ones, reduces recruitment costs, enhances employee commitment, improve the brand value and develop the corporate culture and diversity. A well-known employer brand will make the existing employees proud that they are a part of businesses. Because being a part of a business with a great corporate culture is very important for today's job seeker. In this case, businesses don't need to spend time identifying, attracting and engaging employees; talents will come flocking to businesses that have an employer brand.

Sustainable career opportunities are an important element in the formation of the employer brand. Sustainable career opportunities that support organizational efficiency and productivity motivate employees to work in a systematic manner without entering into an untimely expectation (Adekola, 2011). Sustainable careers require dynamic and flexible, continuous learning and periodic renewal. Therefore, it is an important factor in the workplace selection of employees.

The aim of this study is to determine the role of the employer brand on employees' career planning. The research data were collected through questionnaires by face-to-face interviews from 417 young employees (ages between 18-30) who study as undergraduate and associate degree students at Isparta University of Applied Sciences and Süleyman Demirel University between October 2018-March 2019. SPSS program was used to analyze the data. Firstly, validity

Yaşar, E., Demir, M. (2019). İşgörenlerin kariyer planlamasında işveren markasının rolü: Otel işletmeleri örneği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(4), 502-514.

and reliability analysis were applied to the data. In the second stage, correlation and regression analysis were performed to test the research hypotheses. As a result of the regression analysis, it was seen that promotion opportunities, job security, personal development programs, talent management programs, sustainable career opportunities and international working experience factors had a significant effect on the dependent variable “career planning factor”. As a result, all hypotheses were supported. However, it would not be right to state that these variables are effective only in businesses that has employer branding. It is possible that career variables can be effective in the career planning of employees in hotels that have a strong organizational structure, corporate culture, and who value human resources.